Doina Jela

Această dragoste care ne leagă

DOINA JELA (n. 1951) este absolventă a Universităţii din Bucureşti, Facultatea de Filologie, prozatoare, publicistă, autoare a unui mare număr de eseuri, cronici, recenzii, interviuri, apărute în reviste ca Tomis, Arcă, Amfiteatru, România literară, Contemporanul, Familia, Observator – Munchen, Revista 22, Vatră.

În 1995, publică la Editura Humanitas romanul non-fictiv Cazul Nichita Dumitru, iar în 1997, la Editura Polirom – Iaşi, volumul Telejurnal de noapte.

DOINA JELA

ACEASTĂ DRAGOSTE CARE NE LEAGĂ

Reconstituirea unui asasinat

HUMANITAS

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Pe copertă

ECATERINA BĂLĂCIOIU-LOVINESCU fotografie făcută pentru paşaport în 1957

MONICA LOVINESCU fotografie din anii corespondenţei cu mama ei

© HUMANITAS, 1998 ISBN 973 – 28 – 0835 – 7

Sumar

O placă memorială 7

Restabilirea dreptăţii 55

Casa 72

Jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu 101

Stelian Diaconescu (Ion Caraion) 146

Ultimele pagini de jurnal cu
Ecaterina Bălăcioiu 178

Convorbire cu Monica Lovinescu 224

O altfel de placă memorială 267

Epilog 282

Documente neprelucrate şi necomentate 288

Doina Jela

Această dragoste care ne leagă

Mamei mele şi lui Bernard

O placă memorială

Ar trebui să încep aşa:

Pe la 1958, în Bucureşti, pe bulevardul numit astăzi Mihail Kogălniceanu, fost Elisabeta, fost Ferdinand, fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, atunci 6 Martie, putea fi văzută aproape zilnic o femeie înaltă, impozantă, distinsă, cu părul strâns într-un coc încă bogat, acoperit toamna şi iarna cu o pălărie fină, de fetru, îmbrăcată într-un mantou închis la culoare şi pantofi asortaţi, cu talpă moale, de crep, şi sub mantou, o rochie din stofă uşoară, întotdeauna rochie, niciodată deux-pièces, cu un guleraş deschis la culoare, de obicei din dantelă brodată.

În dreapta, pe corsaj, puţin mai jos de rever, femeia poartă întotdeauna o broşă mare, din lemn,

chinezească, sau din metal emailat, veche, de calitate.

Imobilul din care iese, masiv, în stilul cubist, caracteristic Bucureştilor anilor ’30, are, pe zidul exterior, la distanţă de numai 10 metri una de alta, două plăci comemorative, avertizând trecătorul că acolo au fost vecini două mari figuri ale culturii interbelice: Liviu Rebreanu, romancier, şi E. Lovinescu, profesor secundar şi cel mai ilustru animator al literelor româneşti în epocă. Doamna distinsă, cu pălărie şi mantou asortat, e văduva celui din urmă.

Ea înaintează fără grabă, privind din când în când la vitrine, pe trotuarul opus Facultăţii de Drept, prin faţa atelierului de încălţăminte „Marianne”, a cofetăriei particulare „Teichmann”, prin dreptul intrării principale a parcului Câştigiu, al intersecţiei cu Brezoianu, până la Calea Victoriei, unde o ia, de cele mai multe ori, la dreapta.

Este trecută de şaizeci de ani şi silueta ei, puţin greoaie, se sprijină într-un baston, nelipsit şi

acesta, fie iarna, fie vara. Suferă de picioare, îşi amintesc unii; alţii, altele spun că s-a îngrăşat puţin în ultimii ani şi tălpile, prea mici, cu glezne subţiri, nu mai pot susţine masivitatea trupului îmbătrânit.

Poate părea absurd, dar itinerarul acesta zilnic se încheie de fiecare dată în clădirea Poştei Centrale, unde cere un timbru şi franchează o scrisoare pe care o pune imediat la cutia de lângă ghişeul 4, uşiţa de „externe”. În unele zile se abate din drum, face un ocol pe B-dul Republicii, Strada Academiei, Eugen Carada, Lipscani, Smârdan şi intră în biserica din Str. Poştei, colţ cu Sta-vropoleos, unde aprinde o lumânare. Iar alteori ia un tramvai şi merge până la intersecţia Colentina cu Ştefan cel Mare. Atunci poartă şi o sacoşă grea, fiindcă vizitează pe cineva la spital.

În unele zile este însoţită de o elevă. A fost profesoară de limba franceză şi de când limba aceasta s-a înlocuit în şcoli cu limba rusă, şi ea a ieşit la pensie, cei mai mulţi părinţi i-au cerut să le dea copiilor lecţii în particular. Nu are decât eleve.

Fete. Toate o divinizează, îi sorb cuvintele, îi urmăresc atente gesturile cu care-şi bea, din ceaşca fină de porţelan, nelipsitul ceai cu biscottes adus de servitoare la ora 9 dimineaţa, îi admiră broşa de lemn, chinezească, mâinile foarte subţiri. În ce o priveşte, se face iubită spunându-le fiecăreia în parte că seamănă cu fiica ei. Este motivul pentru care nu are în preajma ei decât fete. Un singur tânăr, băiat, o vizitează relativ des, cel care se află acum la spital. Şi lui îi spune că este ca şi fiul ei. Pe el îl cheamă Stelian Diaconescu şi nu îi este nicio rudă.

În realitate are o singură fiică, plecată din ţară în urmă cu zece ani şi drumurile ei aproape zilnice, la poştă, aşa se explică: îi expediază fiicei cărţi poştale şi, o dată pe lună, o scrisoare. O dată la câteva luni face un drum la Legaţia Franţei pentru a prelungi o viză de ieşire din ţară, ca să meargă s-o vadă.

Pe urmele acestei femei se află nu mai puţin de patru echipe operative. Patru servicii – cum altfel decât secrete – ale tinerei Securităţi a

statului îşi mobilizaseră forţele pentru a o urmări zilnic în drumurile acestea ale ei, pentru a-i consemna întâlnirile întâmplătoare pe stradă, pentru a-i înregistra paşii, mişcările şi tăcerile în casă, vizitele prietenelor, toate femei şi toate tinere, fiindcă şi lor le spune că seamănă cu fiica ei, convorbirile telefonice, pentru a-i intercepta, fotocopia, traduce şi îndosaria scrisorile, a-i deschide şi scotoci pachetele.

Până în 22 mai 1958, când una dintre echipe îi sună la uşă, îi spun să se îmbrace şi să se pregătească să meargă să-şi vadă fiica, pentru ca în realitate s-o ducă la Malmaison, s-o ancheteze în stare de arest, şi după 258 de zile şi de nopţi petrecute în celulele Securităţii, s-o judece în februarie 1959, s-o condamne la 18 ani muncă silnică şi să o trimită la închisoare.

Fiindcă i s-a cerut, în schimbul eliberării, să o cheme de acolo de unde se afla, pe fiica ei, pentru a-şi pune inteligenţa şi talentul în slujba tânărului stat comunist român, şi a refuzat, a fost lăsată fără tratament şi fără asistenţă medicală

alte 480 de zile şi de nopţi.

A murit, în închisoare, la 6 iunie 1960, în vârstă de 72 de ani. Nu se ştie nici astăzi unde este groapă comună în care zac ose-mintele ei.

Se numea, cu numele ei de fată, Ecaterina Bălăcioiu. Dar risc să mă opresc aici, fiindcă ştiu foarte puţine lucruri despre ea.

Iată totuşi, încă unul:

Ecaterina Bălăcioiu, licenţiată în Litere la Universitatea din Bucureşti, profesoară de limba franceză şi inspectoare generală în Ministerul Instrucţiunii Publice, a murit, asemeni nenumăratelor victime anonime şi rămase fără mormânt, într-una din închisorile regimului comunist din România.

Este textul aproximativ de sub un portret pe care o revistă a exilului românesc, intitulată Deşteaptă-te, române îl reproducea, în mai-august 1988, alături de alte asemenea portrete, printre care cel al lui Alexandru Lepădatu, profesor universitar, preşedinte al Academiei Române şi ministru, mort la Sighet în 30. VIII. 1950,

Lugojanu Ion, ministru, deputat, mort la Piteşti, Leon Gheorghe, parlamentar, mort la Sighet şi alţii.

În primăvara lui 1990 o altă publicaţie, Lumea liberă, îşi anunţa cititorii că, în 25 februarie al aceluiaşi an, se inaugurase în Cimitirul Montmartre din Paris o placă comemorativă, aşezată pe un mormânt simbolic perpetuu, cu inscripţia:

1944 – 1989

ROMÂNILOR CĂZUŢI PENTRU DUMNEZEU ŞI DEMOCRAŢIE

EXILAŢII ROMÂNI

Lucrarea se înfăptuise cu sume colectate de la exilaţi; la inaugurare participau cambodgieni, chinezi, vietnamezi, ucraineni, polonezi, ruşi, personalităţi ale exilului est-european trăind acum în Franţa, Belgia, Elveţia, Luxemburg, şi mai mulţi români. Printre ei, Corneliu Coposu, fiica lui Mircea Vulcănescu, fiica lui Gheorghe Brătianu şi

– pentru că pe placa memorială era trecut şi numele mamei ei – Monica Lovinescu. Ea este fiica despre care am vorbit, a cărei libertate Ecaterina Bălăcioiu a plătit-o cu viaţa.

A fost, cu termenii folosiţi în evocările solemne şi prea nume-roase ca să nu fie succinte, o distinsă intelectuală, licenţiată în Litere la Bucureşti şi Paris. O personalitate a vieţii culturale interbelice. Vorbitoare de franceză şi germană, cititoare de texte clasice greceşti în original, Eschil, Sofocle.

Autoare de manuale de limba franceză, calitate în care figurează într-un fişier substanţial la Biblioteca Academiei – unde se distinge prin originalităţi, chiar extravaganţe, semnând acele importante lucrări didactice cu numele bizar: Ecaterina Bălăcioiu ex-Lovinescu.

Este, într-adevăr, vreme de aproape două decenii, soţia celui mai important critic literar şi mentor estetic al perioadei interbelice. L-a admirat mult pe omul acesta de hârtie, cel mai desăvârşit al literelor româneşti, şi a crezut cu

tărie în operă lui pe care a salvat-o, eroic şi aproape riscându-şi viaţa, din mâinile şi de sub ochii celor veniţi s-o confişte. A depus-o apoi la o ambasadă străină, de unde a luat drumul unei pribegii care a durat mai bine de patruzeci de ani.

Acum, că opera aceea se tipăreşte în ţară, mai ştiu că n-a fost o soţie fericită. Că în jurnalul publicat cincizeci de ani mai târziu, ca un omagiu într-un fel, la riscul pe care şi-l luase ea, salvându-l de la distrugere, numele ei aproape nu apare, dând impresia că aceea care îşi va spune mereu, cu orgoliu, „ex-Lovinescu”, şi va vizita cât va fi liberă şi în viaţă, ca pe un mormânt, locul unde se afla urna cu cenuşa soţului ei*, nici nu existase pentru el.

Fiindcă, ce altceva poate să însemne faptul că în jurnalul acela – consemnând cu scrupulozitate, timp de 20 de ani, a câte 365 de zile fiecare, toate prezenţele, într-o casă plină toate după-amiezele ca un han – prezenţa ei nu este nici măcar enumerată? Doar dacă nu ne amăgim cu gândul că, pentru omul acesta, lumea

însăşi nu exista decât ca s-o transforme el în ficţiune, iar oamenii, doar cât să devină portrete, şi-n cazul ăsta, singura care exista a fost de fapt ea, care n-a putut fi schimbată într-un portret.

O căsnicie discretă, o nefericire discretă şi un divorţ discret, în deplină civilitate, care va isca veninoase bârfe şi speculaţii; ea nu le va alimenta, şi nu le va contrazice, decât prin discreţia absolută şi prin devotamentul faţă de memoria soţului ei. Mai târziu, în închisoare, va spune, parcimonios, câte unei codeţinute: „Femeile”.

Dar asta şi pentru că era o explicaţie mai pe măsura înţelegerii comune decât incomprehensibilul, pentru o minte obişnuită, adevăr despre cel care „vieţii nu-i rămăsese dator niciun gând”, dar murise cu teribila datorie de a nu fi trăit-o, pur şi simplu, decât pentru a o transforma în cuvinte.

Mai ştiu, în fine, că este descendenta unei vechi familii româneşti, cu acte de boierie, scrise pe piele de viţel, în urmă cu câteva sute de ani. Fosta tânăra domnişoară Titi Bălăcioiu, căreia în

30 iulie 1915 Barbu Ştefănescu Delavrancea, avocat, parlamentar şi scriitor, îi trimite, pe dosul portretului lui cel mai cunoscut, din semiprofil, cu mâna dreaptă vârâta între nasturii vestonului, această şăgalnic-amicală epistolă:

Titi dragă.

Nu ţi-am răspuns fiind ocupat cu 2 (două ministere) şi alte hanga-rale. Şi mai… neagră? Nu e posibil şi nu e de crezut. Vasăzică am să sărut o imensă pată de cerneală. Sunt de părere să-ţi aduc două cutii de vax şi o perie, ca să te freci. Bine-bine, pe amândoi obrajii şi pe amândouă lăbuţele. Aşa s-ar putea să te faci ceva mai albă. Nu-mi închipuiesc cum te vezi în oglindă.

Note:

Actualmente urna se află în oraşul său de baştină, Fălticeni.

N-ar fi mai bine să te priveşti într-un fund de ceaon? Vin la voi duminica viitoare, sau luni. Tata… te-ai certat? E, da cum să nu, când are o

aşa de distinsă studentă (încă) în Litere. Dacă-ţi trimit mutra mea e că nu ştiu cine mi-a adus o sută de mutre de-astea.

Complimentele mele tatii şi mamii. Sărut pe Azota; şi pe tine, dacă te înalţi destul ca să te pot ajunge.

La revedere, buna mea Titi.

Aceasta a fost o perioadă fericită din viaţa ei. Acum are 18 ani şi se află în vacanţă, la Cruşeţ (câteodată Cruşeţi, în „Agendele" lui E. Lovinescu), lângă Mierea Birnicii, la conacul tatălui ei, Gheorghe Bălăcioiu. Dintr-o fotografie datând probabil de la această vârstă, Titi Bălăcioiu ne înfăţişează un chip rotund, gingaş, frumuseţea puternic marcată a anilor treizeci, un surâs vag, distant şi o privire care evită obiectivul aparatului, lăsându-ne să citim în ea o uşoară adiere de orgoliu şi, sub aparenţele gingăşiei şi fragilităţii, o neclintită voinţă şi siguranţă de sine. „Tenacitate oltenească", va spune mai târziu, într-o scrisoare pe care, iarăşi, fără să ne fie destinată, vom avea

prilejul s-o citim. Mai degrabă liniştea această unică, dată de certitudinea unui trecut vechi şi continuu, fie el şi accidentat, şi în ciuda unui prezent nu numai excentric, ci în veselă degringoladă. Fiindcă în conacul de la Cruşeţ, aflat între Craiova şi comuna aparţinătoare, Mierea Birnicii, unde-şi expediază Barbu Ştefănescu Delavrancea epis-tola, trăiesc cam de-a valma, în singurul corp de case existent, cel destinat oaspeţilor, atât fiicele, cu nelipsitele colege de pension, cât şi rudele venite de aiurea, şi familia, lăsată fără adăpost de planurile grandioase, dar cu totul nepractice ale unui tată vizionar şi trăsnit.

Posesor probabil al unei diplome tehnice, pasionat de ştiinţe şi de progres până la a-şi boteza prima născută cu numele insolit de Azota (nimeni, decât Delavrancea în epistola lui, nu-i va spune vreodată altfel decât Moţu), Gheorghe Bălăcioiu era poreclit „boierul roşu”. Se ocupa singur de administrarea proprietăţii, însumând încă, la începutul secolului, aproape 400 de

hectare. De fapt, mai mult de prăpădirea ei, deşi se poate spune şi că tot ce risipea cu nesăbuinţă într-o parte investea în altă parte. Într-un cont, să zicem, nematerial, dar folositor şi acela, de vreme ce extravaganta idee de a-şi împărţi pământurile ţăranilor – de unde porecla-îl salvaseră şi pe el, şi familia, de la masacrele din 1907: la el răsculaţii, ţărani împroprietăriţi, fuseseră de partea, jeacţiunii", ba făcuseră zid în jurul conacului, ca să-şi apere boierul de furia celor veniţi din satele dimprejur.

Trecutul fabulos al familiei Bălăcioiu este cunoscut cititorului dintr-o variantă – e drept, răstălmăcită, cum stă bine literaturii de ficţiune – a unuia dintre fragmentele care au văzut lumina tiparu-lui din romanul pe care E. Lovinescu l-a socotit opera vieţii lui, destinându-l totuşi pentru vecie sertarului. E vorba de Mălurenii.

Legenda – adevărat mit de întemeiere, imortalizat de altfel şi pe biserica înălţată de un străbunic al acestui boier progresist – începe cu episodul unei năvăliri turceşti. Iată cum s-a

petrecut ea în realitate:

Năpădiseră regiunea, satul, curtea. Omorâseră bărbaţii, nu cruţaseră nici copiii. Unul dintre ei se agăţase de carâmbii cizmei unui turc şi-i ceruse să se miluiască de el. Fusese aruncat într-o căruţă şi dus cu puhoiul, de i se pierduse urma. De fapt, adoptat de un paşă, crescuse la Istanbul; nu doar frumos, dar şi cu conştiinţa apartenenţei sale; un om dintr-un sat învecinat, robit şi el de turci, avusese grijă să nu fie „turcit” copilul preacredinciosului şi creştinului său boier. Pasă, când a vrut să cumpere căi de rasă din pusta maghiară, şi-a chemat fiul adopotiv – dar preferat, şi i-a dat o ceată de bazbuzuci, galbeni şi cele trebuincioase călătoriei. Şi aşa s-a făcut că au dat turcii a doua oară în Cruşeţ. Mama copilului dispărut a leşinat când a văzut curtea din nou învolburată de arme şi nu şi-a revenit decât după ce i s-au frecat tâmplele cu oţet de trandafiri. De trezit a trezit-o de-a binelea vocea propriului fiu care, în straie de bei, îi glăsuia în cea mai pură limbă română, învăţată cu ţăranul rob de la

Istanbul… Şi astfel şi-a regăsit pe ai săi, şi-a întemeiat o familie şi a ridicat biserica, dacă nu mă înşel la Hurezani, pe zidul căreia sunt toţi zugrăviţi, care în straie turceşti, care mai de pe la noi, cu aceeaşi cuviosie în priviri şi preasupunere faţă de soarta aleasă de Domnul.

Am citat-o aici pe nepoata lui Gheorghe Bălăcioiu, pentru a corija versiunea din fragmentul romanesc al mult prea mizantropului observator din afară al familiei, în care beiul se întoarce ticăloşit, săvârşind numai grozăvii şi necinstindu-şi până şi soră. Ceea ce ar fi vexat cu siguranţă întreg neamul Bălăcioiu, dacă varianta lovinesciană i-ar fi ajuns la cunoştinţă şi dacă n-ar fi înţeles că „nu se face literatură cu bunele sentimente”.

Înţelegere pentru care aveau, toţi, toate premisele: instruiţi, curioşi, originali, excentrici, spre începutul secolului, Bălăcioii decădeau „cu graţie şi într-o dezordine care părea artistică”, conform eroicului exemplu al acestui tată al domnişoarei Titi Bălăcioiu, dispreţuitor de bani, cu

totul lipsit de prevedere şi simţ practic, din moment ce, sedus de planul cu totul fantezist al unor proiecte mai mari, îşi dărâmase nu doar conacul, înainte de a şti dacă va avea posibilitatea de a-şi construi măcar unul la fel, ci chiar biserica satului, obligându-i pe localnici să ţină slujbele în aer liber, în cimitir.

În atmosfera aceasta de veselă delăsare, în casă fără lumină electrică şi lipsită de cele mai elementare comodităţi, unde baia şi duşul erau reprezentate de o stropitoare ascunsă între plante şi flori şi – invenţie a minţii tehnico-poetice a lui Gheorghe Bălăcioiu – trebuia să tragi de o sfoară ca să curgă apă direct din copac; unde „lampa cu gaz te instala direct într-o pictură flamandă”, iar absenţa a tot ce nu era necesar „îţi dădea sentimentul rousseau-ist al bunului sălbatic încă nedeformat de societate şi progres” (comentează tandru-maliţioasă nepoata „boierului roşu” din Cruşeţ), aici îşi petrecea Titi Bălăcioiu o parte din vacanţe. Cealaltă, de unde se întorcea „ca un ceaon” stârnind amuzamentul ilustrului prieten de

familie, se petrecea la Mangalia, la „Două mai” cum se spunea între cele două războaie pitoreştii localităţi artistico-balneare. Ca în romanele cu domnişoare de pension ale Anişoarei Odeanu, Cellei Serghi sau Ionel Teodoreanu, în care pictori, scriitori, politicieni celebri se îndrăgostesc de frumuseţea şi educaţia lor desăvârşita şi în care ele însele, seducătoare şi feminine, sunt pictoriţe, scriitoare, pianiste desăvârşite, poliglote: Cella Delavrancea, Pica Dona, Margareta Sterian…

Fără conflict de altfel, întrucât ceva din excentricitatea de artist-tehnician a tatălui trecuse şi în odraslele lui. Posedând câte douăzeci de pogoane de pământ, după gestul socialist avânt la lettre al tatălui lor, fraţii au toţi câte o îndeletnicire mai mult sau mai puţin artistică: Azota, cu numele ei nefericit, memento al pasiunii ştiinţifice a părintelui, şi cu buclele ei vieneze, din alte vremuri, cânta la pian, la un nivel care depăşeşte simplul amato-rism; Scarlat (Atu), rămas un pic ţicnit după un accident din timpul

primului război mondial, când fusese abandonat ca mort pe câmpul de luptă, regăsit abia după câteva zile, este prieten cu copiii şi câinii, îşi pune bocancii milităreşti şi, cu puşca fără gloanţe pe umăr, se plimbă toată ziua sub nucul din curte, sau în faţa căsuţei, numai a lui, pe care şi-a ridicat-o tot acolo; Octav, pilotul, mult mai tânăr, apărut la zece ani după ceilalţi, ceea ce-l face să fie foarte iubit, a obţinut cândva de la mamă-sa permisiunea de a-şi vinde pământul ca să meargă să vâneze lei în Abisinia; iar Titi Bălăcioiu, viitoarea profesoară licenţiată în Litere, şi-a cultivat o parte din lotul propriu cu floarea-soarelui, ca să aibă mereu sub ochi galbenul lor crud, dacă tot nu-şi poate oferi un Van Gogh. E drept că, cu aptitudinile ei didactice înnăscute, se îngrijeşte deja ca toţi copiii satului să meargă la liceu. Mai târziu, când va avea destulă influenţă şi putere la Bucureşti, copiii Cruşeţului vor primi, mai toţi, burse.

În toată această boemă fermecătoare dar de rău augur, sarcina de a păstra, în beneficiul

tuturor, contactul cu realitatea revenise celei mai puţin dotate de la natură unei atare misii.

Soţia excentricului boier progresist făcea şi ea parte dintr-o familie la fel de glorioasă, dacă nu şi mai glorioasă, cea a Pleşoienilor, ramificându-se în întreaga Oltenie şi înrudindu-se cu Tătăreştii şi Brătienii (soţia bătrânului Brătianu fusese o Pleşoianu). Aprigă şi energică, singura în stare să ţină pământul şi casă, va povesti nepoţilor ei, iar şi iar, ca pentru a compensa imaginar duritatea rolului pe care viaţa i-l distribuise mai târziu, legenda răpirii a cărei eroină fusese la numai paisprezece ani. Cu călăreţi îmbrăcaţi în alb, într-o cavalcadă romantică, amintirea aceasta va fi probabil izvorul de energie şi de curaj din care se va hrăni până târziu, mult după ce extravagantul ei soţ o lăsase singură, cu grijile gospodăriei şi ale istoriei care se va schimba cu brutalitate. Dacă nu fusese din fire o „bărbată” şi doar economia distribuirii rolurilor în familie îi conferise unul străin naturii ei, sigur este că, deşi numită generic „Muma”, participa din plin la colecţia de

excentricităţi a familiei, prin darul povestirii, istoriile ei cu haiduci făcându-i pe nepoţi să nu mai ştie, adulţi, dacă în anii dintre războaie mai existau încă haiduci în păduri, în regiunea Craiova, Filiaşi, Mierea Birnicii, sau aşa îşi închipuiau ei, mulţumită harului acestei preatinere „mume”.

Cât de instruită era Paulina, răpită de la pension la 14 ani, este greu să ne dăm seama. Dar cum în familiile boiereşti instrucţia se făcea şi acasă, şi cum în biblioteca familiei – o bibliotecă turnantă – se găseau, îngălbenite de timp, ediţii populare franţuzeşti şi româneşti din Dostoievski, Tolstoi, Cehov, Caragiale, Eminescu, este de presupus că citise şi continua să citească.

În atmosfera aceasta, pentru Titi Bălăcioiu, adolescenta, ca şi pentru nepoţii ce vor veni mai târziu, beneficiile depăşeau cu mult pierderile. Nu numai statul la grămadă, în aceeaşi casă de oaspeţi, a gazdelor rămase fără adăpost, dar şi slujbele în cimitir erau mai poetice şi mai aparte. Şi pentru că învierea nu se putea face în cimitir,

plecarea cu trăsura în alt sat, la o biserică centrală, reve-nirea acasă în cortegiu, priveliştea şirului de lumânări aprinse şerpuind printre dealuri erau atât de emoţionante, încât nu este exclus ca familia ruinată, dar cu imaginaţie avântata, să-l binecuvânteze pe vizionarul părinte.

Şi el, şi Paulina, care-şi salva de la moarte nepoţii scheletici hrănindu-i cu căţei de usturoi pe burta goală şi obligându-i să umble, la cinci dimineaţa, cu picioarele goale prin rouă, ştiau mai multe limbi, care se învăţau, tradiţional, în casă, cu guvernantă.

Înconjurată de o asemenea familie pitorească, înlesnită şi generoasă, Titi Bălăcioiu a trăit, este de presupus, o tinereţe liniştită şi chiar fericită. Este de presupus, fiindcă printre straniile şi singularele unice „documente” pe care istoria ulterioară a crezut de cuviinţă să le lase, nu s-a păstrat unul esenţial: jurnalul ei de adolescentă şi tânăra fată, piesă interesantă sub toate aspectele, dar şi ca „obiect de artă”; era un jurnal ilustrat cu desene, autografe, vignete ale iluştrilor artişti

evocaţi mai sus.

Nu găsim, printre documentele mucegăite prin depozite, când nu au fost arse (sub formula generică de „nefolositoare pentru anchetă”, la care voi reveni mai târziu), nimic despre familia ei. Iar aceasta fiindcă, pentru a nu-i expune, în măsura posibilului, în niciun fel în respectivele anchete, Ecaterina Bălăcioiu a declarat cu consecvenţă că nu păstrează nicio legătură cu nimeni din familie, pe lângă înclinaţia ei naturală pentru discreţie, chiar mister în ceea ce priveşte viaţa personală. Mai mult chiar, şi-n scrisorile care, fără să fie publice, au devenit astfel, graţie vigilenţei uneia dintre cele patru echipe aflate pe urmele ei, ea îşi evocă rudele sub nume cifrate. Chestionată în anchetă, va spune că a făcut-o pentru ca mai târziu, căzând în mâinile familiei, aceasta să nu fie vexată de observaţiile ei.

Ştim totuşi că Azota, pianista cu buclele ei vieneze, s-a căsătorit cu un inginer, Mihail, şi au avut doi copii: Rodica şi Dan. Rodica, la rându-i, căsătorită Mureşan, a avut doi copii, unul, emigrat

în America, iar celălalt trăind şi astăzi la Cluj. Dan Mihail, căsătorit cu Veronica, a avut un copil, pe Monica, botezat de Ecaterina Bălăcioiu. Atu şi Octav n-au avut copii, iar despre cel din urmă se păstrează, în arhiva penitenciarului Jilava, unul dintre aceste documente care nu s-au distrus, ca „nefolositoare pentru anchetă”. Este o fişă de penitenciar din care aflăm că a executat şi el câteva luni de închisoare politică, prin deceniul cinci, pentru delictul, fireşte mincinos, de „speculă”.

Titi însăşi, profesoara de mai târziu, al cărei nume figurează printre, martirii comunismului” pe placa din cimitirul Montmartre, va avea un unic copil. Fata căreia îi expedia aproape zilnic mesaje, până în ziua arestării, prezentă şi ea, cum am spus, la ceremonia de inaugurare a plăcii.

Nu mai ştiu nimic altceva despre ea, în mijlocul familiei ei de la Cruşeţ. Decât o anecdotă pe care o transcriu, deşi n-are legătură cu nimic şi nu semnifică nimic:

Când, ia sfârşitul războiului, socotindu-se mai

la adăpost aici decât în Bucureşti, s-a refugiat împreună cu fiica ei în casa unei prietene a acesteia de la Lucieni, în Muscel, a trăit o întâmplare pe care n-avea s-o uite până la sfârşitul vieţii. Soldaţii sovietici năvăliseră în sat, cu kalaşnikovurile lor, împuşcând animalele din curţile oamenilor, ca să le mănânce aproape crude, spărgând candelabre, fiindcă le plăcea cum zăngăne cioburile împroşcând pereţii, găurind cu baionetele straturile de covoare confiscate şi scoţând capetele prin ele, bând apă din scoicile closetelor, care nu ştiau la ce folosesc şi încântându-se copilăreşte de ticăitul ceasurilor pe care le adunaseră, coşuri întregi. Beţi, se năpustiseră în bucătăria conacului în care se afla ea, Titi, împreună cu gazda şi ceruseră votcă. Fără să se gândească vreun moment la consecinţe, femeia tânăra le-a răspuns că nu există băutură în casă. În clipa când un soldat a deschis uşa mare a dulapului din perete şi a descoperit acolo aliniate câteva zeci de sticle de ţuică de Oltenia, a ştiut că şi ea, şi mama ei vor fi împuşcate. Soldatul a întins

mâna, a destupat o sticlă, a dus-o la gură şi imediat a azvârlit-o dezgustat. Nimerise, va povesti ea mai târziu, în închisoare, ca să le dovedească prietenelor ei descurajate că Dumnezeu există, singura sticlă din raft în care se găsea agheasmă. Asta e tot ce ştiu.

Mai am, totuşi, mărturia unei codeţinute, Varvară Florea, din Suceava.

Când a ieşit pentru prima dată din ţară, în 1969, prima ei grijă a fost să ajungă la Paris. I s-a dat drumul fără mari dificultăţi, dar singură. Soţul şi fetiţa de şase ani, Sânziană, au rămas acasă, deşi aveau, primite în plic, din America, Detroit, biletele de avion, dus-întors, pentru toţi trei. Se temeau autorităţile ca, o dată ajunşi acolo şi văzându-se împreună, să nu renunţe la biletele de întors? De fapt, nici ea nu ştia, la plecare, de ce pleacă. Să-l aducă în ţară pe unchiul care, după 57 de ani de viaţă pe pământ american, voia să se întoarcă să moară „acasă”, ori ca să-l convingă pe acesta că „acasă” nu este de trăit, nu mai este ca înainte de 1917, când a plecat el – şi să rămână şi

ea, urmând să-şi recupereze într-un fel sau altul copilul şi soţul? Pe unchi nu l-a putut convinge. Despre o experienţă complet necunoscută nu-i poţi vorbi unui om. Iar din experienţa lui, tot de neîmpărtăşit, el nu mai ştia decât atât: că voia să moară în România. Aşa că s-a întors singură, peste o lună, urmând ca pe unchi, bolnav, şi pe soţia lui, imobilizată într-un cărucior, să-l aducă soţul, Ion, care putea să plece doar după revenirea ei.

Locuiau pe atunci în Brad, unde fugiseră amândoi pentru a-şi pierde urma. Şi într-un fel şi-o şi pierduseră, ba chiar trăiseră omeneşte. În Suceava, de unde proveneau amândoi, nu găsise nimic de lucru la ieşirea din închisoare. O fostă colegă de liceu, cu un an – doi mai mare, nu-i putuse oferi decât o slujbă la cărat piatră pentru drumuri şi poduri. Aici, la Brad, era contabilă, iar Ion lucra la mină. Îi era mai puţin frică aici, unde nu-i ştia nimeni.

Sau, în tot cazul, frica aceea înspăimântătoare, care-o face să vorbească la prezent despre ei şi acum, în iulie 1997, când stă

de vorbă cu mine, se ascunsese undeva, în fundul sufletului, pentru a nu mai ieşi mult timp. Decât că, la câtva timp după plecarea lui Ion, i-au trimis ordin de evacuare. Sânzianã avea patru – cinci ani, iar ei i-a venit hârtie să elibereze apartamentul, care era al minei şi de care ei aveau nevoie pentru un alt lucrător: în realitate, un fiu, sau un nepot al unui şef. I-a scris imediat lui Ion şi a doua zi au venit de la miliţie să o întrebe dacă are necazuri. Pur şi simplu.

Pe urmă au început să vină zilnic. O întrebau dacă cineva o necăjeşte, dacă simte că-i vrea cineva răul, şi lucruri de-astea. Ba chiar într-o zi a fost întrebată dacă nu pretinde scuze de la cel care a vrut s-o evacueze, fiindcă ei pot obţine pentru ea şi reparaţia asta. Fireşte că era felul lor de a o tracasa, de a-şi bate joc de oameni, de a-şi semnala prezenţa la cea mai mică mişcare. Deşi tot ce făcuse ea fusese să-i scrie soţului să se întoarcă, fiindcă altfel există riscul să fie evacuată. Atunci, spune, i-a ieşit guşă. Cum de i-a trecut fără operaţie, nu ştie, dar de frica lor, şi pentru că-i

vedea zilnic, i-a ieşit guşă…

Atâta n-ar vrea să-şi amintească nimic din ce are legătură cu ei, atâta n-ar vrea, încât, acum – acum după revoluţie, nu s-a dus nici să ia o pensie de-acolo, de la organizaţia foştilor deţinuţi. De fapt, ca să fie sinceră, a trecut o dată pe acolo, nu pentru pensie, a trecut aşa, fără niciun motiv, poate crezând că va întâlni vreo cunoştinţă, poate nici măcar pentru asta. Singura cunoştinţă pe care a întâlnit-o, secretara care se ocupa de dosarele asociaţiei, era fosta ei colegă de liceu, cea care la ieşirea din închisoare o tri-misese să lucreze la drumuri şi poduri. Până la urmă i s-a părut un semn bun, un semn de la Dumnezeu. Poate fără să ştie, ea se dusese acolo pentru vreo răsplată, uitând un anumit sfat, pe care-l primise cândva, şi o promisiune pe care ea o făcuse: să nu aştepte şi să nu ceară niciodată vreo răsplată.

Da, până la urmă, acum îşi dă seama, frică a continuat să-i fie tot timpul.

În ciuda faptului că, după repatrierea unchiului, rămas cetăţean american, viaţa lor se

schimbase. Se aprovizionau de la magazinele pentru străini, cumpăraseră în Brad o vilă, fuseseră racordaţi la încălzirea centrală a oraşului. Iar de asaltul, de data asta binevoitor al securiştilor – acum fiecare voia un medicament, o prostie, un nimic strălucitor americănesc – nu-i putea apăra decât însuşi şeful lor cel mare, atras şi el de mici nimicuri americăneşti: o păpuşă pentru fata lui, o undiţă pentru el.

De-acum veneau, chipurile, ca să stea de vorbă cu „americanul”, să-l întrebe cum e pe-acolo, cum se trăieşte. Dar celor care le aprobaseră racordarea la încălzirea centrală, şi cumpărarea vilei, şi contul în dolari, le umpleau de fiecare dată portbagajul daciilor cu sticle, pachete, cadouri. Veneau, plecau.

Ei se ţineau deoparte şi voiau să uite. În Brad erau o mulţime de oameni ca ei, veniţi să-şi piardă urma şi să uite. L-a văzut acolo, în aceeaşi perioadă, pe avocatul Cerveni, care lucra la pus parchet în casele oamenilor. Soţia unui medic mare (care murise în închisoare) lucra la separat

minereu, în mină. Erau avocaţi, profesori, medici, muzicieni. Nu ştie cum de se ştiau, pentru că nu vorbeau unii cu alţii. A avut o colegă de celulă, pe care o vedea tot timpul în Brad, fără să vorbească niciodată cu ea. Ca şi cum n-ar fi văzut-o. O cunoştea bine. Acolo fuseseră prietene. Acolo erai prieten şi cu un duşman, dacă nu ştiai că ţi-e duşman, dar cu ea fusese prietenă-prietenă... Foarte apropiate şi legate una de alta. A văzut-o de atâtea ori, şi niciodată n-a simţit nevoia s-o oprească să stea de vorbă, şi nici cealaltă n-a simţit. Se făceau că nu se cunosc. Ştia despre ea că înfiase o fetiţă, că se căsătorise, o vedea, îi plăcea s-o vadă, parcă-i făcea bine s-o vadă, de vorbit n-au vorbit însă absolut niciodată. Nu numai de frică. Nu. Era altceva...

Poate că nu voia să mai redeschidă rănile trecutului. Dar mai era ceva: despre ei, cei care-au scăpat, lumea din jur, cei care n-au trecut pe-acolo, cred că au fost informatori; spun: dacă nu erai, nu scăpai, mureai. Adevărul este că uite, a scăpat. Numai Dumnezeu hotărăşte cine scapă şi

cine moare.

Nu ştie, de pildă, ce s-a întâmplat cu Dima Turcea Aurelia. La Văcăreşti, de unde a fost luată pentru un supliment de anchetă, i-o băgaseră în cameră, unde nu erau decât ele trei: ea, Dima Turcea şi doamna Engler. Ea crede că a fost într-adevăr turnătoare. Fiindcă o singură dată, când erau doar ele trei, ea a povestit de unchiul din America: a spus că, atunci când o să iasă, dacă o să iasă, o să se ducă în America. Şi atunci a fost chemată din nou. Ea presupune că nu era doamna Engler cea care spusese, ci Dima Turcea Aurelia, care era scoasă des din cameră, pentru vizite medicale, în realitate, crede ea, o scoteau ca să-i dea să mănânce mai bine şi să raporteze. Dar să urăşti pentru asta nu poţi. A văzut atâta suferinţă acolo, femei murind de cancer, în dureri, încât numai credinţa în Dumnezeu îţi mai rămâne, nu şi ura. Şi trebuie neapărat să uiţi.

… Pe fetiţă, pe Sânziană, a pus-o chiar pentru totdeauna la adăpost de orice riscuri, acceptând oferta unchiului de a o înfia. Acum, că era şi ea

cetăţean american, fata a plecat într-o călătorie, a stat la Detroit, unde nepotul lui Rudolf Valentino a vrut să o ia de soţie. Dovadă, fotografia înfăţişând-o alături de un tânăr ţigănos, semănând, într-adevăr, cu unchiu-său, seducător, zâmbitor, pe scările unei case colorate din Detroit. De unde s-a întors fără să ezite, spre marea stupefacţie a şefului cel mai mare al Securităţii, care-a mustrat-o pentru naivitate: putea rămâne, măcar pentru studii. Naivă, Sânziană nu era: când i s-a propus să lucreze pentru ei, aşa, fiindcă tot avea cetăţenie dublă, a refuzat ferm, deşi fără indignări inutile.

La fel cum, ferm, a putut ea însăşi refuza asalturile unui anume individ venit regulat de la Bucureşti, care, târziu şi-a dat seama, nu era, numai se dădea drept… Ilie Şerbănescu… Astea se întâmplau după moartea unchiului, în 1979, şi, da, după atentatul îndreptat împotriva ilustrei ei cunoştinţe de la Paris; atentat de care aflase, bineînţeles că aflase, de la Europa Liberă, fiindcă o ascultase tot timpul, cum altfel?… Omul acela a început să vină, iar şi iar, intra pe poarta fabricii

de umbrele unde lucra acum ea, şi tot insista să-i dea o scrisoare de recomandaţie, voia să meargă la tratament, la Paris, şi nu avea o gazdă. A refuzat, spunând că n-o cunoaşte destul pe acea ilustră cunoştinţă, că s-au văzut întâmplător, în avion.

Multă vreme, după decembrie 1989, când citea în program că Ilie Şerbănescu are o emisiune la T.V., evita să se uite. Într-atât spaima ei rămăsese intactă. Până într-o zi, când, din întâmplare, a auzit o voce şi a recunoscut-o. Apoi s-a uitat şi a recunoscut şi persoana: decât că nu era Ilie Şerbănescu, ci… un altul. Cel care se dăduse drept Ilie Şerbănescu şi-i adusese pentru confirmare şi o carte semnată aşa, pe care i-o dăduse cu autograf, nu era Ilie Şerbănescu, ci omul de la televizor, care-şi spunea acum altfel. Dacă mai are cartea? E curios, dar trebuie să-mi spună că n-o mai are. A căutat-o peste tot şi ştie sigur că a dispărut din casă, fără urmă, cartea aceea. Bineînţeles că-i umblau în casă… Şi din nou frica îi urcă în obraji şi-i dau lacrimile. Nu e doar

frică, e un fel de oroare, insuportabilă.

… Şi-a spus că e mai bine să uite. A avut o viaţă plină de necazuri. A vrut să moară. A şi avut ocazia, totuşi n-a murit. La 55 de ani a făcut un cancer. Ştia că-l are, bănuia, nu s-a dus la doctor, deşi cunoştea unul, erau chiar prieteni, decât la insistenţele lui Ion. Când a consultat-o, doctorul a început să strige la ea: acuma vii? Când nu mai pot să-ţi fac nimic? Imediat la operaţie! Şi ea a dat să-l urmeze. Nu, aşteaptă, trebuie să mergi cu targa. Au dus-o de urgenţă la Târgu Mureş, i-au făcut întâi cobaltoterapia, pe urmă operaţia. După cobalt şi operaţie, s-a vindecat. Nu s-a aşteptat, şi nici n-a vrut. Erau acolo, la oncologie, atâţia oameni care voiau să trăiască, şi muriseră, iar ea, care nu voise câtuşi de puţin, trăise. Nu-i fusese frică de moarte.

Nu-i fusese frică de moarte, iar de ăştia îi fusese frică, şi-i mai este şi acum?

Sub ochelarii frumoşi, care-i dau o incredibilă distincţie, ochii îi strălucesc: Bineînţeles, spune moale: pentru că ăştia sunt mult mai răi ca

moartea. Ce este moartea? Moartea e blânda, uşoară, ăştia sunt răi. Toţi sunt răi, trebuie să le spui şi ce-ai făcut, şi ce n-ai făcut, şi dacă nu ştii te omoară.

Vorbeşte la prezent, e singurul lucru despre care vorbeşte la prezent, atunci când totuşi evocă.

Dar despre „asta” îi este greu, îi este imposibil să vorbească. I-au spart timpanul, ca să spună ce nu ştie. A avut, adunaţi, 27 de ani. A făcut cinci. Umblă de colo-colo prin celulă, ca o fia-ră-n cuşcă, de ce nu vin s-o ia o dată la anchetă, şi când le auzea paşii, în cizme, o apucau nişte dureri îngrozitoare de burtă, atât îi era de frică...

... Era, în 1951 – 52, profesoară suplinitoare într-un sat de lângă Suceava. Nu avusese voie să se înscrie la facultate. Deşi avusese doar opt hectare, tatăl ei fusese trecut la chiaburi. Singurul care apucase să termine Politehnica era fratele cu mulţi ani mai mare ca ea. Ceilalţi îşi luaseră, după liceu, serviciu, îşi pierduseră urma. În ziua aceea venea de la şcoală, având în poşetă plicul cu banii

de leafă. Pe plic, numele ei. Un om i-a ieşit în cale, dintr-o grădină sau dintr-o curte, pe drumul pustiu, i-a spus că e de la cei din munţi, care n-au ce mânca, n-au haine, i-a cerut un ajutor pentru ei, iar ea a scos banii din poşetă şi i-a dat pe toţi, aşa, în plic, cum îi luase. Asta a fost tot. Pe urmă a lucrat câteva luni în altă parte, pe urmă la o bibliotecă a şcolii de cadre a Consiliului Central al Sindicatelor. Trecuseră nişte ani, a început să se simtă urmărită, să-i fie frică, la toţi de fapt le era, îi adunau noaptea din case, tatăl ei a dormit, luni întregi, în grădină, de frica acestor razii nocturne. Fără să fi făcut nimic, şi fără să fi fost chiabur, cum îl socotiseră la colectivizare.

Şi, în fine, au arestat-o. I s-a făcut atunci un dosar, că nici în iad n-ar fi primit-o cu el. De arestat, au arestat-o pentru două cauciucuri pe care le dăduse din magazia cooperativei unde lucra contabilă, unui şofer al aceleiaşi cooperative. Cu vreo câteva zile în urmă fusese la Bucureşti şi o fostă vecină îi dăduse vreo trei perechi de ciorapi purtaţi ca să-i ducă cuiva din sat, pentru

copii, dar nu mai apucase, şi fuseseră găsiţi în casă, la arestare. Femeia care-i dăduse a declarat că-i furase şi a luat şi pentru asta doi ani. I-au trecut: delapidare, neglijenţă în serviciu, furt din avutul obştesc, furt din avutul personal. În total, 27 de ani. Mai mulţi decât vârsta ei. Arestarea ei s-a întâmplat odată cu a mai multora. Nu o vizau pe ea în special. S-a întâmplat atunci ceva cu colectivul. Cu nişte oameni care n-au vrut să se înscrie. S-a tras în săteni, securiştii au omorât pe unul dintre ei şi după aceea i-au băgat pietre în sân, ca să poată spune că venise cu pietre şi aruncase în ei. Au arestat-o şi pe nevasta lui, fiindcă văzuse şi ştia.

Atunci s-au întâmplat multe pe baza unor simple declaraţii. De exemplu, au venit în acele zile să ia referinţe despre unul care era mare în miliţie la Braşov. Voiau să-l avanseze şi au venit în sat, după informaţii. Era sărbătoare, n-au găsit pe nimeni la primărie, decât, pe drum, un bătrân, fost legionar care-a zis: „A, cum să nu, îl cunosc, taică-su a fost şef de cuib”. Aşa că nu l-au mai avansat

pe cel de la Braşov, l-au dat afară.

S-au făcut multe rele atunci, cu sau fără intenţie. Mai târziu, în închisoare, avea s-o cunoască pe Maria Ivănescu, secretara şefă de la Medicină. Profesorul Burghelea declarase despre ea că a înscris la facultate pe un fost deţinut politic, pe care el însuşi îl înscrisese. A dat vina pe ea, care-a fost închisă având acasă un copil mic.

O mulţime de asemenea declaraţii s-au adunat şi la dosarul ei. Dar când a început ancheta, cel mai mult a contat acel plic cu bani; de care uitase cu desăvârşire. Iar bătăile îndurate erau pentru lucruri pe care nici nu le ştia: cui îi dăduse, şi din cine era alcătuită „banda” căreia îi dăduse ea acel ajutor, şi unde se ascundeau. Ceea ce nu ştia.

Şi din nou ochii i se umplu de lacrimi, o suferinţă îngrozitoare, pe care nu poţi s-o pricepi, după atâţia ani, şi insişti cu cruzime, ca s-o pricepi.

Explică: n-a vorbit niciodată, nimănui despre asta, iar faţa, Sânziană, a aflat totul acum trei zile,

când i-a spus că vin eu. Îi e greu să vorbească, fiindcă n-a vorbit niciodată. Nici să-şi amintească nu poate. Dar să nu înţeleg că-i pare rău de ceva. Nu-i pare rău. Are momente când se gândeşte că, dacă n-ar fi intrat atunci la închisoare, cine ştie cât rău ar fi putut să facă şi ea. Ar fi primit un serviciu cu vreo răspundere, oricât de mică, n-ar fi putut să facă şi ea, cum au făcut alţii, rău?

… Ani şi ani mai târziu, după ce s-a căsătorit cu Ion şi au fugit amândoi din Suceava, ca să se instaleze la Brad, n-a ştiut nimeni nimic despre trecutul ei. I s-a propus, în Brad, să fie bibliotecară, deja avea experienţă, făcuse ceva stagii, ştia clasificarea zecimală a cărţilor, a refuzat, că i-a fost frică. A lucrat contabilitate, la un I.A.S. care s-a desfiinţat, pe urmă secretar-dactilograf la C.L.F. Şi aici a avut la un moment dat loc o anchetă. Li s-a cerut la toţi cazierul. Atunci s-a aflat prima dată de închisoarea ei şi, în ziua aceea, cea mai bună colegă a ei, Viorica, a năvălit peste ea în biroul unde lucra şi i-a cerut „imediat să dai totul în primire”, pe un asemenea

ton strigând la ea, deşi îi era cea mai bună prietenă, încât se întreabă: ea n-ar fi putut să facă la fel ca Viorica, dacă ar fi fost pusă în situaţia ei? …

Dacă ar vrea să se întâlnească acum cu vreunul dintre el

Nu înţelege întrebarea. Îi explici: Ei, când îi întrebi, îţi răspund cu seninătate, n-au amintiri dureroase, n-au coşmaruri. I-ar putea întâlni pe stradă?

Nu, n-ar vrea să-i întâlnească. Dacă ar fi obligată? Dacă ar veni unul la uşa ei, bolnav şi în suferinţă? Dacă ar fi în stare să-l îngrijească? Da, ar fi. L-ar îngriji. Da, l-ar îngriji, repetă cu un fel de fermitate moale, de care nu te poţi îndoi. Siiigur că da, mai ales de ei trebuie să-ţi fie milă. S-a întâmplat o dată, e drept că nu ştia, dar după ce-a aflat, nu i-a părut rău. În Brad, era un doctor, Florea, pe care ea îl cunoştea, care fusese mult timp închis. Nu vorbiseră, dar ştia. Şi mai era o fată, care n-avea părinţi, şi voia s-o ia de soţie un băiat de la Paris. Venea la ea şi o întrebă dacă să

se căsătorească. Şi ea-i spunea: De ce să nu te căsătoreşti? S-a căsătorit şi le-a fost naş directorul de la O.C.L. de-acolo. Şi naşul ăsta a făcut cancer la nas, şi-a mers la Paris să se opereze. Finul i-a plătit spitalizarea, iar pe ea, despre care ştiau acum că are o cunoştinţă la Paris, au rugat-o să-i dea adresa acesteia. Şi lui i-a dat-o. Ştia că fusese securist, directorul ăsta de la O.C.L, dar acuma nu mai era decât un om bolnav şi amărât, l-a trimis acum la cunoştinţa ei de la Paris, poate îl ajută cu ceva, cu medicamente, cu bani. După ce a murit, a aflat de la doctorul Florea că fusese anchetatorul lui acest director de O.C.L., bolnav de cancer la nas, şi că îl bătuse cumplit…

Din nou se încruntă, din nou ochii i se umplu de vinişoare roşii. Ca şi cum în sufletul ei s-ar da o luptă, fără să-ţi dai prea bine seama între ce şi ce… între amintirile, oribile, şi nevoia sufletului ei de a ierta, poate…

… Trebuie să-i ierţi pe toţi, fiindcă aşa sunt ei făcuţi, nu pot face altfel, nu ştiu ce fac. Aşa sunt ei…

Şi brusc înţelegi. Ce nu poate să-şi amintească nu sunt suferinţele îndurate de propriul ei trup: pumnii, palmele, timpanul spart, loviturile de cizmă în cap, în burtă, trupul izbit de perete, călcat în picioare, ci imaginea acelor oameni, ceea ce nu poate uita este că ei există şi că sunt aşa. Nu mai ai cum să-ţi fie frică de cancer, de moarte, după ce-ai cunoscut că aici, pe lumea asta, există oameni ca ei. Dar să nu cred cumva că-i urăşte…

… Când a ieşit, în 1961, s-a dus mai întâi la Maria Tănase. Nu a putut s-o vadă, şi n-a insistat. Nici pe Maria Botta n-a putut s-o vadă. Şi nici de data aceea n-a insistat. Fiindcă deja era periculos să încerci să iei legătura cu cineva, să transmiţi asemenea mesaje. Semnai la ieşire că nu o vei face. Era foarte periculos.

La Galaţi n-a ajuns decât prin ’62. Şi atunci, la Galaţi, când s-a dus să transmită şi acolo mesajul pe care-l avusese de transmis, acum l-a uitat, nu-l mai ştie, abia atunci a aflat că aceea care-i încredinţase mesajul murise cu un an şi

jumătate în urmă…

Acesta este de la Dânsa…

Sânziană, fata ei, care ne aduce câte un ceai, poartă pe deget un ineluş vechi, cu briliante, într-o montură de platină. II poartă cu simplitate, ca pe o bijuterie oarecare deşi el este, sacrul ascuns în profan, un însemn de investitură.

… începe brusc, ca şi cum s-ar fi oprit acum cinci minute, sau ca şi cum nu s-ar fi oprit niciodată, într-un fel cum evocă călugării hagiografi hoitul mirosind a parfum al sfântului înălţat la cer sub ochii lor. Într-o emisie continuă, care-i transformă, pe nesimţite, pe ei înşişi în sfinţi, într-atât admiraţia şi iubirea îi locuieşte în exclusivitate:

„O dureau tot timpul picioarele. Tot timpul. Şi noaptea n-o lăsau să doarmă, totdeauna mă sculau pe mine, care eram lângă uşă, s-o trezesc, să se întoarcă cu faţa spre ei, n-avea voie cu faţa la perete.

… Şi atâta ar fi vrut să fumeze o ţigară! A cerut lucruri de acasă după ce s-a terminat

ancheta. I-au adus un pardesiu pe care-l avea pe cuier, la uşă, o pereche de şosete, batiste, ce i-au mai adus. Dar n-au vrut să-i dea nicio ţigară. Şi atât ar fi vrut să fumeze o ţigară… Căutam pe jos un chiştoc, cât de mic. Şi, o dată, anchetatorul meu, unu Albu, cu un semn la ochi aşa, fuma. I-am zis eu: Daţi-mi o ţigară, că mă doare o măsea. Nu, mi-a spus, că ştie că nu fumez, că vreau s-o duc în cameră, la colegă, nu mai ştiu cum i-a zis el. S-o fumez acolo, dacă vreau. Nu, că mă doare din când în când şi atunci trebuie s-o am acolo, în cameră. Atunci să mă duc la doctor. Şi m-a dus la doctor şi mi-a scos o măsea, bună, fără injecţie. Doctoru şi el şi-a dat seama că n-are nimic, dar tot mi-a scos-o. Dar să ştiţi că nu mi-a părut rău. Şi nu i-a adus, vă spun, o ţigară. Şi nici haine ca lumea, din câte haine avea.

Ştiţi, Doamna a avut 39 de covoare, toate strânse sul, uite aşa, în apartament, a avut icoane, foarte bune, şi una, mi-a spus ea, care voia s-o ducă cineva la Biserica Albă. Trebuie să vă interesaţi la Caloianu, care-o fost atunci

administrator, el trebuie să ştie tot, şi de icoane, şi de lucruri, şi de covoare. Într-o zi eram năcăjită şi eu, şi-am zis că nu mai este Dumnezeu, fiindcă, dacă ar fi, nu ne-ar chinui atâta. Toată ziua ziceam: de ce nu vine, de ce nu vine, să mă ancheteze o dată, şi când auzeam tropotu-ăla de cizme, mă apuca tremuratul şi durerea de burtă, vai, numai acum să nu mă ia. Aşa-mi era o fricã… aşteptam, dar când îi auzeam venind, era groaznic.

Când ne duceau la plimbare, în camerele alea, vedeai urme de împuşcături, aşa, pe perete, uite, îmi zicea Doamnă, aici i-a omorât pe unii… Pe mulţi i-a împuşcat aici, să ştii… Era o curte interioară, mai multe camere.

… Era tare comunicativă. Mi-a povestit tot, despre copilărie, despre soţul ei, despre scriitori, a vrut să mă înveţe franceza. Îmi spunea: «Ai învăţat franceza cu o evreică, se cunoaşte» – după cum pronunţam – şi aşa era.

… Eu câteodată eram foarte descurajată. Şi ea-mi spunea: «Niciodată să nu spui că nu există

Dumnezeu. Niciodată.»

Să ştiţi c-a fost tare bună. Atât de bună a fost, atât de bine m-am înţeles cu ea... N-am s-o pot uita niciodată.

«Noi n-o să mai fim, îmi spunea. Dar să ştii că eşti ca şi fata mea...»

... Pe faţa ei atâta au insistat ăştia s-o aducă în ţară! «A răscu-lat o lume întreagă împotriva noastră faţa dumitale, o lume în-treagă» – aşa-i spuneau. Poate pentru că participă la şedinţele alea. Şi aştepta ea să facă ceva s-o scoată. Şi la urmă, după ce a venit hotărârea, a zis, «gata», şi-a dat seama că n-o mai poate scoate...

... Doctoru Enescu, ca să avem noi ceva mai mult de mâncare, m-a trecut pe mine la T.B.C. Nu ştiu dacă am fost bolnavă, dacă n-am fost, m-a trimis la radiografie la Văcăreşti, şi mi-a dat supliment de hrană. Aveam suficient arpacaş.

... Era foarte credincioasă. Eu posteam marţea, miercurea şi joia. Ştiţi, cum era la noi cimentul pe jos, căutam cum se îmbinau pietrele, în formă de cruce, şi ne închinam la crucea aia

dintre pietre. O dată, pe uşă, deasupra vizorului, am văzut un chip, dar jumătate de om, cu un copil în braţe. Şi Doamna a zis: «E sfântul Anton.» Şi ne-am închinat. Îmi spunea asta pentru că eu spuse sem că nu există Dumnezeu. Mi-a povestit, ca să văd că există, cum cineva, doamna Tătărăscu, avea copilu în război şi atâta s-a rugat, până s-a mişcat icoana Maicii Domnului. Şi la ei în sat era un copil care tot spunea că el are un grajd plin cu cai undeva, credeau că e nebun, l-au dus şi la doctori, care au spus să-l lase în pace, dar că să-l ducă acolo unde zice el că e grajdul, şi au găsit acolo un grajd părăsit, dar undeva pe un perete poza lui. Astea, ca să nu mai zic eu că nu există Dumnezeu. Ştiam când sunt toţi sfinţii. Ştiam, nu ştiu de unde, dar ştiam.

… Dar era şi veselă, să ştiţi. Totul era acolo, cu frică, cu groază, dar ea făcea ca totul să se schimbe, să fie mai bine. De Paşte îi crescuse părul lu’ Doamna. Am cerut foarfecă, să i-l tai. Şi i l-am tăiat până la jumătate, şi m-au prins. Mi-au luat foarfecă. A rămas aşa până la alt schimb. Am

cerut foarfecă să ne tăiem unghiile şi am terminat tunsul. Dar până atunci ce-am mai râs! Nuuu, nu era caraghioasă, eu n-o vedeam caraghioasă, dar am râs. Pe urmă ne-am obişnuit aşa.

… Nu avea ochelarii. Nu-i lăsaseră ochelarii. Mi se pare că bastonul i l-au lăsat. Auzeam cum îi aduceau de la anchetă, bătuţi, cum îi târâia pe holurile alea, era un bătrân – că m-am urcat să văd – spunea «mein God, mein God», Doamna mi-a spus ce spunea. Eu mă urcam acolo, da dacă mă prindea era rău.

Atât de frumos povestea! Tot, copilăria ei, copilăria feţei, tot. Era frumoasă, şi când era tânără, ei i-a scris Cincinat Pavelescu romanţa îţi mai aduci aminte, doamnă. Da, a vrut să se căsătorească cu ea, dar ea n-a vrut. Cred că a ţinut prea mult la domnu'. Şi atâta a dorit să facă un muzeu! Să ştiţi că a avut toate scrisorile lui, şi le-a împachetat, şi nu le-a citit pe niciuna. Îi părea rău că ăştia le-au distrus.

A primit condamnarea când am ajuns eu acolo. Eu eram adusă din nou, pentru încă o

anchetă. Nu mai ştiu ce zi era, dar mi-a spus: «O să am o zi grea azi, că l-am visat.» De câte ori îl visa, spunea, avea o nenorocire. Şi, într-adevăr, i-a venit condamnarea, cu 18 ani şi confiscarea tuturor bunurilor. Dar a rămas atât de senină! O lacrimă nu i-a curs. Cu toate că ea ştia că în august trebuia să plece. Era sigură că trebuia să plece în august. Nu ştiu de unde, dar ea aşa ştia, că trebuie să plece în august. Au venit cu sentinţa şi ea a semnat.

Ea se aştepta. Dar au mai chemat-o: «A răsculat o lume împotriva noastră faţa dumitale. Ea trebuie să vină şi să fie a noastră, noi avem nevoie de oameni ca ea.» Şi ea spunea: «Nu, mulţumesc.» Ea o ştiut că, dacă vine, n-o mai vede. Ei îi dădeau drumul, se ţineau de cuvânt, să ştiţi, că nu făcuse nimic. Decât convorbirile alea la telefon, din care unele nici nu erau ale ei. Erau ale derivaţiei. Şi n-avea cum să le recunoască, că nu erau ale ei. Doar atâta voiau de la ea: să o cheme pe Monica. Credeţi că rămânea liberă? O închideau. Ce, credeţi că trebuiau să aibă un

motiv? Nu vorbea încă la Europa Liberă, dar mergea peste tot şi cerea eliberarea ei. Dar lor le trebuiau motive??

… Vorbea mult de familia ei. La Craiova, dacă o să vă duceţi, undeva, în marginea Craiovei, nu ştiu în care parte, e o biserică ridicată de Bălăcioiu, la Cruşeţ, acolo avea moşia, patru sute de hectare, că a întrebat-o Albu, şi a spus: «Auzi, numai patru sute de hectare, săracii.» Adică în bătaie de joc, fiindcă numai aşa vorbeau ei.

… Dar să ştiţi că de bătut n-au bătut-o. Eu cred că totuşi o respectau cumva. Nu că era bătrâna, că-i băteau şi pe bătrâni. Nici n-au bătut-o, nici n-au jignit-o, ei nu voiau altceva decât s-o aducă pe fată. Să-i scrie ea să vină, fiindcă, dacă ea-i scria, venea. Şi-au dat ei seama după scrisori, ştiau ce fel de om este. Şi că, dacă maică-sa i-ar fi spus, venea. Şi spunea: «Vă mulţumesc de intenţiile bune, dar eu nu pot să fac aşa ceva.»

Dacă cu cred că venea?… Ferească Dumnezeu, venea, săraca, da’ de ce sră vină? Ca să o închidă şi pe ea, şi să moară amândouă?

M-a rugat să merg în mai multe locuri. Şi m-am dus. La doamna Bălăcioiu de la Galaţi, la administrator, la Caloianu, la doamna Botta, la Maria Tănase, dar n-am putut intra la ele şi n-am insistat. Maria Tănase mi se pare că era bolnavă, era internată şi n-am putut să merg de mai multe ori la Bucureşti. Nu mai ştiu ce trebuia să le transmit: Mariei Tănase să-i mulţumesc, să-i spun că-i mulţumeşte şi n-o să uite ce-a făcut pentru ea, că a ajutat-o pe fată.

N-a spus nimic de rău de nimeni, la anchetă. O învinuiau pentru drumurile la ambasadă. Ea mergea pentru paşaport, şi ăştia spuneau că dădea informaţii. Cred că aşa au putut să-i pună o vină, că altă vină n-a avut.

Cum arăta? Era frumoasă, să ştiţi, adică cu o vedeam foarte frumoasă. Era slabă, ca dumneavoastră, numai că era înaltă. Daa, mai înaltă ca mine, sigur. Eu am vreun metru şaizeci şi cinci, ea era mai înaltă. Doar un metru 64? Mă mir, că mie mi se părea mai înaltă ca mine, aşa o vedeam eu. Înainte fusese mai corpo-lentă, pentru

că îi aduseseră o rochie care acum era largă pe ea, largă. Dar era tare slabă. Pe urmă, când am mâncat şi noi oleacă mai bine s-a cunoscut. De câteva ori am mâncat mai mult arpacaş, şi s-a cunoscut. Pentru că eram leşinate de foame la început.

Prima dată când am intrat pe uşă, m-a îmbrăţişat. Ea a crezut că sunt o studentă şi i-am spus că numai liceul l-am terminat. Nu i-a fost frică de mine să nu fiu turnătoare. Eu ştiu de ce? Era trecută ancheta, dar poate nu i-a fost ei, aşa, probabil că nu mai avea nimic de pierdut şi nu mai aveau de ce să-i aducă o turnătoare. Avusese înainte o cântăreaţă, care i-a cântat cìntecele Mariei Tănase, nu ştiu ce i-a cântat acolo, aia cred că era, dar nu i-am spus, nici ea nu mi-a spus. Şi-i era milă de mine. Şi mie îmi era milă, dar nu ne plângeam, nu o compătimeam, erau momente când eram foarte vesele, îmi spunea toate cele, din tinereţe. O dată mi-a spus că Cella Delavrancea i-a adus, într-un săculeţ aşa, legat la gură, nişte făină. I-a spus că-i aduce făina ca să o

păstreze la dânsa, legat bine la gură. Ea a înţeles că acolo erau bijuterii, vă daţi seama în ce belea putea s-o bage şi nu s-a gândit, dar râdea de Cella. Să ştiţi că era veselă. Adică nu era veselă, dar nu voia să fie compătimită, să se plângă. Atunci când cu tunsoarea, am râs, ce-am mai râs! Nu, nu că era caraghioasă. A rămas aşa o săptămână. Nu era caraghioasă, eu n-o vedeam caraghioasă.

Mi-a povestit unde se coafa. Sau, de exemplu, eu am alunecat o dată acolo, în celulă, şi am căzut jos. Când a pufnit o dată în râs! Mie mi-a fost ciudă: am căzut aşa de rău şi rìde de mine, dar n-am zis nimica. Am alunecat când am ieşit de la baie. Să ştiţi că şi acolo se rìde, cât de necăjit eşti. Nu-mi aduc aminte de foame. Şi posteam aşa de uşor! Nu ne lăsau mâncarea ca s-o mâncăm mai târziu. Şi nu-mi părea rău c-o luau.

Când am ajuns acolo mi-a spus aşa: «Să ştii, greutăţile noastre, fiindcă or să fie, poate c-o să ni le răsplătească nouă, ăstora care-am suferit, dar asta nu se poate răsplăti niciodată. Aş refuza orice răsplată materială pentru ceea ce-am suferit.» Şi

mi-a zis: «Niciodată, când o să fii liberă, să nu te căsătoreşti cu vreun militar de-ăsta.»

Ne făceam manichiura, cu un capăt de cârpa udă, aşa, cu unghia, tăiam pieliţa de la unghia cealaltă. Spunea să n-o mai fac, fiindcă nu-i igienic. Pentru că o să ne ducă la munci. Căuta să-mi explice. M-a învăţat foarte multe lucruri. Dar la câmp nu ne-au dus, ce fericiţi erau cei care mergeau la câmp! Pachete nu, nimic de-acasă…

… Cum ne-am despărţit? Eu am plecat. A plâns Doamnă, am plâns şi eu. Aşa mi-a părut de rău când am plecat şi-am lăsat-o acolo… O dureau picioarele, îi era mereu frig la picioare, întotdeauna îi făceam frecţie la picioare şi aveam eu o bundiţă, nu ştiu de unde am avut bundiţă aceea, şi o înveleam cu ea pe picioare. Era totuşi greu. Dacă stai aşa şi te gândeşti… Cum spunea Doamna, asta rămâne nerăsplătită, să-ţi dea ei nu ştiu ce… «Pentru câte am îndurat, mi-a spus, să nu te duci niciodată să primeşti ce-ţi vor da, pensie, oricâţi bani ţi-ar da, suferinţa nu este răsplătită.»

În ziua aia am fricţionat-o, am învelit-o şi nici

nu i-am luat bundiţă, i-am lăsat-o aşa, să se învelească tot timpul cu ea pe picioare, să-i fie cald. Ea a rămas plângând şi eu am plecat plângând, că nu ştiam unde plec.

Şi de-atunci n-am mai văzut-o. Am aflat că a murit, când m-am dus la Galaţi: era o doamnă bătrână, singură, stătea într-o cameră, la subsolul casei ei, o cămară, şi avea acolo un pian, mi-a cântat o dată. Era pe Republicii, vizavi de 101, la numerele cu soţ. Eu nu ştiu ce trebuia să-i spun, era o cumnată, sau verişoară, dar o chema tot Bălăcioiu. Eu m-am dus ca să-i dau veşti. M-am dus la Galaţi şi ca să-l văd pe fratele meu, care intrase şi el la închisoare. Nu, nu din cauza mea. Fusese în război şi avea decoraţii date de Rege, Ordinul «Mihai Viteazu» şi altele. Pentru asta l-au închis. Am aflat că este la Galaţi, am stat acolo şi-am aşteptat. L-am zărit când îl duceau la lucru. Şi-apoi el a murit repede, la 40 de ani…

… Şi ruda aceea, care locuia în subsolul casei, singură cu pianul – eu m-am dus, cum îi promisesem Doamnei, să-i transmit ceva de la ea –

mi-a spus că Doamna a murit. Nu m-am mirat, fiindcă ea voise să moară. Fiindcă ştia că nu mai are scăpare. Nu mai voia să trăiască aşa… Dar voia, dacă vreodată se dă ceva înapoi, să deie totul la o mănăstire, sau la un azil. Asta a dorit, şi eu pentru asta m-am dus… Şi când m-am dus la Paris, pentru asta m-am duş: «O săruţi pe fata mea.»

Am sărutat-o şi i-am spus tot.

Despărţirea a fost grea, fiindcă mie mi-era groază, că nu ştiam ce mi se întâmpla… Şi ei i-o părut rău…

… Cu Doamna te simţeai foarte bine. Fiindcă altfel timpul trecea foarte greu. Nu făceai nimic toată ziua. Cât aveai voie să stai pe banchetă, stăteai. Cât nu, te plimbai prin cameră. Dacă aveai avizul doctorului, că eşti bolnav, aveai voie să stai în pat.

Unii aveau dreptul să stea pe pat. Doamna n-a stat niciodată toată ziua în picioare.

Câteodată ne scoteau şi ne aduceau înapoi, şi atunci găseam în celulă un miros de parfum, ordinar, nu am putut să-mi explic niciodată. Şi

nimeni nu şi-a putut explica. Un miros pătrunzător, parfum, dar nu ceva plăcut, nu era colonie, că nu se evapora mirosul, persista mult timp, era altceva. Cu oricine am stat, nimeni nu şi-a explicat, cred că era un praf mirositor.

… Toaletă era un perete, fără uşă. Cealaltă colegă de cameră nu te vedea şi nici nu se uita, dar era în aşa fel făcut totul că se vedea de afară, de pe vizor. Gardianul te vedea, el trebuia să te vadă oricând. Nu se uită nici el tot timpul, dar era totul făcut ca să fii văzut. Poate pentru că unii puteau să se sinucidă, iar ei trebuiau să vadă tot; să nu-i lase.

… Uneori sforăia Doamnă, şi atunci gardianul bătea în uşă şi mă striga să o clatin. Dacă dormeam cu faţa la perete, la fel, băteau în uşă. Nu ştiu dacă pe ciment erau saltele, fiindcă totuşi se putea dormi, dar nu-mi amintesc.

… Pe ea nici nu aveau de ce s-o bată. Că nu făcuse nimic. Decât de cei care stăteau cu ea în casă spunea: uite, ea a spus, numai ea putea să spună, că numai ea ştia. Nu-mi mai amintesc

despre ce era vorba; dar să ştiţi că nu ura pe nimeni. Râdea când îşi aducea aminte. Râdea când mi-a povestit. O mulţime de lucruri mi-a povestit. Era un băiat, cam sărit el, fiindcă pe tatăl lui, în timpul legionarilor, l-au chemat să vină să-l ia, că e mort: şi capul l-au găsit într-o parte, corpul în alta. Şi nevastă şi copiii s-au dus să-l ia. Şi voia să se căsătorească cu fiica Doamnei. Şi atunci se purta foarte drăguţ cu Doamna. A luat-o cu maşina, la Târgovişte şi mergea cu viteză la curbe. Şi o întrebă dacă i-o dă pe Monica, şi ea, de frică: «Daa, da», şi când a venit în vizită, Monica s-a ascuns într-un butoi, pe balcon, şi-a stat acolo până a plecat el. Altă dată, când era inspectoare, s-a dus în papuci la minister. A venit maşina s-o ia şi când a ajuns şi a urcat pe scările ministerului şi-a dat seama că era în papuci.

A vrut să mă înveţe franceza. Ştiam, dar n-aveam pronunţie bună. «Ai învăţat franceza cu o evrei că, mi-a spus, cum m-a auzit. Aşa era, şi accentul mi-a rămas.

… Dacă era o femeie mândră? Orgolioasă?

Nu ştiu. Eu vedeam în ea ceva sfânt. Tot ceea ce-i bun vedeam în ea. Pentru mine era totul. Şi am întâlnit femei deosebite în închisoare, dar ea a fost cu totul aparte. Nu trebuia să-ţi vorbească, numai să te uiţi la ea. Felul ei de a fi. Dar mândră, nu ştiu… Nu voia să o plângă cineva… Nu arăta suferinţa. Pentru mine ea a fost ca o lumină acolo, ca…

… Avea prieteni numai scriitori şi oameni mari, cunoscuţi: Cella Delavrancea, Lucia Sturdza Bulandra, Maria Tănase, Maria Botta, Cincinat Pavelescu, dar nu de-asta… Eu o vedeam mai mare şi că ei.

… Acum, înainte de arestare, începuseră s-o evite, mă grăbesc, mă grăbesc, dar altă dată nu mai scăpa de ei. Toţi o căutau, toţi îi erau prieteni.

… Cum fusese învăţată şi cum suportă, cu toate astea, pe toţi, fiecare cu ale lui, cum e în închisoare… Madam Engler, care-şi ţinea pieptănul în paharul cu pipi, ca să nu-i albească părul, şi altele şi altele. Nu-i era silă, îi înţelegea pe toţi.

Atât de extraordinară a fost…

Aşa că, după ce-am ieşit, m-am dus la toţi, chiar dacă sem-nasem. La administrator, pentru icoană, s-o ducă la mănăstire, cum mi-a spus, unde s-o dea; la Maria Botta nu mai ştiu pentru ce, dar n-am ajuns s-o văd, nu era acasă, sau era bolnavă, nu mai ştiu. Iar feţei ei trebuia să-i spun că n-a făcut-o de ruşine, să ştie, ea n-a făcut niciodată nimic, nu are nicio pată. Şi că o iubeşte.

… Când mă gândesc că trebuia să plece în august… Ba da, ba da, avea paşaportul şi trebuia să plece în august, când au arestat-o. Asta îmi aduc eu bine aminte.

Am avut adresa feţei ei pe nasture, aici înăuntru, am zgâriat-o cu un ac. Dar nu m-am dus direct acolo. Întâi i-am scris la Radio Europa Liberă. Cum am ajuns în America, primul lucru, i-am scris. Cine sunt, că trebuie s-o văd, tot.

Pe urmă, când m-am întors aici, şi am început să-i trimit scri-sori, şi ea mie, am spus că am cunoscut-o în avion. N-a venit nimeni să mă întrebe de ce îi scriu, sau să nu-i mai scriu, dar

nici nu-i scriam nimic decât de Paşte, de Crăciun, «Cristos a înviat!» şi urările care se scriu. A venit doar cel care-şi zicea Ilie Şerbănescu. Să-mi spună când să-i trimit ceva, când să-i cer ceva. Că vrea să plece cu soţia şi n-are unde să stea. Acela a tot venit mereu. Că să-i dau o scrisoare, să-i dau orice, că-i duce.

… De unde ştiau că o cunosc? Îmi citeau scrisorile… Cum să fi spus că n-o cunosc? Nu spuneam absolut nimic, decât că nu-i dau nicio scrisoare pentru ea, cum să-i dau, Doamne fereşte, ca să-i fac eu un rău cu mâna mea, cum i-au făcut lu' Doamna?

… Era atât de bună… Nu ştiu, poate aşa o vedeam eu, dar pentru mine a fost un model. Ăsta a fost norocul meu şi a acoperit toate chinurile mele. Am uitat tot. A fost aşa de blândă! N-am stat în celulă cu nimeni care mai stătuse cu Doamnă, ca să pot vorbi cu cineva despre ea, dar îs convinsă cu, în sufletul meu, aşa, şi nu aveam nevoie să vorbesc cu nimeni.

… Cuvintele ei, felul ei de a fi: «Să nu ceri

nimic când ieşi şi, dacă se dă, să refuzi orice recompensă. Că, să ştii, vei fi plătită alt fel. Vei fi răsplătită. Pot să-ţi deie ei cât ţi-ar da, nu merită. Pentru chinurile astea nu merită.»

Şi am ascultat-o.

Da, era credincioasă. Când a murit tatăl ei, s-a aruncat o pasăre în geam şi au rămas două sau trei pene pe geam. Iar ea s-a uitat în clipa aceea la ceas. Şi mai târziu, când a aflat, şi-a dat seama că, la ora când se izbise pasărea-n geam, murise tatăl ei.

… Când mă rog spun întotdeauna şi vorbele acestea: «Iartă-i, Doamne, şi păcatele Doamnei.»

Fiindcă ea a însemnat totul pentru mine.

… Eram tare necăjită, că nu mă lua la anchetă. Tare necăjită. Mi-era sufletul negru. Şi am zis: «Doamne, ce-am făcut eu mai mult decât altul, pentru ce trebuie eu să mă chinuiesc aşa?» Am vorbit multe atunci, am blestemat, am spus că nu există Dumnezeu. M-a lăsat, m-a lăsat…

«Niciodată să nu mai spui asta», mi-a spus după aceea, când m-am oprit din plâns şi

blesteme. Mi-a explicat ce mult înseamnă să crezi. Ai o satisfacţie, ai o mulţumire. Credeam şi eu, dar eram foarte descurajată… Şi-am zis atunci: «Ce-am făcut eu toată viaţa asta? Ce-am făcut eu din viaţa mea? Unde-am ajuns?» Şi atunci, în ziua aia, când eram descurajată, mi-am pierdut credinţa. Norocul meu, că ea era acolo. Când îţi pierzi credinţa ai pierdut totul.

… Se ruga şi ea mult, da. Se ruga să moară uşor.

De ce spun că era o sfântă? Pentru că aşa o vedeam eu. Aşa am văzut-o eu tot timpul. Avea, sigur că avea şi ea remuşcări, orice om are. La toţi m-a trimis să-i rog s-o ierte. I s-a căsătorit o nepoată cu un om mai vârstnic şi cu doi copii, şi i-a trimis lui vorbă că să nu fie supărat pe ea, fiindcă ea a spus un adevăr: că este mai bătrân şi are copii. Dar mai ales avea mustrări fiindcă atunci când s-a întors fratele ei de la închisoare, şi s-a căsătorit, ea nu i-a dat nimic. Spunea: «Atâtea aveam, şi nu i-am dat nimic…» El stătea separat, cu soţia, în Craiova, în Strada Oborului, nr. 9.

Familia nu prea fusese de acord, şi ea la fel, iar acum tare avea remuşcări. Şi îşi mai amintea că odată a venit la ea un om care fusese cu el, cu fratele acesta, în închisoare. A venit să-i spună despre el. Îşi aducea aminte că era slab şi rău îmbrăcat, şi avea dinţii retezaţi, că ştiţi, îi chinuiau şi aşa, în anchetă, le retezau dinţii, şi nu l-a reţinut la masă, nu l-a invitat să stea la ea să se odihnească, nu l-a întrebat dacă-i trebuie ceva, l-a lăsat să plece. Avea mari remuşcări.

«Uite, acum nu mai am nimic, şi atunci ţineam la lucruri, şi nu trebuia…»

Se opreşte tot aşa de brusc cum a început.

— Numai pentru asta v-aţi dus dvs. la Paris, în 1971?

Îmi dau seama că acest „numai” este nelalocul lui şi nu e bun decât să întrerupă tăcerea. Dar mai e bun şi fiindcă îi readuce pe chip surâsul care-i pierise de multe ori de-a lungul evocării, un surâs cumva mirat, da, surâsul sfinţilor, altă comparaţie nu-mi vine în minte.

— Numai pentru asta.

— Şi aţi sărutat-o, şi gata.

Din partea mamei ei. A sărutat-o şi i-a transmis mesajul: mama ei n-a făcut-o de ruşine şi o iubeşte.

— Să ştiţi că era o sfântă.

Mai departe nu mai dispunem de evocări atât de ample. Numai din secvenţe, frânturi de imagini şi de fraze mai putem reconstitui puterea de iradiere a personalităţii şi chipului acestei femei care a lăsat o atât de vie impresie uneia dintre tovarăşele ei de suferinţă.

Nu mai era, totuşi, spune fosta ei elevă Aurelia Ghenciulescu, nici foarte tânără, ca să inspire adolescentelor nevoia de a se identifica cu ea, nici foarte caldă, pentru a se substitui, ca o mamă ideală, mamei reale a fiecăreia, cu inerentele-i imperfecţiuni. Nu, nu era chiar deloc o femeie caldă. Şi, fără să fie arogantă, cum scrie în dosare, era distantă. Avea chiar un fel al ei de a fi critică în chip constructiv, în sensul că a doua oară nu mai repetai greşeala făcută o dată. De fiecare greşeală a ta agăţa, fără surâs, o glumă. Dacă

pronunţai répondre în loc de répondre, îţi spunea: „Da, personajul tău a mai ouat o dată”.

Ca să-i ţii minte pe cei patru mari ai clasicismului reţineai distihul:

O cioară, pe rădăcină, Bea apă dintr-o fântână.

Asta vrea să însemne: Corneille, Racine, Boileau, La Fontaine, îl aprecia mult pe La Fontaine, dar „fetele” ei, azi bunici cu toate, ştiu pe dinafară versuri din Cyrano de Bergerac: „Tu seras mă beauté/Je serai ton esprit”. Nu, nu era neapărat autorul ei preferat, dar poate că avea ceva din el. Da, prefera să-şi exprime sentimentele citind. Vorbea mult despre ea, fără a vorbi despre ea. Avea, da, ceva artificial, din pudoare şi dintr-o mare vulnerabilitate. Uneia dintre eleve i-a lăsat, până azi, impresia stranie că ea, fetiţă de 14 ani, era chemată să o ocrotească, să-i dăruiască iubire femeii acesteia, puternice în aparenţă. Dacă era bună? Nu asta îţi inspira în primul rând… Copil adoptiv, această elevă îşi aminteşte că a avut într-o zi de făcut o compunere cu subiect straniu: Ce-ai

face dacă ai afla că mama ta nu e mama ta? Ştiind de la început răspunsul la întrebare, fetiţa a intrat în joc şi a răspuns, refuzând confidenţa: „Dacă aş afla aşa ceva, aş continua s-o iubesc, fiindcă ea m-a crescut ca o mamă”. Niciodată profesoara n-a ştiut că fetiţa ştia deja. Nu, nu se punea problema bunătăţii. Ba chiar avea faţă de oameni curiozitatea rece a moralistului, a celui care-i observă, îi disecă, le pătrunde psihologia.

Le dădea enorm de citit. Toate îşi amintesc cum plecau din casa din Bulevardul Elisabeta, cu o servietă smulgându-le braţul din umăr de grea ce era. Şi pe urmă, drumul înapoi, cu aceeaşi servietă. Bulimia cititului, pe care biblioteca aceea enormă le-o stârnea. Panică, pe care ştia să le-o întreţină atât de bine, de a nu apuca să le citească pe toate. Fiindcă de dăruit, iată, acum îşi dă seama, nu i-a dăruit niciodată o carte. De citit, le dădea la citit pe toate. Mă rog, nu pe toate; fiecăreia pentru vârsta ei. La 12 ani nu citeşti chiar plină de interes La Fontaine. Dar nu citeau doar La Fontaine. Aceeaşi fostă elevă, azi profesor

universitar, îşi aminteşte că a citit, la 13 ani, Jane Eyre, în limba franceză, luând volumul cu ea la mare. Da, e adevărat, nu dădea cărţi decât la citit.

Despre fiinţa asta uşor artificială, prea perfectă ca să fie adevărată, chiar că nu mai avem de acum nicio mărturie. Iat-o pe ultima dintre ele, pe care-o transcriu, aşa cum îi vine rândul, din dosarul pe care am scris: Ultimele luni din viaţa Ecaterinei Bălăcioiu, deşi nu acolo îi era locul:

În după-amiaza zilei de 5 octombrie a.e. am asistat la o lecţie de limba franceză la Şcoala de gospodărie din Braşov. Lecţia a fost predată de d-na prof. Sabina Novac. Subiectul lecţiei: La boite a ouvrage. Într-o clasă-miniatură, curată şi luminoasă, elevele, puţine, sunt numai suflet, încordare dârza şi urechi. Au mă bucuria de a cunoaşte noua limbă ceva din naivitatea mistică a unui călugăr sătean în capitală. Dar cuvântul are pronunţie precisă, precizată stăruitor de doamna profesoară. Lecţie vie. Clasa e cadru de experienţe lingvistice franceze. Propoziţiunile simple sunt şi posesive; se înşiruiesc obiectele din clasă,

obiectele şcolarului. Se trece apoi la lecţia progresivă, cu interes intens pentru eleve; micile obiecte de lucru iau sonorităţi străine; nu rămâne niciuna dintre cele 22 de eleve neinterogată, de nenumărate ori. Dojana e caldă, încurajarea celei mai slabe – pedagogică şi inteligentă.

Pronosticul pentru sfârşit de an, de s-ar bizui pe constatările acestei singure lecţii, ar fi din cele mai fericite. D-na Novac se integra şi conducea clasa cu bucurie copilărească şi cu destoinicie de bună profesoară, într-un cadru unde munca e multiplă şi grea. În loc de a aduce o nouă oboseală a adus azi o nouă bucurie.

Inspector E. Bălăcioiu

18.8.1939 Str. Wilson nr. 13, Bucureşti

Am reţinut documentul acesta, fără legătură cu titlul scris pe dosar, fiindcă în el o recunoaştem şi fără semnătură pe aceea care a încercat să-i corecteze Varvarei Florea accentul evreiesc „incurabil”: era între 1938 şi 1944, când i s-a întâmplat să vină maşina ministerului şi s-o ia de acasă în papuci, inspectoare generală de limba

franceză la învăţământul secundar pe ţară, şi scosese un număr de manuale de liceu după care se învăţa, petrecuse în Franţa mai mulţi ani, poate cinci, poate opt, după propriile ei spuse, înregistrate de Securitate, dacă Securitatea a auzit bine ce a înregistrat, fusese soţia lui E. Lovinescu, pe care-l cunoscuse la Biblioteca Academiei, unde studiau la mese vecine, trăise ea însăşi şi prin ea însăşi în cele mai distinse cercuri intelectuale, Cămil Petrescu a curtat-o cu discreţie, Cincinat Pavelescu a cerut-o în căsătorie, mari artiste, ca Lucia Sturdza Bulandra, Maria Tañase, o invitau la spectacolele lor, Maria Botta, una din cele mai mari actriţe pe care le-a avut România, îi dezvăluia, cerându-i sfatul, secrete intime, iar Cella Delavrancea îi încredinţa – e drept că fără să i-o spună – sacul cu făină şi bijuterii.

Cred că am vrut să dovedesc, transcriind acel proces-verbal de inspecţie, că Ecaterina Bălăcioiu şi-a împlinit destinul. Ea, care căutase peste tot „naivitatea mistică a unui călugăr sătean în

capitală”, a găsit-o, în Varvară Florea. Şi în Aurelia Ghenciulescu, azi profesor universitar, de chimie, rămasă toată viaţa cu nostalgia de a nu fi făcut Literele, şi în Adi Cucu, cercetătoare şi ea, care-şi aminteşte distincţia profesoarei, şi în Sabina Novac, acum la pensie probabil, care a păstrat, ea sau urmaşii ei, cu evlavie, vreme de aproape 50 de ani, procesul acesta verbal de inspecţie, deşi cea care-l semnase nu devenise nicicum celebră între timp.

Şi totuşi, un destin este în acelaşi timp mai mult şi mai puţin decât o viaţă. Iar despre viaţa ei continuăm să nu ştim mai nimic. Nici aceea care ar putea să ne povestească nu o face:

Ori de câte ori e vorba de ea îmi vine însă să mă precipit: mi-e teamă că nu voi ajunge niciodată să o numesc destul, să-i dăruiesc chipul şi firea de excepţie celorlalţi, ca să nu piară odată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea.

Varvară Florea nu ştie nici până în ziua de azi cum a murit Ecaterina Bălăcioiu. Nu poţi să-ţi dai

seama, după promptitudinea acestui „nu, nu ştiu”, dacă vrea, sau nu, să-i spui.

Nu este în general uşor să-ţi dai seama cât vrea să ştie un apostol despre viaţa pământeasca a sfântului venerat, atunci când tu, ca ziarist care investighează, n-ai nicio legătură cu sfinţenia, decât că o constaţi. Şi, eventual, o înţelegi. Îţi spui că în celula straniu parfumată a arestului de la Malmaison, în disperarea şi spaima iminentei căderi care precedă metanoia, când zoaiele de pe ferestrele niciodată spălate pot fi luate drept icoane de sfinţi şi când în cimentul soios de sânge, urină şi excremente poţi găsi crăpături în formă de cruce la care să te închini, femeia cu părul alb şi tăiat numai pe jumătate, părând tot timpul curată, putea, cu blândeţea, distincţia şi seninătatea ei, să salveze de la cădere un om, arătându-i o cale. Varvarei Florea s-a întâmplat să-i arate chiar calea şi elanul de admiraţie trăgând-o ca pe o flacără în sus, spre ea, la propriu, cum spune, deşi erau de aceeaşi înălţime, să facă mai degrabă din ea însăşi, din Varvară Florea, şi

aspiraţia ei către modelul, pe care „n-o să-l uite niciodată, să ştiţi”, o sfântă. Pentru foarte multe dintre femeile disperate şi neînvăţate să-şi domine disperarea şi să-şi trăiască suferinţele cu stil aşa cum ea se exer-şase îndelung, femeia aceasta distinsă, cultivată şi extraordinar de mândră a constituit probabil un model, chiar şi fără celebritatea proiectată retrospectiv asupra ei de modelul mult mai celebrei sale fiice.

Una dintre ele, Geta Matei Ivaşcu, îşi aminteşte, într-o scurtă evocare publicată în România liberă de joi, 29 noiembrie 1990, intitulată: „Mărturii. File din cartea durerii”:

Era în vara anului 1960, luna iunie. Mă aflam, grav bolnavă de plămâni, într-una din celulele închisorii spital Văcăreşti, urmare a trecerii mele prin recile închisori Jilava şi Ciuc. Pe motiv că eram contagioasă, zăceam de câteva luni izolată de celelalte deţinute […] într-o dimineaţă intră în celulă un gardian care îmi spune să-mi pun pătura peste cap şi să mă întorc cu faţa la perete. După câtva timp, paşi apăsaţi şi grei de

gardieni aduc ceva în celulă. Mi-am dat seama că purtau o brancardă pe care aduseseră o bolnavă, aşa cum fusesem şi eu aruncată în celulă, cu câteva luni mai înainte. Cu înţelegeri şi şoapte misterioase, pe jumătate spuse, au aşezat bolnavă adusă pe patul de alături. Cu paşi zoriţi, de tâlhari care au săvârşit crima, au plecat din celulă. După zgomotul specific al uşii masive, de puşcărie, care se închidea cu trei zăvoare, pe culoar, paşii lor se pierdeau într-o linişte de mormânt.

[…] încet încet, s-a liniştit şi a început să-mi vorbească: – Mă numesc Lovinescu. N-am făcut nimic ca să le dau motive să mă aresteze. Fata mea, Monica, a plecat din ţară şi vorbeşte la Europa Liberă. Pentru asta m-au arestat. […]

Amintirea pare aici influenţată de impresii ulterioare. În 1960 Monica Lovinescu nu vorbise încă la Europa Liberă şi, de altfel, se numea, în presa franceză, pe cărţile semnate ca traducătoare, în postul de speaker-iţă la Radio Paris, altfel decât Monica Lovinescu: Monique Saint-Come, sau Ina Cristu, sau Ioana Tăutu. Dar

şi fără notorietatea ulterioară a fiicei, apariţia aceasta o impresionează puternic pe deţinută, dacă patruzeci de ani mai târziu ea îşi aminteşte:

O săptămână a stat cu mine în celulă. Era o femeie voinică, cu faţa frumoasă şi ochi luminoşi, de intelectuală distinsă, cu părul tuns scurt, bărbăteşte. Era o bună povestitoare. Câte nu mi-a spus, din viaţa de familie, din preocupările literare ale soţului ei şi ale oamenilor cu care intra în contact!

(Geta Matei – Ivaşcu, loc. cât.)

Altă memorialistă şi-o aminteşte în aceleaşi împrejurări.

Era întinsă pe pat. Un inspector a intrat şi a întrebat-o răstit: „Tu cine eşti?” S-a ridicat în capul oaselor şi a răspuns plină de demnitate şi curaj: „Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu, inspectoare generală pe ţară”, dându-le în felul ăsta la toate un exemplu. Apoi am continuat: povestea o mulţime de lucruri din care aveai ce învăţa.

(Monica Sevianu, Marnie, în Memoria, nr. 3,1990.)

Ce este uimitor aici este identitatea trăsăturilor reţinute. Ca şi cum nu ar fi vorba de mai multe persoane care au văzut, din mai multe unghiuri diferite, una şi aceeaşi fiinţă vie, ci ar fi contemplat, toate, un acelaşi portret, cu trăsături, am spune, deja canonizate. Distincţia, seninătatea, demnitatea, părul alb, darul de povestitoare. Peste tot, acelaşi gest de reverenţă în faţa excepţiei, cum spune Varvară Florea, a sfinţeniei.

Evocarea codeţinutei citată mai sus, este, ce-i drept, mai crudă. Ea insistă pe acele aspecte dureroase, profane, ale degradării şi descompunerii trupului sfântului şi ale ultimelor lui îndoieli şi frici omeneşti. Este vorba de acea memorialistă controversată, Monica Sevianu, din faimoasă „bandă a lui Ioanid” *, dar aici nu statutul ei îndoielnic ne interesează, ci mărturia ei: ea se referă la momentul care precedă cu câteva zile moartea, la Văcăreşti, a Ecaterinei Bălăcioiu, moment petrecut într-una din încăperile de pe celularul Fortului 13, Jilava, spune ea:

* în 1959, când are loc „afacerea” care-i

poartă numele, Al. Ioanid era colonel de miliţie, director al Direcţiei Judiciare în cadrul Direcţiei Generale a Miliţiei Bucureşti, o vreme şef al Direcţiei de Paşapoarte. Versiunea oficială a momentului, acreditată prin ancheta, procesul, filmul documentar larg popularizat, a fost aceea că un grup de tineri comunişti evrei, „trădători”, conduşi de acest colonel, au comis un hold-up asupra Sucursalei Giuleşti a Băncii Naţionale şi califica „lovitură” drept o „trădare” şi drept o acţiune „antistatală şi antinaţională”. Protagoniştii (Al. Ioanid, Harry Obedeanu, Saşa Muşat, Igor Sevianu şi un frate al colonelului Ioanid) au fost conform acestei versiuni condamnaţi la moarte şi executaţi. O altă versiune (acreditată de grupuri ulterior refugiate în Israel) susţine că acţiunea a fost

Pe patul de jos, din faţa uşii, sub fereastră, stă o femeie în vârstă […] Este evident CINEVA. Aşa cum e, neîngrijită, ca noi toate, în oribila costumaţie penitenciară, evident bolnavă – are obrazul buhăit, de o paloare pământie, părul

cărunt, cenuşiu, strâns într-un coc de modă veche. Mă priveşte insistent, cu o umbră de surâs. Ochi închişi la culoare, strălucitori, deşi cu pungi dedesubt.

(Monica Sevianu, loc. cât.)

Şi această mărturie este ulterioară. Şi ea mi-a parvenit, nu direct, ci prin intermediul fiicei, a cărei celebritate a modificat ulterior, într-o măsură, imaginea mamei ei. Dar nu şi trăsăturile ei deja canonizate: ochii ei strălucitori şi faptul că este, evident, CINEVA. Scrisă pentru a mărturisi şi deci pentru a-şi obţine iertarea, mărturia aceasta nu este mai puţin plină de detalii menite să-i dea şi o utilitate mai puţin „practică”:

Era bolnavă. Grav. Sosise în Jilava direct de la Spitalul penitenciar Văcăreşti. Insuficienţa ei cardiacă nu putea fi ţinută în frâu decât prin tratament constant. Pe măsură ce zilele se scurgeau, era tot mai bolnavă. Inima, incapabilă să-şi îndeplinească funcţia, slăbea din ce în ce. Corpul i se umplea de lichid neeliminat. Picioarele, mâinile, abdomenul erau tot mai

umflate. Nu se mai putea mişca. Era ca un burduf plin. O duceam pe braţe, în colţ. O ridicăm, încercam s-o hrănim. Ce era mai grav era faptul că apa începuse să se ridice la plămâni. Se sufoca. Tuşea. Zi şi noapte. […] Zi şi noapte tuşea de ţi se rupea inima auzind-o, iar Mărita venea la fereastra deschisă şi striga: „Nu mai tuşi, babo, nu te mai sclifosi, că nu le laşi să doarmă pe bietele fete”. Am privit-o cum zace, neputincioasă, umflată, de-abia mai respirând. […] N-a mai vorbit cu nimeni. […] La puţine zile, două sau trei cred, o ridicasem din pat, ca să-i înlesnim să respire. Era pe la 11 dimineaţa şi totul era liniştit. Stătea pe o bancă cu faţa spre fereastră. Nu-mi amintesc, şi asta mă irită, cum de izbutea să stea în scaun, căci nu văd de ce s-ar fi sprijinit. Stătea cu capul în piept, cu ochii închişi, la un moment dat nu-mi explic ce m-a împins, m-am apropiat şi i-am căutat pulsul. Nu se simţea nimic.

Nimic. M-am repezit la fereastră şi am început să strig: „Doamnă Majoră!”. Am strigat, fără să-mi pese că încalc flagrant regulamentul, în

fine, apare Mărita la gratii: „Ce strigi, Sevianu, ai turbat?” Răspund gâfâind: „Doamna Lovinescu a murit. Nu are puls”. S-a re-pezit în cameră, a căutat şi ea pulsul, s-a răsucit şi a ieşit. S-a reîntors foarte repede şi ne-a comandat s-o scoatem afară. Era grea. Cântarea tone. Cinci femei am dus-o. Două am făcut scaun cu mâinile şi am aşezat-o. Alte două îi ţineau picioarele, alta îi sprijinea spatele şi capul. Am pornit: Boci, Doina, Ani Cojocaru, Carmen şi cu mine. De-abia ne puteam târî. La poarta curţii femeilor, Mărita m-a gonit. Eu n-aveam voie să ies de acolo [...] Celelalte au dus-o până la poartă şi au suit-o într-un jeep. Au înfăşurat-o în pături şi au întins-o pe podeaua jeepului.

(Monica Sevianu, loc. cât.)

Şi iată îndoiala şi frica surprinse de aceeaşi memorialistă, controversată, dar fără iluzii, de o curiozitate „rea”, pe care Varvară Florea n-ar fi avut-o; rea, poate chiar fără ghilimele, dar benefică astăzi, pentru mine, care reconstitui:

Cu o săptămână, aproximativ, înainte de

sfârşit Marnie mi-a povestit ultima ei taină. Era la spital, în tratament, după condamnare. Era singură în cameră. A apărut colonelul Francisk Butika, directorul general al anchetelor pe ţară, împreună cu adjunctul lui, Dominic. Marnie nu ştia cine era bărbatul cel mijlociu de statură, blond, cu părul lins, cu obraz rotund, neted, roşcovan şi strălucitor, îmbrăcat cu grijă, lustruit şi mirosind a apă de colonie, cu dinţi laţi şi gălbui, cu voce înceată, accent uşor maghiar, veşnic zâmbitor, suav şi împăciuitor. Doar când mi-a povestit ce-i spusese acel domn elegant, ce-i ceruse, am început s-o întreb cum arată exact, să-i descriu persoana pe care o bănuiam. Descrierea corespundea perfect. Am ştiut că era Butika, împreună cu Dominic. Butika era şeful recrutărilor dintre preveniţii şi condamnaţii în procesele şi anchetele politice. Dar nu al celor destinaţi a lucra în ţară, ci numai al celor cu legături şi posibilităţi în afară [...] Iată de ce, cunoscând omul şi cu ce se ocupă, nu m-a surprins defel convorbirea lui cu doamna Bălăcioiu. Îi

explicase, cu eternul lui zâmbet suav, că ea este bătrână, bolnavă şi că nu va rezista în detenţie. Aşa că i se pare firesc şi de dorit ca ea să-i scrie Monicăi, explicându-i în ce stare disperată se află şi… să-i sugereze o apropiere de guvernul României, prin reprezentanţii lui cei mai de încredere, menită să repare răul pe care Monica îl făcuse şi-l făcea ţării, patriei. Fireşte, domnul colonel se angaja să facă să-i parvină scrisoarea respectivă, după cum se angaja ferm s-o scoată pe Marnie din puşcărie, salvându-i astfel viaţa […]

Marnie a fost expediată rapid la Jilava, în dosarul de trimitere scria, sunt convinsă: „Fără asistenţă medicală”.

Monica Sevianu pare să fi ştiut deja că trebuie să depună mărturie. Astfel că milă a cedat locul dorinţei de a şti.

Am privit-o cum zace, neputincioasă, umflată, abia respirând. Am întrebat-o doar atât: „Şi ce crezi că ar răspunde Monica, dacă i s-ar spune ce ţi s-a spus dumitale?”. M-a privit cu groază: „Nu ştiu, a răspuns. Mă tem că nu ştiu. Ar fi groaznic”

a adăugat şi s-a întors, cu efort, cu faţa la perete. N-am mai vorbit despre asta. N-a mai vorbit cu nimeni. De-abia mai respira.

Cincisprezece ani mai târziu, Monica Sevianu a avut ocazia să-i pună fiicei aceeaşi teribilă întrebare. N-a făcut-o. Textul acesta l-a lăsat, cu dorinţa expresă de a-i fi înmânat acesteia după moartea ei, survenită în 1977. Mai mulţi îi aduceau acum foarte celebrei fiice noi şi noi documente, noi şi noi prilejuri de răsucire a cuţitului în rană. Singură Varvară Florea s-a dus doar ca să-i ducă, deşi cu 10 ani întârziere, sărutul mamei. Cum a murit, ea nu i-a spus, fiindcă n-a ştiut.

Problema este că celebritatea aceasta ulterioară ne împiedică şi azi să ştim cu certitudine.

Prima memorialistă consemnată aici, Geta Matei – Ivaşcu, crede că-şi aminteşte precis momentul morţii noii ei tovarăşe de celulă, la care ar fi fost martoră:

În după-amiaza acelei zile, a venit un medic,

brunet, cu figură antipatică, în jur de 50 de ani, care a examinat-o. Apoi în fiecare zi veneau mai mulţi medici care o consultau […] O consultau, dar medicamente sau vreun tratament nu i-au dat. […] După o săptămână au venit gardienii şi au luat-o. Au readus-o după aproximativ două ore. Sufla tare greu. Mi-au spus că au pus-o la diferite aparate, dar medicamente tot nu i-au dat. Parcă se simţea mai bine. S-a ridicat din pat, dar, după câţiva paşi, s-a prăbuşit. Am alergat la uşă, bătând în ea cu pumnii şi strigând cu disperare. Uşa s-a deschis şi au intrat doi-trei medici, comandantul închisorii şi câţiva gardieni. Erau pe aproape. Au aşezat-o pe pat. Era toată numai apă, nu mai putea vorbi. Era cu ochii numai la mine, mi-a făcut semn să mă apropii, dar n-a apucat să mai spună nimic. Şi-a dat duhul.

(Geta Matei. Ivaşcu, în România liberă, nr. cât.)

O altă mărturie însă, făcută de o altă camaradă de închisoare, pare mai credibilă, fiindcă este consemnată mult mai devreme, deci

mult mai aproape de eveniment: în 1963, când o doamnă, numită Barbu, venită să se opereze de cancer la Paris, povesteşte pentru a i se transmite fiicei, moartea în urmă cu aproape trei ani, a Ecaterinei Bălăcioiu, în spitalul de la Văcăreşti. Unde, după ce i-a făcut o lumânare dintr-un băţ de chibrit, i-a luat locul în patul şi în cearşafurile care mai păstrau încă urmele agoniei ei. Fiica Ecaterinei Bălăcioiu înclină să creadă mai curând această amintire, şi pentru că ea conţine un detaliu imposibil de inventat, fie şi involuntar, de memoria tulburată de emoţie: lumânarea făcută dintr-un băţ de chibrit.

Varvară Florea este însă sceptică: „Au găsit un băţ de chibrit în celulă, atunci? Poate, murmură ea, poate”.

Tot Monica Sevianu, atentă şi decisă să reţină tot, pare cea mai aproape de realitate. Iată cum încheie ea relatarea întreruptă de mine mai sus:

Peste câteva luni a sosit o deţinută de la Văcăreşti, din spital. Lucreţia ne-a povestit că au

depus-o pe Marnie la morgă. Noaptea s-a trezit. Ce grozăvie, doamne, ce grozăvie. Pe urmă a murit de-a binelea.

Scena cu chibritul, ulterioară, şi cea povestită de Geta Matei – Ivaşcu, tot ulterioară, s-au petrecut deci între plecarea de la Jilava şi moartea la Văcăreşti a Ecaterinei Bălăcioiu. Dar nu ştim nici dacă ei i-a fost aprinsă acea lumânare, sau altcuiva, nici dacă Geta Matei – Ivaşcu a vegheat-o sau s-a identificat în amintirile ei cu altcineva, nici dacă doamna Barbu i-a luat locul în patul murdar încă de urmele agoniei ei.

Puternic tulburaţi de impresia transmisă de Varvară Florea, îţi vine să crezi că ţine şi asta tot de posteritatea sfinţilor: mai mulţi dintre „apostoli” să pretindă a-i fi fost singurul martor al ultimelor clipe.

Şi o ultimă mărturie, culeasă în 19 iulie 1997, la Mănăstirea Ţigăneşti, comuna Ciolpani, la 20 – 25 de kilometri, pe şoseaua spre Ploieşti, de la Ileana, sora Lenuţa, cea la care, în fiecare vară, spun notele de urmărire ale Securităţii, mergea să

se odihnească în solitudine Ecaterina Bălăcioiu.

Acum sora Lenuţa este maica Heruvima Timaru, stareţa mînăstirii. O călugăriţă vine să ne deschidă şi o alta să ne invite pe uşa principală a camerei de oaspeţi, o a treia să ne roage s-o aşteptăm pe maica stareţă, care este ocupată cu munca de la câmp, şi între timp să ne arate ea însăşi podoabele şi obiectele preţioase din lăcaşul lor. Curat ca un pahar, alb, plin de muşcate şi de ţesături bisericeşti cu broderii şi fir de aur, icoane îmbrăcate în argint şi, suflate în aur, portretele tuturor maicilor stareţe de la 1805 şi până astăzi, portretul patriarhului Teoctist. Mobilier vechi, reconstituit, retapiţat, brodat şi el, fir de aur pe fond de catifea verde închis. Un simţ gospodăresc aproape burghez, care contrazice flagrant dispreţul pentru această lume, pe care-l aştepţi de la oamenii Domnului.

Iarba de pe peluze se tunde cu o tondeuză adevărată, din cele fără de care occidentalii nu concep viaţa: vine grădinarul de la cimitirul britanic şi face această operaţie. Şi aici au vaci, au

cincizeci de hectare de grâu, au porumb şi grădină de zarzavat. La atelierul de ţesut odoare şi veşminte bisericeşti salariile sunt asigurate de Patriarhie, dar este vorba de ceva între 280 şi 300 de mii de lei. Nu există rată de la Ţigăneşti până la Bucureşti, aşa că o maică a învăţat să conducă şi se folosesc câteodată de cele două maşini, nu chiar noi, dar bune, pe care nişte credincioşi din Germania le-au donat mănăstirii. De cele mai multe ori, când au nevoie să meargă la Bucureşti, la o soră aflată în spital, sau după vreo cumpărătură, trebuie să aştepte maşini de ocazie.

… Care era cel mai important lucru din lume pentru ea?

Se gândeşte o clipă. Calmul şi lentoarea fac să pară lungă această clipă, dar mintea ei este foarte sprintenă şi maica stareţă este o maică foarte energică şi deşteaptă:

„Cea mai importantă fiinţă pe lume pentru ea era fata ei, din cauza asta m-a îndrăgit atâta pe mine. Îmi spunea: «Eu pe copilul meu n-am să-l mai văd niciodată, dar tu eşti ca şi copilul meu.»

Uneori plângea mult”.

Şi ea a învăţat multe de la această profesoară care nu vorbea decât franţuzeşte. Îşi aminteşte totul, ca azi. Le aduna, dimineaţa, în jurul mesei din camera de oaspeţi şi le învăţa gramatica română. Le corecta vorbirea:

— Nu se poate spune sunt supărat pe cineva, ci: sunt supărat din cauza cuiva. Dacă e vorba să fii pe cineva, atunci eşti pe tine supărat, fiindcă ţie îţi faci rău”. Supărarea este o ispită.

Le învăţa că florile artificiale nu sunt frumoase. Să prefere întotdeauna florile naturale atunci când vor să decoreze încăperile. Avea o casă frumoasă, dar mai ales plăcută. Cu tablouri. Ce îşi aminteşte ea este un anumit pătuţ, aproape de copil, un pat de o persoană, în care dormea doamna Bălăcioiu, şi ea, sora Ileana, visa să-şi facă unul la fel. Şi-a şi făcut, dar n-a ieşit ca acela. Le-a dat cărţi de gramatică franceză, pe care le-au folosit până târziu.

… Venea, începând de prin 1948, în fiecare vară, pentru trei săptămâni, o lună, aici, la

Ţigăneşti, se instala într-o căsuţă albă, din pridvorul căreia se vede din profil biserica, şi unde stătea aşezată într-un şezlong şi-şi scria cărţile poştale către fiica ei, o zi da, una nu. În restul timpului citea. Sau făcea lecţii cu ele, cu călugăriţele tinere. Sau găteau, după cărţi aduse de la ea de acasă, de la Bucureşti, unde ele mergeau mai rar totuşi.

O dată a fost şi ea acolo, însoţită de o soră, o măicuţă tot tânără ca şi ea. Au dormit la doamna Bălăcioiu şi noaptea a venit cineva, a trezit-o şi a întrebat-o de ce le-a primit. Le-a cerut şi buletinele. Era cât pe ce să-i dea şi amendă.

Era credincioasă. Când au intrat ruşii în ţară se aflau la conacul de la Cruşeţ şi de acolo de unde erau ascunşi i-au văzut devastând, stricând, jefuind. Istoria cu covoarele, pe care a povestit-o mai târziu, în închisoare, la epoca asta trebuie să se refere. I-a văzut pe ruşii care încărcaseră un camion cu covoare, făcuseră în ele găuri cu baioneta şi scoteau capetele prin acele găuri, chiuind şi bând din sticlele lor de votcă. La fel,

povestea cu sticlele găsite într-o firidă, în perete, cu uşi ca de dulap, toate de ţuică, şi una singură dintre ele, cu aghiazmă. Pe care Domnul, fiindcă ea era credincioasă, a împins-o între degetele rusului, care, cu automatul îndreptat spre ea, să o apuce, să-i scoată dopul şi să guste, şi s-o scape de la moarte pe „Doamna”.

Şi încă ceva. Ea, sora Lenuţa, când a ajuns stareţă a cerut preoţilor să o treacă pentru totdeauna în pomelnice pe Doamna Bălăcioiu. Era iubită de toată lumea şi era pomenită şi pe vremea stareţei de atunci. Dar ea a cerut să nu mai fie scoasă, şi crede că nu va fi, întrucât, o dată, când lucrul acesta s-a făcut de către o călugăriţă care a scos numele devenite cu trecerea deceniilor necunoscute, călugăriţei acesteia i s-a întâmplat următorul lucru: a visat că, voind să intre dimineaţa în biserică pentru slujbă, călca pe oseminte şi nu putea să înainteze, să ajungă la icoane din cauza lor.

Nu, în semne, în minuni, nu credea. I se citise o dată în palmă şi i se spusese că i se vor

întâmpla lucruri groaznice, dar asta crezuse pentru că înţelegea ce se petrece pe lume.

Ştia şi că nu va mai apuca să-şi vadă faţa.

Mai povestea pe urmă cum i-au luat biblioteca lui E. Lovinescu, în 1948. I se spusese că duc la Biblioteca Naţională cărţile, dar mai târziu s-a interesat şi a aflat că nu le-au dus acolo, ci undeva, la ruşi. Aşa credea ea, aşa povestea.

Când au arestat-o, sora Lenuţa n-a ştiut, fiindcă era la seminar, la Horezu. Când a venit în vacanţă şi a căutat-o acasă, cinevă a ieşit şi i-a spus să n-o mai caute, fiindcă „Doamna a plecat într-o vacanţă ceva mai lungă”.

Cine era femeia care folosea această expresie? O femeie tânără, de vreo 25 de ani, care locuia acum acolo, în apartament. Dacă vorbea în bătaie de joc? Nu şi-a dat seama, dar din ton a înţeles că era ceva rău. Apoi n-a mai ştiut nimic. O singură dată, mult mai târziu, a fost pe urmă chemată şi ea, sora Lenuţa. A fost chemată, a fost pusă să aştepte la o intrare, într-un hol, într-un birou cu geam, unde putea fi privită. Probabil

văzând-o că plânge, securistul care o adusese a venit şi i-a spus să plece, fiindcă şeful care a convocat-o la el nu mai este acolo, a plecat. De-atuncă n-a mai chemat-o nimeni.

Şi, fără nicio legătură cu nimic, povesteşte această pildă: un călugăr tânăr şi sârguincios, pe nume Ioil, îşi ţinea posturile, îşi făcea rugăciunile, se scula noaptea şi se închina. Încet-încet, i-a încolţit în suflet gândul: iată, eu mă scol şi mă închin şi ceilalţi nu fac aşa. Şi în urma săpată de gândul acesta s-a strecurat diavolul. Dar stareţul nu observa decât sârgul, şi l-a trimis singur la un schit. Aici tot aşa, era atât de plin de zel, că într-o zi a văzut că nici nu mai trebuie să-şi aprindă singur lumânările, doi îngeri apar în faţa lui şi i le aprind. Şi stareţul îl întreabă pe un frate: Cum se simte acolo părintele Ioil? Bine, i-a spus acela. E mulţumit, vin îngerii şi-i aprind lumânările. Nu e bine deloc, a exclamat stareţul, fratele Ioil este pierdut. Şi s-a dus şi l-a dat afară de la schit. Cum, a exclamat fratele Ioil, eu care sunt atât de credincios încât îngerii îmi aprind lumânările? Dar

stareţul nu s-a înduplecat, l-a trimis în lume, spunând: Mai bine un Ion umil, decât un Ioil mândru.

Sau poate o legătură există: înţelepciunea Doamnei.

Amintiri, câteodată contradictorii. Singurul lucru comun în ele este chipul acesta de intelectuală distinsă, avidă de oameni cărora le povesteşte, îi învaţă, le vorbeşte. Care o priveşte insistent pe Monica Sevianu când intră. Vede oare în ea învăţăcelul? „Lasă totul, şi te fac pescar de oameni”, cum i-a zis Domnul lui Matei? Era ea oare un pescuitor de suflete?

Profesoară care fusese ani de zile, cea care în evocarea altei eleve, ameninţată în ’45 cu exmatricularea din şcoală pentru a fi participat la manifestaţii, i-a ajutat, şi i-a apărat, şi mai ales le-a spus „aţi făcut bine” şi „nu vă lăsaţi descurajate”, devine oare din „cadru didactic” maestru şi apoi din maestru „învăţător”? Aşezată pe patul ei de ciment din celula sordidă de la Malmaison, tot timpul cu ochii pe uşă, în

aşteptarea parcă a discipolului, a apostolului, căutând în ochii lui acel „ceva din naivitatea mistică a unui călugăr sătean, în capitală” pe care-l constata inspectoarea în ochii elevelor?

Ce-i dădea totuşi atâta forţă? Fiindcă avea incontestabil una.

Dacă a fost sau nu torturată şi bătută la anchetă nu putem cu adevărat şti. Mărturiile în acest sens au venit toate, de ea căutate, către fiica ei şi o autocenzură a marii compasiuni umane poate să le fi făcut pe mărturisitoare să refuleze în străfundul sufletelor orice, nu doar amintire, dar şi bănuială de transmis fiicei că mama ei a fost chinuită fizic. Nu spun că este exclusă posibilitatea fericită să n-o fi chinuit. Varvară Florea spune că forţa de iradiere a personalităţii ei era atât de mare, încât până şi ei o tratau cu respect. Poate să fi fost doar frică, admite ea, care-şi aminteşte că-i spuneau cu reproş: „O lume întreagă a răsculat faţa dumitale împotriva noastră”.

Un singur document avem – şi, ironie a sorţii,

sursa lui este tot aceea fals-documentară a arhivelor Securităţii – din care putem deduce cum au decurs anchetele ei. Şi aici, Ecaterina Lovinescu pare să-şi îndeplinească acelaşi rol de propovăduitor al unei inflexibilităţi morale apte să-i convertească până şi pe opacii ei interlocutori.

Iată despre ce e vorba. Cu trei zile înainte de arestare, una dintre cele patru echipe ascultă, transcrie, prelucrează şi consem-nează într-o dactilogramă, cea mai lungă „înregistrare cu microfonul din casă" – din care a rezultat un text de vreo 24 de pagini. Pe una din paginile lui, Ecaterina Bălăcioiu vorbeşte cu soţia vechiului ei prieten Toto Rosetti, venită în vizită, ca să se scuze că fiica ei, Anda Gheorghiu, n-a venit s-o mai caute după întoarcerea din Franţa, fiindcă şi ea, şi soţul ei, Mihnea Gheorghiu, diplomat al regimului, sunt urmăriţi şi, în plus, Monica nu este, acolo unde este, „corectă" faţă de regim. Ecaterina Bălăcioiu, rezultă din înregistrare, îi acceptă scuzele şi-i spune că şi ea este urmărită. Mai mult, îi relatează, ca într-o mise en abime

care ar face deliciul romancierilor postmoderni, întâlnirea ei cu un anchetator care o vizitase acasă, în ianuarie al aceluiaşi an. Citez relatarea celui care prelucrează înregistrarea convorbirii, din momentul când doamna Rosetti revine insistent la părerea că „fiica matale nu se astâmpăra cu prostiile ei” *:

Ecaterina îi spune apoi că (...) un om tânăr a venit şi i-a cerut referinţe. (...) Ecaterina l-aântrebat despre cine vrea să-i ceară referinţe, iartânărul i-a răspuns că despre ea. (...) Tânărul i-a spus că este acuzată de a fi crescut pe fiica ei de aşa manieră, încât, în loc să aleagă regimul actual de aici, a preferat să rămână acolo. În continuare, Ecaterina a relatat că a spus că, dacă este responsabilă, atunci este responsabilă împreună cu un întreg secol; ea nu a ştiut să fie nici Marx, nici Engels, nici Lenin, ci a fost „lumea”, în general. (...) Şi l-a întrebat ce vârstă are. El i-a răspuns ce vârstă are şi ea a făcut observaţia că el este „un om al partidului”. Ea i-a spus atunci să-şi închipuie că el ar avea o bursă de stat pentru a

merge la Moscova, şi i-ar cere mamei lui să-i facă de urgenţă bagajul, că el pleacă. În cazul că mama s-ar opune plecării lui, Ecaterina este convinsă că el nu ar ascultă o, ci şi-ar face singur bagajele, pentru a pleca totuşi. Ecaterina a relatat că el avea un mic surâs şmecher, era foarte inteligent şi i-a spus: „Ei, de data asta nu pot să mă laud. Nu duc eu de nas, sunt dus de nas, dar eu am uitat că vorbesc cu doamna Lovinescu”. După aceasta s-au despărţit ca foarte buni prieteni şi ea i-a spus că el să-şi facă datoria, aşa cum îşi face şi ea datoria. Ecaterina i-a spus că acela care-şi face datoria este un om cu adevărat; ea i-a mai spus că „noi nu avem merite, dar nici lipsă de merite, mama dvs. că v-a creat pe dvs. şi eu că l-am creat pe copilul meu”. Ecaterina a adăugat că este responsabilă doar de ceea ce face aici şi, dacă ar fi fost pe baricade, el ar fi avut dreptul s-o împuşte. Aşa însă, din moment ce ea este pensionară, după cinci ani de încercări, situaţia este alta. Ecaterina a povestit că la plecare el i-a spus „săru mina” şi i-a sărutat mâna, deşi a făcut observaţia că nu mai

este un obicei uzitat azi.

Trei zile mai târziu, securistul „inteligent” şi-a făcut datoria, arestând-o, şi un an mai târziu, ea şi-a făcut datoria murind, îţi vine să spui, în încheiere. Închipuindu-ţi că puţin mai mult simţ practic, şi puţin mai puţină principialitate poate că ar fi salvat-o. Ciudata impresie a mai multor codeţinute ale ei, că trebuia să plece peste şase luni, îşi găseşte aici o confirmare: întâlnirea avusese loc la 28 ianuarie, şi tânărul care plecase sărutându-i mâna îi spusese la despărţire… Dar iată textul:

Ecaterina i-a spus doamnei Rosetti că pe urmă el a fost blând ca un miel, foarte gentil şi binecrescut: el i-a spus că nu are permisiunea de a-i dezvălui pentru ce a chemat-o, dar că o va rechema, până la şase luni.

Ecaterina Bălăcioiu a fost convinsă deci că peste şase luni o va chema ca să-i dea viză de ieşire din ţară.

Imensa naivitate de a crede că puterea ei de convingere şi influenţare, de pescar de oameni, a

putut pescui şi un securist. Neştiind că pescar de oameni înseamnă pescar de suflete, şi că oamenii aceştia îşi dăduseră deja sufletul, altcuiva… în ciuda aparenţei create de demodatele lor pupături de mâini.

*

În 1971, când a căutat-o Varvară Florea la Paris pe fiica, Doamnei” – şi te gândeşti că numai o româncă din Suceava, cu vorbă domoală poate să-şi pună în cap aşa ceva şi să-i şi reuşească – aceasta ştia deja multe despre moartea mamei ei. Credea chiar că ştie totul.

Note:

— Textul integral îl reproducem în secţiunea de Documente a prezentului volum, pagina 302

Călătoria pe care o face în Israel în vara anului 1962 este consemnată într-un caiet, tip studenţesc, cu pătrăţele, scris de mână, cu o grafie care seamănă celei din scrisorile ei de până în mai 1958, din care am în faţă trei dosare groase, dar este mult mai citeaţă, şi cu aceea foarte citeaţă, fără tăieturi, adausuri şi sublinieri,

de pe o transcriere pe foi dictando, volante, numerotate cu grijă, făcută mai târziu, probabil în 1981, când, la pagina 154, nr. 4, din revista Manuscriptum, care se publică în România, a apărut un document: Actul de moarte nr. 893, din 9 iunie 1960 emis de Primăria sectorului IV din Bucureşti, consemnând drept dată a morţii Ecaterinei Bălăcioiu 8 iunie 1960.

Între vara lui 1958 şi vara lui 1962, când o scrisoare o anunţă că la Tel-Aviv au reuşit să se refugieze şi trăiesc foste codeţinute ale mamei ei care vor să-i vorbească, Monica Lovinescu nu mai scrisese, din păcate, jurnal. Nici aceste consemnări nu sunt propriu-zis un jurnal. Însemnările nu sunt ordonate pe zile, ci pe „capitole”, sau pe „probleme”:

…1. Cele ce-au stat în aceeaşi celulă cu mama la Malmaison a) Prin Botzie Weiss (căreia mama îi spunea Bengie):

Ileana Dumitrescu – a fost cu mama la Uranus (?) şi la Malmaison; profesoară de matematică, sora ei este soţia lui Jean Bagdasar;

vară cu Petre Ştefan de la Academia Comercială din Bucureşti. L-a tăinuit acasă la ea pe acest Petre Ştefan timp de 10 ani, de aceea a fost ea însăşi condamnată la 10 ani. Botzie crede că, deşi trecea drept o agentă în închisoare, Ileana D. făcea mult bine învăţând probabil şi pe mama, cum o învăţase şi pe Botzie, cum să se comporte în anchetă. Annie Cojocaru – era la Malmaison când au adus-o pe mama înapoi de la Spitalul Văcăreşti, şi a stat cu ea şi la Jilavă; fără alte referinţe decât că a stat în aceeaşi celulă cu mama la Malmaison. Arestată pentru că soţul ei era în legătură cu ziariştii francezi şi cu Raţiu. Ea nu putea s-o îngrijească pe mama, deoarece avusese o mătuşă bolnavă de cancer şi nu mai suporta boala, dar îi spăla lucrurile, b) De la Magda Weisberger – care personal n-a văzut-o pe mama, ci doar îşi ciocăneau în zidul care le despărţea celulele alăturate, şi o dată, la plimbare, şi-a ridicat ochelarii negri şi a auzit-o în curte cum făcea «cirip-cirip» la păsărele.

D-na Săndulescu – care, după ce a stat cu

mama în cameră, a stat cu Magda W. o cântăreaţă numită Vasilache căreia mama îi dădea lecţii de franceză.

Valentina Sestopali – (Magda pretinde că) ar fi stat în celulă cu mama, dar Botzie Weiss afirmă că era imposibil, deoarece, dacă mama se afla ca şi Valentina în lotul Ion Caraion, nu puteau fi ţinute în aceeaşi celulă. Valentina a fost condamnată la 15 ani pentru că a dactilografiat poeziile lui Caraion şi Antologia poeţilor români în exil din Spania. Pentru informaţiile de la Magda, prudenţă, fiindcă sunt indirecte şi poate a mai şi uitat; astfel, ea pretinde ferm că mama obţinuse paşaportul şi n-a plecat la timp. 2. Deţinute care au stat cu mama

La Jilava (prin Botzie) – într-o cameră în care nu se aflau decât 10 femei, în loc de 35 – 40, ca de obicei.

Doina Stupcanu (pentru detalii vezi capitolul Mesagii) – care s-a remarcat prin curaj şi îndârjire faţă de anchetatori şi la proces; îi aducea în fiecare zi mamei de la plimbarea prin curtea

închisorii câte o floare, cu toate că un asemenea gest, dacă ar fi fost prinsă, ar fi fost pedepsit cu izolatorul. Astfel, mama avea prins în tăblia superioară a patului – deasupra ei dormea Botzie – un mic buchet de flori ascuns, care se reînnoia mereu şi la care putea privi. Atena Ionescu – din pricina propriei sale mame pe care o adora, care avea peste 80 de ani şi despre care nu ştia dacă o va mai regăsi în viaţă, o îngrijea pe mama zi şi noapte, cu un devotament fără margini, chemând-o pe Botzie s-o ajute la treburile mai grele, de exemplu când trebuia s-o ridice. Era nepoata Agepsinei Macri. La început, când a venit la Jilava, Atena I. care era subţirică şi firavă (era bolnavă) a spus că nu poate face corvezi. Apoi însă a devenit o admirabilă camaradă. Arestată pentru că asculta Radio Paris, mai mult emisiunile de divertisment. A fost denunţată de prieteni. A luat trei ani. Va ieşi probabil în ianuarie 1962; o doctoriţă comunistă, deţinută şi ea, n-avea voie s-o îngrijească pe mama, dar constată că dozele ce i se dădeau erau cu totul insuficiente pentru a o însănătoşi şi

spunea că, îngrijită cum trebuie, ar fi putut să fie salvată. Această doctoriţă era foarte credincioasă şi făcea cruci mai mari decât toate celelalte; o paznică basarabeanei, care se prefăcea mai dură decât celelalte, dar în fond avea suflet bun. De pildă, arunca cu înjurături hârdăul cu mâncare, dar în el era o cantitate mai mare de alimente ca de obicei. Paznica aceasta o iubea mult pe mama şi venea câteodată să vorbească cu ea, aşezându-se pe marginea patului. Datorită acestei paznice a fost dusă până la urmă la spital, dar pe urmă a dispărut şi paznica; deţinutele se întrebau dacă nu cumva dispariţia ei ar fi tocmai în legătură cu această atitudine a ei faţă de mama.

3. Detalii de la Jilava şi de la Malmaison în cameră cu mama se aflau doar femei de bună calitate, care o iubeau, o îngrijeau şi o numeau Mami, tratând-o cu respect şi spunându-i «Dvs.» tocmai pentru a o consola de felul umilitor în care paznicele tratau pe deţinute, de jignirile care-i erau aduse şi de care ea suferea cel mai mult. Astfel, într-o zi un inspector a întrebat-o: «Tu cine

eşti?». Bolnavă cum era, s-a ridicat în capul oaselor şi a răspuns cu mândrie: «Bălăcioiu Ecaterina, inspectoare generală pe ţară».

După o astfel de vizită, fetele o înconjurau cu respect, tocmai pentru a o face să uite astfel de jigniri.

Aceleaşi fete o ajutau, când slăbise mult şi îi tremura mâna (ceea ce o enerva cumplit, ca şi tuşea şi un fel de zgomot când respiră, pe care nu-l putea suferi), să mănânce, şi dacă intră vreo paznică ţipa la ele: «Da' ce, eşti dădaca ei?»

Tot ele, când mama nu mai putea să iasă la aer, făceau cu rândul, sacrificându-şi plimbarea, pentru a rămâne lângă ea, deoarece nimeni nu avea voie să rămână singur în celulă. Fizic, Botzie nu crede că ea a suferit mult, dar moral, foarte mult în clipele ei de luciditate.

— Îi era foarte frică pentru mine, să nu-mi facă vreun rău Securitatea reperistă, până şi în Franţa;

— A cerut să mi se transmită că n-a îngăduit anchetatorilor să spună ticăloşii despre mine şi că

atitudinea avută în timpul cercetărilor a fost aceea pe care trebuia s-o aibă, spunând textual pentru mine cuvintele: «II n y a pas de quoi rougir, ma petite»;

— Nu mă numea decât «Monique – unique», de altminteri, Botzie adaugă că, încă de la Malmaison, ca să se facă recunoscute de mama, când ea trecea pe culoar şi o auzeau după baston, spuneau între ele: «E unică, nu?»

— Recită enorm de multe versuri franţuzeşti şi româneşti, printre care Mioriţa;

— Când delira, îşi depăna viaţa şi mai ales se pregătea pentru călătorii, făcea bagaje, dădea dispoziţii;

— Când a venit la Jilava i se făcuse probabil înainte o injecţie pentru că sosise teribil de in formă, vorbea mult şi lucid şi nu pricepea deloc ce caută acolo (o îngrozea umezeala zidurilor – Jilava e subterană);

— Mai înainte, la Malmaison (când era încă sănătoasă), îşi mai făcea plimbarea de zece minute prin curte; la Jilava, numai la început, apoi

celelalte deţinute, după ce goleau hârdăul cu murdării, îl întorceau, şi mama se putea aşeza pe el să ia aer, apoi n-a mai putut ieşi deloc;

— La Malmaison era admiraţia tuturor deţinutelor, pentru care reprezenta un îndemn, o pildă, o încurajare; când nu s-a mai putut hrăni îşi dădea hrana celorlalte;

— Era bine îmbrăcată; Magda W. ştie că avea şi capotul de lină albastră (des Pyrenees), pe care i-l trimisesem de la Paris, iar Botzie nu vorbeşte decât de o valiză mare, neagră, de lac – mi-o amintesc – n-a văzut capotul. Mama a venit într-o rochie albastră şi purta în picioare pantofii beige cu crep. Purta hainele ei sub cele ale închisorii, şi când îi era frig de umezeală era acoperită nu numai cu pătura dar şi cu mantoul ei, cu haine şi cu pelerine ale deţinutelor;

— Doina Stupcanu are un guleraş de la o rochie a ei, pe care l-a luat când i-au făcut fetele bagajele la plecare, pentru ca să mi-l dea mie, în timp ce Botzie luă batista, pe care mi-a dat-o;

— Vorbise uneia dintre codeţinutele de la

Malmaison că-i văzuse pe părinţii lui V;

— La Jilava o spălau într-un hârdău codeţinutele. 4. Boala Dropica – de pe urma lipsei de vitamine, combinată şi cu slăbirea inimii; suferea şi de inimă, şi de bronşită.

A fost dusă la spital în iarna lui 1959, pentru trei luni. S-a întors de acolo mult mai bine şi foarte slabă.

La Jilava i s-a umflat din nou corpul şi a dus-o din ce în ce mai rău. La sfârşit delira aproape tot timpul. În timpul delirului vorbea numai franţuzeşte.

I s-a dat un regim special (fără sare şi mai uşor), dar n-a fost îngrijită cum trebuia. I se dădeau doze mult prea mici şi atunci când celelalte arătau că e bolnavă şi că se umflă, doctoriţa închisorii de la Jilava spunea: «Lasă, că aşa e ea, grasă.»

5. Ancheta:

Botzie crede că a fost dusă în condiţii mai bune pentru ea, poate tocmai din cauza intervenţiilor, cu toate că i se atrăsese atenţia că

degeaba îi ameninţă fiica de la Paris şi că să nu-şi închipuie că intervenţiile venite de acolo îi vor putea servi. Vorbeau anchetatorii de o intervenţie pe care eu aş fi făcut-o la un fost ministru francez (spune d-na Weisberger).

6. Mesaje (ale mamei pentru mine):

— Prin Senta Engler (vara Bertinei Braunstein) – Să nu mă întorc, să nu cedez nici unui şantaj, să-mi continuu viaţa şi treburile pe care le fac, că poate ţine doi-trei ani, să încerc s-o scap şi că mă iubeşte mai mult decât orice pe lume;

— Prin d-na Weisberger: «Rog pe fiica şi pe ginerele meu să-şi vadă mereu de drumul lor înainte şi de datoria lor, fără să se lase intimidaţi de ce mi s-ar putea întâmpla». Nu voia să ştiu că este bolnavă;

— Prin Botzie Weiss: «Iln yapas de quoi rougir, ma petite». Să nu-mi fie ruşine de atitudinea ei în timpul anchetei şi la proces.

7. Mesaje. II – Doina Stupcanu logodnicul ei de la Atena, Evanghelos Anahnostos (Van),

originar dintr-o familie de greci de la Constanţa, ce s-au întors în Grecia. El a venit să trateze în România cu o misiune grecească pentru recuperarea bunurilor. Atunci s-a logodit Doina cu el şi chiar în seara logodnei a fost luată de miliţieni şi acuzată de spionaj pentru Grecia.

A se căuta Van la Externe sau în Cartea de telefon, ca să intre în contact cu Botzie Weiss care are veşti pentru el de la Doina. Doina: tatăl ei a fost general; mama ei lucra într-o cooperativă; ea a făcut Dreptul şi nu a fost lăsată să-şi dea examenul de stat. La Festivalul tineretului a fost luată ca interpretă şi a rămas în corespondenţă cu mulţi străini, ceea ce a atras atenţia Securităţii. În 19591-a cunoscut pe Van. Condamnată la 7 ani, i-au rămas de făcut 5 ani şi jumătate”.

Caietul din care am transcris până acum conţine şi nişte păgâni referitoare la proces. În 1962, când le-a scris, Monica Lovinescu nu putea afla mare lucru despre proces. Majoritatea protagoniştilor erau încă în închisoare. Mai exact, cu excepţia mamei ei care murise şi nu mai putea

spune nimic, toţi ceilalţi vor ieşi pe rând, şi cumva pe furiş, care printr-un decret de graţiere, care printr-o cerere de reabilitare discret aprobată. La fel ca Varvară Florea, mai mult chiar decât ea, care avea de îndeplinit o misiune, se vor grăbi să-şi piardă urma, mulţumiţi să nu-şi amintească, mulţumiţi să nu se ştie cine sunt, ca şi cum ele, victimele, ar fi vinovate.

Transcriu totuşi şi ce ştia fiica Ecaterinei Bălăcioiu în 1962 despre proces, notat în acelaşi stil telegrafic, destinat probabil unei prelucrări ulterioare:

… Motivele condamnării:

1. de la Senta Engler.

Condamnată pentru încercare de trimitere în străinătate a unor secrete privind securitatea statului; toate, invenţii; n-a recunoscut decât c-a ascultat Radio Paris;

2. de la doamna Weisberger (puţin nesigură ca izvor, deoarece susţinea ferm că mama primise paşaportul mai demult şi a greşit că n-a plecat imediat).

A vizitat pe Caraion căruia i-a dat o scrisoare de la Virgil, şi care la rândul lui i-a dat un articol de transmis nouă, pe care l-am citit la radio (situaţia ei, bineînţeles mai dificilă, din pricina prezenţei mele la radio).

A fost judecată în procesul Caraion şi a mai fost acuzată că şi-a îndemnat elevii să nu se înscrie în U.T.C. (unul sau una dintre aceştia a fost martor al acuzării la proces);

2 bis. De la Stolojan [Vlad Stolojan – precizarea mea, D.J.] (care era în acelaşi timp cu mama la Malmaison).

Unui coleg de-al lui i-a spus chiar un anchetator că i se aducea acuzaţia de spionaj, că ar fi transmis microfilme şi mesagii scrise cu cerneală simpatică prin Monique de la Bruchollerie, ce venise s-o vadă din partea fiicei ei şi care ar fi adus şi scos material informativ;

3. De la Botzie Weiss (căreia mama nu-i mai vorbea despre proces, dar care avea aceste informaţii prin doamna Dumitrescu). A fost ridicată în urma arestării în februarie a lui

Caraion, în procesul căruia urma să fie martoră. Făcându-i-se percheziţie, s-au descoperit caietele cu corespondenţă dintre noi şi au obligat-o la anchetă să descifreze tot ce li se părea ascuns sub anumite formule, fără să reuşească totuşi. Condamnată totuşi pentru trădare, adică informarea străinătăţii, la 18 ani, dar într-un proces separat de al lui Caraion. Se ştia şi despre vizita lui Monique de la Bruchollerie şi a altor persoane trimise de mine”.

Restabilirea dreptăţii

Dosarul Ecaterinei Bălăcioiu n-a fost uşor de procurat. Ca în istoria cu personajul politicos, care a vrut să ajute o bătrână să treacă strada şi operaţia a durat enorm, fiindcă bătrâna respectivă nu dorea acest lucru, actualul serviciu de informaţii tergiversează accesul la dosare, dorind probabil să ne înfăţişeze victimele într-o ţinută mai cuviincioasă, mai decentă, cum s-ar zice, anume gata reabilitate.

Ca să arăt cum s-au petrecut lucrurile, transcriu, cu scuzele cuvenite, din propriul meu

jurnal:

27 iunie 1997

Lapsus psihanalizabil? Cum de am uitat locul unde se găsesc arhivele S.R.I., dacă staţia tramvaiului 35 spre Cesarom se numeşte Romancierilor? Stânga, liceul de poştă, dreapta, o unitate de jandarmi. Telefon, adresă, tot.

Nu trec de poartă însă, neavând reînnoită aprobarea. Just.

Luni, 30 iunie 1997

Telefon la arhiva din staţia Romancierilor. Dosarul nu mai este acolo. Cu adresa nr. 626, din august 1994, s-a trimis, la solicitarea procurorului general de atunci, Manea Dragulin, la Parchetul General.

Marţi, 1 iulie 1997

Parchetul General. Colţul din stânga al Bulevardului Victoria socialismului, în spate. Înarmată cu cererea către procurorul general, primesc de la poartă un bon, 36, aştept să şi intru la un procuror, care dă audienţe în camera doi. Durează aproximativ o oră. Explic, bruiată de

tacticile, poate reflexe, de intimidare: „Nu mutaţi scaunul, nu puneţi geanta sus. N-o puneţi jos. Cum vă cheamă, doamnă?” îmi silabisesc numele, care face minuni. Acum doamna procuror observă că sunt bronzată, că vin de la Constanţa, că vin din Franţa. Pot să pun geanta unde-mi face mie plăcere şi mă invită să mă aşez, până dă ea un telefon, ca să rezolvăm totul, pe loc. Iată: împreună cu cererea de recurs în anulare, dosarul a plecat, la 16 iulie 1996, şi reunit cu cel al lui Bănu Dumitru şi Diaconescu Stelian, la Curtea Supremă de Justiţie. Din fericire, nu e departe. În Piaţa Unirii, vizavi de Domniţa Bălaşa. Dacă sunt cu maşina… Cum, nu sunt cu maşina?!…

N-am timp decât să identific locul, greu de identificat. Bucureştenii nu ştiu dacă Domniţa Bălaşa n-a fost dislocată. N-a fost, este acolo, lângă Tribunal, o bijuterie, pe care, probabil din cauza vecinătăţii, eu, în studenţia mea, n-am văzut-o niciodată de aproape.

2 iulie 1997

La Curtea Supremă de Justiţie, secţia penală,

care se află la etajul II. Aici nu mai pierd vremea cu umilul meu buletin. Flutur cartea mea de rezident într-o ţară mai respectată decât propria mea ţară de baştină, unde mă şi aflu, şi uşile se dau de perete, ca prin farmec. Mi se dă un mare opis, pe care n-apuc să-l consult. Caut la Bălăcioiu, la Diaconescu, la Bănu. Două funcţionare se reped asupră-mi, întrebându-mă ce caut; deşi tot una dintre ele îmi pusese în faţă opisul, că doar nu-l puteam lua singură. Dar dacă nu-i acolo? Dar dacă habar n-am ce caut? Apuc totuşi, între protestele lor, să parcurg toată lista. Nu e acolo. Insist: atunci unde poate fi? Poate la secţiile reunite. Din nou la Poartă. Se telefonează şi sunt primită la secţiile reunite. Din nou am în faţă un opis. Dar de data asta îl răsfoieşte chiar funcţionarul. Apuc să zăresc o mulţime de nume. S-au judecat o mulţime de recursuri în anulare. Nu numai Noica-Pillat, anunţat de altfel în presă, acum câteva săptămâni, deşi cu greşeli grosolane şi câteodată comice. Că toţi au fost condamnaţi în ’48 şi nu în ’60. Că toţi au primit 25 de ani. Că nu

erau deloc vinovaţi faţă de regim, din contră… Adică îi fuseseră pesemne foarte devotaţi. Iar în locul lui Sergiu Al. George, mărinimoasa Curte Supremă îl reabilita pe… Alexandru George. Zăresc şi numele lui Ţuţea Petre. Apuc să-l zăresc, fiindcă, constatându-mi interesul exagerat, funcţionarul îmi închide ceaslovul în nas. Îmi explică, surâzând satisfăcut, că aici nu e ca-n Franţa.

Atunci de ce vă daţi atâta osteneală să pară că e?” îl întreb şi eu, insolentă. Mă lasă să notez. În 23 iunie, anul acesta, s-a judecat recursul în anulare, şi toţi au fost achitaţi. Sentinţa din ’59 a fost casată, nu mai e valabilă. Acum dosarul se află la magis-tratul de şedinţă pentru redactare. În mod normal, redactarea trebuie să dureze între 20 de zile şi 3 luni, după care dosarul pleacă la tribunalul care a judecat-o prima dată. Din fericire, ştiu numărul sentinţei de atunci, 28, din 12 februarie 1959, Tribunalul Militar, regiunea 2, Bucureşti. Altfel?… „Altfel, acolo el va fi păstrat sau distrus, nu mai depinde de noi. Dacă a fost

reabilitată, ce mai vreţi?”

Întreb cum de n-a fost anunţată presa. Ce amestec are aici presa? Poate că a fost anunţată familia, de ce mă interesez eu şi nu familia? Ce treabă are presa?

Îi înţeleg nu numai nedumerirea, dar şi ura, ba chiar dispreţul: după ce a stat cuminte şi n-a mişcat în front, ani şi ani, acum presa s-a obrăznicit.

La ieşire, pe holurile impresionante ale paşilor pierduţi, întâlnesc o veche cunoştinţă: avocatul Nicolae Cerveni. El nu ştie, evident, că-l cunosc din altă parte decât de la televizor (oh, expresiile oamenilor care ştiu că-i cunoşti de la televizor!…) şi cu atât mai puţin că ştiu că a fost parchetar la Brad. El nu mai ştie, e clar, că a fost parchetar la Brad, spre deosebire de Varvară Florea. Îl conving totuşi să stea cu mine două minute: „Da, aşa e, după, dosarul se întoarce la tribunal şi acolo, casarea îl mănâncă, aşa este legal”.

N-am decât consolarea că am făcut tot ce-am

putut.

(…)

Joi, 3 iulie 1997

Rază de speranţă. Înainte de a se întoarce la tribunal, dosarul trebuie să revină la Arhivele S.R.I., de unde a plecat cu nişte forme. Nu se poate altfel. Cunoştinţa mea m-a asigurat că, şi dacă lucrul acesta se petrece într-un moment imposibil, la 12 noaptea, sau duminică, sau într-un moment situat în afara timpului, tot mă anunţă.

Cineva mi-ar putea spune că toată această furie nu se justifica prin nimic. Comunistă sau nu, justiţia are probabil peste tot şi oricând procedee şi formule care, nituite la toate încheieturile cu articole, alineate şi paragrafe din legi, îi par muritorului de rând inventate doar ca să-i pună lui beţe-n roate şi să-l facă să se simtă într-un roman de Bulgakov sau Kafka. Să se creadă într-o ficţiune menită să-l înveţe că nu somnul raţiunii, ci dimpotrivă, trezia ei naşte monştri, pe care funcţionari placizi şi competenţi îi hrănesc cu hălci din carnea lui, de biet muritor de rând.

Nedreptatea căreia, în urmă cu aproape patruzeci de ani, i-a căzut victimă femeia aceasta care, după părerea Varvarei Florea, „nu făcuse rău nici unei muşte”, a fost „reparată”, sub recent restabilita ordine democratică, printr-una din aceste formule, numită recurs în anulare. O voi descrie pe scurt:

Auzind probabil că ne cam interesăm de el noi, ziariştii, sau printr-o simplă coincidenţă de mai multe ori repetată totuşi, Procurorul General al Republicii cere Arhivelor S.R.I. dosarul procesului în care a fost condamnată Ecaterina Bălăcioiu, şi înaintează, în baza lui, preşedintelui Curţii Supreme de Justiţie o cerere în care solicita rejudecarea acestui proces şi anularea sentinţei.

Preşedintele Curţii Supreme de Justiţie, dând curs cererii Procurorului General al Republicii, adresează, la rândul lui, el, o cerere Colegiului avocaţilor, solicitându-i să desemneze pe şase dintre membrii săi, care să-i apere din oficiu pe cei şase condamnaţi de odinioară numiţi „intimaţi-inculpaţi”. În acelaşi timp fiecăruia dintre aceştia

li se trimite o citaţie, prevăzută cu loc pentru semnătura de luare la cunoştinţă şi însoţită şi de o „dovadă de îndeplinire a procedurii de citare”. Formularul acesta trebuie semnat, la înmânarea citaţiei, de către „intimatul-inculpat”, dar punctul 1 prevede că, dacă acesta nu este găsit, el poate fi semnat de orice altă persoană: soţ, rudă cu destinatarul, persoană care locuieşte cu destinatarul, portar, administrator, serviciu de registratură, funcţionarul însărcinat cu primirea corespondenţei, serviciul „Personal”, administraţia spitalului (dacă omul se află în spital), comandantul unităţii militare (dacă el se află în armată), administraţia locului de detenţie (dacă el este închis), pe scurt, în măsura în care ele se pot prevedea, toate situaţiile posibile. Pentru cazul în care „intimatul-inculpat” nu va fi găsit nicăieri, formularul prevede un punct 2: „Jem afişat actul pentru că: a. persoana prevăzută a refuzat să semneze; b. persoana prevăzută nu a fost găsită; e. nicio persoană prevăzută la punctul 1 nu a fost găsită”. În această situaţie citaţia respectivă se

afişează pe uşa apartamentului de unde omul a fost luat acum patruzeci de ani, pe avizierul din hol, dacă uşa nu mai există şi pe avizierul primăriei din localitate, dacă imobilul întreg nu mai există, pe dovada de îndeplinire a procedurii de citare scriindu-se, în locul semnăturii, un aproape indescifrabil „afişat”.

Şi, întrucât nici Colegiul avocaţilor nu trimite avocaţi ca să-i apere, nici „intimaţii-inculpaţi” nu sunt găsiţi, pentru că avocaţii să aibă pe cine apăra, tribunalul alcătuit din 9 judecători amina procedura, şi operaţiile respective se repetă de trei ori în interval de un an: aceeaşi cerere adresată Colegiului avocaţilor, mulţumindu-se de data asta cu mai puţini avocaţi, iar apoi cu unul singur pentru toţi cei şase, aceeaşi citaţie afişată pe uşă, sau la avizierul blocului, sau la primărie, aceeaşi amânare pentru lipsa de apărare, şi aceeaşi absenţă a celor şase, dintre care doi, în fine prin adrese către Inspectoratul General al Poliţiei, Evidenţa populaţiei, se află că „nu mai sunt în viaţă”, situaţie neprevăzută nicăieri, la

niciun punct, de parcă justiţia, ştiindu-se eternă, nu şi-ar putea imagina că „intimaţii-inculpaţi”, în ce-i priveşte, mai şi mor.

Din nou se întruneşte deci Curtea, formată din nouă judecători, din nou lipsesc „intimaţii-inculpaţi”, dar mai ales din nou asistenţa juridică a acestora nu este asigurată, şi procedura se amână. Pe una din dovezile de îndeplinire a procedurii de citare, apare în loc de „afişat” „decedat”: e vorba de hârtia care o priveşte pe „intimata-inculpată” Jecu Elisabeta.

Pentru şedinţa din 23 iunie, Curtea Supremă se mulţumeşte cu un singur avocat, este în fine împuternicit unul, Bercea Lucian, acesta îi apără pe toţi şi procedura se încheie. Toată lumea poate fi mulţumită. Curtea trebuie să plătească Colegiului avocaţilor suma de 150.000 lei, nu rezultă din document dacă pentru toţi şase sau pentru fiecare dintre ei, iar minuta-decizie 38, de la dosarul nr. 6/1996, întocmită de completul alcătuit din 9 jude-cători, e simplă şi nu cuprinde decât o pagină. În care acest complet casează

sentinţa nr. 28 din 12 februarie 1959, a Tribunalului Militar Teritorial al Regiunii a II-a Bucureşti şi decizia 166 din 9 aprilie 1959 a Tribunalului Suprem, Colegiul Militar, numai cu privire la Bănu Dumitru, Diaconescu Stelian, Bălăcioiu Ecaterina, Hamzea Adrian, Popescu Grigore.

Ocazie nesperată de a şti, aflând pentru ce a fost iertată, ce a făcut Ecaterina Bălăcioiu, fiindcă la dosarul de reabilitare se afla şi sentinţa din 1959, pe care nimeni n-a văzut-o până acum, firește.

Transcriu tot:

DOSAR 113 664.

Vol. LII – din DOSAR 73/1959

Sentinţa nr. 28 din 12 februarie 1959

Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Bucureşti, Colegiul de fond, compus din Preşedinte – căpitan de justiţie Munteanu Fănică, judecător-căpitan de justiţie Cinca Constantin, asesori populari – It. colonel Radoiaş Aurel, maior Silvaşi Zoltan şi maior Toader Constantin,

procuror-maior de justiţie Dunea Tancred, secretar de şedinţă – Rada Ctin.

Având pe rol pronunţarea în cauza privitoare pe:

1. Bănu Dumitru, învinuit pentru infracţiunea cp. de art.192/2, al 2

Comb. cu art.194/4, infr. Pp. de art. 209 p.1 cp. Şi infr. Pp. de art. 209.

Pet. 2, lit. a şi b, al 2 cp.

2. Diaconescu Stelian [aceeaşi încadrare juridicăn.m., D.J.]

3. Jecu Ecaterina [idem].

4. Bălăcioiu Ecaterina (învinuită pentru infracţiune pp. de art. 209, pet. 2, lit. a şi b, al 2 cp.)

5. Hamzea Adrian […]

6. Şestopali Valentina […]

7. Popescu Grigore […]

S-a retras în camera de consiliu pentru a delibera asupra culpabilităţii şi aplicaţiunii pedepsei.

Dezbaterile au fost consemnate prin

încheierea din 30 ianuarie 1959, care face parte integrantă din prezenţa hotărâre a Tribunalului Militar.

Deliberând în secret asupra concluziilor de învinuire întocmite de Direcţia Anchete penale B din 29 dec. Împotriva [sunt numiţi din nou toţi şapte – n.m., D.J.], având în vedere concluziile orale ale procurorului militar precum şi susţinerile inculpaţilor, făcute personal şi prin apărătorii lor în şedinţă publică.

[în fapt aici urmează ce se pretinde că au făcut ceilalţi, eu transcriu doar ce se pretinde că a făcut Ecaterina Bălăcioiu, n.m., DJ.].

Bălăcioiu Ecaterina (fostă proprietară a circa 190 de hectare) începând din 1947 şi până la arestare a ascultat cu regularitate emisiunile instigatoare ale posturilor de radio imperialiste şi în special emisiunile Postului de Radio Paris, unde funcţiona în calitate de crainică pentru emisiunile în limba română fiica sa, Lovinescu Monica, soţia trădătorului de patrie Ierunca Virgil, iar ştirile transmise le comenta în mod ostil regimului

democrat popular din R.P.R., împreună cu coinculpatul Diaconescu Stelian.

Cu ocazia deselor discuţii pe care le purta inculpata împreună cu D.S., îşi manifestau neîncrederea în trăinicia regimului nostru, propovăduiau schimbarea acestuia şi reinstaurarea regimului capitalist. În acest sens, inculpata, în faţa instanţei, fila 33, afirmă, printre altele, următoarele: «Mă gândeam că schimbarea regimului mi-ar fi dat posibilitatea să-mi văd fiica mea aflată spikeriţă la Radio Paris.»

Tot în discuţiile purtate, inculpata împreună cu celălalt coinculpat au calomniat regimul nostru democrat popular arătând în mod tendenţios că în prezent literatura realist socialistă n-ar reda realitatea, că în ţara noastră n-ar fi libertate şi că scriitorii ar scrie nu din convingere, ci din interese materiale. În vara anului 1957, inculpata Bălăcioiu Ecaterina a primit de la coinculpatul Diaconescu Stelian mai multe poezii scrise de fugarii români din străinătate, ca Decembrie, Cântecul rătăcitorului precum şi prefaţa cărţii Antologia

poeţilor români din exil, ce aveau un conţinut ostil formei democratice de guvernare din România, pe care le-a citit şi pe marginea cărora a făcut diferite comentarii ostile regimului împreună cu D.S., după care urma să le difuzeze şi altor persoane, materiale care s-au găsit la locuinţa sa cu ocazia percheziţiei domiciliare efectuate în cauză.

În lună martie inculpata Bălăcioiu Ecaterina, aflând de arestarea coinculpatului D.S., a scris o scrisoare fiicei sale, Lovinescu Monica, crainică la emisiunile instigatoare ale Postului de Radio Paris în limba română, anunţând-o despre acestea în mod convenţional, ştiind că D.S. a fost bun prieten cu soţul ei, Ierunca Virgil. Pentru a le putea comunica aceasta, inculpata i-a scris fiicei sale că «Ion (de la pseudonimul literar al lui Diaconescu Stelian: Cara Ion) se află tot acolo unde a mai fost în 1950», adică închis.

Datorită atitudinii sale duşmănoase, fiind profesoară de limba franceză, inculpata a căutat să imprime o atitudine anticomunistă elevelor

sale, îndemnându-le să nu participe la şedinţele U.T.M., să nu ia cuvântul în adunări şi să nu activeze pe tărâm politic. Atât în faţa organelor de anchetă penală (pg.75 – 79), cât şi în faţa noastră, inculpata Bălăcioiu Ecaterina a recunoscut în întregime faptele ce i se pun în sarcină, recunoaştere ce se coroborează în totul cu interogatoriile coinculpatului Diaconescu Stelian, date atât la primele cercetări cât şi în faţa instanţei, cât şi cu depoziţia martorei Pandelică Lucia, date atât la primele cercetări cât şi în faţa instanţei din conţinutul cărora rezultă întreaga activitate desfăşurată de inculpată. Faptele ce i se pun în sarcină se mai coroborează şi cu materialele-corp delict aflate la dosar (filele 106 – 117 dos. 73/1959, voi. III).

Sentinţa îi condamnă pe primii doi pentru trădare de patrie (art. 194, pet. 2, al 2 cp., combinat cu 194 a, pet.4 cp.) şi de crimă de uneltire contra ordinii sociale prin agitaţiuni (art. 209, pet.2, lit. a şi b al 2 cp.), în vreme ce pe ea o încadrează doar la aceste din urmă prevederi

juridice, pentru „discuţii duşmănoase la adresa regimului democrat popular din R.P.R., cu diferite elemente ostile regimului nostru”.

În sentinţă, cu citarea căreia mă opresc aici, se dezvoltă puţin vinovăţia, precizându-se că „în cadrul acestor discuţii analizau în mod duşmănos măsurile luate de partid şi guvern, comentau în mod ostil regimului evoluţia internă şi internaţională”. Global, se apreciază, deci şi în ce o priveşte, că „din această activitate agitatorică, făcută de către inculpaţii de mai sus sub diferite forme, putea să rezulte urmări deosebit de grave pentru securitatea regimului nostru”.

Cum se vede, în 1962, fiica ei ştia cam tot. Chinuită de remuşcări, ea îşi închipuie însă că scrisorile ei, descoperite, i-ar fi agravat mamei ei sentinţa. Bineînţeles însă că nu ştia chiar totul. Fiindcă despre oamenii care au asasinat-o pe mama ei nu se va şti niciodată totul, iar multe nici nu se pot măcar imagina.

Mă abat puţin de la firul principal, pentru a stabili faptele:

În 1948, la instaurarea ireversibilă a regimului comunist, Ecaterina Bălăcioiu era profesoară de limba franceză la Liceul „Regina Maria”, liceu de fete, în general de familie bună, unde preda limba franceză. Când scriitorii francezi sunt scoşi din progra-mă şcolară şi înlocuiţi cu autori care nu mai pot fi memoraţi cu ajutorul distihului 0 cioară pe-o rădăcină I Bea apă dintr-ofântână, profesoara este şi ea retrogradată. Din inspectoare generală pe ţară, apoi profesoară într-unul din cele mai bune licee, ajunge într-o şcoală de cartier, Mecet, unde va preda, cu aceeaşi dăruire de fiinţă prea perfectă ca să nu pară uşor artificială, limba şi literatura română. Mulţi dintre părinţii fostelor ei eleve îi cer să continue cu ele lecţiile de franceză în particular, iar unele dintre acestea o urmează la acea şcoală de cartier. Dar ei înseşi îi este clar că regimul îi dăduse un semn.

Ceea ce vrea să spună că era în primejdie încă din 1948. Fiindcă era descendentă de boieri şi avea o broşă moştenită de la o străbunică;

fiindcă avea mâinile şi picioarele mici – trebuie să se ştie că Ceka leninistă a executat, pe bază de decret, în anii ’20, oameni pentru această vină, de a avea mâinile mici şi albe; fiindcă fusese soţia lui E. Lovinescu, sau fiindcă-i plecase fiica în străinătate, sau din toate aceste motive, este puţin important, ea era în primejdie încă din 1948.

Cineva ar putea spune că, naivă şi încrezătoare în puterea adevărului, în puterea cuvântului de a-l răspândi şi în propria ei putere de a răspândi cuvântul, fiindcă era orgolioasă şi se preţuia, crezând, mai ales, şi pe bună dreptate, în vocaţia ei pedagogică, Ecaterina Bălăcioiu nu credea de fapt că este în primejdie. Nici chiar când afirma că ştie lucrul acesta. Dacă, cu două zile înainte de arestare, povesteşte cum a convertit un securist, mai mult ca sigur că se ştia urmărită, dar nu se credea în primejdie. În înalta ei opinie despre educabilitatea oamenilor, în „optimismul ei pedagogic” cum s-ar spune, ea se vedea convertind securişti cu legiunile.

Ea, care-i spune mai târziu Varvarei Florea să

nu aştepte răsplată, că nu există răsplată, aici, pe pământ, învăţând-o pe femeia această simplă superba libertate interioară a celor care nu aşteaptă răsplată, aici, pe pământ, nu avusese totuşi instinctul de conservare să ştie că eu ei nu se discută, că singura atitudine sănătoasă este frica vigilentă şi fuga. Ea şi-a pierdut vremea, ca Joseph K., să explice, să convingă, să convertească până şi pe cei convertiţi deja de mult, cumpăraţi de diavol.

Fiindcă, aflăm abia acum, din datele oferite cu ţârâita de fosta Securitate, era deja, la data arestării, subiectul unui întreg dosar.

Care începe probabil de la excluderea din P.C.R., în 1949. Partid, a cărui membră Ecaterina Bălăcioiu a fost pentru câteva luni, dar să nu anticipăm.

Un dosar plin de ştampile, parafe, semnături şi numere de înregistrare, conţinând pe copertă specificaţiile Arhiva S.R.I., fond X, dosar 51631, voi. 1, primele investigaţii (1953), ceea ce nu înseamnă nimic – nimeni niciodată nu va şti când

şi cu ce au început în privinţa cuiva primele investigaţii. Ce putem deduce din el sunt două lucruri: interesul deosebit al organelor pentru casa ei, în care locuieşte singură, şi trecutul, destul de încărcat ca să o facă susceptibilă pentru dislocare – citeşte deportarea, în Bărăgan, dislocare propusă la 13 iulie 1953, printr-un document strict secret de către un locotenent, Al. Oaidă.

Documentul respectiv, intitulat CONCLUZIE, este un formu-lar tipizat, cu majuscule, alcătuit din două capitole, precedate de o motivare:

Văzând materialele existente la Dosarul nr. 9420 asupra lui [puncte de suspensie pentru numele celui luat în observaţie – n.m. D.J.] şi asupra familiei (...). Am găsit [cap. I] [mai multe rânduri de puncte de suspensie pentru descrierea situaţiei – n. M. D.J]. Şi: Aş găsi de cuviinţă [cap. II].

La „Aş găsi de cuviinţă” locotenentul Oaidă propune dislocarea, dar locul rezervat ştampilei şi semnăturii celui care trebuia s-o aprobe rămâne,

nu ştim de ce, gol. Şi până la fişa cu care, în 1955, profitând de iluzoria destindere adusă de Geneva, Ecaterina Bălăcioiu cere un paşaport pentru a-şi vizita fiica, piesele de la dosar transcriu de nenumărate ori aceleaşi prime date, cu tot atâtea greşeli la fiecare transcriere.

Să spunem în paranteză şi deocamdată fără nicio legătură cu nimic: nici măcar data naşterii n-o putem deduce cu exactitate, din aceste documente.

Iat-o în Propunerea de dislocare:

Ecaterina Bălăcioiu, născută la 16. XII. 1889, în comuna Mierea Birnicii, Craiova, fostă proprietară de moşie, expropriată, domiciliată în etc, etc.

Într-o Fişă din 24 iunie 1953, cu nr. 726/00180.776 (?), aceeaşi dată de naştere, greşită, este reprodusă, dar se amplifică erorile aberante cu privire la biografia ei intelectuală şi pro-fesională:

Din anul 1938 până în 1944 a fost inspector general peste toate liceele din ţară [ceea ce este

adevărat]. În acest timp a făcut diferite călătorii, în Franţa, Germania, fiind trimisă de Ministerul învăţământului la schimb de experienţă. [Ceea ce nu este adevărat. Cu excepţia unei călătorii, cu E. Lovinescu şi fiica, în 1929, şi a celei de studii, de dinainte de căsătorie, n-a mai plecat din ţară, dar detaliul era util unui viitor eventual dosar de spionaj.] Susnumita a fost decorată cu „Coroana României" şi „Meritul cultural". A fost simpatizantă a partidelor P.N.Ţ. şi P.N.L.

Într-un referat, şi acela plin de numere de înregistrare, avize, semne de întrebare, sublinieri şi semnături, din 13 iulie 1953, după ce se transcrie data de naştere, greşită, numărul de hectare expropriate, tot greşite probabil, detaliul – exact – că locuieşte în apartament singură, deşi apartamentul e lăsat de soţul ei, de care e divorţată, unei fiice fugite din ţară, aflăm că investigaţiile asupra ei au început mult mai devreme, probabil că nici n-au un început, că miturile şi legendele:

La arhivele A.S M.S.S. rezultă următoarele:

Bălăcioiu Ecaterina, născută la 16 martie 1889, în Mierea Birnici, Dolj etc; este cunoscută dintr-un referat de investigaţii întocmit de Regiunea de Securitate Buc, la 22 decembrie 1949, din care rezultă:

În anul 1929 a fost plecată la Paris, împreună cu soţul ei, Lovinescu, care urmărea să înveţe corect limba franceză. De asemenea, în anul 1947 a trimis pe fiica sa, Monica Lovinescu la Paris pentru studii, care în anul 1948 a refuzat să se întoarcă în ţară. Aceasta [fiica], înainte de a pleca la Paris, în anul 1947, a participat la Congresul studenţilor din Cluj, cu scopul de a-şi înlesni plecarea din ţară.

Se reia detaliul cu decoraţiile (adevărat – după propriile decla-raţii de mai târziu, în anchetă, dar dezavantajos pentru ea, „Coroana României" funcţionând, fireşte, ca o circumstanţă agravantă).

Şi aici este cunoscută dintr-un referat al Siguranţei Statului, datând din… 18 august 1943, din care rezultă că îndeplinea funcţia de

inspectoare secundară în Ministerul învăţământului. Tot Oaidă este cel ce redactează şi acest document. Decât că el se regăseşte în A.S.R.I., fond D, dosar 11119, voi. 7, filele 249 – 251. Se pretinde aici că este membră P.M.R., prin cooptare din P.S.D., deşi în documentul anterior se spunea că a fost deja exclusă, „din motive de origine socială (moşieri expropriaţi), simpatii naţionaliste şi liberale şi mai ales rămânerea fiicei ei în străinătate”.

Că o femeie condamnată din cauza regimului să nu-şi vadă timp de 11 ani unicul copil putea să aibă orice fel de simpatii, numai comuniste nu, trebuie să fi fost la mintea oricui, dar de ce este atât de insistent reluată informaţia despre „o călugăriţă din preajma Bucureştilor, pe care o vizitează”, este mai greu de explicat. Sora Ileana, acum stareţă, nu avea, când o vizita Ecaterina Bălăcioiu, o învăţa franţuzeşte, găteau împreună după Sanda Marin şi-i spunea „eşti ca şi fiica mea”, decât 18 – 19 ani. I se pregătea şi Ecaterinei Bălăcioiu un loc în loturile masive care

vor umple în curând închisorile, cel al „Rugului aprins” al lui V. Voiculescu, cel „mistico-legionar” al lui Noica-Pillat, cel al foştilor P.N.Ţ.Işti (Spineanu, Săvulescu, Novac), din august, 1959? Nu ştim nici asta. Dar parcă nu exactitatea datelor contează în aceste documente, cât potrivirea lor cu un viitor rol, care i se va atribui fără ca regizorii să se fi hotărât încă asupra rolului.

Cu cât se amplifică şi se diversifică datele despre biografia ei intelectuală, cu atât cronologia este mai încâlcită. Dar constatăm şi aici contribuţia a numeroase „dosare” care tind să se piardă în trecut până departe, în Mo tempore.

În această nouă serie de dosare, este născută la 1 martie 1887, părinţii ei devin Gheorghe şi Nicoleta. Biografia îi este, la fel, reconstituită de foarte devreme:

… în 1895 numita se înscrie la Şcoala primară „Matei Basarab” din Craiova (stând în gazdă), unde a urmat până în 1899, când se înscrie la liceul particular „Hagi Preda” şi „Urziceanu” din Craiova, unde a urmat cursurile,

ca internă, până în 1906.

În 1906 se înscrie la Facultatea de Litere din Bucureşti, locuind în această perioadă la Liceul „Delavrancea” din Bucureşti. Facultatea a absolvit-o în anul 1911, dată de la care a avut sporadic funcţia de suplinitoare la diferite şcoli, cum sunt: Liceul „Carmen Sylva”, Ministerul de Finanţe (?), ajutoare de bibliotecară, funcţionară – 6 luni, şi apoi şi-a întrerupt activitatea – stând acasă şi ocupându-se cu menajul – până în anul 1926. La această dată a fost angajată în funcţia de profesoară de limba franceză la Gimnaziul „Heliade Rădulescu” din Bucureşti. Între 1930 – 1932 este profesoară de limba franceză la liceul industrial „Protopopul Tudor” Bucureşti, iar în anii 1933 – 1934 a funcţionat în aceeaşi calitate la Liceul industrial de fete din Ploieşti, locuind însă în Bucureşti, Strada Wilson, nr”…

Între anii 1938 – 1944 a fost inspectoare pentru şcolile particulare de specialitate şi inspectoare generală. Între 1944 – 1947 a funcţionat ca profesoară de limba franceză la

Liceul „Regina Maria”, Bucureşti, iar între 1947 – 1950 a avut aceeaşi funcţie la Şcoala elementară nr. 9, Mecet, până la data de 1 septembrie 1950, când a fost pensionată pentru limită de vârstă.

I se consemnează decoraţiile primite în urma inspecţiilor la clasă: „Meritul cultural” clasa a II-a şi „Bene merenti”. Aici nu se ştie, sau se omite „Coroana României”.

Se consemnează căsătoria cu E. Lovinescu – profesor şi literal (chiar aşa!) şi faptul că, după divorţul pronunţat în 20 martie 1934, Bălăcioiu Ecaterina nu a mai fost căsătorită.

Se consemnează scurtă trecere prin partid, cu ocazia fuzionării, până la excluderea din cauza originii „nesănătoase” (trecută şi în fişă între ghilimele!).

În 26 februarie 1955 (încep să se adune piesele dosarului pentru viză?) sursele documentului sunt altele: dosarul de pensii de la Consiliul popular.

Şi aici informaţiile despre biografie sunt într-o dezordine şi incoerenţă descurajante:

După terminarea studiilor liceale în 1926 a fost numită în învăţământ, mai întâi ca suplinitoare şi apoi ca suplinitoare provizorie, în funcţii ce le-a deţinut până în 1932. După această dată, Ecaterina a fost numită profesoară definitivă şi transferată în postul de profesoară în provincie, în diferite comune îndeplinind această funcţie până în anul 1938.

Aceeaşi informaţie exactă:

Între 1938 – 1944 numita a îndeplinit funcţia de inspector şi inspector general pe ţară, nu pentru că s-a nimerit să fie exactă, ci pentru că această funcţie ministerială, între anii ’38 – ’44, constituia o circumstanţă agra-vantă şi i-a adus în închisoare pe mulţi intelectuali români: Mircea Vulcănescu, Vladimir Streinu, Gheorghe Florian şi mulţi, mulţi alţii.

Şi, fireşte, altă dată exactă: imobilul, scara, etajul, apartamentul, „unde locuieşte singură, deşi s-a despărţit”, şi deşi din dosar mai rezultă că:

Pe imobilul din 6 martie nr. 95 B se află o placă comemorativă din bronz, unde scrie după

cum urmează: „În această casă s-au ţinut primele şedinţe literare ale Cercului «Zburătorul»”.

Din alt dosar, de data asta cel de studentă la Facultatea de Litere al fiicei lui E. Lovinescu precum şi din dosarul de la serviciul de „control al străinilor”, rezultă că aceasta:

După ce şi-a luat bacalaureatul, în anul 1942, s-a înscris la Facultatea de Litere, secţia filologie modernă. Cursurile facultăţii le-a urmat până în 1946, când şi-a luat licenţa, în specialitatea limbă şi literatură franceză, română modernă, critică şi estetică literală (şic). În anul şcolar 1946 – 1947 Monica a urmat primul an de doctorat, la aceeaşi facultate.

În anul 1947, numita cere C.S. să-i elibereze un paşaport pentru a merge în Franţa, în vederea continuării studiilor la Facultatea de Litere din Paris. Această cerere i-a fost aprobată şi astfel a plecat din ţară. În anul 1948 Monica Lovinescu cere legaţiei noastre din Paris să i se prelungească valabilitatea paşaportului. În urma acestei cereri Controlul Străinilor a avizat negativ,

răspunzând că nu i se mai prelungeşte valabilitatea paşaportului şi că, dacă doreşte să revină în ţară, să completeze un formular. Numita nu a făcut acest lucru şi nu a mai trecut pe la legaţie.

Semnează documentul: Vasilescu Comei.

Este curios că niciunul dintre documentele Securităţii nu consemnează drept călătorii ale Ecaterinei Lovinescu în străinătate decât pe cea din 1929, împreună cu fostul ei soţ, pentru studiile sale de documentare, ca scriitor, pentru trei luni la Paris, iar la întoarcere au stat la Veneţia două săptămâni”. În fişa de la legaţie ar putea să existe o explicaţie a omisiunii: faptul că nu a călătorit mult ar putea fi un argument pentru a i se acorda viza.

Fraza finală este deosebit de omenoasă, pentru un document întocmit de organele de Securitate:

Bălăcioiu Ecaterina doreşte să meargă la Paris – Franţa pentru a-şi vedea unicul său copil, Lovinescu Monica, pe care nu a mai văzut-o de 9

ani, cu tranzit prin Ungaria, Austria, Elveţia, Franţa.

Într-o notă în care apare deja ca „obiectiv”, literalmente tape-tată de semnături, parafe, avize, ştampile de tot felul şi nenu-mărate numere de înregistrare, şi datată 24 martie 1953] în care este născută la 13 martie 1889, găsim o informaţie în plus, dar care nu începe printre celelalte:

Din investigaţiile efectuate pe teren au rezultat următoarele: Susnumita, după terminarea cursului primar, s-a înscris la Liceul de fete „Regina Maria” din oraşul Craiova, unde a absolvit 8 clase, apoi a plecat la Paris unde şi-a continuat studiile în ramura filologie. În anul 1913 s-a întors în România.

Şi din nou datele se învălmăşesc total, într-atât neglijenţa celor care efectuau investigaţiile, a celor care consemnau locurile de muncă la serviciul Personal, şi a agenturilor care urmăreau „obiectivele” era generală.

Se consemnează peste tot buna ei pregătire profesională şi faptul că a fost foarte iubită de

elevi, şi într-un loc, aprecierea de care se bucură chiar la minister pentru „bună pregătire şi predarea materialului marxist”, chiar dacă în trecut simpatizase cu partidele burgheze, activase în Frontul Renaşterii şi purtase uniforma respectivă, pe care o are şi în prezent acasă la ea. În anul 1947 s-a înscris în P.S.D. şi la unificare a fost confir-mată în P.M.R., activând în cadrul şcolii până în 1950, când a fost exclusă.

Fişa din 24 martie 1953 este evident făcută s-o „înfunde”:

La domiciliu este cunoscută ca o persoană ce are manifestări ostile regimului nostru, manifestându-se pe poziţia burgheziei. Este o femeie distantă de clasă muncitoare, sfidându-i şi manifestându-se contra elementelor scoase din producţie şi pe care regimul nostru îi ridică în posturi de răspundere. Afirmă că va veni cât de curând timpul când va da socoteală de ceea ce face regimul nostru.

La data respectivă nu mai locuia singură în apartament, deşi trei pagini mai încolo,

apartamentul ei, atât de mare, pe deasupra moştenit, şi nici măcar de ea, ci de fiica ei, „fugită” şi măritată cum altfel, tot cu un „fugar”, era gol, sau ca şi gol, dat fiind că ea urma să fie „dislocată”:

În acelaşi imobil locuieşte numita Negreanu Elena, studentă la Facultatea de Medicină umană, fiică de chiabur, cu care împreună boicotează împotriva regimului nostru, cu care ascultă posturi imperialiste, difuzându-le printre locatari.

Sunt atât de elucubrante uneori informaţiile încât nu numai că nu pot fi luate în consideraţie, dar te întrebi dacă nu cumva nu sunt scrise doar aşa, ca să umple paginile. Despre fiica, Lovinescu Maria, scriitoare, stabilită la Paris, fără să i se cunoască adresa”:

Este cunoscută că a scris diferite broşuri şi cărţi în limba franceză contra regimului nostru, printre care a scris în Franţa romanul „Titel Petrescu”.

Nici măcar nu ne putem da seama ce confuzie ascunde această invenţie, în afară de

oportunitatea de a invoca numele unui recent duşman, şeful rebel al unui partid care se lăsase asimilat.

În fine, o ultimă hârtie din Dosarul de dislocare, căruia, dintr-un motiv sau altul nu i s-a mai dat curs, unde ne întâmpină aceeaşi sarabandă de date contradictorii. În ciuda faptului că este întocmită în februarie 1956 de către Direcţia a VII-a, la cererea Direcţiei I, şi cu ajutorul unei agenturi în toată regulă, alcătuită din FULGER TITI ŞI FRUNZĂ MATEI, prin urmare, mai informată: „numita” a fost căsătorită cu Lovinescu Eugen care „era profesor universitar şi critic literar”, şi întrucât ştergerea de divorţ nu s-a făcut, sus-numita primeşte pensie şi de pe urma soţului, şi de la Ministerul învăţământului de unde a fost pen-sionată în… 1948.

Sunt identificate câteva dintre elevele cărora Ecaterina Lovinescu le dă lecţii în particular, printre care fiica inginerului Cucu, de la Uzinele „23 August”, care are o casă în comuna Ţigăneşti, unde se găseşte un schit de maici, unde Ecaterina

Lovinescu are o cameră şi merge în fiecare vară să se recreeze 20 – 30 de zile.

Aici se spune că „nu se manifestă duşmănos regimului nostru”. La fel, de către această agentură, mai delăsătoare pesemne, fiică nu este cunoscută cu activitate politică: i se identifică în schimb colegele de facultate, cu care a fost în relaţii de prietenie înainte de plecare.

La ce ne foloseşte trecerea în revistă a acestui voluminos dosar? Într-un fel absolut secundar şi care depăşeşte scopul investigaţiei mele: pentru a exorciza frica în legătură cu ce s-ar putea găsi în ele. Se găseşte în ele multă, multă hârţogăraie, scrisă ca să treacă timpul şi să meargă leafa, fără cel mai mic scrupul de exactitate. Dar, e drept, şi fără scrupul, că acea hârţogăraie, întocmită funcţionăreşte şi cu blazare, poate şi ucide pe cineva, la o adică.

Am trecut-o în revistă însă şi pentru a reconstitui acest interval, necunoscut, din viaţa ei de dinainte de arestare.

Era, în realitate, născută la 28 februarie

1887, în Mierea Birnicii, judeţul Olt. Ea însăşi o spune, în felul ei cifrat, şi care a atras atenţia echipelor Securităţii, determinându-le s-o interogheze fără întrerupere timp de luni în şir, într-o scrisoare din toamnă anului 1956: „nu uitaţi să-i telefonaţi lui Ly, în 28 februarie, când este ziua ei şi împlineşte 70 de ani”.

Nu ştim, din păcate, decât din amintirile fostelor camarade de detenţie, perioadă şi intervalul de timp cât a stat la Paris. Poate nu chiar 8 ani, cât îşi aminteşte Varvară Florea, dar nici doar cele trei luni, „necesare” lui Lovinescu „profesor şi literal” să „înveţe bine franceza”, după ce-şi dăduse el însuşi un doctorat la Sorbona. Cert este că, în momentul când s-au cunoscut, la Biblioteca Academiei, Ecaterina Bălăcioiu era, din punct de vedere profesional, în plină ascensiune: terminase Literele, scria, probabil nu doar jurnal, deşi nu apare ca autor în publicaţiile vremii, făcea manuale şi se pregătea la rându-i pentru un doctorat în franceză, întrerupând totul pentru a se căsători cu E.

Lovinescu, apoi pentru a-şi dedica aproape toate energiile copilului care se naşte târziu şi – judecând după albumele de familie, datate grijuliu, şi comentate ca nişte benzi desenate avânt la lettre, cu cuvintele şi gândurile personajului, mereu acelaşi – pentru a face din maternitate opera vieţii ei. Şi, cum se vede, şi a morţii ei. Operă într-adevăr, fiindcă a consolidat-o prin jertfă.

Revin acum la „mărinimoasa” acţiune de restabilire a dreptăţii, întreprinsă, în cea mai mare discreţie şi pudoare, de justiţia română din 1997.

Iată finalul sentinţei pronunţate de un nou tribunal, după aproape 40 de ani:

Decizia înlătură pedeapsa complementară de confiscare a averii aplicată inculpaţilor sus-menţionaţi.

Onorariile de avocat pentru apărarea din oficiu a inculpaţilor, în sumă de câte 100.000 lei, se va plăti din fondul Ministerului Justiţiei.

Pronunţată în şedinţă publică, în 23 iunie 1997.

Urmează semnăturile celor 9 judecători, neinteresante, mult mai puţin interesante în orice caz, decât specificarea că şedinţa a fost publică, fără ca nimeni să ştie despre ea, şi fără „intimata-inculpată Ecaterina Bălăcioiu”, pe uşa apartamentului căreia, confiscat, s-a afişat de trei ori citaţia, ca şi cum nu s-ar fi ştiut că murise în închisoare cu aproape patruzeci de ani în urmă, şi ca şi cum nu ar fi ştiut până şi copiii, în România, că fiica ei, cel mai cunoscut şi neobosit adversar al regimului chipurile răsturnat, trăieşte de aproape cincizeci de ani în străinătate.

Şi ca şi cum n-ar fi ştiut-o prea bine chiar cel pe uşa căruia se afişase respectiva citaţie.

Casa

1 iunie 1997

„N-o să vă primească, doamnă. Nu sunteţi prima care încercaţi, n-are rost, nu că pierdeţi ceva, aşa e, da vă spun aşa, pentru dumneavoastră, să ştiţi… chiar ziarişti, ce, credeţi că n-au fost? Mai ales ei, ce credeţi, au încercat şi de la televiziune, şi cu tot felul de trucuri, aşa e,

nu vi se întâmpla nimic, dar de ce să încercaţi degeaba, eu vă spun… Au încercat în toate felurile… Ce casă memorială, ce scriitori?

Şi să ştiţi că poate şi să vi se-ntâmple, că ăsta e, doamnă, om periculos. Părerea mea, dumneavoastră faceţi cum consideraţi. Io zic să nu-ncercaţi nici acolo, că-i are pe toţi la mina ş-acoio, îi ştie pe toţi, şi toţi au ceva pe sufletul lor, şi el îi ştie, că i-a crescut de mici, sunt mână-n mână, faceţi cum vreţi, dar eu vă spun că n-aveţi nicio şansă…

Mai bine vorbiţi, vă spun eu cu cine, cei mai vechi oameni aici. Asta are, doamnă, un cimitir în spate”.

Dau târcoale clădirii, ies pe uşa din spate în curtea interioară, cu miros de subsol şi şobolani, unde, atunci, s-au ars, şi toţi spun că el a ars, cărţile, manuscrisele, cele 13 volume de scrisori, legate ca nişte cărţi şi ele, şi mai ales jurnalul ei de domnişoară, de adolescentă.

Ştiu cum este. Tot ce s-a omorât, de la începutul lumii şi până azi, el a omorât şi tot ce s-a

ars, el a ars, tot ce s-a furat, s-a condamnat la moarte, s-a violat, s-a şantajat. Ştiu. Pentru memorie şi pentru suflet, e mai comod aşa: să aduni răul într-o singură formaţiune malignă. În tehnicile recomandate pentru salvarea sufletului colectiv se numeşte ţap ispăşitor.

Şi totuşi, trucul cu casa memorială n-are de ce să nu meargă. Aici a stat un mare scriitor, iar eu vreau să ştiu cum arăta casă, pentru ca s-o reconstituim în altă parte, dacă el n-are gentileţea să ne-o cedeze şi-o consideră acum a lui. În Occident chestia asta se face frecvent. Reconstitui în altă parte ceva ce nu poţi să reconstitui pe loc. Mai ales că trucul ăsta a mai funcţionat o dată. O cercetătoare, Ileana Vrancea, a fost aici o dată şi a primit-o. Dar a primit-o el!

Despre „chiriaşul” care i-a luat locul în apartamentul din Bulevardul Kogălniceanu (fost Elisabeta) vecinii, ce n-ar prea vrea să-i dea numele, dar pe care l-a văzut Monica Lovinescu (parcă şi Gabriel Liiceanu), au o versiune ce n-ar putea fi controlată decât prin cartea de imobil.

Ecaterina Lovinescu Bălăcioiu le povestise că a fost vizitată în 1956 de un gradat de la Procuratură Militară, căreia îi plăcea foarte mult apartamentul. După ei acesta n-ar fi altul decât Ioan Nistor, alias Bistran, anchetatorul care s-a mutat în apartament la câteva zile după arestare. Acelaşi ar fi făcut parte din completul de judecată al lui Ceauşescu. Când s-a sinucis unul din colegii lui de la procesul lui Ceauşescu, i s-a făcut frică şi a dispărut din Bucureşti. Detaliul a fost verificat de Monica Lovinescu în aprilie 1990, când n-a găsit în B-dul Elisabeta decât o rudă, cam speriată, a lui, el fiind plecat în provincie.

Într-un text publicat în Agora de la New York, Ileana Vrancea dă detalii, şi inedite, şi uimitoare despre soarta bibliotecii lui E. Lovinescu („arestată” şi ea) şi relatează cum, în 1965, sub pretextul monografiei asupra lui E.Lovinescu, făcuse cunoştinţă cu noul locatar (unul din membrii completului de judecată care supraveghease şi arderea maldărului de cărţi şi hârtii personale ale Ecaterinei Bălăcioiu

Lovinescu, după arestarea ei). În toate punctele descrierea coincide cu cele spuse de vecinii de bloc, în afară... numelui. Pe cel vizitat de Ileana Vrancea îl cheamă Marin Panaitescu, şi sub acest nume figura şi în cartea de telefon. Însă din procesele-verbale de urmărire de la S.R.I. se constată că acest Panaitescu era un mai vechi colocatar al ei, şi el şi soţia erau copii de chiaburi. Doar cartea de imobil ar putea privilegia o pistă sau alta. Să fie vorba de două persoane diferite, care au locuit în acelaşi timp sau simultan în acest apartament, unul anchetator, altul membru în completul de judecată? Sau de o singură persoană, cu nume şi pseudonime succe-sive? În orice caz, un lucru e sigur: că în apartament, în locul victimei s-a instalat călăul ei.

Pagina din care am citat mi-a copiat-o din propriul ei jurnal Monica Lovinescu şi mi-a trimis-o. Versiunea ei este plauzibilă.

Un gradat l-a vizitat şi pe fratele inginerului Aurel Rozei (condamnat la moarte la 1 septembrie 1952), la trei luni după execuţie (care avusese loc

la 14 octombrie 1952), şi i-a spus să-şi ia mama din casa unde stă singură, că au nevoie de ea în interese operative. De fapt, nu l-a vizitat. L-a ajuns din urmă pe stradă. Timp de trei luni nu făcuse nimic decât cântase la vioară – el şi fratele lui geamăn aveau de mici vioară, cântase la vioară timp de trei luni, după asasinarea geamănului, fără să iasă din casă, ca şi cum ar fi vrut să o facă şi în locul celuilalt, împuşcatul, şi când a ieşit l-a ajuns unu din urmă şi i-a şoptit să nu mărească pasul, să nu-l răreascâ, să-l asculte atent, să vină la cinci la sediul lor din cutare loc. Şi acolo i-a zis să-şi ia mama bătrâna din casă, că lor le trebuie casa în interese operative. Aurelia Ghenciulescu mi-a spus că, atunci când a căutat-o ea pe Ecaterina Bălăcioiu, a ieşit o femeie tânără, frumoasă, cu o aluniţă mare, neagră, pe gât. Despre aluniţa asta nimeni nu mai ştie nimic. Dar vecinii spun că el a avut mai multe neveste. Ce vreau eu să spun este că e plauzibil să o fi vizitat un gradat, dar cine-i gradatul?

Ce ştiu despre familia Panaitescu la 1 iulie

1997?

În 26 ianuarie 1956, cum spune fila nr. 261 din Fond X, Dosar 51631 voi. I, conţinând primele investigaţii, soţii Panaitescu locuiau „de puţin timp” în apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta şi erau amândoi ingineri la Ministerul C.F.R.

Mai târziu scrie că sunt „fii de chiaburi şi urăsc pe comunişti”, în 18 februarie 1958 se aflau încă acolo şi o întreagă scrisoare a Ecaterinei Bălăcioiu vorbeşte numai despre ei şi băieţelul lor, Ghiocel. În aceeaşi lună mama vitregă a Marianei Panaitescu moare la Calafat, şi Ecaterina Lovinescu Bălăcioiu păstrează câteva zile copilul, cât mama lui este dusă la înmormântare. Comentariile din scrisoare sunt mai degrabă călduroase: Mariana este orfană de mică, iar această mamă vitregă a crescut-o ca o adevărată mamă. Mariana este acolo şi în 3 martie. Ecaterina Bălăcioiu povesteşte că a ajutat-o să-şi pregătească mica ei masă festivă, de aniversare. Dar nu ştiu dacă ea este femeia cu aluniţă,

amabilă, care i-a spus Auréliei că profesoara ei a fost arestată, sau cealaltă care, mai curând cinică, i-a spus surorii Ileana, speriată şi plânsă, că „Doamna a plecat într-o vacanţă ceva mai lungă”.

Există ceva care-i face suspecţi pe soţii Panaitescu, pe lângă faptul că sunt atât de „construiţi”: numele, parcă convenţional şi lipsit de imaginaţie: Marin şi Mariana, identitatea „fii de chiaburi şi urăsc pe comunişti”, un fel de travesti copilăros, conceput în ideea naivă că minciuna dibace este inversul adevărului. Niciuna dintre notele ulterioare, de la oricâte surse ar proveni, nu se opresc asupra lor. Pot fi oare atât de şterşi şi nesemnificativi încât să nu fi fost luaţi nicio clipă sub observaţie? Deprinderile lor cotidiene sunt destul de banale, şi în acelaşi timp şocante totuşi, pentru a atrage atenţia. Drept exemplu de gest extravagant putem foarte bine să invocăm faptul că, instalaţi în camera de lucru a lui E. Lovinescu, tranşau pe vastul lui birou porcul de Crăciun şi că în rafturile, acum goale, ale bibliotecii, păstrau proviziile de untdelemn, oţet, murături, cum şi-a

adus aminte şi mi-a spus, de data asta la telefon, fiica Ecaterinei Lovinescu…

Dar, revenind, ispita detectivistică mă face să nu ocolesc întrebarea: De ce, cu asemenea stranii obiceiuri, n-au intrat fie şi în treacăt, ca amănunt pitoresc, în obiectivul atoatevăzător al numeroaselor agenturi, surse, agenţi? Nu sunt oare ei înşişi „ochiul” care priveşte, urechea care ascultă, aparatul care fotografiază, singurul caz în care s-ar explica de ce rămân în permanenţă nevăzuţi?

Fiindcă, întorcându-ne la Nistor, Panaitescu, Bistran, un singur lucru rămâne fără explicaţie. În 1965, când Ileana Vrancea a vizitat casa în care în mod sigur nu locuia decât Ioan Nistor, acesta s-a dat drept… Panaitescu. Redau în întregime din textul publicat în Agora pasajele care îl privesc:

Mi-a fost dat să văd cu propriii mei ochi ce a devenit atunci, în 1959, restul arhivei şi bibliotecii lui E. Lovinescu, atât cât a scăpat în 1948 şi 1958 […] Am găsit dovada că resturile acestei arhive, atâtea câte au rămas după o primă descindere în

1948, mape cuprinzând corespondenţa de la Titu Majorescu şi Mihail Sadoveanu, de la Ion Barbu şi Hortensia Papadat-Bengescu au fost arse gospodăreşte, în curtea blocului, în grămăjoare mici, stropite cu gaz, în ianuarie 1959, după condamnarea doamnei Ecaterina Bălăcioiu. Din apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta 95 bis au fost ridicate atunci întregul mobilier, resturile bibliotecii şi arhivei rămase după descinderea din 1948, iar mapele şi cărţile care n-au mai încăput în camionul încărcat au fost arse pe loc. Volumele încărcate în camion au devenit, după ce au fost luate în primire de Securitate, „Fondul 270/1959”, depus de Ministerul de Interne, prin căpitanul Stânciu, la 11 mai 1959, într-un depozit subteran de pe Strada Lipscani […] Pe superiorul căpitanului Stânciu aveam să-l cunosc peste doi ani, în toamna anului 1965, când monografia mea intră în tipar şi pregăteam materialul iconografic. Atunci am călcat pentru prima oară pragul casei în care funcţionase cenaclul „Zburătorul”. M-a întâmpinat noul locatar: în apartamentul în care a

trăit şi a murit E. Lovinescu şi din care a fost arestată văduva lui, fusese instalat unul din membrii completului de judecată al Tribunalului Militar, dl. Marin Panaitescu, care supraveghease şi arderea maldărului de cărţi şi hârtii aruncate în curtea interioară a blocului. Cu permisiunea lui, am fotografiat atunci, din încăperea unde fusese biblioteca, fereastra balconului spre Splaiul Independenţei şi priveliştea copacului desfrunzit peste care Lovinescu îşi odihnise privirea. Fotografia a apărut în cartea mea din 1965. Noul stăpân al casei s-a străduit să mă ajute în alegerea unghiului cel mai potrivit, cu cea mai bună perspectivă, mărturisindu-mi că fereastra asta este şi pentru el un loc preferat de lectură şi reverie. L-a confirmat şi soţia sa, o femeie blondă, tânără şi frumoasă, care se plângea că locuinţa e mică, un hol dublu, despărţit printr-o arcadă şi un dormitor şi că nu înţelege cum de-a putut locui aici un intelectual atât de important, care mai primea şi lume. Una peste alta însă, soţii Panaitescu se simţeau destul de bine în

apartamentul din fostul Bulevard Elisabeta 95 bis. Iubitori de animale, ei ţineau pe atunci un superb pisoi negru, împodobit cu o zgardă roşie. Telefonul lor era la data aceea 138627. La toate întrebările mele dl. Panaitescu mi-a răspuns cu bunăvoinţă şi în amănunt. Mi-a confirmat că unii dintre aceia care asistaseră la autodafeul din curte au încercat, dar n-au putut salva nimic, ordinul era ordin şi nu le putea permite.

Fragmentul de mai sus s-a publicat în revista românească ce apare în S.U.A., Agora voi. III, nr. 7, din februarie 1990, sub titlul „Mina statului democrat popular”.

Cum se vede, Marin Panaitescu nu este întru totul Marin Panaitescu din 1958. Lectura şi reveria nu se potrivesc, oricât s-ar cizela în câţiva ani, cuiva care tăia porcul pe biroul lui E. Lovinescu şi-şi punea pe rafturile bibliotecii lui borcanele de murături. În plus, lipseşte Ghiocel.

El nu este întru totul nici Nistor Ioan, despre care vecinii spun că are o fiică, de aproximativ treizeci de ani, care nu-l vizitează niciodată. Ar fi

trebuit să existe atunci. În schimb, descrierea făcută prin telefon, în 1997, de Ileana Vrancea, a lui Panaitescu de atunci: roşcovan, tânăr, de aproximativ 30 de ani, corespunde descrierii făcute de locatari acum: roşcovan, de aproximativ 65 de ani.

Cu dosarul sub braţ, mă ascund ca o hoaţă printre copacii grădinii de la Facultatea de Drept, şi din nou îl iau la răsfoit.

Fiindcă mai este ceva care nu se potriveşte cu soţia lui Marin Panaitescu, cea care o ajută pe Ecaterina să pregătească masa festivă de aniversare şi cea care-şi lasă în grija Ecaterinei copilul, pe Ghiocel, ca să meargă la înmormântare, la Calafat: răspunsul rece şi cinic pe care-l dă surorii Lenuţa, azi stareţa mănăstirii Ţigăneşti: N-o mai căuta, fiindcă a plecat într-o vacanţă mai lungă. Răspuns securistic; la arestare, lui Noica i s-a spus: Acolo unde te ducem noi n-o să-ţi mai fie frig.

Ies din grădină, intru din nou pe uşa grea, cu dantele din fier forjat, ies pe cealaltă uşă, din

spate şi încerc să identific fereastra de la care, privind prin frunzişul copacului care-şi vira crengile pe fereastra ei, Ecaterina Bălăcioiu îşi făcea semne cu fetiţa de şase ani a vecinei de dincolo de râu, Elena, pe care, în 21 mai 1958, în ţinută de mare gală, s-a dus să o sărbătorească; în realitate, ca să se bucure câteva ore de tovărăşia acestei fetiţe, în care îşi căuta înfrigurată propriul copil, „te caut, odorul meu îndepărtat, te caut, în fiecare copil, şi nu te găsesc”. Încerc să văd din stradă fereastra, şi pe urmă cealaltă fereastră şi între cele două ferestre, de frică probabil, mă trezesc simţindu-mă în acelaşi timp eu, şi mama aceasta a cărei viaţă încerc s-o reconstitui, şi copilul acela de substituţie, sărbătoritul din seara de 21, şi copilul celălalt, „îndepărtatul ei odor”.

Din spatele perdelei somptuoase mi se pare că mă priveşte el. Şi mă trezesc că sunt şi el, căruia îi este şi mai frică, şi mă întreb, atunci când nu simte frica din momentul ăsta, cum îşi petrece după-amiezele de duminică unul ca el. Ea, Ecaterina Bălăcioiu, ura ziua de duminică, fiindcă

atunci ieşea din rutina cotidiană şi trăia mai mult timp în profunzimile dureroase ale sufletului. Ca în toate zilele de sărbătoare, pe care de asemenea le detesta („uf, bine că au trecut şi sărbătorile astea”). Pe care, totuşi, atât de bine ştia să le transforme în adevărate spectacole…

Spectacolul nunţii cu lămâiţe, flori, colăcei, cupe de şampanie, toasturi, în absenţa doar a celor doi miri („unica bucurie a vieţii mele, odorul meu”) trebuie să-l fi pus în scenă în spatele aceleiaşi perdele de unde acum mă priveşte el.

Dar s-ar putea şi să nu mă privească. Să fie plecat. Dincolo de ape se etalează, neverosimilă în urâţenia ei implacabilă, eternă că ideea platoniciană de urât, că schema ştiinţifică a unui cancer ajuns la metastază şi în chip nebunesc ieşită dintr-un creier bolnav şi implantată pentru eternitate, în real: Casa Poporului, actualul Palat al Parlamentului. Privită timp de o sută de ani, ea şi numai ea, şi fără nimic frumos în jur cu care s-o compari, într-o bună zi va sfârşi prin a părea frumoasă, mi s-a spus, în avion, în timpul

călătoriei către ţară, când apăruse, pentru o clipă, pe ecranul monitorului din faţa noastră, probabil la rubrica „Atracţiile turistice ale României”. Urmaşe imediat, pe acelaşi monitor color, marca Samsung „tehnologie pentru o viaţă, prin Ana Electronic”, cu sonorul amplificat, un concert rock, sau hard, sau satanic. Chipuri transpirate, transfigurate, desfigurate, de tineri, de adolescenţi care-şi smulg hainele, strigă, plâng în hohote, întind unii peste capetele celorlalţi braţe subţiri cu degetele încovoiate ca nişte gheare, să apuce ceva, să atingă, chipul, trupul, hainele idolului aflat în faţa şi deasupra lor, la distanţe astronomice, dincolo de marea de capete de alţi tineri. Poţi înţelege ce vor? Ce e în mintea lor?

E ziua copilului, îmi aduc aminte şi mă întreb dacă se mai sărbătoreşte. O după-amiază de duminică aproape pierdută. Astfel că mă întorc şi sun din nou. Tot zadarnic…

Şi totuşi… Pe scara alăturată, la ultimul etaj, sun, şi uşa se deschide imediat, larg, de parcă pe lume nici n-ar exista răufă-cători şi de parcă

femeia de 84 de ani nu s-ar fi simţit în viaţa ei ameninţată de ceva, de parcă n-ar fi văzut în viaţa ei, de câte ori deschisese uşa larg, ca acum, decât îngeri. Ea însăşi este un înger. Micuţă, cu nişte ochi albaştri, imenşi de bunătate şi blândeţe. Cred că se bucură să schimbe o vorbă cu o necunoscută. Iar eu îmi spun că măcar să văd casă, care ar trebui să fie identică. Da, şi nu. Îmi dă voie s-o vizitez şi-mi explică. Pe o aceeaşi suprafaţă, firește, încăperile sunt distribuite uneori diferit, au forme diferite, nişe, orientări diferite şi sunt diferite ca mărime, fiecare proprietar având voie să ceară constructorului să împartă cum voia suprafaţa respectivă. Dar multe, despre casa propriu-zisă, nu ştie. A aparţinut părinţilor ei, care au construit-o când ea era copilă, apoi au fost daţi afară, şi au mai recuperat-o prin anii 70. Pe un perete, o plăcuţă din cele ce se pun pe clădiri ca să indice numărul casei, un 13. Este număr cu ghinion, dar ei nu-i poartă ghinion, l-a adus cândva, în urmă cu 20 de ani nepoata ei, plecată acum în America. Îl ţine acolo,

în amintirea acestei nepoate, fiindcă ei îi purta noroc. Nu, n-o smulsese de pe un zid de bloc, o găsise, o dată, la nişte demolări şi o adusese acasă. După plecarea nepoatei, cu atât mai mult n-a mişcat-o din loc.

Nu, nu e singură. Soţul ei a murit de acum zece ani, dar are cu ea o prietenă din liceu, care acum este paralizată şi bolnavă şi are nevoie de îngrijire, fiindcă a rămas singură, ca şi ea. Şi prietena este tot o savantă, o ştiinţifică. Ca şi ea, care e academiciană, pro-fesor şi cercetător, autor de cărţi de fizică, mi s-a spus.

Stau mulţi oameni „de seamă” în casa asta. Arhitecţi faimoşi, profesori, sportivi de geniu odinioară, jurişti iluştri, un ziarist. Cartea lui de vizită, oricând, oriunde, doamnă, desigur, suntem colegi. Dar şi el a venit târziu în clădire, şi nici nu i-ar plăcea să se amestece în povestea asta decât până la un anumit punct.

Cu alte cuvinte, o recoltă foarte slabă. Mai dau o dată ocol clădirii, mai intru o dată pe poarta grea, fără interfon, fără încuietoare, urc pe scară

cu balustradă maron închis, aproape neagră a imobilului, până la etajul unu, mă opresc în faţa apartamentului 45 şi sun, ţinând timp îndelungat degetul apăsat pe sonerie, cu cât frica e mai mare, cu atât curajul trebuie să fie mai mare, îmi spun, ciulind urechea după zgomotul specific al paşilor târşiiţi, bătrâneşti, sau furişaţi, mulţumită totuşi că nu este acasă, în mod sigur, nu este nimeni în spatele uşii, ies, mai privesc o dată de afară cele două plăci memoriale şi-mi compun în minte scrisoarea pe care jumătate de oră mai târziu o voi pune pe ordinator:

Iubită prietenă, mi-am petrecut după-amiaza de duminică pe locuri pe care dumneavoastră le-aţi vedea cu emoţie. N-am aflat încă nimic. A fost o simplă recunoaştere. Totuşi utilă pentru mine. Casa aceasta, ca un straniu castel aflat sub vrajă, locuit de un balaur, dar şi de un duh bun, să ştiţi, îmi pare o chintesenţă a lumii, strâns îmbrăţişată de rău şi de bine în acelaşi timp. Şi de bine, da, care este mult mai puternic şi în fiecare zi învingător, fiindcă altfel, în încleştarea asta, lumea

ar fi pierit de mult, cum spune Ionesco. Am reuşit totuşi să aflu, chiar să văd, scris negru pe alb, iată: născut la 14 februarie 1930, la Cluj, fiul lui Constantin şi Catinca, locuieşte aici din 14 aprilie 1959. Este procuror militar, a fost judecător la Tribunalul Militar, şi vecinii spun că a lui e vocea care l-a întrebat pe Ceauşescu la proces „cum e cu muncipiile” şi pe Elena câte clase are şi „cum e cu diplomele ei de doctor honoris causa”, spunându-i „tu”, pur şi simplu, pe tonul acela aşa de nedemn, încât cei doi au părut, prin comparaţie, lumii întregi, demni şi distinşi. Vocea aceluia mi-o amintesc şi eu, figura nu, deşi am văzut, la Paris, filmul întreg, de multe ori.

Cam săracă recoltă, trebuie să recunosc. În schimb, de peste tot, de la toţi, salutări, îmbrăţişări, şi sărutări de mâini. Da, toţi vă aşteaptă. Tot viitorul şi l-au proiectat de-acum în funcţie de venirea dumneavoastră, mi-ar fi plăcut să-i auziţi. Să-i vedeţi cum au rezistat să trăiască aici, să-i auziţi cum zic: „Aşa am fost întotdeauna, doamnă, amestecaţi aici, noi şi ei” şi cum

povestesc că unul dintre ei – pe care-l ştiau toţi, de pe acelaşi palier, care a murit acum, venea şi-i bătea în uşă vecinului, şi-l rugă să-l lase să vă asculte şi el. „O ascult de când era tânără, tânăra” – „şi el, care trebuia să-mi facă fişă, notă, cum Dumnezeu le spuneau ei acolo, mi-o făcea, dar venea la mine, s-o asculte şi el”. Vor zugrăvi, când veniţi, vor pune interfon, trebuia să-i auziţi: „… nu, n-o facem preşedintă de bloc, că e ocupată, dar, dacă vrea, o facem şi preşedintă de bloc, numai să vină. Dar spuneţi-i salutări de la noi: avocat Cutare, inginer Cutare profesor Cutare”. Am mai primit un act de construcţie a blocului: a fost făcut de Antrepriza Tiberiu Eremia, ca proprietate a Corpului didactic, în 1938, în anul deci când tatăl dumitale s-a mutat aici. Atât.

Cu prietenie, DJ.

Privesc neputincioasă hârtiile răspândite pe covor, ca nişte hărţi de stat major, ale unui general viteaz, dar fără armată. Între toate, aceasta, totuşi, ştampilată, parafată, timbrată, una pe care scrie negru pe alb – a stabilit legea –, că Monica

Lovinescu poate să vină să-şi reia casa pe care tatăl ei i-a lăsat-o moştenire.

Din Dosarul nr. 3857/1994:

JUDECĂTORIA SECTORULUI 5, MUNICIPIUL BUCUREŞTI

SENTINŢA CIVILĂ NR. 4490 Şedinţa publică de la 16 iunie 1994

Instanţa compusă din: Preşedinte – Lupaşcu Dan Judecător – Moldovan Mircea Grefier – Istodorescu Mariana

Pe rol, pronunţarea în cauza civilă de faţă.

Dezbaterile au avut loc în şedinţa publică de la 9.06.1994, fiind consemnată în încheierea de şedinţă de la acea dată, care face parte integrantă din prezenţa hotărâre, când instanţa, având nevoie de timp pentru a delibera, a amânat pronunţarea pentru astăzi, 16.06.1994, dată la care a pronunţat hotărârea care urmează.

INSTANŢA Asupra cauzei civile de faţă:

Prin acţiunea înregistrată la data de 21.04.1994, reclamanta LOVINESCU MONICA a chemat în judecată SE. COTROCENI S.A. şi

CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI, solicitând retrocedarea imobilului din Bucureşti, BD. M. KOGĂLNICEANU, nr. 95 A, se B, et.1, ap. 45, sector 5.

Ulterior reclamanta şi-a completat acţiunea solicitând să se constate că este unica moştenitoare a defunctului Eugen Lovinescu.

În motivarea acţiunii arată că este unica fiică şi moştenitoare a criticului şi istoricului literar E. Lovinescu, că a acceptat tacit succesiunea acestuia, că defunctul i-a lăsat şi un testament olograf şi că imobilul ce formează obiectul litigiului a fost naţionalizat în mod abuziv, nefiind aplicabile dispoziţiile decretului nr. 92/1950.

Pentru dovedirea acţiunii a solicitat admiterea probei cu înscrisuri, probă încuviinţată de instanţă şi a depus la dosar în copie testamentul olograf din 10.05.1943, contractul de vânzare-cumpărare din 12.02.1938 privind dobândirea suprafeţei de 132 m.p. teren, contractul de construire din 12.02.1939, extrasul din registrul actelor de naştere din anul 1923,

copia procesului-verbal din dosar 49467/1940, emis de Comisia pentru înfiinţarea cărţilor funciare în Bucureşti şi două înscrisuri emise de autorităţile franceze, privitoare la situaţia reclamantei.

Pentru capătul de cerere formulat anterior, la solicitarea reclamantei a fost audiat martorul Barbu Cioculescu.

Pirită S.C. COTROCENI S.A. a depus la dosar o adresă privitoare la valoarea întregului imobil situat la adresa de mai sus.

Pârâţii nu au formulat întâmpinări şi nu au solicitat administrarea de dovezi în combaterea acţiunii.

Din probele administrate în cauză instanţa reţine că, în temeiul contractului de vânzare-cumpărare, întocmit la 12.02.1938, defunctul Eugen Lovinescu a dobândit dreptul de proprietate asupra părţii indivize din terenul în suprafaţă de 1400 m.p., situat în Bucureşti, B-dul Elisabeta (actualmente Kogălniceanu, nr. 95 A, sect. 5) parte indiviză de 132 puncte şi din totalul

de 10.000 puncte.

În baza contractului de construcţie încheiat la 12.02.1939, defunctul Eugen Lovinescu şi-a edificat pe terenul menţionat un apartament la eta-jul I, format din 3 camere, hol, baie, bucătărie, antreu şi pivniţă la subsol.

După cum rezultă din adresa emisă de S.C. COTROCENI S.A., apartamentul 45 din imobilul respectiv a fost preluat în proprietatea statului, în baza Decretului nr. 92 pe 1950, poziţia 105 din Anexă, pe numele Lovinescu Maria.

Articolul I din Decretul nr. 92/1950 prevede că sunt naţionalizate imobilele care aparţin foştilor mari comercianţi, foştilor moşieri, foştilor bancheri, foştilor industriaşi şi celorlalte elemente ale marii burghezii: imobilele destinate exploatării de locuinţe, hotelurile, imobilele abandonate de proprietari, imobilele clădite în scop de exploatare, avâri-ate sau distruse de pe urma cutremurului sau războiului şi ai căror proprietari nu s-au îngrijit de repararea sau reconstrucţia lor.

Articolul II din acelaşi act normativ a dispus

expres: „nu intră în prevederile Decretului de faţă şi nu se naţionalizează imobilele proprietatea muncitorilor, funcţionarilor, micilor meseriaşi, intelectualilor, profesioniştilor şi pensionarilor”.

Din coroborarea acestor dispoziţii se poate conchide că este vorba de o naţionalizare în personam.

Probele administrate în cauză fac dovada că actul normativ sus-menţionat era inaplicabil în situaţia imobilului ce formează obiectul litigiului, de vreme ce proprietarul imobilului nu se încadra în categoriile enumerate limitativ, ale căror imobile au fost supuse naţionalizării. Mai mult decât atât, după cum rezultă din adresa S.C. COTROCENI S.A., imobilul a fost preluat de „Lovinescu Maria”, or, unica moştenitoare a defunctului Lovinescu Eugen, moştenitoare care, potrivit depoziţiei martorului Barbu Cioculescu a acceptat succesiunea tatălui său, este reclamanta Monica Lovinescu.

Acest lucru se întemeiază şi pe testamentul olograf întocmit de către defunct, din care rezultă

fără putinţă de tăgadă intenţia defunctului de a transfera asupra fiicei sale întreaga sa avere.

Aşa fiind, constatându-se că reclamanta este unica moştenitoare a defunctului E. Lovinescu, că Decretul 92/1950 a fost aplicat în speţă într-o ipoteză pe care o excludea expres, că naţionalizarea s-a făcut abuziv, urmează ca, în conformitate cu dispoziţiile art. 480 cp., să fie admis şi capătul principal din cerere şi să se dispună obligarea piritelor de a retro-ceda reclamantei în deplină proprietate şi posesie apartamentul în litigiu.

Apărarea formulată de reprezentantul Consiliului local al Municipiului Bucureşti, în sensul că este inadmisibilă acţiunea în revendicare, atâta vreme cât dispoziţiunile Legii nr. 47/1992 prevăd că situaţia celor ale căror imobile au trecut la stat vor fi reglementate printr-o lege specială este nefondată, urmând a fi înlăturată pe considerentele care urmează: dispoziţia invocată – art. 26, al.3 din Legea nr. 47/1992 – vizează exclusiv ipoteza imobilelor

trecute în proprietatea statului în baza unor acte normative neconstituţionale în raport de Constituţia în vigoare la data adoptării lor, acte normative anterioare Constituţiei din 1991. În speţă, obiectul analizei instanţej nu îl constituie constituţionalitatea Decretului nr. 92/1950, atâta vreme cât din cele expuse mai sus rezultă că în situaţia reclamantei actul normativ în discuţie este inaplicabil. Că textul menţionat priveşte exclusiv chestiunea constituţionalităţii rezultă atât din faptul că art. 26, al.1 şi 2 conţine dispoziţii privitoare la efectele constituţionalităţii în procesele civile şi penale, iar întregul act normativ – Legea nr. 47/1992 – reglementează organizarea şi funcţionarea Curţii Constituţionale ca organ abilitat să verifice constituţionalitatea unor acte normative.

Se va lua act că reclamanta nu a solicitat cheltuieli de judecată.

PENTRU ACESTE MOTIVE, ÎN NUMELE LEGII HOTĂRĂŞTE:

Admite acţiunea completă formulată de

reclamanta Monica Lovinescu, cu domiciliul ales în Bucureşti, Intrarea Armaşului nr. 12, et.1, ap.2, sect.1, împotriva pârâţilor S.C. COTROCENI S.A., cu sediul în Bucureşti, Str. Urnescu nr. 1A, sect.5 şi CONSILIUL LOCAL AL MUNICIPIULUI BUCUREŞTI cu sediul în Bd. M. KOGĂLNICEANU nr. 33, sector 5 şi în consecinţă:

Constată că reclamanta este unica moştenitoare a defunctului Eugen Lovinescu.

Obligă pârâţii să retrocedeze reclamantei, în deplină proprietate şi liniştită posesie, apartamentul 45 din Bd. M. Kogălniceanu nr. 95 A (fost B-dul Elisabeta), se B, et.1, sect.5.

La act că reclamanta nu a solicitat cheltuieli de judecată.

Cu apel în 15 zile de la comunicare.

Pronunţată în şedinţă publică la 16 iunie 1964.

Timbrată cu timbru fiscal de 100 lei.

Semnături indescifrabile: Preşedinte, Judecător, Grefier

3 iulie 1997.

Nu mişcă nimic, doamnă, fără ştirea lui, aici, în imobil. Ieri au adus unii o maşină de nisip, pentru nu ştiu ce reparaţii. În cinci minute a fost jos. Păzeşte casa asta cum păzeşte câinele un ciolan furat, şi nu de ieri de azi, ci dintotdeauna. După cutremurul din 1977, blocul a necesitat reparaţii şi lucrări de consolidare. Deşi nu era proprietar, era secretar al comitetului de bloc, nu lipsea la nicio şedinţă. Şi acum, tot de-asta s-a reactivat. Păzeşte casa asta ca un câine ciolanul furat. Încercaţi, dar n-o să vă primească, vă spun eu. Dacă-i acasă, vreau să spun că n-o să vă primească. Dar s-ar putea să nu fie, că a reînceput să lucreze, cred. De când e pericol să i se ia casă, stă acolo, cred că de dimineaţa şi până seara”.

Din nou în parcul din grădina Facultăţii de Drept, pândind ca o hoaţă uşa de la intrarea imobilului. Răsfoiesc între timp hârtiile obţinute de la I.C.R.A.L. Tot felul de chitanţe, devize, bonuri de lucru. Şi nesfârşite procese-verbale de şedinţe de bloc. Într-adevăr, în 1977, a fost singurul care s-a opus propunerii proprietarilor de

a tocmi un „expert care să controleze calitatea lucrărilor”. Pretinzând că, persoană ce eventual vor angaja n-are acces şi dreptul legal de control, relaţia de urmărire a lucrărilor fiind între I.C.R.A.L. şi constructor, l. C.R.A.L.-ul având un diriginte de lucrări”.

N-a lipsit de la nicio şedinţă, din nicio comisie de supraveghere a lucrărilor: din partea I.C.R.A.L.-ului supraveghea pe constructori, din partea comitetului, pe locatari, din partea locatarilor pe adevăraţii proprietari, deşi de participat ar fi trebuit să participe la şedinţele acelea doar proprietarii. Toate şedinţele sunt începute şi sfârşite de el. Ba chiar, într-un timp, protestează când un cetăţean care nu stă în bloc (un anume Rotam) se amestecă în discuţii care nu-i privesc decât pe locatari. Acest Rotaru e fiul unui proprietar deproprietărit şi locuise cincisprezece ani aici. Dacă nu mai stătea aici, era fiindcă fusese evacuat (ca şi Ecaterina Bălă-cioiu). Tot timpul locatarii sunt obligaţi să se apere de ce face sau spune el, băgăcios, iscoditor, câine care-şi apără

ciolanul. Mereu scoate în evidenţă că I.C.R.A.L.-ul e coproprietar şi el vorbeşte ca reprezentant al I.C.R.A.L.-ului, cu care se identifică. Mereu are o funcţie de conducere în Comitetul de bloc. Nimeni nu l-a simpatizat, toată lumea a preferat să nu aibă de-a face cu el, să evite să-l întărite, sau să-l provoace, ceea ce se pare că nu-i face prea mari probleme. Se poate trăi şi neiubit de nimeni. Ca şi cum asta ar fi problema.

Problema este că în hârtiile I.C.R.A.L.-ului, nici urmă de un PANAITESCU, cel găsit acolo de Ileana Vrancea în 1965. Că ai sau nu aluniţă pe gât nu e trecut în actele I.C.R.A.L.-ului, dar că plăteşti reparaţii şi întreţinere, scrie. Or, aici nu-i, de la începutul începutului, din 1959, la nici zece zile de la condamnarea ei definitivă, decât el, procurorul militar, fiul lui Constantin şi al Catincăi. El stă aici neîntrerupt, cu sau fără pisoi negru, cu sau fără femeie cu aluniţă, supraveghind tot şi nelăsând să mişte nimic fără ştirea lui, de treizeci de ani, neîntrerupt. Ce dacă nu l-a iubit nimeni, şi te întrebi cum poate să nu-şi ia câmpii

dintr-un loc, timp de treizeci de ani, un om neiubit de nimeni, niciodată. Decât poate de mamalui, Catinca, sau tatăl lui, Constantin, atunci, la Cluj, după ce s-a născut. Când avea patru – cinci ani, şi n-apucase încă să aibă în spatele lui un cimitir.

Mă gândesc la toate astea, stând acolo ascunsă între frunzişul copacului, în parc, pândind intrarea blocului. De fapt, nu mă gândesc, ci fierb în propria-mi neputinţă. Şi poate ca o confirmare că neputinţa naşte frustrare şi frustrarea ură, mă trezesc că-l urăsc, păcatele mele, deşi Varvară Florea m-a învăţat că nu e bine să urăşti, că nu e voie. Şi, ca să scap, alerg acasă şi expediez la Paris încă o scrisoare:

Dragă prietenă.

N-am realizat nici astăzi nimic. Aşa că nu ştiu de ce vă mai scriu. Dar mi-am amintit că mi-aţi spus o dată, înainte de a o începe eu.

Că aţi vrea ca această carte să se numească „Trece tramvaiul”. De la propoziţia care apare mereu în rapoartele lor de ascultare, drept scuză că nu-i putuseră înregistra mamei dumneavoastră

toate şoaptele şi toate suspinele, fiindcă „trecea tramvaiul” şi ei nu mai auzeau nimic. Dar de ce trebuia s-o audă, v-aţi gândit? Pentru ce atâta vigilenţă? Nu v-aţi gândit. De aceea, cartea nu se va numi aşa. Se va numi CASĂ şi va avea ca subtitlu: ÎN DEPLINĂ PROPRIETATE ŞI LINIŞTITĂ POSESIE CĂLĂULUI. Nu se va numi. Se numeşte. Îmi este aşa de evident că acesta e numele ei, încât nu-mi dau seama cum de nu l-am ştiut. Fiindcă acesta e înţelesul acestei istorii. Tot ce s-a petrecut de şaptezeci de ani, aici şi alături, la vecinii noştri, şi-n China, şi-n Coreea, şi-n Cuba, tot ce s-a făcut, miile de tone de volume tipărite, din Marx, Engels, Lenin, Stalin, Ceauşescu, Mao, Kim Ir Sen, zecile de mii de statui şi portrete, milioanele de kilometri de pânză de steag şi mese ale prezidiilor, milioanele de pancarde, imnuri, romane, poezii, sutele de mii de ore de prelungi aplauze şi îndelungate ovaţii, miile de care alegorice, coruri de copii, nume de străzi, de uzine, de ape curgătoare, poate şi de stele, de rachete şi submarine, în orice caz, milioanele de

ore de învăţământ politico-ideologic, toate s-au făcut numai pentru ca un călău să poată lua, în deplină proprietate şi liniştită posesie, casa victimei sale.

5 iulie 1997

Cu aprobarea Direcţiei generale a Penitenciarelor în servietă, iau din nou metroul până la Eroii Revoluţiei, fostă Pieptănari, tramvaiul 12 până la Gara Progresul, de acolo, autobuzul 171 şi mă înfăţişez din nou, dis-de-dimineaţă, la poarta Penitenciarului de tranzit Bucureşti, până în 1989, Jilavă. De-acuma sunt de-a locului. Ca şi cum s-ar fi împlinit profeţia femeii încărcate de sacoşe, care, data trecută, mă luase în primire încă de la intersecţie: N-aţi mai fost? Nu ştiţi drumul? Las, c-o să-l învăţaţi. Stânjeneala că n-am să-l învăţ ca ea mă oprise atunci nu numai s-o descos despre necazuri pe care nu voiam să ştie că nu le împărtăşim, dar şi să observ împrejurimile, ţesutul straniu, nesănătos din jurul acestui cancer al suprafeţei pământului, care este întotdeauna o închisoare. De la plecarea

autobuzului hodorogit, cele două „palate”, aşezate faţă-n faţă, clădiri din B.C.A. ieftin, tencuite urât în gri şi împodobite, peste cele trei etaje, cu nenumărate turnuri ţuguiate, cu steluţe şi rondele din fier forjat, spoite cu bronz, caraghioase şi lipsite de distincţie ca nişte cuşti de porumbei. Acoperişuri de tablă strălucitoare, ce vor rugini la prima ploaie, şi firma, impozantă, rotunjindu-se deasupra unei bolţi străjuite de doi lei de mărimea unor pisici şi nu mai fioroşi decât ele: „Restaurantul Imperial Gruia”. Peste stradă, în dantelăria de fier forjat a fiecăruia din şase-opt ţuguie de pe acoperiş, proprietarul şi-a scris cu litere uriaşe, ca să poată fi citit din toate cele patru puncte cardinale, numele: NITĂ, NITĂ, NITĂ, NITĂ. Şi parcă, undeva, ŞTEFAN. Mai departe, pe un gard aplecat de tablă, cu vopsea groasă, un maliţios pesemne, a ţinut să te prevină că intri în „Cartierul Dallas”. Imense terenuri virane, acoperite din loc în loc cu enorme grămezi de moloz, hălci întregi de plăci prefabricate, cu bucăţi de tablă şi piroane smulse, de la demolări.

Bălţi rău mirositoare şi mai ales câinii, câinii Jilavei, care se pun pe lătrat, mai întâi în crescendo pe urmă toţi o dată, până la un cor, o hărmălaie, şi abia atunci realizezi câţi sunt. Peste tot. Cu zecile. Cu sutele. Mult mai mulţi decât copiii. Ce nu realizezi decât cu întârziere este frumuseţea stranie, bolnavă şi ea, a câmpurilor de maci. N-ai zice, o dată ajuns, că Jilava este o închisoare, în perimetrul din faţa ei aşteptând parcate câteva zeci de autoturisme, Dacii mai ales. Curios, familiile deţinuţilor sosesc în automobile, iar unele, chiar în taxi. Nu toate pesemne, dar este curios.

Data trecută, cu toată aprobarea, n-am fost lăsată să vizitez. O virgulă pusă unde nu trebuia permitea, într-adevăr, să înţelegi că am nevoie de o a doua aprobare. Se înţelesese că pot să văd arhiva din incintă, cu aprobarea Direcţiei generale, de pe hârtia mea, dar pentru a intra în incintă trebuie să am aprobarea comandantului, care nu figura pe hârtia mea. Deci două aprobări pentru un singur obiectiv, în timp ce eu

interpretasem hârtia pe care o avusesem în mâna ca pe o singură aprobare pentru trei obiective: intrarea în arhivă care era în incintă şi intrarea în… incintă pentru a vedea şi arhivă şi fortul. Or, pentru a vedea chiar fortul nu-s suficiente nici cele două aprobări: fusese nevoie de o nouă aprobare, de data asta ministerială.

După aceea, e simplu. Mai greu este de povestit: Intrarea în Fortul 13, dezafectat astăzi, se află la 50 – 100 de metri de la poarta de acces în curtea penitenciarului, pe partea dreaptă. Coborî, ca să ajungi la imensa intrare cu boltă, o alee largă, în pantă, străjuită de vişini. O privire rapidă îţi este suficientă ca să înţelegi că nici desenele minuţioase ale lui Ion Ioanid, nici descrierile lui Marcel Petrişor nu au cum să te ajute să înţelegi topografia construcţiei, odinioară fortăreaţă, una din cele 23 – 24 construite în jurul anilor 1870 pentru apărarea Bucureştiului. De sus, din avion, ţi se spune, seamănă cu o potcoavă lată. De fapt, curtea interioară seamănă cu o potcoavă, cred, sau cu spaţiul dintre două potcoave, una mai

mare, exterioară şi una mai mică, aşezată în interiorul ei. Ceea ce se vede de sus este potcoava reprezentată de curte, fiindcă fortul ca atare, construit într-o vale, a fost apoi acoperit cu pământ pe care a crescut vegetaţie. Dar în interior potcoava este, putem presupune, întreruptă la jumătate, fiindcă cele două galerii concentrice comunică, arătând, când intri, ca în figură de mai jos, imposibil de regăsit în imaginea din avion:

Te afli că în interiorul unei ţevi cu diametrul de 2 metri, care face un cot în sus. Şi peste tot, apă, aşa e după fiecare ploaie ţi se spune, apă depăşind pe alocuri marginea cizmelor cu care eşti dotat la intrare, fiindcă Jilava e aşezată pe o pânză de apă freatică, tot mai abundentă. Pe un coridor mai înalt, cu desăvârşire uscat, dar atât de îngust încât confortul curăţeniei este contracarat de o atroce senzaţie de claustrofobie, se află un rând de 5 – 6 celule. În ultima, ţi se spune cu respect şi o stranie mândrie, a stat Antonescu. Podeaua a fost între timp înălţată cu vreun metru. Dacă te aşezi în genunchi sau pe vine şi priveşti

spre fereastra cu două rânduri de gratii, reuşeşti să-ţi dai seama ce vedea generalul pe această fereastră: numai cerul, şi nu peticul de verdeaţă pe care din picioare reuşeşti să-l vezi. Vin apoi, simetric, de o parte şi de alta a primului segment al coridorului, cele două încăperi numite Neagră. Galeria până la ele, apoi interiorul lor seamănă ciudat cu felul cum arată într-o radiografie pungile de puroi de la rădăcina dinţilor. Rotunde şi negre. Pline de apă. Vin cele treisprezece trepte pe care le cobora Steinhardt cu tineta, cu mâzgă lor de urină şi de fecale, din nou nişte pungi de-o parte şi de alta, scris cu vopsea neagră, Celular şi, în fine, cele două încăperi unde deţinuţii stăteau noaptea dinaintea procesului, sau a plecării spre altă închisoare. Cam 6 metri pe 10, încăpeau acolo cam o sută, bineînţeles că în picioare, pentru o singură noapte nu se puneau acolo paturi. În celulele cu paturi, cele de 3/4 m, încăpeau 7, dar intrau în ele până la 20.

Aici a văzut-o Monica Sevianu pentru prima dată pe Marnie. Cu ochii ei pătrunzători pândind

intrarea celulei, în aşteptarea discipolului, a învăţăcelului, ea, pescuitorul de oameni.

Vine pe urmă Şerpăria, cea de care vorbea Caratană? Nu sunt sigură. Celula condamnaţilor la moarte, unde Adrian Marino l-a cunoscut pe Vasilescu Colorado, care-şi aştepta execuţia – şi din care a fost scoasă, presupunându-se că e moartă, Ecaterina Bălăcioiu şi a fost dusă la morgă, unde s-a trezit printre cadavre? Iarăşi nu sunt sigură.

La ieşire, pe dreapta, alt corp de clădire, împărţit în încăperi mici, cu sobe de teracotă şi câte un pat de campanie, acoperit cu o pătură din acele vremuri, cabinet medical, farmacie, spălătoria deţinuţilor. Nu ştiu de ce, aspectul între intim şi sordid, chiuveta cât o strachină, teracota tocită, peticele de faianţă roz şi desenele imitând modelul de pe plăci în locurile lipsă, cele trei prosoape murdare şi gândăcelul care a parcurs de când sunt aici spaţiul de la întrerupător până la tocul uşii cu vopseaua verde, crăpată, îmi evocă scene de viol cu tinere deţinute.

Poligonul de tragere, unde a fost împuşcat Antonescu, dar şi Râmaru, se află în afara întregii incinte, în spatele ei.

20 iulie 1997

Din Repere, manuscrisul memorialistic al Monicăi Lovinescu, transcriu evocarea morţii lui E. Lovinescu:

Am revenit aşa de îndelung asupra copilăriei pentru că aveam nevoie de câteva momente precise (de unde şi aspectul anecdotic) pentru a arăta de ce pentru mine tata trebuia neapărat să fie etern. Uimirea în faţa morţii tatii (în iulie 1943), aşa cum o regăsesc în primul caiet al Jurnalului (1941 – 1943), depăşeşte limitele zise normale. Ştiam că tata era de peste un an bolnav de ficat. Îl însoţisem, la 12 mai, la clinica doctorului Lupu, unde urma să fie operat. (...) Ştiam deci că este grav, deşi tata nu se arătase faţă de mine prea îngrijorat, ba chiar discutase şi râsese cu Tudor Vianu (şi el convalescent) şi Dinu Nicodin, veniţi să-l vadă în după-amiaza aceea. La 19 mai, un început de icter: e nevoit să renunţe la

orele de lucru pe care şi le oferea în fiecare după-amiază în biblioteca clinicii, spre a-şi încheia volumul asupra posterităţii majoresciene. Dar la 20 mai îl readuc acasă: nu se mai vorbeşte de operaţie. Nici el, nici doctorul Lupu nu-mi spun că mai dăinuie vreo primejdie. E încă obosit, dar – aşa sunt lăsată să cred – convalescent. Aşa că, în iulie, plec, ca în fiecare an, la Mangalia. Acolo, pe plaje, la mijlocul lunii, aflu moartea lui. Vine fugind spre cortul nostru pictorul Lucian Grigorescu şi ne aduce vestea, auzită dimineaţa la radio. Plecăm imediat. Mama mă transportă ca pe un obiect. Sunt surdo-mută, nu scot niciun cuvânt, cu lumea de afară nu mai am contact. Fiindcă nu înţeleg. Nu vreau să înţeleg. Zumzăie cuvintele în jurul meu: cancer, ciroză, parcă sunt pronunţate într-o limbă străină. Întrerup jurnalul, nu mai ştiu să ţin un creion în mina. Şocul e atât de puternic, încât mi se schimbă cu totul grafia: scrisul meu începe să semene cu al tatii. Mă străduiesc să văd în asta un semn de dincolo, deşi împărtăşesc cu părintele meu acelaşi gust de cenuşă, aceeaşi

certitudine a neantului. (…) Nu în acest jurnal care-i neagă realitatea voi afla deci vreo descriere a ceremoniei funebre. (…) totul mi-a rămas însă întipărit în minte. Slujba scurtă (o ceruse tata prin testament, deşi agnostic, pentru ca botezul să aibă pereche în rânduiala lumii), spusă de un răspopit – pe atunci, nu mai ştiu dacă şi azi, Biserica Ortodoxă nu tolera prezenţa preoţilor la incinerări. Şi, mai ales, imaginea sicriului deschis, deci privindu-mă încă, pentru ca înceată coborâre spre subsolul cuptorului şi arderii să devină şi mai intolerabilă. Cu ea am rămas luni de zile în ochi. (…)

Când m-am întors cu urna, pe care un timp am ţinut-o în bibliotecă, alături de mască mortuară, mi-am spus că nefericire mai mare nu poate exista. (…)

La 3 noiembrie 1943, când ne mutam, mama şi cu mine, din Stradă Wilson 15 în Bulevardul Elisabeta 95 B, primul meu gest – deloc teatral – este de a pune pe biroul tatii o foaie albă, de a aşeza tocul de argint, cu care-şi scrisese E.

Lovinescu toate cărţile, la locul lui şi de o notă: „Mai are încă de scris”.

Câteva rânduri despre dimineaţa petrecută la tribunalul Ilfov (18 septembrie 1945) pentru testamentul tatii. Cu Ticu Archip, dl. şi doamna Bondy – avocatul casei – şi Stana yodă, servitoarea noastră, drept martori că eu sunt eu, adică moştenitoarea tatii. Îmi amintesc – deşi n-am scris-o – cât de absurdă mi s-a părut situaţia: un act de identitate ar fi fost de ajuns.

21 iulie 1997

Ce ciudată urmărirea aceasta pe Bulevardul 6 Martie, fost Elisabeta, devenit Gheorghe Gheorghiu-Dej, redevenit 6 Martie. Redevenit şi rămas Gheorghiu-Dej şi numit acum Mihail Kogălniceanu. Numele acestea schimbate, ca să dea iluzia schimbării într-o lume nemişcată, neschimbătoare şi eternă, ca infernul.

Ce ciudat să-mi urmăresc „obiectivul” pe aceleaşi trasee pe care şi-l urmăreau ei acum 30 de ani: „La ora 7 Obiectivul iese din casă, se îndreaptă spre intersecţia Haşdeu, traversează,

trece prin faţa tutungeriei, se opreşte două minute în faţa vitrinei reparaţii încălţăminte, traversează la Spicul, retraversează…” Şi da, intră acum în clădirea Ministerului Justiţiei. Dar cum pot să ştiu dacă este acelaşi om? Ar trebui să-l recunoască Ea, „Balagia”, obiectivul de acum 30 de ani, care nu mai poate vorbi, ar trebui să-l recunosc eu, revăzând filmul văzut la Paris, ar trebui să-l recunoască Ileana Vrancea, care este acum departe, în Israel şi toţi o dată să spunem că da, este acelaşi.

24 iulie 1997

Întâlnire, cu Doru Cosma, avocatul Monicăi Lovinescu în problema casei. Profesor universitar, coordonator al colecţiei „Juridica” de la editură, doctor în drept, specialist în case, mi s-a spus. Mă primeşte în sala de aşteptare a cabinetului de consultaţii, într-un hol complet închis şi fără ferestre, unde stau şi aştept vreo cinci minute, într-o panică pe care abia o stăpânesc. Claustrofobia, care mă face să-mi imaginez că eu, arestată aş fi făcut tot răul posibil din primele

clipe. Alexandru Paleologu care-mi spune că nimeni nu poate şti dinainte de ce e în stare, în materie de eroism sau de mârşăvie.

Pentru dl. D.C. tot ce-i povestesc eu despre descoperirile mele-Nistor, şi Panaintescu, şi Ileana Vrancea, într-o poveste, e drept cam încâlcită, sunt simple supoziţii, dacă nu baliverne curate. Reiau precipitat, constatând că mă enervez pe măsură ce mi se strecoară în suflet bănuiala că s-ar putea să-l enervez pe el:

— Urmăriţi-mă puţin – îi spun şi-mi trece simultan prin minte că, deşi e calm şi politicos, nu poate să nu-l irite invitaţia mea: dintre noi doi el dă consultaţii, nu eu. Continui, totuşi: Ecaterina Lovinescu a povestit codeţinutelor ei că, prin 1956, un ofiţer de securitate venise la ea acasă şi-l interesase locuinţa. Dacă acel ofiţer e unul şi acelaşi cu cel care a anchetat-o şi care s-a numit Bistran, şi cu cel care a făcut parte din completul ei de judecată, judecată fără public, numai Ecaterina Lovinescu putea să ştie, dar ea e moartă, nu ne mai poate spune. Eu personal nu

cred, fiindcă prea ar fi fost mare uimirea ei şi ar fi împărtăşit-o vreuneia dintre acele codeţinute. Că tipul care a vizitat-o în ’56 era acelaşi cu cel care a anchetat-o şi cu cel care a participat la proces, ca procuror. Ce ştim precis este că în 1957, la începutul anului, Securitatea a întocmit un plan de instalare la domiciliul ei a „dublului X”. La data aceasta, notele lor de informare spuneau că de puţină vreme locuieşte în apartament cu un Panaitescu Marin, cu soţia, Panai-tescu Maria, amândoi ingineri, salariaţi în Ministerul C.F.R. Toate notele pe care le primeşte Securitatea după aceea, de la agenţii care o urmăresc pe stradă, de la cei care-i citesc corespondenţa, de la cei care-i ascultă convorbirile telefonice, cuprind date despre ea şi toţi ceilalţi locatari. Acest Panaitescu nu este prins în informaţiile respective. Cum ar lipsi dintr-o fotografie de grup, din mai multe fotografii de grup, mereu unul şi acelaşi personaj care face totuşi parte din grup. Cum poate el lipsi? Numai într-o situaţie din două: ori nu este acolo, ori este mereu cel care face fotografiile, care se

află în spatele obiectivului. Merg mai departe. Vecinii de acum, care să zicem că au moştenit, continuat şi chiar amplificat o legendă, spun că locatarul actual era în casă când s-au ars ultimele lucruri, inutile, rămase de la cea arestată. Că apoi a rămas acolo. Dar locatarul actual se numeşte Nistor Ioan. Şi stă în casă din 14 aprilie 1959, la două luni după pronunţarea sentinţei de 18 ani, în procesul ei, la 5 zile după ce s-a pronunţat respingerea recursului, sentinţa definitivă deci. El este, spun ei, şi cel care-a făcut parte din completul lui Ceauşescu, ceea ce n-am putut să verific. Cărţile care s-au publicat despre procesul lui Ceauşescu nu consemnează acest complet. Nu asta e problema. Din 1959, locatarul actual stă acolo singur, cu soţia lui. Locatarul actual, adică Nistor Ioan.

Ei bine, în 1965, o scriitoare, cercetătoare, specialistă în E. Lovinescu, s-a dus acolo, ca să reconstituie atmosfera din cenaclul Lovinescu şi a fost primită de un domn tânăr, roşcovan, cu o nevastă frumoasă, blondă, cu un pisoi superb.

Acesta i-a arătat cu amabilitate toată casă, i-a povestit că ştie cum s-au ars toate, că nu a putut interveni fiindcă aşa erau vremurile. Dar pe acest domn, atenţie, îl chemă din nou… Panaitescu. Aşa s-a recomandat şi aşa era trecut şi-n cartea de telefon. Renunţ să-l mai identific cu Bistran: Dar sunt Nistor şi Panaitescu una şi aceeaşi persoană? Locatarul de acum şi cel de atunci?

Domnul Cosma mă priveşte cu ceva mai mult interes şi-mi spune:

— Nu ştiu, că eu nu l-am văzut. Eu mă judec cu o instituţie, I.C.R.A.-iul, iar acum cu Statul, la Curtea Supremă de Justiţie. Procurorul general a făcut recurs în anulare.

— Cum se petrec lucrurile astea?

— Până în 1995, justiţia, inclusiv Curtea Supremă de Justiţie, a fost favorabilă proprietarilor în problema caselor confiscate prin decretul 92/1950. S-a dat apoi o hotărâre, nr. 1/1995, prin care se spunea că proprietarii n-au dreptul să se adreseze justiţiei în această problemă. Hotărâre ilegală, pentru că nu ţine cont

de accesul la justiţie garantat de Constituţie, pe care o încalcă. S-au întrunit atunci toate secţiile – secţiile reunite ale Curţii, şi cu 25 de voturi pentru şi 20 contra s-a hotărât că în asemenea probleme numai Curtea Supremă poate decide. A fost atunci o reacţie în presă, li s-a reproşat printre altele că, dintre membrii Curţii, unii sunt ei înşişi chiriaşi în asemenea case, deci nu pot judeca, fiind în acelaşi timp judecători şi parte; au fost intelectuali care au spus că nu e drept că în casa lui Lovinescu să stea un chiriaş oarecare. S-a adresat apoi o scrisoare deschisă procurorului general. Manea Dragulin fireşte că n-a răspuns. Astfel încât cererea de recurs în anulare nr. 2643 a fost înaintată. În oct. 1997 se va judeca, întrucât actualul procuror general, Nicolae Cochinescu, pretinde că nu poate anula o cerere făcută de predecesorul lui, care trebuie să-şi urmeze cursul.

— Iar despre Nistor Ioan?

— Eu n-am de-a face cu chiriaşi, repetă, ci cu o instituţie, cu instituţii. Nu l-am văzut niciodată.

După ce-mi dă copii de pe documentele care

m-ar putea interesa, ar trebui să pună capăt discuţiei. Totuşi ezită.

— ... Pot fi mai mulţi Nistori şi mai mulţi Panaitescu. Pot fi chiar doi procurori militari Nistor, doi ingineri Panaitescu, astea nu sunt probe pentru noi.

— Recunoaşteţi totuşi că probabilitatea e mică...

— Da, dar noi mergem pe probe, nu pe supoziţii.

Ne luăm rămas bun în uşa holului fără ferestre, promiţându-ne să ne ţinem reciproc la curent.

Primit la 6 sept. 1995 Completul... Termen la 17 oct. 1995 Raportor...

Semnătura indescifrabilă CĂTRE PREŞEDINTELE CURŢII SUPREME DE JUSTIŢIE

În conformitate cu prevederile art. 31 din Legea nr. 92/1992 şi art. 330, pet.1 din Codul de procedură civilă, declar recurs în anulare împotriva sentinţei civile nr. 4490 din 16 iunie 1994 a Judecătoriei Sectorului 5 Bucureşti şi a

Deciziei civile nr. 1972 din 24 noiembrie 1994 a Tribunalului Municipiului Bucureşti – secţia a IV-a civilă.

Motivele sunt următoarele:

Lovinescu Monica a chemat în judecată Consiliul local al Municipiului Bucureşti şi S.C. COTROCENI S.A., pentru a constata că este unica moştenitoare a tatălui său, Lovinescu Eugen, urmând a fi obligate să-i lase în deplină proprietate şi liniştită posesie imobilul situat în Bulevardul Kogălniceanu, nr. 95 A (fostul B-dul Elisabeta), se B, et.1, sect. 5.

În motivarea acţiunii, reclamanta a arătat că imobilul în litigiu a fost trecut abuziv în proprietatea statului, în baza Decretului nr. 92/1950, fapt care impunea admiterea acţiunii şi repunerea părţilor în situaţia anterioară.

Judecătoria Sectorului 5 Bucureşti, prin sentinţa civilă nr. 4490 din 16 iunie 1994, a admis acţiunea astfel cum a fost formulată.

Apelul declarat împotriva acestei sentinţe a Consiliului local al Muni-cipiului Bucureşti a fost

respins prin Decizia civilă nr. 1972 din 24 noiembrie 1994, a Tribunalului Municipiului Bucureşti, secţia a IV-a civilă.

Instanţele au reţinut că proprietarul iniţial al imobilului, tatăl reclamantei, în prezent decedat, este exceptat de la prevederile decretului 92/1950, astfel că naţionalizarea imobilului a fost o măsură abuzivă, motiv pentru care se impunea retrocedarea lui.

Consider că hotărârile judecătoreşti menţionate au fost pronunţate cu depăşirea atribuţiilor puterii judecătoreşti.

În speţă, este de necontestat că dreptul de proprietate al statului asupra imobilului în litigiu s-a născut în baza unui act al puterii legislative, respectiv Decretul 92/1950, a cărui anexă pentru imobilele naţionalizate în Bucureşti includea la poziţia 105 imobilul menţionat.

Potrivit articolelor VII, X ŞI XI din acest act normativ, astfel cum a fost modificat şi completat prin Decretul 524 din 23 noiembrie 1955, toate formalităţile legate de realizarea naţionalizării

intrau în competenţa exclusivă a organelor administrative, inclusiv plângerile privind modul de aplicare a decretului, fiind astfel scoase din competenţa organelor judecătoreşti, singurul organ care ar fi putut scoate de sub naţionalizare a imobilelor (şic!), în concepţia legiuitorului fiind doar Consiliul de Miniştri.

În astfel de situaţii, restituirea urma să se facă în termen de cel mult 45 de zile de la data când s-a dispus scoaterea lor la naţionalizare, iar în cazul în care proprietarul sau reprezentantul său nu se prezentă la organul administrativ pentru preluarea imobilului în termen de un an de la data comunicării în scris, imobilul rămânea în proprietatea statului.

Rezultă deci că, pe de o parte, naţionalizarea a reprezentat un mod de dobândire de către stat, prin efectul legii, a dreptului de proprietate, iar pe de altă parte că cenzurarea şi verificarea modului de aplicare a Decretului nr. 92/1950 revenea competenţei exclusive a organelor administrative, instanţele judecătoreşti neavând atribuţii în acest

domeniu.

Este adevărat că după adoptarea Constituţiei din decembrie 1991, accesul liber la justiţie a fost consacrat prin art. 21, prin care s-a stipulat că nicio lege nu poate îngrădi exercitarea lui.

Dar chiar în aceste condiţii în speţă, instanţa şi-a depăşit atribuţiile, dispunând restituirea în proprietatea reclamantei a imobilului ce fusese naţionalizat.

Astfel, potrivit art. 150, alin. 1 din Constituţie, legile şi toate celelalte acte normative (anterioare) rămân în vigoare în măsura în care nu contra-vin acesteia.

Or, din examinarea dispoziţiilor Decretului nr. 92/1950, adoptat sub imperiul Constituţiei din anul 1948, rezultă că acest act normativ contravine Constituţiei actuale.

Ca atare, instanţa sesizată cu o acţiune prin care i se solicita să verifice modul în care Decretul nr. 92/1950 fusese aplicat sub regimul Constituţiei din 1948, trebuia să constate, conf. Art. 150, alin. 1 din actuala Constituţie că actul normativ în

integralitatea lui este abrogat pe data intrării în vigoare a acesteia.

În consecinţă, instanţa de judecată nu era competentă să se pronunţe cu privire la existenţa sau inexistenţa dreptului subiectiv de proprietate al statului, constituit printr-o lege anterioară Constituţiei din decembrie 1991, întrucât ar fi însemnat să facă aplicarea unui act normativ abrogat şi deci să i se recunoască acestuia că ar produce efecte juridice, deşi nu mai era în vigoare.

Pe de altă parte, chiar dacă trecerea imobilului în litigiu în patrimoniul statului, conform Decretului nr. 92/1950 nu este în acord cu Constituţia actuală, dreptul subiectiv de proprietate al statului nu poate fi stins ca efect al intrării în vigoare a acesteia, cât timp legea în temeiul căreia dreptul s-a constituit a fost adoptată pe baza altui regim constituţional.

Prin urmare, întrucât la data adoptării Constituţiei din decembrie 1991, titularul dreptului de proprietate asupra imobilului în

litigiu este statul şi acest drept nu fusese stins prin efectul Constituţiei, instanţa de judecată nu putea dispune schimbarea titularului său, o atare prerogativă revenind în exclusivitate puterii legislative care l-a şi constituit.

Rezultă deci că reglementarea situaţiei juridice a imobilelor preluate de stat prin lege sub regimul constituţional anterior este o problemă rezervată tot legii. De altfel, în acest mod a decis şi Parlamentul României prin art. 77 din Legea nr. 58/1991 şi art. 26 din Legea nr. 47/92.

În consecinţă, orice alt organ al statului ce nu face parte din puterea legiuitoare, deci şi instanţele judecătoreşti, nu pot hotărî cu privire la regimul juridic al caselor naţionalizate fără ca prin aceasta să-şi depă-şească atribuţiile, încalcind astfel principiul constituţional al separaţiei puterilor în stat.

Pentru aceste motive, în baza prevederilor art. 314 din Codul de procedură civilă, cer admiterea recursului în anulare şi casarea hotărârilor criticate, în sensul respingerii acţiunii.

PROCUROR GENERAL, Vas/te Manea Dragulin (ştampilă şi semnătură) Anexăm p. 370, Anexă la Decretul 92/1950, poziţia 105.

Pagina 370 din Anexă la Decretul 92/1950 cuprinde lista nominală a proprietarilor de locuinţe care vor fi naţionalizate în ciuda prevederilor înseşi ale decretului. Printre ele figurează într-adevăr şi casa lui E. Lovinescu.

Citeşti şi reciteşti textul, pătruns de respectul pe care orice om îl datorează legii. Oricât ar părea de absurd, din textul de mai sus rezultă că numai Dej ar fi putut să-i restituie fiicei lui E. Lovinescu casa lăsată moştenire de tatăl ei, şi numai dacă s-ar fi întors în ţară să o ceară, atunci, în 1955. Cum nu s-a întâmplat aşa, deşi ei au făcut tot posibilul, mergând chiar până la arestarea bătrânei soţii a scriitorului şi la uciderea ei, casa a rămas, în deplină proprietate şi liniştită posesie, statului.

Nu se poate deci înfiinţa acolo un muzeu E. Lovinescu, aşa cum a visat văduva lui. Nu se poate readuce acolo atât cât a mai rămas din biblioteca

lui, aşa cum el însuşi nu s-a pus măcar problema să viseze, fiindcă n-avea cum şti că va ajunge prada mucegaiului şi a şoarecilor. Bibliotecă pe care, în primele rânduri ale testamentului său, la punctul 1, în introducere, înaintea dispoziţiilor mortuare, şi a celor literare, şi a oricăror alte dispoziţii, ca fiind cel mai însemnat lucru din „puţinul ce rămâne de la el”, mai însemnat decât manuscrisele inedite, mai însemnat decât „cea mai mare lucrare a vieţii sale”, Mălurenii, o lasă fiicei sale:

Întrucât am o moştenitoartWcgală, pe Monica, se înţelege de la sine că puţinul ce rămâne de la mine îi rămâne de drept. Cred că biblioteca mea va cădea în mâini destoinice; departe de a o destrăma, o va spori.

Nu se mai poate deci reconstitui nicăieri extraordinara atmosferă pe care aceeaşi fiică, riscând să se transforme înainte de vreme într-o preoteasă a altarului înălţat tatălui ei, o reconstituia, la trei ani după moartea lui, când ea însăşi nu avea mult peste 20 de ani – cum rezultă

din nota jurnalului ei inedit, din 25 februarie 1946, consemnând şedinţa din ajun, de constituire a cenaclului „Prietenii lui Eugen Lovinescu”:

Am numărat 130 de persoane, dar puteau fi mai multe, pe scaune, pe fotolii, pe divan, în picioare, până pe scară. Cioculescu, Streinu, Pompiliu Constantinescu, Cămil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Brăescu, Aderca cu Sanda Movilă, Jebeleanu, Cicerone Theodorescu, Mihnea Gheorghiu, Ioana Postelnicu, Ticu Archip, Peltz, Cămil Baltazar, Cella Serghi, Anton Dumitriu şi soţia, Jianu, Ştefan Baciu, Monica Dan, Ieronim Şerbu, Dan Petraşincu. Mulţi tineri. Au vorbit Pompiliu Constantinescu, Cioculescu, Bondy, Peltz. S-au iscălit statutele, apoi, în comitet restrâns, s-a trecut la vot şi la alegerea preşedintelui: Pompiliu Constantinescu. Vicepreşedinţi: Streinu şi Cioculescu. Viitorii membri de onoare: Ralea, Rosetti, Arghezi, Basil Munteanu.

21 iulie 1997

Vineri, întâlnire cu R. I. la redacţie. Numai cuvinte din familia lui bucurie: fericire, drag, plus pupături. Vom sta de vorbă curând. pe larg, îmi va spune tot ce mă interesează. Dar prea multe nu ştie. Prea plină de solicitudine, ca să cred o iotă.

25 iulie 1997

PANAITESCU MARIN. Din toate hârtiile, scot despre el tot ce ştiu. Într-o Notă a traducătorului din dosarul cu scrisori interceptate şi traduse găsesc:

Din scrisorile de pe data de 31 ianuarie şi 2 februarie rezultă că Lila se căsătoreşte. Căsătoria va avea loc între 15 şi 18 februarie, apoi vor pleca pentru 15 zile la Sinaia. Sunt foarte drăguţi amândoi însă uneori prezenţa lor o stinghereşte pentru că trec prin camera ei pentru a merge la baie.

Atunci de ce-mi spune R.I. că mama ei nu mai stătea de mult acolo când a fost arestată Ecaterina Bălăcioiu?

Iau la rând lista de PANAITEŞTI din cartea de telefon a Bucureştiului. Găsesc doi ingineri, dar

niciunul la C.F.R. Găsesc un inginer la C.F.R., dar nu are o soţie tot Maria, găsesc o Maria dar nu a fost niciodată ingineră, n-a avut un băiat poreclit Ghiocel şi soţul ei, nici el nu a fost inginer C.F.R. Mă grăbesc, măcar pe R.I. să n-o pierd. O găsesc acasă. Răspuns vag: „Nu, deocamdată nu se poate. Când se poate, cu drag, dar acum, nu”. În plus, ne-am înţeles să aştept să mă sune ea pe mine, să n-o mai caut eu.

26 iulie 1997

Aflu că pe la începutul lunii, Ministrul Justiţiei a propus Parlamentului o lege pentru anularea recursului în anulare. Nu s-a votat. Mai exact, parlamentarii noştri n-au votat-o, s-au eschivat, au ieşit din sală, s-au dus pe la bufet. Nu era importantă. Şi totuşi. Aflu, ultima din târg, că şi Octavian Paler, director onorific al celui mai onorabil ziar din România, locuieşte într-o asemenea casă, câştigata prin proces, normal, de proprietari. Şi pentru el procurorul general a făcut recurs, şi el o va câştiga şi lui îi va rămâne în deplină proprietate, în orice caz în liniştită

posesie. Aflu şi de un scandal în presă. Un anume Stan, şeful corpului de control din guvern, ar fi dat publicităţii o listă pe care figurează o serie de demnitari: Petre Roman, Băsescu, Baltazar, învinuiţi de însuşirea ilegală a unor locuinţe. Ameninţări din partea ăstora, care afirmă că e lovitură sub centură şi că sunt date neadevărate. Adversari care se împacă, se susţin după ce s-au săpat, descoperindu-şi un interes comun, casa în care stau. Asta-mi confirmă că „cherchez la maison" a devenit un fel de contrapunct post-comunist la „cherchez la femme" şi o cheie pentru tot ce se întâmpla neinteligibil în viaţa politică românească de azi.

27 iulie 1997

La Cârcă de Poliţie nr. 17 – ca să-i caut pe Panaitescu Marin şi Mariana. Un domn mă îndrumă spre Direcţia de Evidenţă a Populaţiei, din Drumul Taberei. Intru în audienţă, mă primeşte un colonel, explic. Îmi spune să adresez o cerere comandantului, să ataşez la ea o chitanţă că am virat în contul I.G.P., suma de... 125 de lei

pentru fiecare dintre cele două persone. Să spun în cerere tot ce ştiu despre persoanele „de identificat, fiindcă absolut toate datele sunt utile”. Suma o plătesc la poştă, dar unde să găseşti poşta care să-ţi încaseze aşa o sumă, preţul unei cutii de chibrit. A durat, cu cozi cu tot, aproximativ 4 ore, dar am chitanţele, le ataşez la cererea în care scriu că erau amândoi ingineri C.F.R., că aveau în 1958 un băieţel de aproximativ 6 ani, alintat în casă „Ghiocel” şi că au stat probabil în casă cu Ecaterina Bălăcioiu între 1956 – 1958. Nu scriu, firește, că pe biroul unde fiica lui pusese la întoarcerea de la Crematoriu, după incinerare, stiloul lui de argint şi o foaie albă cu inscripţia „mai are încă de scris”, şi unde s-a ţinut trei ani mai târziu, o şedinţă la care au participat 130 de persoane, floarea scriitorimii române, cei doi locatari au tranşat, de un Crăciun, porcul. Şi nici că în rafturile bibliotecii lui de 7000 de volume – ediţii rare şi cu autograf de la floarea aceea a scriitorimii, ajunsă o treime în exil, o treime în puşcării şi o treime în academii –, acum goale,

aveau obiceiul să-şi ţină proviziile: sticle de oţet, untdelemn, borcane de murături.

Plec extenuată dar mulţumită de la Inspectoratul de Evidenţă a Populaţiei: ceva trebuie să se aleagă din cererea mea.

Eu una, în ciuda inexplicabilei apariţii a acestui Panaitescu, în 1965, când a vizitat Ileana Vrancea casă, nu cred că au fost una şi aceeaşi persoană. Dar străbătând iar şi iar, în toate direcţiile, cartierul Cotroceni, apoi străduţele cu trotuare desfundate, grămezi de pământ întors pe dos, străzile în veşnice reparaţii, adeverind ironicul „ţara noastră e un adevărat şantier”, din nou mă întreb de ce o fi râvnit Nistor tocmai la casa asta. Vilişoarele din Cotroceni şi de pe Ştefan Furtună, cochete, frumoase, solide, sunt, multe dintre ele, mult mai ademenitoare. Mă întreb însă în câte dintre ele stau adevăraţii proprietari sau moştenitorii lor. Şi mi se pare că toate au, în frumuseţea lor, ceva sumbru, ceva impur; ca şi cum la temelia fiecăreia dintre ele ar fi îngropată o jertfă de acest fel. Unic şi straniu hibrid

reconciliind cele două mituri naţionale, atât de diferite, despre jertfa obligatorie pentru trăinicia oricărei zidiri şi despre omorul pentru însuşirea bunurilor străine. Şi una, şi cealaltă, istorii ale unei crime. Şi, pentru prima dată, superbele căsuţe ale Bucureştiului nu-mi mai plac.

… în 15 octombrie 1997, când zdrenţele de afişe de pe zidurile coşcovite ale unui Bucureşti mai urât şi mai căzut în paragină ca oricând anunţau comemorarea, cu trei luni în urmă, a Pieţei Universităţii, un Bucureşti glorificând revoluţia în felul lui de neînţeles de nimeni pe lume, cu gândacii lui, cu clinii lui vagabonzi, mai numeroşi decât copiii, cu fiinţele lui groteşti, ca nişte gândaci uriaşi, cu trei picioare, fără nas, cu două găuri în loc de urechi, trupuri săltând printre automobile luxoase, nesemănând cu nişte fiinţe omeneşti, decât la stomacul care-i condamnă să-şi caute hrana şi să supravieţuiască, şi pesemne la sufletul menit să le conştientizeze chinul, un Bucureşti în care ţi-e teamă că singurul lucru trainic, ce nu se va transforma în nisip decât după

alte sute şi sute de ani, mult după ce nimic din ţara asta nu va mai rămâne, singuml, este incredibilă, monstruoasa, imensă şi coşma-resca şi de neuitat Casă a Poporului, în 15 octombrie deci, când plecăm, lucrurile stăteau aşa:

Avocatul Doru Cosma, profesor universitar, doctor în ştiinţe juridice, specialist în juridicţie imobiliară, a câştigat definitiv casa pentru clienta lui, Monica Lovinescu. În felul acesta ea nu va putea rămâne „în deplină proprietate şi liniştită posesie" fostului procuror militar Nistor Ioan.

Dar nici muzeu memorial nu va deveni de la sine, fiindcă mai trebuie ca cineva să dea curs acelor hârtii şi acelor drepturi figurând pe ele.

Pe Panaitescu Marin şi Maria nu i-am mai găsit în viaţă. Au decedat, el, în 1988, ea, în 1992, undeva în Bucureşti. Prin urmare, ei totuşi au existat şi nu sunt doar un alt fel de „personaje de hârtie" din cele plăsmuite în departamentul ficţiunii şi pentru nevoile ei, de Securitatea românească, ci nişte fiinţe în carne şi oase, care chiar tranşau porcul de Crăciun pe biroul lui E.

Lovinescu. Probabil că nu sunt unii şi aceiaşi cu familia de mai târziu care iubea lectură, reveria şi pisicile, şi găsea neîncăpătoare casa scriitorului, deşi purtau acelaşi nume în cartea de telefon. Probabil că Nistor Ioan le-a oferit adevăraţilor şi mai puţin rafinaţilor PANAITESCU MARIN ŞI MĂRIA o altă locuinţă şi s-a instalat singur în apartamentul rămas gol, în 14 aprilie 1959, când s-a înscris şi în cartea de imobil, dar nu şi în cea de telefon, adevăraţii soţi Panaitescu şi copilul lor, Ghiocel, dispărând în anonimatul unui oraş imens, cât mai departe de locul unei tranzacţii deloc inocente, curentă, totuşi, până la banalizare, şi azi uitată.

Altceva nimic. Decât, în mod curios, pe monitoarele din avion, aceleaşi scene de delir colectiv, aceiaşi tineri cu mâinile întinse să smulgă o fâşiuţă din haina, din pielea, din carnea idolului. Şi aceeaşi discuţie despre nedumerirea noastră în faţa aspiraţiilor lor şi despre indiferenţa lor la nedumeririle noastre.

— Crezi tu că tinerii ăştia care ţipă şi-şi

smulg aşa hainele de pe ei, satanişti, rockeri, crezi tu că este ceva de înţeles la ei? Ajungi să pricepi de ce plâng, de ce leşină? Ajungi să te pui în locul lor?

— Da, îi înţeleg, e o mare nevoie de frumuseţe, de bunătate şi de curăţenie, pe care noi nu le-am lăsat-o în urma noastră. Nu le-o lăsăm.

24 iulie 1953

NOTĂ

Numita Bălăcioiu Ecaterina trimite două cp. la data de 13 şi 14 iulie a.e. numitei Lovinescu Monica de la Paris, Rue Cassini, nr. 14. Aceste scrisori au un conţinut banal iar din stilul în care sunt redactate nu poţi înţelege deloc despre ce e vorba.

Exfemplu]: scrie că în ziua de 13 şi 14 iulie a.e. a plouat şi a fost furtună mare, fenomen ce nu s-a petrecut în aceste zile, acesta este unul dintre obiectele de discuţie întrebuinţate în aceste

scrisori. De asemeni vorbeşte despre o serie de persoane, fără însă a da numele la fiecare.

Mai vorbeşte despre un crematoriu unde ar fi fost numită BĂLĂCIOIU ECATERINA.

În încheierea scrisorii BĂLĂCIOIU ECATERINA o întreabă pe destinatară: «Sunt aproape de voi, nu e aşa?»

Prin această convorbire nu este exclus faptul şi este foarte probabil ca această corespondenţă să fie convenţională.

De asemeni, este de menţionat faptul că la fiecare scrisoare atât expediatoarea cât şi destinatara dau anumite ore (în cifrei* care totuşi par suspecte.

Menţionez că toate aceste scrisori sunt scrise în limba franceză.

Am reprodus drept preambul la montajul care urmează NOTA nesemnată a Serviciului D., din iulie 1953, care deschide dosarul de urmărire al ECATERINEI BĂLĂCIOIU, păstrat în fond X S.R.I., sub nr. 51631, voi. I, p. 141.

Urmează, efectuată de unul dintre lucrătorii serviciilor de securitate, traducerea acelor extrase din scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu, care au interesat organele de urmărire

5 august 1953

Speră că plecarea în concediu se va fixa pentru luni dimineaţa la ora 8. Continuă să arate ce intenţiii are cu privire la felul în care îşi va petrece concediul, pe care îl aşteaptă cu nerăbdare. Sâmbăta va veni la ea ILEANA şi îi va mai aduce cele necesare. Comunică că s-a întâlnit la cooperativă cu soţia lui Victor. Au stat mai mult de vorbă.

Mai spune că, la ora cinci, în ziua în care scrie, are loc căsătoria lui IRENE. la care este invitată cu insistenţă. Au invitat numai 15 persoane. Nu s-a fixat încă asupra cadoului, în orice caz va fi modest. Îi va descrie apoi cum a decurs.

Semnează: Mama

7 ianuarie 1955

Scrie c-a fost la Lucrette care este bolnavă

de dublă pleomonie şi care de şase săptămâni nu a ieşit din cameră. Lucrette are un câine mic care tot timpul stă sub fereastră. A stat la Lucrette mai mult de o oră.

Scrie că a fost vizitată de Anca, care a venit s-o vadă chiar în ziua de Sf. Ioan, sărbătoarea numelui tatălui său.

Arată aspectul iernii şi este cuprinsă de tristeţe, fiind ultima zi de sărbători.

8 ianuarie 1955

Arată că noaptea a nins şi descrie aspectul drumurilor, al arborilor, al cerului.

Scrie când la radio ascultă Simfonia a V-a de Beethoven, descriind ce-a simţit în 1943, când a ascultat tot simfonia aceasta şi despre ce simte oricine când ascultă asemenea muzică. Este puţin deprimată că este bătrână.

Scrie despre sărbătorile deja trecute; vacanţa s-a terminat. Sâmbăta, 15 ianuarie 1955

„Copii mei, ce noutăţi! Aveam de făcut menajul meu, când am auzit sunând telefonul: a fost madam Greg. Restul voi vă închipuiţi: emoţia

mea, zăpăceala mea, sughiţurile care clocoteau în gâtul meu. Este nevoie să vă spun că aceasta a fost pentru mine cum n-am mai cunoscut-o niciodată.

Mama ta de acolo, sora mea dulce de departe, atâta o iubesc pentru că eu ştiu că Chris şi ea sunt pentru tine căminul absent, familia ta pariziană. Câteodată îi surâd, tot aşteptând, când tu îmi scrii că tu ai mers să ţii locul [lui] Chris ocupat la calul său. (şic!)

[…] Oh! Mâinile puternice care pun toată puterea lor, a atins fără groază, acest iubit aş fi, care merge disperat [şic!]. Eu regret din toată inima mea această mare lovitură care vă frământa de asemenea. Toi şi Chris veţi avea o resimţire, chiar disperare”.

Vineri 14 ianuarie 1955

„Ce zi minunată: la ora opt dim. Cerul bleu-roz-roşcat, cu lumini de aur şi apoi toată ziua luminoasă şi călduroasă. Adevărată măreţie a destinului pentru luna ianuarie. Şi fiindcă cu vorbesc de minuni (măreţie): dau [de] trei cărţi

din 28,30 decembrie şi 1 ianuarie. Fără a fi mai bogată. Eu voi avea o lună grea între 4 ianuarie şi 20 februarie, dar eu sunt calmă, cu atât mai mult nenorocită, neurmată, aproape dezechilibrată din două puncte de vedere. Asemenea afirmaţiei: că pisica pragură* totdeauna cade, de sus chiar, pe patru labe, eu am presimţirea de a afirma că şi eu voi încerca să cad despăgubită pe ale mele patru labe. Eu mă ridic cu destulă îndrăzneală şi bărbăţie.

Şi eu voi face atât cât voi putea, adică până la sfârşit. Numai că oamenii nu mai chinuie la fiecare pas, la fiecare gest. Eu gândesc, vorbind astfel, mai curând la Mimi decât la Rose. La drept vorbind, la amândouă. Ele sunt la fiecare moment o cutie surpriză, mai mult rele. Eu reiau scrisoarea care am început-o de dimineaţă, apoi voi face o mică curăţenie, destul de necăjită. După-amiază, două foste eleve au venit să mă vadă. Eu nu pot să vă spun destul cât au fost ele pentru mine, cita înviorare îmi aduce clipele lor mă bucuria mea, de a vedea iubiţii lor ochi aprinşi la frumoasa

curiozitate de respect, de frumuseţe. Timpul continuă a lua un pronunţat aspect de primăvară tăcută, dar primăvară totuşi. Eu deschid de douăzeci de ori pe zi fereastra. Grădina mea suspendă pericolul din cauza caloriferului acestui an. Cel puţin până în prezent a fost aproape la înălţimea exigenţei mele, aceasta nu este puţin. Iubitul meu doctor n-a mai dat semn de viaţă, noroc că până-n prezent n-a avut deloc ocazia să mă îngrijească. Chiar în această criză blândă de ficat, că eu am uitat complet şi că tu m-ai chemat în aceste ultime scrisori. Eu sunt îngrijită chiar de mine, fără a-i reproşa lui, nu este aşa? Dar ca o simplă constatare. Eu mă gândesc la voi, cu melancolie şi nostalgie.

Numai că inima nu va fi prea aspră. Eu ies de altminteri foarte puţin. Aproape numai joi şi duminică”.

7 iunie 1956

NOTĂ

Ecaterina Bălăcioiu trimite fiicei sale din

Paris trei scrisori, datate

29.30 şi 31 mai. Sunt interceptate la 6 iunie 1956.

Conţinutul general al scrisorilor este banal, cu descrierea ocupaţiei zilnice (curăţenia casei, lustruirea parchetului etc.)

În scrisoarea datată 30 mai, printre altele scrie:

„Scumpa mea, tu ai serviciu? În fond, unde munceşti tu? Ai revăzut pe bătrânii Gr?”

Scrisoarea din 31 mai se încheie astfel:

„Mă gândesc la tine într-un mod aproape bolnăvicios şi cu această dorinţă: trebuie ca aceasta să înceteze cât mai repede posibil, căci nu mai pot” (n. n. este vorba de situaţia de a nu fi împreună).

24 iunie 1956

(Interceptată la 4 iulie 1956 – expediază Monica Lovinescu, deşi. Ecaterina Bălăcioiu). Extrase:

„Continui a fi foarte mişcată, în aşa măsură încât eu nu ştiu exact ceea ce fac, nici ceea ce

spun. Numai Dumnezeu singurul ştie cât citesc şi recitesc scrisorile tale obişnuite, dar niciuna n-a fost aşa de citită de către noi amândoi ca aceasta din urmă. Eu a-şi vrea să-ţi scriu scrisoarea mea, dar mai întâi cuvintele nu-mi vin şi apoi eu aştept fotografiile pe care eu le-am făcut pentru a ţi le trimite în acelaşi timp. Apoi trebuie ca să devin mai calmă. Îmi pare că o adevărată furtună s-a dezlănţuit în mine. Nu uita ca înainte de a pleca în vacantă să depui o cerere de viză la Legaţia franceză, pentru ca eu să pot face aici intervenţiile necesare, şi anunţă-mă imediat. Cred că am învăţat adevărata rugăciune, sunt toată o singură rugăciune îndreptată spre un singur scop, singurul valabil pentru viaţa mea. Spune-mi dacă ai nevoie de bani şi cum aş putea să ţi-i trimit. Eu am fost întotdeauna neliniştită aşteptând scrisorile tale, dar de această dată numai despre nelinişte trebuie să-ţi vorbesc Mamina, scumpa mea mamă unică, să nu te nelinişteşti deloc pentru mine, eu voi fi calmă şi curajoasă. Să dea D-zeu că dragostea mea să-ţi conducă paşii tăi şi să ţi-i facă

cât mai uşori posibil în toate demersurile pe care tu le ai de făcut.

Te aşteptăm amândoi cum nimeni în lume n-a fost vreodată aşteptat. Noi te dorim cum nimeni în lume nu a putut spera. S-ar putea deci că toată viaţa noastră să ia un sens, ca eu să te văd în sfârşit aşezată pe fotoliul din faţa mea, ca să poţi să mănânci din infamele supe ale lui Vivian, ca să pot în sfârşit pune capul meu pe genunchii tăi şi să te îmbrăţişez.

Atâtea onoruri, cea mai mare fericire vă fi pentru noi. (…)

Voi fi cuminte, dragostea mea; eu voi fi, îţi promit. Dar tu eşti atât de singură şi ai atâtea lucruri de făcut.

Te ador, dragostea mea. S.S”.

29 iunie 1956

NOTĂ

Scrisoarea trimisă în 23 iunie a.e. şi interceptată la 28 iunie a. e, printre unele banalităţi, conţine următoarele: „… nu ştiu nimic despre ceea ce faci tu şi ar trebui s-o ştiu, pentru

a putea aplana dificultăţile care ar putea interveni în realizarea planului meu. Te ocupi încă de regie teatrală? Eşti încă într-o casă de editură? Eşti realmente căsătorită pentru că, îţi spun drept, nu ştiu numele adevărat şi oficial al soţului tău, pe care îl iubesc nesfârşit de mult pentru că el te face, ne face fericite. Vă iubesc pe amândoi şi vreau să vă văd, să văd ce faceţi, care este viaţa voastră, în pragul lumii celeilalte, am un drept sacru de a merge în întâmpinarea copiilor mei, care nu mă iubesc poate destul pentru a veni spre mine”.

11 şi 12 iulie 1956

(Interceptate la 17 iulie 1956). Extrase:

11 iulie a. e... Astăzi am depus actele; am completat formularele de la ora 9 la 14... Dactilografa spunea că cererea mea era o capodoperă şi astăzi dosarul meu a fost dat ca exemplu... Mâine mă voi duce să cer viză de la Legaţia franceză... La întoarcerea ta din vacanţă, trimite-mi în aceeaşi zi dreptul de găzduire”.

12 iulie a.e. „(...) Am scris la Mică de

asemeni. Am întrebat-o dacă nu poate face o vizită scurtă surorii lui Wally, care se găsea în aceeaşi vilă cu ea. Dacă este imposibil, cu atât mai rău. La noroc… voi spune. Mi-am promis de a nu mai amesteca nume străine de acum încolo în zvârcolirile noastre de suferinţă şi de speranţă. Niciodată, niciodată, până la succesul sau insuccesul definitiv. Nu vrei aceasta? Numai noi două, noi două, noi singure”.

27,28,29 iunie 1956

Ecaterina Bălăcioiu trimite fiicei sale trei scrisori, cărţi poştale, în care printre altele scrie:

27 iunie a.e. „Dacă aş putea încasa suma de bani pentru Odiseea ar fi minunat. Ar trebui pentru aceasta un act de la legaţie, care să afirme că tu exişti şi un alt act: «întăresc procura dată mamei mele».

Cu o dată mai recentă. Atunci voi putea aranja totul. Chiar fără aceasta mă voi aranja”.

28 iunie a.e. „Ţi-am scris că am cerut un paşaport pentru şase luni? Dar dacă îmi dă un act pentru întotdeauna? Ce spune Chris de toate

astea? Să ştii că, dacă voi credeţi că am făcut rău, aş putea reveni asupra cererii mele”.

29 iunie a.e. „Sfătuiţi-mă puţin ce trebuie să fac cu tot ceea ce îmi aparţine: mobilă, cărţi, dacă proiectul meu se realizează. Inima mi se strânge în faţa necunoscutului şi a marilor plecări. Dacă pe de o parte reuşesc, şi pe de altă parte nu vă voi conveni?

Cochetez cu destinul meu şi cu dragostea ta. Scumpo, te iubesc în mod sălbatic, nu mă gândesc decât la tine.

Răspunde-mi repede în ce priveşte Odiseea şi dacă tu poţi să trimiţi actele necesare”.

Nota Biroului:

Odiseea – noua ediţie, a apărut la Editura Tineretului, după traducerea lui Eugen Lovinescu. Moştenitorii au drept de autor, care se ridică la circa 5000 de lei, şi pe care ar trebui să-i încaseze Monica Lovinescu.

9 iulie 1956

(Scrisoare, interceptată la 16 iulie, expediată de Monica Lovinescu către Ecaterina Bălăcioiu.)

Extrase:

În ceea ce priveşte certificatul de găzduire, el te va aştepta în cursul acestei luni la Legaţia Franţei de acolo. Din acest punct de vedere nu, tu n-ai altceva de făcut decât să depui cerere: să mă anunţi când vei face aceasta. Nu vei avea niciun fel de dificultate din acest punct de vedere. În ceea ce priveşte Lidian şi hârtiile pentru cartea despre care îmi vorbeşti, aceasta nu-i posibil, din nefericire Dacă Mica (?!) ar fi putut să le trimită direct, fără a fi nevoie să vadă legaţia, aceasta s-ar putea. Însă altfel aceasta n-ar putea decât să le cauzeze multe neplăceri la amândoi. Şi în primul rând lui Vivian… Singurul lucru esenţial este ca tu să vii, pentru mobilă sau cărţile de acolo, aceasta n-are importanţă, lasă-le la cine consideri tu că-i bine: Rody. Lui Dimi. Cui vrei.

12 octombrie 1956

Extrase din scrisoarea trimisă în 5 oct. 1956, interceptată în 11 oct. 1956; exp. Ecaterina Bălăcioiu, deşi. Monica Lovinescu: „… caut de a nu mă mai gândi la această zi şi noapte, dimineaţă

şi seară; am impresia că revin de foarte departe. Mă mai despart câteva zile de la data fixată de destinul meu; aproape că mi-e teamă, cu toate că sunt convinsă de acum că nu voi mai avea răspunsul în acea zi, pentru că n-a fost nimeni să-l aibă în trei luni. Ar fi totuşi minunat dacă va fi o amânare, şi nu un refuz definitiv… Luni mă voi duce la legaţie pentru a vedea care-i rezultatul, şi te voi ţine la curent cu totul.

Nu ştiu dacă m-am exprimat îndeajuns de clar: cererea mea nu-i decât pentru şase luni şi, dacă acest termen expiră, trebuie, ceea ce este foarte probabil, să încep a alerga după acte, ca prima oară. Dar toate acestea mi-au dat o anumită forţă, o nouă dorinţă de a trăi, de a reuşi, o elasticitate în mişcările mele, o încredere îndrăzneaţă în mine şi în natura omenească bună şi înţelegătoare”.

9 octombrie 1956

(Scrisoare prelucrată la 22 oct. Către Ecaterina Bălăcioiu). Extrase: „… pot să-ţi cer ca atunci când vei avea timp, şi dacă ai… să mergi să

vezi într-una din zile pe un prieten de-al lui Vivian. pe care el îl consideră ca pe un frate al său. ION, la FLORICA TARĂLUNGĂ. Strada Traian nr. 201? El a fost bolnav şi cred că prezenţa ta îl va întări”.

24 octombrie 1956 (Interceptată la 28 oct. 1956)

Ce zi din plin minunată! mai întâi cartea ta poştală din 9, apoi scrisoarea cu fotografii... Bucurii la infinit! Natural, primul lucru pe care l-am făcut a fost acela de a mă duce s-o văd pe Ioana (credem că e vorba de Ion, prietenul lui Vivian care domiciliază la Florica Ţarălungă, Str. Traian, nr. 201. Într-o scrisoare din 9 oct., Monica o rugă pe mamă-sa să se ducă să-l vadă – n.n.). Această foarte scumpă Ioana. Am găsit-o la capătul unei curţi, în fundul acesteia. Ea stă într-o cameră foarte mare în care se intră direct din curte în cameră. Am găsit-o lucrând într-o cameră foarte mare, foarte curată, din care se intră direct din curte în cameră. Am găsit-o lucrând într-un scaun la soare. Foarte rar am fost aşa de proastă ca ieri. Am discutat liber. Eram emoţionaţi

amândoi de a ne vedea. O oră ne-a trebuit pentru a ne tatona (a ne căuta); ceea ce spuneam era contrariul a ceea ce voiam să spun. Ne vom revedea vineri la ora cinci, la mine. Am fost fericită de a o găsi sănătoasă. A avut două caverne la plămân. Care imaginaţi-vă ce noroc, s-au vindecat ele singure, fără medicamente. Acum numai chiria o mai nelinişteşte, pentru că ea plăteşte pentru această cameră de trei ori mai mult decât toată valoarea locativă a apartamentului mare în întregime. Vom mai vorbi despre aceasta. Am cetit la ea o scrisoare de la prietena sa (cred că este vorba despre Vivian. Soţul Monicăi. N.n.), una dintre cele mai frumoase scrisori ce mi-a fost dat să citesc în viaţa mea care din acest punct de vedere a fost foarte bogată.

25 octombrie 1956

Ieri seară, pentru a încheia această zi plină de evenimente fericite, Maria, ca un speaker de clasă înaltă, de mare marcă, îmi telefonează: Aici Maria, purtătoarea unei veşti bune. Ascultaţi. Apoi o voce frumoasă, vibrantă de căldură, care

spunea: Doamnă, am dejunat cu nepoata dvs, Mica (cred că este vorba de Monica însăşi, n.n. t Eu am văzut-o şi am petrecut ore magnifice împreună. Într-un cerc de prieteni comuni, cărora le păstrez o nepreţuită amintire strălucitoare. Ea s-a făcut foarte frumoasă. Mai frumoasă chiar decât adolescenţa sa o promitea. Nu-i prea slabă. E tocmai cum trebuie pentru a fi perfectă. Vie şi vibrantă. În ceea ce priveşte inteligenţa să nu mai vorbim, pentru că dvs. trebuie să fiţi conştientă de aceasta. Am văzut-o de mai multe ori. Ştiind că ea înlocuieşte pentru dvs. pe fiica care nu se află aici, sunt fericită de a vă vorbi despre ea în aceşti termeni care sunt departe de a reda realitatea. „În cealaltă parte a firului de telefon, plângeam complet emoţionată. Ea însăşi foarte emoţionată îmi spunea: «Nu mai plângeţi. Scumpă Doamnă» Era Marieta S. (Cred că este vorba de Marieta Sadova. Care în iunie-iulie să a fost la Paris cu Teatrul Naţional.) Cum ştiu că tu eşti dornică de veşti quasiconcrete, transmit pentru tine acest inefabil moment de bucurie. Mi-a spus că te

îmbrăţişează din toată inima sa şi m-a rugat să-ţi transmit că ea păstrează amintirea întregului grup Mică. Iată cum s-a încheiat ziua de ieri deja foarte frumoasă... Vă rog întrebaţi pe George cum a făcut pentru a telefona tatălui său şi să ştiţi că luni, 19 noiembrie, între orele 9 şi 10 seara, ora românească, aştept telefonul vostru. Să-mi spuneţi dacă conversaţia poate depăşi trei minute, pentru a-mi fixa punctele importante ale conversaţiei, şi cu ajutorul lui Dumnezeu, vom avea o altă conversaţie la 28 februarie, când va fi aniversarea lui Ly, epocală, pentru că ea va avea 70 de ani.

26 octombrie 1956

(Interceptată la 4 noiembrie 1956). Extrase: „... Sunt fericită şi emoţionată de telefonul despre care îmi vorbeşti pentru 19 noiembrie. Eu nu aveam curajul să-ţi propun aceasta. Însă, dacă te-ai gândit bine şi dacă tu persişti a gândi astfel, poţi să-ţi imaginezi uşor ce bucurie înseamnă aceasta pentru mine. Şi cuvântul bucurie este slab şi exprimă puţin în comparaţie cu realitatea. Nu-i nevoie a insista în această problemă, pentru că

sentimentele noastre coincid în mod perfect, încă o dată”.

27 octombrie 1956

(Interceptată la 31 oct. 1956). Extrase:

… Ieri după-amiază. Între 5 şi 7. Ioana a fost la mine. Este o flintă încântătoare. Conducând-o, mi-a spus: „Doamne, dumneavoastră, doamnă, sunteţi fermecătoare”. Discretă, respectuoasă şi foarte binecrescută. Şi sub toate aspectele simţeam că bate o inimă, o inteligenţă remarcabilă, care predomina şi domnea peste toate aceste calităţi. Era ca şi cum ne reîntâlnisem. Viaţa este atât de dură pentru ea, însă credeţi că s-a plâns de aceasta? Şi cu toate acestea! Aprecia pe Monica (şic!) şi spunea: Cât sunt de fericită că ei s-au întâlnit în viaţă! Mi-a cerut o fotografie şi dintre toate a preferat una din primele, din stradă Level. Unde sunteţi amândoi la fereastră, ca cea mai asemănătoare. Eu o aştept încă destul de repede, pentru că avem impresia că ne consolăm reciproc.

30 octombrie 1956

(Interceptată la 4 noiembrie). Extrase:

„... Ieri seară am avut-o în vizită pe IOANA, cu care am luat ceaiul. Noi am hotărât ca de acum înainte să primească pachetele sale la mine. Este o fiinţă încântătoare...”

5 noiembrie 1956

(Interceptată la 10 noiembrie 1956). Extrase:

... Eu aş vrea să-i cunosc pe părinţii lui, pentru a-mi vărsa faţă de ei bucuria inimii mele, recunoştinţa mea faţă de ei...

Ioana va pleca la ţară pentru vreo zece zile, după care va intra într-un sanatoriu pentru a-şi îngriji sănătatea...

N.N. – S-ar părea că este vorba în prima frază de faptul că nu cunoaşte părinţii lui Ierunca, ori BĂLĂCIOIU Ecaterina a fost la părinţii lui IERUNCA acasă, la ţară în 1955, unde a stat mai multe zile sau săptămâni.

În scrisoare mai vorbeşte de unele nume despre care nu ştim încă cine sunt: CHRIS, ŞERBANJ NANA, GEORGES, GREG, LAURA ŞI DANY.

14 noiembrie 1956 (Interceptată la 14.11.1956)

… după-amiază, mica Ioana-Zoe a venit cu mere. Ea venea de la ţară unde au livadă şi mi-a adus nişte mere foarte frumoase. Am stat de vorbă de toate câte puţin: literatură şi despre viaţa de toate zilele. (…) I-am oferit un ceai foarte bun, bine preparat; aş vrea atât de mult să-i fiu un ajutor material şi efectiv, dar nu ştiu încă cum să fac aceasta. Când eu voi cunoaşte puţin mai multe despre ea. Aceasta se va realiza. Dej a, noi suntem bune prietene şi suntem pe drumul de a deveni din zi în zi mai mult.

18 noiembrie 1956

(Interceptată 26 XI)

.'… eu aş fi vrut să invit pe mica Ioana, dar ea este bolnavă (are o hernie a discului). Aştept o carte poştală în care să-mi spună în ce clinică se găseşte în prezent pentru a-i face o vizită…

Joi, 22 noiembrie 1956

Dragii mei, timpul rău continuă, frig excesiv şi mai ales poleiul imposibil care vă împiedică să

circulaţi.

Şi noaptea asta am dormit ca un hârciog (animal care doarme iarna). M-am sculat cu o... de insomnie de la 5 1/2 la 6 1/2 până la 8. Eu vă voi vorbi puţin de LY. Închipuiţi-vă că a fost prima care să meargă să se mute la fiica sa, ea mă imită mereu, şi-a aranjat lingeria, garderoba, şi-a pus la punct până la urmă servieta, lingeria de corp, de pat. Ea a început să se servească de ele şi de fiecare dată când crede că nu este observată suspină în mod melancolic. Azi mi-a telefonat cineva din partea lui IOANA, care-mi spune că ea a intrat într-o clinică de prima clasă.

Eu mă voi duce duminica viitoare de la 2 la 5 h s-o văd şi voi sărbători ziua mea cu ea, alături de ea.

Aţi primit o carte poştală de la mine scrisă de asemeni seara unde printre alte greşeli am scris: eu cad de „soare”. Am recitit-o când s-o pun în cutie, şi am lăsat-o să plece. Dacă cel puţin scriam: eu cad din soare sau cel puţin din lună.

Luni, 26 noiembrie, 1956

Trei zile, dragii mei, de pomină. N-am avut un moment de odihnă şi când aveam ceva timp stăteam în fotoliul meu cu capul gol, picioarele rupte de obosite, din nefericire la cel mai mic sunet de sonerie al telefonului, la cel mai mic apel, la cel mai mic efort pe care trebuia să-l fac.

… hărţuită de un program fixat de mine însămi, pe care mi-am angajat onoarea să-l îndeplinesc… deci vineri dimineaţa, fără să-mi iau ceaiul am plecat… după-masă, îngheţată de frig, dar triumfătoare, m-am înapoiat cu kilogramul meu de zahăr. Un mic prieten timp de o oră… Dar cel mai caraghios este că abia venită… un oarecare care m-a anunţat că într-un sfert de oră trebuie să mă duc la Hotelul „Union” să iau pachetul pe care Rodv mi l-a trimis, pentru că acest domn trebuia să-şi continue voiajul. Trebuia să fiu acolo imediat. M-am gândit la cuier, m-am îmbrăcat într-o învârtitură de mână, cobor scările câte patru trepte, şi la urmă îmi dau seama că nu voi putea (Baba Dochia cu 9 cojoace) să ajung niciodată acolo într-un sfert de oră, mai ales că

aveam mâinile şi picioarele îngheţate. Din fericire, un getax (maşină de stat)... şi într-o clipă la hotel... am luat aşa-zi-sul pachet (getaxul meu mă aştepta) şi încă într-un sfert de oră am fost înapoi. Repede interesată să desfac pachetul care conţinea doi pui mari, graşi, un kilogram de zahăr, un sfert de cafea măcinată (marea mea slăbiciune) şi nişte splendide prăjituri cu fructe, Arle-quin, o specialitate suprafină, Rody, o oală de 7 cm de caise, un kilogram de untură albă ca zăpada şi o frumoasă şi o înduioşătoare scrisoare de felicitare. După-amiază am fiert găina despre care am uitat să-ţi spun; eu am pregătit legumele pentru o salată rusească, şi mi-am călcat din nou atât de rău rochia pătată de vin pe care am cârpit-o joi după-masă şi pe care Ileana a spălat-o. După-masă pe la 4 se vedea foarte rău, lamba electrică lumină foarte slab; pe scurt am avut o durere groaznică de picioare şi în realitate n-am realizat nimic chibzuit, decât o supă care a fiert puţin câte puţin, de la ora 4 până la ora 1, dacă nu v-am arătat că am fost tot timpul în aer, îngheţată şi cu papucii în

picioare, şi îngheţate, şi umflate de frig, a fost prea mult, toată după-amiaza nu eram capabilă să ţin o peniţă în mina. Sâmbăta a trebuit să începem, la drept vorbind să continuăm să facem pregătirile pentru faimoasa mea zi. Nenorocirea este că eram singură, căci Lila fusese de gardă, de vineri până sâmbătă seara şi până duminică dimineaţa, când a venit acasă. Din toată inima ea a început treaba la bucătărie... Duminică dimineaţa am făcut salata. După ce am tocat legumele şi puiul, am pus la fript cele două pasăre, am preparat salata. La ora 3 exact. Încărcată ca un măgar, am plecat să văd pe IOANA la clinică. Nimic grav şi deja o îmbunătăţire sensibilă, adică această sciatică-lombaggă. pe care ea a căpătat-o una după alta... Ea a fost foarte mişcată când m-a văzut cu două plase încărcate, atât spunea aproape cu lacrimi: De ce?... De ce?... Eu i-am spus: Dacă te-ai fi simţit bine te-aş fi invitat la mine, pentru că este ziua mea. Atunci, în lipsa acesteia eu v-am adus aici aceleaşi (în sensul de mâncăruri)... în afară

de… festin, i-am mai adus un kg. de biscuiţi, două pâini albe, un borcan de gem de zmeură şi de zahăr, pe care ea n-a vrut să le oprească, spunând că eu chiar am nevoie de ele mai mult decât ea şi că este foarte, foarte bine hrănită… Dar nu înainte de a vă spune că am luat autobuzul şi că m-am întors la ora 5 exact, după cum i-am promis lui Lila; vreau să vă povestesc ce mi s-a întâmplat chiar în spital. Ioana iese cu mine să mă conducă până la capătul culoarului, în faţa unei scări am început să cobor trepte şi m-am rătăcit pe la endocrinologie… pe urmă psihiatrie, pe scară, un băieţaş între 12 – 14 ani, nebun, bâlbâit, l-am întrebat: pe unde pot ieşi?… el mi-a spus bâlbâind şi ţopăind un pas, un pas, ha-hai… pe aici… eu cobor după el şi ajung la subsol. Pe aici? îl întreb. El îmi răspunde: la tata. Eu îl reped, urc din nou şi, în sfârşit, la un moment dat găsesc culoarul şi, în sfârşit ies… În prezent vă spun cum şi ce am sărbătorit. Eu sunt încă zăpăcită. Elevi care sunt în prezent doctori, ingineri, arhitecţi, de la ora 9 la ora două, pe urmă, în capot de bucătărie, la

telefoane. Am numărat până la 37. Flori, 7 ghiveciuri de cyclames albe, roze, margarete, crizanteme enorme şi înflorite, albe şi crem gălbui, garoafe şi cincizeci de... Revin asupra telefoanelor şi mai ales asupra telefonului de la Bistriţa... Toată lumea, pe rând, au început prin preferatul meu... „La mulţi ani, Neni... să vii... să vii, noi te iubim”. Apoi sora mea, Rodi şi soţul ei, fratele soţului şi soţia... A doua zi, când am început să fac curat în camere şi când ştergeam parchetul, telegrame... Mai întâi a voastră, la ora zece, apoi aceea de la Slatina... Mai întâi a voastră... Fiecare scrisoare, o lacrimă, pentru că am fost atât de proastă astă-vară, pentru că am avut încredere în norocul meu, deodată amintirea că un cuţit ascuţit pe care îl implânţi într-o plagă înveninată... suspine pentru fiecare scrisoare, un suspin aspru, aproape ca un urlet.

27 noiembrie 1956

... La cină au venit SANDA. GICĂ. LUCETTH. LILA şi cu mine. Mai întâi a venit Gică cu flori. Foarte «om de lume». Dineul era fixat pentru ora

8. Faţa de masă bleu, brodată cu alb, cuvertura impecabilă, o floare de cyclame, mereu aceeaşi…

Nu ştiu dacă ţi-am spus sau povestit că el iubeşte foarte mult pe Lila… „Draga mea, eşti atât de frumoasă în seara aceasta…” entuziasmul meu afectuos pentru ea… Am avut exact timpul să-i şoptesc: „Ea adoră pe Lila”… mi-a făcut urări ţinând pe Lila de mină. Şi deodată: „nu-i aşa că e delicioasă, ravisantă cu această culoare gris?”… Lila face orice. Ea voia să nu mă lase să fac ceva şi în timpul cinei… Ei au plecat la 11 fără un sfert şi tot Lila a făcut veselă, căci eu eram turbată. Cele trei zile de curse, de menaj, de bucătărie, de apretat, într-adevăr m-au epuizat. Eu mi-am făcut patul în mod automat, credeam că n-am să adorm, însă în acelaşi timp a venit şi somnul, când eram mulţumită în fine de ziua care se terminase. Este adevărat că Lila a făcut un efort extraordinar că a putut să stea în picioare şi să muncească până la 1 – 1 şi 1/2 noaptea.

Am uitat să vă spun că noi am băut ţuică şi un kilogram de vin, unul în timpul cinei şi un vin la

desert. Eu nu-mi amintesc să fi avut o onomastică aşa de reuşită... de mulţi ani aşa de sărbătorită şi de alintată, dar în această dimineaţă, am respirat de uşurare, gândind că în sfârşit s-a terminat cu aceste aniversări, cu aceste laşe lovituri în spate ale destinului... în romanul întunecat al vieţii mele... Această încordare... în care... m-a făcut să sufăr dublu... suferinţa rămăsese pironită în umbră, pentru a mă prinde mai bine în momentele mele de claritate.

Tocmai am primit cartea ta poştală, din ziua de 14, atât de bună, atât de caldă, atât de emoţionantă. Dragii mei, scrisoarea voastră mi-a înduioşat inima... Aceste rămăşiţe ale gândurilor noastre, ale inimii noastre... şi care nu are prea multe motive să mai trăiască. Să rugăm pe Dumnezeu, destinul, soarta, nimic altceva decât să mai putem trăi... Şi apoi mai avem un lucru care e magnific, dacă se poate numi un „lucru” această dragoste mare, magnifică care ne leagă, această comunitate de idei, de sentimente, de atitudini în faţa destinului, această durere umană care

purifică, ne scoate în evidenţă, ne apropie, ne face să aşteptăm punctele culminante, chiar dacă aceste puncte culminante sunt cele ale suferinţei, ale disperării de „dor”. Noi am reuşit să ieşim din rândul morţilor (sau bolnavilor, N.T.), cu toate că plătim aceasta foarte scump, aproape cu sânge... Am văzut toate aceste flori, casa ta. Toate sunt ale tale, în faţa fotografiilor tale, Monica, din vaza „Galle” ieşeau şase garoafe, în marea vază de fildeş Rosenthal, zece flori mari, în vază de cristal, cyclamele, şi fotografia ta în rama ovală ascunsă. Totul era pentru tine, la picioarele tale...; pentru că tu ai pus în mine dorinţa de a fi demnă de tine, de a te merita. Tu m-ai vândut mai scump, tu m-ai forţat să devin eu (N.T.

— Cred că vrea să spună că ea a forţat-o să devină ceea ce este) şi chiar această distanţă o accept cu un aer serios şi grav, pentru că trebuie să fii grav şi demn în faţa fericirii de a te şti aleasă, chiar dacă pentru asta trebuie să sufăr. Există şi bucurie în suferinţa asta, şi suferinţă mă bucuria de a... Fii fericită şi fiţi fericiţi, este tot

ceea ce vă cer în genunchi, în faţa acestei formidabile dorinţe a destinului care ne-a despărţit. Te iubesc până la infinit, cu o ardoare şi cu o credinţă care radiază asupra vieţii mele, pe care o dirijează, care-mi conduc paşii în viaţă, care mă fac să trăiesc în mod nobil, cuviincios, pentru a te iubi mai mult, pentru a fi demnă de tine.

Marţi, 27 noiembrie 1956

Ieri-seară credeam că am scris tot ce ardea în inima mea friguroasă şi înfierbântată şi azi-dimineaţă, după ce am şters tâlcul după această explicabilă pată de grăsime, am reluat această blodogoroseală exaltată şi mi-a fost teamă ca să nu fii decepţionată şi ca tu să nu-ţi baţi joc de mine… Azi-dimineaţă am pierdut aproape o oră pentru a schimba apa la flori, pentru a aranja pe cele care sunt în ghiveci, să încerc să le pun lângă fereastră şi departe de calorifer… Sufăr când le văd că se ofilesc din cauza îngrijirilor mele, mă fac să sufăr când ele mor sub ochii mei. O plantă, o pasăre au prins o importanţă capitală în viaţa

mea, de când tu ai plecat. Eu visez mereu o casă de ţară, modestă, cu grădină, cu curte mare. Aş fi dorit să-mi termin zilele bătrâneţii mai aproape de pământ şi de animalele domestice, de rândunele şi păsări. Dar iată-mă închisă în cuşcă. Cuşca solitudinii, izolării, a…

4 decembrie 1956

… Marţi dimineaţa. Am uitat să-ţi spun că duminică seară am avut o vizită aşa de amuzantă, căci persoanele erau atât de caraghioase: mama şi fratele lui Desp. Ele şi-au anunţat vizita prin telefon.

Tretty, fiul ei, puţin mai îngrijit dar foarte „calcă-n strâchini”. Un exemplu? O mie. Printre altele, ceea ce urmează: „Mama face demersuri pentru a merge să vadă pe fratele meu. După cum noi aveam nevoie la leg. (probabil că e vorba de legaţie, N.T.) de un nume mai… i-am spus: Dacă am merge s-o vedem pe bătrâna doamnă L?” Când am auzit acest compliment aruncat în faţă degeaba, eu m-am gândit în sinea mea: „Bătrânul meu, tu eşti un mojic”. Căci, în sfârşit, aş fi putut

să i-o întorc: „Ce, mă, am îmbătrânit la uşa casei tale?” (în româneşte în text, N.T.) Eu am ieşit de dimineaţă pentru a-mi plăti abonamentele la T.F.S. şi telefonul. Eu sunt încă singură, că Lila este de gardă. Azi-dimineaţă, la ora 7, înainte de a pleca, mi-a pus ventuzele, căci pe mine mă doare braţul drept. Vreau să reîncep seria de injecţii de anul trecut, care mi-au făcut foarte bine. Şi voi? Încă o pauză, atât de lungă, între ultimele cp. de la voi şi cele din viitor. Eu sufăr mult de dorul vostru. Privesc în zadar fotografiile voastre. Am parcurs străzi căutând o linişte deplină. Eu mă sprijin de fereastră, după ce dau de două ori cu mătura şi suspin adânc şi profund. Mai sunt cuprinsă de îndoială, de tristeţe. Aceasta aruncă umbre asupra dragostei mele strălucitoare pentru voi.

Mama

Miercuri, 5 decembrie 1956 (Extrase)

Ieri am avut o zi cu un program foarte schimbat: de la orele 10 până la ora 7 n-am stat deloc.

La ora 7 şi 1/2 a venit Ioana pentru a repara

garderoba, a stat până la 9 1/2. Aşezate amândouă în fotoliile respective, am discutat de mii de lucruri, printre altele şi despre dragostea care ne leagă, Vă închipuiţi ce ore bune de destindere şi înţelegere de ambele părţi. Abia m-am culcat la ora 11,30. Şi când mă culc la această oră mi-e teamă că nu pot să adorm toată noaptea. Am în mine o dorinţă caraghioasă de a trăi în mod conştient cele mai multe ore posibile dintr-o zi; o tensiune vitală foarte intensă. Ajunsă o dată în pat, eu mă întorc când pe dreapta, când pe stânga şi nu ştiu când mă fură somnul, dar zilele astea m-am sculat la ora 6 dimineaţa şi n-am avut timp de repaos. Semn evident de oboseală şi bătrâneţe, ceea ce în mod logic mă combat. În ultimele zile am fost atât de urâtă. Plină de noroi şi zdruncinată.

Vânturile îmi sunt mai puţin de temut că ale tale: eu Imăl îndoiesc, dar nu Imăl rup.

Mama

Joi, 6 decembrie 1956

Sfântul Nicolae, fără ghetuţe înşirate în faţa

sobei de faianţă din Stradă Câmpineanu şi fără nepoţică sau nepoţel la care să mă pot gândi şi căruia să-i fac daruri. Oh, dragii mei, este singurul punct esenţial asupra căruia nu suntem de acord şi pentru care vă port pică, într-adevăr. Cât îi seamănă Monica tatălui ei! Toată viaţa mea, Vivian dragă, am fost victima lor; mi-a trebuit, ca s-o am pe ea, o tenacitate afurisită, de „olteancă” şi amânări, şi parlamentari, da, exact, parlamentari: 1. Când am câştigat pentru a avea, pentru copil, camera lui şi guvernanta; 2. Când am avut o casă a noastră etc cu ea, este acum la fel. Eu îi vorbesc despre „nepoţel” sau „nepoţică”, şi ea îmi spune ce botez sardanapalesc o să facem. Când? Când o să fim împreună. La calendele greceşti. Şi toate astea, din cauza zilei de Sfântu Nicolae şi a amintirilor fericite şi de neuitat pe care le păstrez eu despre această zi. Trebuie să fi avut 4 ani şi jumătate. Nu ştiu ce făcuse în ajun. Îmi amintesc că în camera aceea bleu deschis, cu soba de teracotă bleu, micuţă, cu codiţele împletite de o parte şi de alta a obrajilor, cu ochii

ei magnifici şi cu gura cărnoasă, îmbrăcată peste rochia albă de fetru italian (Lenei) cu o vestă tricotată din alb şi roz, îşi aşeza vreo 12 perechi de încălţăminte mici şi nişte şoşoni albi. Umblasem prin oraş, cumpărasem jucării minunate, cărţi cu poveşti, figurine de ciocolată, portocale, smochine, curmale şi, pentru că nu fusese cuminte, fusese capricioasă sau încăpăţânata, cumpărasem de la Meinhl un foarte nostim mănunchi de nuieluşe maron, roşii şi galbene, legate cu o foarte drăguţă panglică roşie. În dimineaţa de Sfântu Nicolae, trezită mai devreme decât de obicei, ea a coborât din pat, desculţă... Aud, în noaptea asta de decembrie tristă şi fantomatică, picioruşele ei goale pe covorul verde cu roşu şi, deodată, hohote sfâşietoare de plâns, de-ţi rupeau sufletul, îngrozitoare. Am strigăt de la mine din pat, încremenită de spaimă: „ce s-a întâmplat, Mouette?” „Mamăăă, mamăă, sunt nuiele pentru mine. Pentru mine!” Mi-a fost mult timp ruşine că m-am jucat atât de brutal cu inimioara ei mică. M-

am retractat, dând vina pe bietul Moş Nicolae.

(…) Gică mi-a telefonat că un prieten i-a telefonat şi că vrea să mă vadă. Să mă vadă, dacă este adevărat că este bun prieten al soţului lui Mică, eu îi voi scrie în momentul propus pentru ca el să intervină pe lângă acesta pentru Lila. (…) De câtva timp această absenţă apasă asupra mea din ce în ce mai greu.

Eu n-aş vrea să fie aşa, dar nu-i nimic de făcut.

Vă îmbrăţişez cu tandreţe necăjită că nu pot să fiu pentru voi Sf.

Nicolae.

Mama

(Această scrisoare am preferat s-o traduc eu, mărind mult fotocopia originalului, micşorată de Direcţia I şi păstrată în mod excepţional la dosar – n.m., DJ.)

Duminică, 9 decembrie 1956

Ieri de dimineaţă, mare curăţenie, de la ora 10 la 2. Spune că decât o singură dorinţă: să facă o baie caldă. Ieri a răcit umblând prin oraş. Când

s-a întors, în tramvaiul aglomerat, cu paltonul descheiat şi cu pălăria într-o parte, şi-a lăsat bastonul şi geanta, s-a cufundat din nou în baie şi apoi s-a înfăşurat în halat, a deschis radioul şi ceea ce a izbucnit deodată şi ceea ce a încremenit-o pe loc a fost: „Nu mai are mama pui, a rămas a nimănui”. A fost suficient pentru a o întoarce pe dos.

A început o serie de injecţii vitamina Bl, B2 forte şi vitamina C.

Toată noaptea nu a dormit.

„O duminică mare, singură, cu totul singură”.

Luni, 10 decembrie 1956

„M-am decis ca anul acesta să nu mă mai fac de râs cu pomul meu de Crăciun şi nu mă voi mai maimuţări (cum spui tu atât de bine) ca să fiu fericită şi să iau parte la veselia universală” (...) Lila îi va face sarmale şi cozonaci. Ea se va mulţumi să-şi cumpere un cozonac frumos şi poate o pasăre de ocazie, dar cu siguranţă că va face revelionul. Lila şi-a făcut o rochie de tafta neagră şi bluză cu dantelă neagră, pantofi de antilopă şi

visează restaurantul. Ea însă va rămâne acasă, are o sticlă de vin cu cea mai bună şampanie, va face o masă mică şi fină… Voi doi veţi fi acoperiţi” (Aici traducerea este tot a locotenentului Ciocan, care exploatează materialul, iar sublinierea aparţine şefului său. Nejustificată sublinierea, fiindcă Ecaterina Bălăcioiu vrea să spună doar că cei doi absenţi vor avea un tacâm (couvert) la masa ei festivă – n în D.J.)

11 decembrie 1956

Ieri, cum coborâm pentru a merge în oraş, m-am oprit şi m-am uitat în cutia de scrisori. Chiar în fundul cutiei era o hârtiuţă. Era o invitaţie ca să mă duc să scot pachetul. Vama era destul de rotunjoară şi m-am dus imediat la un prieten care mi-a avansat suma şi în mai puţin de o jumătate de oră am fost din nou la poştă cu suma necesară. Pantofii sunt superbi.

Mulţumesc, scumpii mei. Voi aţi avut o idee genială, mai ales că, după cum îmi spune (şic!) exportul de asemenea articole este interzis şi deci posibil că este ultima pereche de pantofi pe care o

am de la voi. Ca un copil, i-am încălţat imediat şi am vrut să vă scriu încălţată cu ei. Îmi vin minunat, nici prea largi, nici prea strâmţi, şi sunt tare drăguţi. Bineînţeles că nu o să-i port decât în casă, pentru a uimi pe oamenii care vin la mine. Îi voi păstra pentru la primăvară, pentru că cei de acum un an şi jumătate sunt încă buni, doar trebuie să-i repar puţin la talpă cu crepul pe care mi l-ai trimis în ’49, când mi-ai trimis primele ghete.

Mulţumesc de asemenea pentru articolele de toaletă. Ştiţi că pentru pantofi nu plătesc decât treizeci lei vamă. Parfumul a costat mai puţin de atât. Stiloul şi ochelarii au costat mai mult. Stiloul a costat sfertul sumei pe care mi-aţi trimis-o mai înainte, iar ochelarii 68 lei. Miercuri dimineaţă va veni (?) pentru a repara tivul unei rochii vechi. Ea este foarte drăguţă şi discretă. Eu mă înţeleg foarte bine cu ea, însă cum ea a refuzat să lucreze pentru Vaty. Ea va veni la mine mai rar, pentru a nu o supăra.

Iată ce găsesc eu de cuviinţă să vă spun,

prostiile care vă interesează că anul 40!

Mi-e teamă ca cuvintele mele să devină de prisos. Revin deci la pachete.

Mi se pare că s-a lărgit mult varietatea obiectelor în pachete. Voi merge să văd la vamă dacă este adevărat sau nu, vă scriu o listă de inventar. Un pachet poate avea 10 kg. Cărţi ştiinţifice sunt permise;

Medicamentele şi colonialele de asemeni: cafea, curmale etc. În afară de încălţăminte. Deci nu mai trimiteţi încălţăminte, căci pachetul va veni înapoi

Vă iubesc din toată inima şi vă spun să fiţi sănătoşi. Am o strângere de inimă când pipăi toate lucrurile la rând. În fiecare din ele există ceva din voi.

12 decembrie 1956

Spune că a alergat mult în ultimul timp pentru cunoscuţi. Vorbeşte despre viaţa ei bine ordonată, care nu-i permite ca cineva să vină să o vadă de la ora 19,30 la 23,30. „Tu nu îmi scrii nimic despre Georges”.

(N.T. probabil este vorba de vreo familie, întrucât foloseşte pluralul.) Mai spune că Lila este foarte ocupată. Ea pleacă dimineaţa la ora 7,30 şi se întoarce cel mai devreme la ora 16. „Deci sunt aproape tot timpul singură”.

Mai spune că simte că nu vor putea face împreună sărbătorile (adică nu va putea să plece la ei).

„Vreau ca tu să profiţi de tinereţea ta, pentru că, dacă aştepţi să fii fericită când vom fi împreună, rişti poate să nu fii niciodată. Eu nu sunt bolnavă. Văd că alergătura cam multă pentru cunoscuţi m-a obosit totuşi”.

13 decembrie 1956

Chiar azi am scos pantofii cei buni din sertarul dulapului unde păstrez pantofii şi sandalele pariziene. Iar am avut dorinţa să-i pun, întrucât azi după-masă mă voi duce la Denis. Este Sfânta Lucia şi-i voi duce Luciei o sticlă de ţuică, care ei îi place mult, şi flori. Voi face act de prezenţă, pentru că nu prea am poftă de vorbărie şi ştiu că acolo va fi lumea obişnuită.

Dragă, vineri am să merg la vamă pentru a vedea dacă este adevărat că se primesc şi mărfuri alimentare… se pare că listă a fost amplificată.

În orice caz tu poţi să trimiţi şi rochia de cameră, pentru că am nevoie de ea, deci nu te superi, să fie dintr-o stofă mai groasă. Da, m-aş fi gândit la o rochie din bumbac, pentru a te face să cheltuieşti mai puţin.

Miercuri, 21 decembrie 1956

Nu ştiu dacă ţi-am spus că anul acesta aniversarea ta a căzut într-o luni, exact ca atunci când te-ai născut, şi că timpul a fost la fel, cu ninsoare şi foarte frig. Eu am rămas meditând la această coincidenţă. De sus, de la fereastra mea, văd valurile râului acoperite cu zăpadă, râul albastru care munceşte mult cu gheţarii, oameni zgribuliţi, cu capul ascuns între gulerele ridicate, care merg puţin mai încet decât ar alerga, arborii dezbrăcaţi, disperaţi de trişti. Numai arborele meu îşi mai păstrează resturi din frunză să straşnică, pe ici pe colo frunze verzi ca şi arse. Oh, această iarnă. Am oroare de ea. Eu am mereu o

teamă lipsită de raţiune că nu voi avea foc. Oh, dragii mei, va mai fi decembrie, ianuarie şi februarie în întregime. Este oribilă iama.

Azi am pus pe Ileana să-mi spele şi să-mi calce lingeria. Iată dragii mei socoteala unei zile de iarnă. Eu mă gândesc la voi ca o nebună.

Alături de-voi viaţa ar fi trandafirie cu căldura umană de care eu am aţâţa nevoie. Vă iubesc cu ardoare.

Mama

*

29 ianuarie 1957 (Strict secret)

NOTĂ

(privind supravegherea operativă a obiectivului BALAGIA, efectuată în ziua de 29 ianuarie, de la ora 7 la ora 23)

Activitatea obiectivului

La ora 13 BALAGIA pleacă de acasă pe jos, merge pe B-dul 6 Martie şi se opreşte în staţia de tramvai B.P. Haşdeu.

Aici aşteaptă timp de un minut până când soseşte tramvaiul 13 şi se urcă, continuă cu el

până la staţia Brezoianu, unde coboară. De aici BALAGIA continuă pe jos până pe Strada Brezoianu, Domniţa Anastasia.

Ilfov, Minai Vodă, Calea Victoriei, şi intră în Poşta Centrală, oră fiind 13,20. Aici BALAGIA pune două cărţi poştale recomandate interne la cutia poştală, una poşta avion cu destinaţia Paris, o lasă la ghişeul nr. 36. Menţionăm că s-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea lor. La ora 13,20 BALAGIA pleacă de aici pe Calea Victoriei, Str. 30 Decembrie, Poşta, şi intră la nr. 4, Poşta Centrală, Colete interne.

Aici BALAGIA întreabă ceva după care pleacă pe Str. Poştei, Stavropoleos, Calea Victoriei, Str. Mihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenţei, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie şi intră acasă, oră fiind 14,00. Supravegherea continuă.

Maior de securitate Serghei Gheorghe Şeful grupei, cpt. Branea Dumitru

29 ianuarie 1957

„Obiectivul Ecaterina Bălăcioiu

Strict secret

Direcţia a II-a

Indicativ: 2

Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la ora 6,20 când Ecaterina s-a sculat şi se ocupă cu diverse treburi. La ora 7 deschide aparatul de radio. La ora 9, Ecaterina trece alături de unde nu se mai aude nimic. La ora 10, Ecaterina revine în cameră unde mută posturile la radio, gospodăreşte până la ora 13 când pleacă din casă şi se face linişte. La ora 14 şi 5 revine în casă, deschide aparatul de radio şi se mişcă prin cameră. La ora 15 şi 20 vine o doamnă cu care Ecaterina vorbeşte, dar din cauza emisiunii radiofonice nu se înţelege nimic, decât foarte rar, cuvinte izolate, complet neconcludente. Puţin mai târziu ele pleacă în camera de alături de unde nu se mai aude nimic. La ora 17 doamna pleacă, Ecaterina revine în cameră, umblă prin încăpere. La ora 18 sună telefonul. Este o convorbire neconcludentă, de aproximativ 5 minute. Apoi trece dincolo şi se aud diferite zgomote în bucătărie.

În jurul orei 20 revine în cameră, unde Ecaterina ascultă posturi străine la radio. La ora 21,45 Ecaterina închide radioul şi se culcă. În casă se face linişte care se menţine pe tot restul nopţii.

29 ianuarie 1957 Strict secret nr. Ţel. 60424 Indicativ 232

Ora 18,01 (chemat-durata 6 minute şi 45 secunde) D-na: Cornel n-a sunat şi la tine? D-na 24: Dar cât e de atunci? D-na: O secundă atunci. D-na 24: Da.

D-na: Am sunat şi mi-a răspuns cuplajul.

D-na 24: Da. Am sunat eu sâmbătă după-amiaza, şi n-ai mai răspuns.

D-na: Eu sâmbătă după-amiaza am fost la dentist, iar vineri după-amiaza am plecat de acasă la ora 18. D-na 24: Ce face Jeni? D-na: E internată. D-na 24: Pentru operaţie? D-na: Pentru analize deocamdată.

D-na 24: Da. Draga mea, am o rugăminte la tine, să-mi explici tu. Am primit un aviz. Spune că trebuie să dau o diferenţă. Scrie aici 16 ianuarie – l februarie.

D-na: Vrasăzică trebuie să plăteşti până la 1 februarie. D-na 24: Nu trebuie neapărat acum?

D-na: Nu, poţi să întârzii cinci zile de la primirea avizului, indiferent de dată.

D-na 24: Da.

D-na: Eu plătesc la sfârşitul lunii între 25 şi 1. Aşa că du-te până atunci. D-na 24: Da.

D-na: Şi ochii ăştia mă supără rău.

D-na 24: Ţi-am spus să te duci la Paraipan.

D-na: Am fost şi mi-a spus că am o infecţie cronică.

D-na 24: Şi aia cu ce trece?

D-na: Mi-a dat deocamdată sulfatiazol să pun în ochi.

D-na 24: Concentraţia ţi-a făcut-o la farmacie?

D-na: Da. Cu reţetă.

D-na 24: Da.

D-na: Mi-a spus că de ce-am lăsat-o să devină cronică. D-na 24: Da.

D-na: Şi mi-a băgat nişte seringi în ochi. D-na 24: Da.

D-na: Dar se umflă şi mă mănâncă. D-na 24: la ce ţi-a dat. Vreo rochie frumoasă ţi-ai mai făcut? D-na: Nu. Altceva mi-am făcut frumos. Eşti acasă mâine? D-na 24: Da.

D-na: Atunci las că vin eu la tine şi-ţi arăt. Înainte te chem. D-na 24: Da, bine, aştept să mă chemi.*

29 ianuarie 1957

NOTĂ

Privind identificarea persoanei care a vizitat-o pe Bălăcioiu Ecaterina în ziua de 27 ianuarie 1957.

Din verificările efectuate pe teren precum şi din datele obţinute de la Spaţiul locativ a reieşit că persoana este MÂNU LUCIA, fără ocupaţie, n. la 9.06.1895, fiica lui Constantin şi Elena şi locuieşte în Intrarea Ţambalului nr. 6, geamul din dreapta.

1 februarie 1957

La ora 9,45 BALAGIA pleacă de acasă pe jos, cu un copil în etate de 4 – 5 ani, pe B-dul 6 Martie, iar în staţia de tramvai B.P. Haşdeu ia tramvaiul

nr. 13 şi coboară la staţia Universităţii. De aici BALAGIA continuă împreună cu copilul pe B-dul Republicii, Str. Academiei, Eugen Carada, Lipscani, Smârdan, Stavropoleos, şi intră la biserica din Str. Poştei, colţ cu Stavropoleos, oră fiind 10,15. După 10 minute BALAGIA împreună cu copilul ies din biserică şi continuă pe Strada Poştei şi intră în oficiul de primire a coletelor, oră fiind 10,25, de unde ridică un colet de dimensiunile 50 x 25 cm, ambalat în hârtie de culoare maron deschisă.

De aici BALAGIA împreună cu copilul pleacă la ora 10,45 pe Strada Poştei, 30 decembrie, Calea Victoriei, şi intră la Poşta Centrală, unde depune două scrisori cu destinaţia Paris (s-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea corespondenţei).

La ora 10,50 BALAGIA împreună cu copilul pleacă de la Poşta centrală pe Calea Victoriei, Strada Mihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenţei, B-dul Schitu Măgureanu, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie şi intră la atelierul de încălţăminte „Marianne” unde stă timp de cinci

minute, după care iese şi intră la cofetăria particulară „Teichman” unde stă timp de două minute, după care iese şi continuă pe B-dul 6 Martie, intră acasă oră fiind 11,40.

Supravegherea continuă.

2 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

3 februarie 1957

La ora 9 BALAGIA pleacă de acasă, pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră în secţia de votare nr. 4, situată în incinta Institutului de Juridică, oră fiind 9,05. După 5 minute, BALAGIA iese de aici şi continuă pe B-dul 6 Martie, şi intră în centrul de pâine, unit. nr. 531, de unde cumpără o franzelă, după care se reîntoarce pe B-dul 6 Martie şi intră acasă, oră fiind 9,25.

La ora 14,45 BALAGIA pleacă de acasă având asupra sa o plasă în care avea două pachete, merge pe jos pe B-dul 6 Martie şi intră la Bufetul „Facultăţii”, unitatea nr. 52. Aici merge la bufet şi cumpără 100 grame de şuncă, în valoare de 4,50

lei, pe care o ia la pachet, o introduce în plasă, după care iese şi se reîntoarce pe B-dul 6 Martie şi se opreşte în staţia de tramvai B.P. Haşdeu. Aici se întâlneşte cu o individă cu care discută timp de două minute, până când soseşte tramvaiul 14, după care se despart. Individa a fost fotografiată şi luată în plasare dându-i-se numele conspirativ de „ÎNALTA”. De la despărţirea de „ÎNALTA” BALAGIA se urcă în tramvaiul nr. 14, clasa I şi ia loc pe bancă a doua din rândul din dreapta, continuă cu el până la Piaţa Iancului, unde coboară. De aici continuă pe jos prin Piaţa Iancului şi se opreşte în staţia tramvaiului 26. Aici aşteaptă timp de un minut, până când soseşte tramvaiul 26, clasa I. Îl ia şi continuă cu el până la staţia Spitalul „Colentina” unde coboară. De aici continuă pe jos până la Staţia Ştefan cel Mare şi intră în spitalul Colentina serviciul de ortopedie, la camera 13 unde vizitează pe numitul DIACONESCU STELIAN timp de 45 de minute, între orele 15,15 – 16. La ora 16 BALAGIA pleacă de aici pe jos pe Şoseaua Ştefan cel Mare şi se

opreşte în staţia Spitalul „Colentina” unde aşteaptă timp de patru minute, până când soseşte tramvaiul nr. 26, se urcă în el la clasa I şi continuă cu el până la staţia Piaţa Iancului, unde coboară.

De la coborâre BALAGIA continuă prin Piaţa Iancului şi se opreşte în staţia tramvaiului 13 unde aşteaptă timp de două minute, până când soseşte tramvaiul 13, se urcă la clasa l-a, ia loc pe banca a 2-a din faţă, rândul din stânga şi continuă cu el până la staţia B.P. Haşdeu, unde coboară. De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră la tutungeria unit. nr. 590 de unde iese după un minut şi intră acasă oră fiind 16,30.

MIŞCAREA LEGĂTURII... ÎNALTA”: de la despărţirea de BALAGHIA, „ÎNALTA” mai aşteaptă în staţia Haşdeu timp de 3 minute, până când soseşte tramvaiul 13, se urcă şi continuă cu el până în staţia Piaţa Dimitrov, unde coboară.

De aici continuă pe jos pe Strada Sf. Ştefan şi intră la nr. 4 oră fiind 15,15. La ora 17 40, „ÎNALTA” iese de aici şi continuă pe strada Sf. Ştefan şi se opreşte în staţia Piaţa Gheorghi

Dimitrov, unde aşteaptă timp de 2 minute, până când soseşte tramvaiul nr. 14, se urcă în clasa l-a şi continuă cu el până la staţia Haşdeu unde coboară.

De aici continuă pe jos pe B-dul 6 Martie şi intră la nr. 95 B, oră fiind 18,05 (urmează să se stabilească etaj şi apartament).

Semnalmente:

Etate: 45 – 50 ani, statură înaltă, corpolenţa plină, faţa ovală, tenul şaten, nasul mare, rectilin, cu baza dreaptă, sprâncenele negre, părul vopsit maron închis pe obrazul drept are mai mulţi negi.

Îmbrăcăminte: palton maron, batic maron, pantofi maron, poşetă dreptunghiulară de culoare maron.

Supravegherea continuă.

4 februarie 1957

La ora 12,30, BALAGIA iese de acasă, merge pe B-dul 6 Martie, se opreşte în staţia de tramvai Haşdeu, aşteaptă 2 minute până la sosirea tramvaiului 13 în care se suie şi coboară la staţia I.T.B. Universităţii; după coborâre BALAGIA

merge pe jos pe B-dul Republicii, Str. Academiei, Doamnei, Smârdan, Str. Poştei şi intră la Poşta Centrală, secţia Mesagerie, fiind ora 12,55. Aici BALAGIA consultă un tabel în care se arată ce obiecte pot fi trimise din străinătate, după care ia tabelul şi-l copiază pe hârtie. De aici BALAGIA pleacă la ora 13,40, merge pe Str. Poştei, 30 Decembrie, Calea Victoriei, intră în Poşta Centrală, unde depune două scrisori cu destinaţia Paris, la cutia poştală de lângă ghişeul 47. (S-au luat măsuri prin T.O. pentru interceptarea corespondenţei.)

La ora 13,50 BALAGIA iese de aici, merge pe Calea Victoriei, Str. Mircea Vodă, Lipscani, Splaiul Independenţei, Calea Plevnei, B-dul 6 Martie, opreşte. În faţa aprozarului unit. nr. 23 din Piaţa Mihail Kogălniceanu unde priveşte 7 minute în vitrină apoi continuă pe B-dul 6 Martie şi intră acasă, oră fiind 14,15. Supravegherea continuă.

5 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

6 februarie 1957

În cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

7 februarie 1957

La ora 12,15, BALAGIA pleacă de acasă pe jos şi merge pe B-dul 6 Martie şi intră la Cofetăria „îngheţata” ce aparţine individului Fr. Teichman cu nr. 5108/953 unde stă circa un minut, după care iese şi continuă pe B-dul 6 Martie, iar în Piaţa M. Kogălniceanu se întoarce înapoi pe B-dul 6 Martie, şi se opreşte la vitrina Bufetului Facultăţii unde priveşte un minut, după care continuă pe bdul 6 Martie şi intră acasă fiind ora 12,05.

Supravegherea continuă.

8 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

9 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

10 februarie 1957

În tot cursul zilei Obiectivul nu a părăsit

domiciliul. Supravegherea continuă.

11 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit domiciliul. Supravegherea continuă.

12 februarie 1957

La ora 12,50, BALAGIA pleacă de acasă pe B-dul 6 Martie, iar în staţia de tramvai B.P. Haşdeu ia tramvaiul nr. 13, el. I şi coboară la staţia Ion Brezoianu.

De aici BALAGIA continuă pe Strada Brezoianu, Domniţa Anastasia, Ilfov, Mihai Vodă, Calea Victoriei şi intră la Poşta Centrală oră fiind 13.

În Poşta Centrală merge la ghişeul 46 de unde cumpără timbre poştale pe care le aplică pe scrisori, după care le introduce în cutia poştală din interiorul Poştei, situată lângă ghişeul nr. 46 – 47. (S-au luat măsuri pentru interceptarea corespondenţei.)

De aici BALAGIA pleacă la ora 13 pe Calea Victoriei, Jvlihai Vodă, Ilfov, Lipscani, Splaiul Independenţei, B-dul Haşdeu, 6 Martie şi intră

acasă, fiind ora 13,50. Supravegherea continuă.

13 – 14,16,17,18 februarie 1957

În tot cursul zilei BALAGIA nu a părăsit locuinţa. Supravegherea continuă.

Opresc aici acest straniu jurnal, transcris din voluminosul Dosar 51631 din Arhiva S.R.I., Fondul X, conţinând trei tomuri a câte 500 pagini fiecare, constând aproape în exclusivitate din corespondenţa între cele două femei, dar şi din note de ascultare a convorbirilor telefonice, uneori străine, ca aceea care i s-a pus în seamă şi pentru care a fost interogată ore întregi, pe care am transcris-o mai sus, înregistrări cu microfonul în casă, urmăriri pe stradă, corespondenţă interceptată, note despre conţinutul pachetelor primite şi trimise, semnate de ofiţerii de securitate: Preda Ion, Nită Gheorghe, Vasilescu Traian, agenţii cu nume de cod, „Tomescu”, „Mişa”, „Irina”, sau de intelectuali cunoscători de limbi străine, ca acela care prelucrează această corespondenţă, locotenentul Ciocan Dumitru. Fiindcă întreaga corespondenţă, scrisori şi cărţi

poştale, este în limba franceză, cum s-a putut uşor deduce, sper, după tonul involuntar parodic, nu doar stângaci, al multora dintre ele. Originalele nu le-am avut la dispoziţie. Cele venite din Franţa au fost arse ca „nefolositoare pentru anchetă”, aşa cum au fost arse sute şi mii de pagini de romane, memorii, corespondenţă, poeme, lucrări filosofice şi ştiinţifice, despre existenţa cărora nu ne mai putem face o idee decât din liste-ie-anexă la procese-verbale, în care tocmai asta se spune: că lucrările respective au fost distruse ca nefolositoare pentru anchetă, după ce omul asupra căruia au fost găsite a fost deja condamnat, aşa cum se va întâmpla cu personajul nostru, un an mai târziu.

În 1958 corespondenţa dintre Ecaterina Bălăcioiu şi fiica ei capătă aspectul unui dialog din ce în ce mai bruiat de zgomote străine, înregistrările, urmăririle, acasă, pe stradă, la telefon, des-chiderea scrisorilor şi prelucrarea lor („exploatarea”) de către trei şi patru servicii diferite care le întorc pe toate feţele deşi

„obiectivul” lor nu face zile întregi altceva decât să iasă din locuinţa de pe B-dul Elisabeta, să se oprească în staţia Haşdeu, să aştepte două minute până vine tramvaiul, cu care se duce la poştă să pună o scrisoare, la biserică să aprindă o lumânare, şi apoi să vină din nou acasă şi să-şi lanseze strigătele ei disperate, cărora le răspund de dincolo strigătele de îmbărbătare ale fiicei sale. Şi să asculte „posturi străine”, şi să le comenteze cu elevele ei. Treizeci de ani mai târziu, acestea recunosc că da, aşa era, decât că postul Radio Paris era atât de bruiat, încât practic nu se înţelegea nimic, şi câteodată şi vocea pe care-ea voia s-o audă nu era decât o gâjâială imposibil de distins de orice altă voce.

Plouă tot timpul şi e tot timpul frig în scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu. Un frig metafizic, bacovian, o teroare a frigului străbate din scrisorile ei. „S-au luat măsuri de interceptare”, zice Direcţia a VII-a şi, după ce-i scotocesc în pachete, spun de asemenea: „coletul s-a redat în circuitul vamal”. Toată Direcţia a VII-a, cu

misteriosul ei serviciu „C”, cu echipele de tot felul, de ascultare, de urmărire, de interceptare a corespondenţei par să lucreze cu enormă risipă de energie, hârtie de scris, oameni, timp – şi bani, fireşte, pentru a mai putea descifra câte un mesaj „cifrat” în corespondenţa şi relaţiile numeroase ale acestei femei de –, în curând, 70 de ani. Traducătorul Ciocan rezumă şi din când în când citează fragmente din scrisori păstrate în fotocopie, traduse de mână, recopiate la maşină, prelucrate în note, expediate sub formă de extrase din extrase către alte „servicii”, ca într-un dement roman folosind o diabolică mise en abâme.

N.T.

— Spune el rezumând ziua de 22 ianuarie 1958:

A hoinărit în oraş cu autobuzul, cu tramvaiul şi pe jos pentru a-şi face poftă de mâncare.

Exasperat, şi parcă pe bună dreptate: victimă lui era fericită, pentru că era liberă să hoinărească pentru a-şi face poftă de mâncare, pe când el nu era liber, ci obligat să-i alerge pe urme, pe orice

vreme.

La prânz – continuă Ciocan, şi-a gătit de regim, după-masă a spălat vasele. I-a făcut vizită Ghiocel cu o mătuşă a lui. A doua zi s-a simţit rău pe drum şi s-a întors acasă. A luat vitamina B.

Exasperat, vădit exasperat, dar neputând să omită nimic, pentru că nu se poate şti care din toate aceste gesturi ascunde o faptă dăunătoare regimului.

În 26 ianuarie trebuie să citeze:

I-am transmis lui Ly chestiunea aceea a valizei. Ea a rămas perplexă.

Mai ales numele proprii sunt importante. Ele apar înconjurate, subliniate, marcate de semne de exclamare şi întrebare, probabil ale şefilor, şi deschid noi piste, noi şantiere, noi fronturi de lucru pentru acest serviciu în continuă activitate. Când textul, cam şters, oricum, în fotocopia micşorată, devine ilizibil, el îl înlocuieşte cu puncte-puncte, doar din scrupul profesional, fiindcă totul este oricum prea lung şi prea detaliat.

Alteori, chinuit parcă de sentimentul

vinovăţiei, traduce din nou scrisori întregi (2 februarie ’58) în care Ecaterina povesteşte cum a reparat covorul pe care ea şi soţul ei îl numeau „O mie şi una de nopţi”; cum femeia de serviciu a rupt cheia în uşă şi ea a rămas pe din afară. Uşa a fost reparată de un lăcătuş beat. Exami-nat sub teroarea unei culpe aproape religioase a dezerţiunii de la datorie, episodul cu cheia ruptă în uşă beneficiază de trei-patru prelucrări şi, alături de traducerea integrală, de fotocopia textului în franceză, mai avem şi o plină de importanţă N.T.:

Când a venit acasă, a avut o surpriză neplăcută. Micuţa bonă a lui Ghiocel rupsese cheia în uşă. A adus un lăcătuş. Cu greu, lăcătuşul a deschis uşa. El a cerut o sumă mare de bani, care i-a fost refuzată. Lăcătuşul amenin ţa că va închide uşa la loc. Până la urmă l-a îmblân-zit flatându-l, lăudându-i calităţile de bun meşteşugar. Preţul a scăzut la jumătate şi astfel totul s-a rezolvat.

Din vigilenţă, din teamă, din dorinţa de a-şi

dovedi compe-tenţa, sau, pur şi simplu din satisfacţia muncii bine făcute, el prelucrează, exploatează şi câteodată transcrie tot. Chiar şi fraza aceasta absolut inutilă pentru „organe”, atât de inutilă încât probabil tocmai de aceea le sare în ochi şi le devine suspectă, ca un mesaj cifrat: „ACESTA ESTE TRAMVAIUL CARE TRECE PE SUB FEREASTRA MEA CU UN ZGOMOT HODOROGIT, pe care Ciocan Dumitru o transcrie în întregime şi şeful lui, sau tot el, o şi subliniază.

… Şi totuşi, nu atât de inutilă, această focalizare pe un detaliu: ca şi cum, notând, Ecaterina Lovinescu ar fi intrat într-o stranie comunicare cu aceia care, înregistrându-i toate mişcările şi toate cuvintele, notau din când în când aceeaşi propoziţie („Acum trece tramvaiul şi nu se mai aude nimic”), fără să aibă însă cunoştinţă de comunicarea asta şi neurmărind-o cu niciun chip, nici măcar din maliţie.

Sigur că Ly, nume conspirativ pentru ea însăşi, Mică, nume pentru fiica ei, Vivian, pentru ginerele Virgil Ierunca, despre care elevelor le

spunea că se numeşte Constantinescu, şi Ioana, pentru Ion Caraion, prietenul acestuia, sunt manipulate şi într-un fel de joacă.

Scrisorile originale, în limba franceză, interceptate, fotocopi-ate, apoi traduse sau „exploatate” în acest fel, sunt micşorate, unele până la a deveni ilizibile şi cu lupa, iar altele, şterse. Cum s-a văzut, traducerea este departe de a fi perfectă. Aşa cum sunt însă, cu absurdităţi precum „chevet” confundat cu „cheval”, „serviette” tradus prin „servieta”, „vous aurez un couvert a mă table” devenit „sunteţi acoperiţi”, ceea ce adună în jurul acestor biete scrisori toate cele cinci direcţii ale Securităţii Statului, fiecare cu semnătura, semnele sale de întrebare, culoarea sa de cerneală şi grafia sa, sunt singurele documente din care putem deduce că Ecaterinei Lovinescu îi era tot timpul frig, că situaţia aceasta nu mai putea continua, că-i era un dor sfâşietor de copilul ei şi nu mai trăia decât ca să-l vadă („numai noi două, noi două, noi singure”) şi că „dulcegăriile” din scrisorile fiicei ei exprimau

acelaşi lucru („te aşteptăm amândoi cum nimeni în lume n-a fost vreodată aşteptat” etc). Unele beneficiază de traduceri absurde: „De la urmaşii voştri multă dragoste” este „echivalentul” unei telegrame de felicitare „Voeux fervents, espoir, grand amour”, în care cei doi exprimau speranţa de a o vedea în curând la ei. Jocurile de cuvinte rezultate din lapsusuri, de care probabil că cele două femei se amuzau (je tombe de soleil, în loc de je tombe de sommeil), trebuie să le fi dat mari bătăi de cap celor ce le exploatau. De altfel, sublinierile uneori duble, şi triple, şi foarte apăsate, cu creionul şi întărite cu o bară verticală pe marginea paragrafului respectiv, aparţin celui care a „exploatat” materialul, sau şi mai probabil superiorului său ierarhic – de unde se poate deduce şi ce nu era banal pentru ei: orice nume propriu, vizitele primite şi făcute de Ecaterina Bălăcioiu, şi demersurile ei pentru viză. Ancheta ulterioară a constat în decriptarea acestor nume. Unele dintre ele, chiar ale unor protagonişti principali ai viitoarei înscenări, ca Ion Caraion,

altele, ale unor persoane puse şi ele sub observaţie dar rămase în aşteptare, fiindcă, aşa cum spune un sovietolog celebru, Securitatea obişnuia să-şi utilizeze cadavrele în mai multe scopuri.

Să spunem în treacăt că actriţa Marietta Sadova, fostă soţie a lui Haig Acterian (militant în extrema dreaptă interbelică, trimis pe front în batalioanele de pedeapsă şi mort în luptă), răsfăţată acum a regimului, artistă emerită, decorată cu Ordinul Muncii, fusese într-adevăr în turneu cu Teatrul Naţional, văzuse la Paris pe soţii Ierunca, ca şi pe Emil Cioran şi Mircea Eliade, de la care adusese, pentru prietenii lor rămaşi în România, Pădurea interzisă şi Tentation d exister. Va fi arestată la 15. X. 1959 şi judecată în lotul „legionar" Noica-Pillat, alcătuit din 25 de membri (doi vor deceda în timpul anchetelor), condamnată, prin sentinţa nr. 4 din 1 martie 1960, la opt ani temniţă grea, şi pusă în libertate printr-un decret de graţiere, 5/1963, din 18 ianuarie, eliberată efectiv la 14 februarie 1963, pentru

motive de sănătate.

O „Notă” scrisă de mână, provenită de la sursa „Fany” şi datată mai 1956, informează pe pagina imediat următoare filei de „jurnal” insolit în care se semnala întâlnirea doamnei Bălăcioiu cu ea:

Caracterizare

SADOVA MARIETA e mai tare în perfidie şi mai deşteaptă decât meschinul cu duhul blând şi cu surâsul resemnat, ştie să câştige încrederea oricui, a fost mare legionară, dar din „păcate” este bună prietenă cu Elvira Godeanu, ştie să fie fermecătoare când vrea, blânda, dar zgârie rău. Este fiica lui Toma... născută la 14. VII. 1897, la Sibiu. Domiciliază în Bucureşti. Directoare Studioul „C. Nottara”.

În rest, goana după nume proprii n-are de cele mai multe ori nicio justificare. Deşi pe Ecaterina Bălăcioiu o vizită, într-adevăr, multă lume. Şi, tot pentru a clarifica, ospăţul „sardanapalic” descris în una din scrisori sărbătoreşte nu aniversarea ei, care-i născută în

28 februarie, ci pe... a fiicei absente. Este adevărat că în 25 noiembrie fostele ei eleve veneau să-i aducă, de Sfânta Ecaterina, flori. Cu acest prilej a căutat-o în toamna lui 1958 Aurelia Ghenciulescu, şi o femeie cu aluniţă neagră pe gât, sau pe obraz, sau pe bărbie, i-a spus, mai mult din ochi, că nu mai este acolo, şi ea a înţeles că a fost arestată. În acelaşi fel plin de fantezie şi imaginaţie, sărbătorise ea şi căsătoria fiicei ei, în chiar ziua când avusese loc, cu flori, coroniţe, verighete, toasturi, numai protagoniştii nu. Astfel încât aceasta are dreptate să spună, cu toată discreţia şi stăpânirea de sine pe care şi-a impus-o: „Ori de câte ori vine vorba de ea, mă precipit: mi-e teamă că nu voi ajunge niciodată s-o numesc destul, să-i dăruiesc chipul şi firea de excepţie celorlalţi, ca să nu piară, odată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea”.

Pentru Ciocan Dumitru, exasperat de scrisul mărunt, plin de detalii inutile, de nume proprii pe care nu ştie de cine să le lege, de galicismele unei limbi franceze care nu se învaţă cât ai bate din

palme la şcoala de securişti, „minunea” care era mama Monicăi Lovinescu nu era aşa de evidentă.

Trebuie să-l mai fi terorizat şi faptul că un fel de „lot martor”, alte echipe deci, urmărea acelaşi obiectiv şi, controlând-o pe ea, îi controla implicit temeinicia propriei munci.

Iată „planul de muncă” elaborat în decembrie, eşalonat pe perioada 1 ianuarie-31 martie şi, vizând obiectivul care până atunci era doar în grija lui, mă rog, cât priveşte traducerea corespondenţei cel puţin:

1. Până la 1 februarie vom organiza o percheziţie secretă la domiciliul Ecaterinei Bălăcioiu, în vederea obţinerii de probe asupra agenţilor lui Ierunca, care o vizitează. Tot prin această percheziţie secretă urmărim să obţinem material compromiţător asupra lui Alexandru Brână şi Ion Caraion (…)

2. În vederea identificării agenţilor lui Ierunca, care o vizitează pe Ecaterina Bălăcioiu, vom lua următoarele măsuri urgente:

— Vom trece la instalarea dublului X la

domiciliul Ecaterinei Bălăcioiu;

— Vom organiza periodic supravegherea operativă a Ecaterinei Bălă-cioiu prin filaj şi post fix.

(…)

4. Până la crearea agenturii din categoria elementelor de mai sus, vom trece la dirijarea agenţilor „IRINA” pe lângă Bălăcioiu şi „O MIŞA” pe lângă LIPATTI V, care apare în corespondenţa ei. De asemenea vă fi dirijat agentul „BOTE” al dr. V pe lângă BRÂNĂ ALEX.

Am citat aici din Cartea albă a Securităţii. Istorii literare şi artistice (1969 – 1989).

Acum o să completez documentul, pe care îl deţin în întregime, fotocopiat din A.S.R.I., fond D, dosar nr. 11 119, voi 7 p. 245: înlocuind punctele de suspensie dintre primele paranteze cu fragmentul de frază suprimat, textul devine: „… să obţinem mate-rial compromiţător asupra lui Alexandru Brână şi Ion Caraion, în vederea recrutării unuia dintre aceştia pentru că prin ei să putem subordona rezidenţa lui IERUNCA din

ţară”.

Cel de-al doilea rând de paranteze cuprinde următoarele: „În vederea creării unei agenturi prin care să putem întreprinde acţiuni operative, ca subordonarea rezidenţei lui Ierunca, vom trece la stu-diul următoarelor elemente: Brână, Predescu, Tretinescu, Sârbulescu (acesta este punctat pentru a fi recrutat în acţiunea Bănu)”.

Din acest moment insolitul, Jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu” va deveni un jurnal pe trei voci, şi câteodată pe patru, şi câteodată o voce va reproduce şi altă voce, ca atunci când vom recunoaşte – citită de ea, cu glas tare, înregistrată de microfonul instalat în casă, şi ascultată de agentul care transcrie conversaţiile ei – scrisoarea în care Monica îi povesteşte cum „Vivian” îi aduce cafeaua la pat, cel care ascultă şi transcrie înţelege „Lidia” şi se întreabă alarmat cine este această Lidie şi de unde a mai apărut. Asta când. Jurnalul” nu devine o adevărată harababură de voci, în care fiecare spune altceva, iar cele patru imagini diferite asupra „obiectivului” nu concordă,

spre disperarea celor care supervizează. Ca şi cum, filmată din patru unghiuri diferite, de patru camere de luat vederi diferite, ar rezulta pentru cel ce „coroborează” patru personaje diferite, şi nu imaginile diferite asupra unuia singur, cum ar fi trebuit. Convorbirile telefonice ale misterioşilor ei vecini, ajunse, din greşeală, în dosarul ei, de pildă.

Dar nu ca să-i şicaneze pe ei cu jocurile acestea de-a măştile şi cu „dulcegăriile” ei scria Ecaterina Bălăcioiu în felul acesta. Şi nici măcar pentru ca să-i corupă pe ei, să-i câştige, ca un pescar de oameni ce era – cum crede Monica Sevianu şi cum cred toate cele ce i-au fost eleve, pe care ea le-a asigurat „eşti ca şi fiica mea”; pentru ca să-şi poată semăna în spiritul lor învăţătura şi aceasta să reapară acum, ca un filon aurifer în straturile geologice ale personalităţii lor, sub forma unui citat din Cyrano de Bergerac de Edmond Rostand: „tu seras mă beaute, je serai ton esprit”.

Visul Ecaterinei Bălăcioiu, cuibărit în inima ei ca o boală, vis pentru care doi ani mai târziu, în

delirul agoniei, la Jilava, va face bagaje, va urca în trenuri, va trece frontiere, şi va ajunge la ea, cum i-au povestit fiicei femeile care au văzut-o murind, visul acesta este ceea ce – conştiincioşi şi nevoind decât să-şi facă datoria lor de securişti –, nu văd, când îi descifrează scrisorile şi se enervează, securiştii. Scriind aşa, absolut despre toate nimicurile, ea nu scria pentru ei. Deşi se ştia urmărită şi deşi avea şi aici, în scrisori, ceva de fiinţă artificială, autosupravegheată, prea perfectă ca să fie adevărată, ea nu voia, transmiţându-i fiicei propriile ei sentimente şi întreaga realitate în care trăia – de la făcutul veselei şi cheia ruptă în broască, până la reparatul garderobei şi pregătitul dejunului – decât să zăbovească un timp cât mai îndelungat în tovărăşia propriului copil. Iar dacă, în febrilitatea ei, scrie şi absurda frază „Ăsta este tramvaiul care trece pe sub fereastra mea cu un zgomot hodorogit”, care se regăseşte bizar şi în notaţiile securiştilor ce o urmăresc, eu una prefer să cred că e ca şi cum ar vrea să-i transmită fiicei ei, peste ani, îndemnul ca, dacă va

putea să redea lumii fiinţa ei de lumină, să-i numească astfel evocarea:

TRECE TRAMVAIUL, DAR SUPRAVEGHEREA CONTINUĂ.

Nu, CASA e prea puţin pentru un titlu, din punctul lor de vedere; iar TRECE TRAMVAIUL e prea puţin, din al ei, care ştie.

În 12 februarie 1958, când reiau fragmentar, şi traducând singură, notaţiile lor, mai erau până la arestarea ei doar 3 luni. Ceea ce însă ea nu bănuieşte.

În 12 februarie îi scrie fiicei ei:

„Ieri-dimineaţă am aşteptat-o pe Ileana pentru a repara covoarele. Dar ea nu s-a putut mişca din cauza zăpezii”. Astăzi însă este vizibil mai liniştită, Ileana a venit, o aude cum face curat prin camera de alături, i-a adus varză, adaugă ea, după obiceiul de a relata copiilor toate detaliile. Subliniat de ei: „Ileana este încântată atunci când vine o dată la trei săptămâni să-mi dea o mina de ajutor”.

„Scumpa mea, am primit cărţile tale poştale

din 10 şi 14. Îţi mulţumesc, iubito, pentru osteneala pe care ţi-o dai pentru fosta mea elevă. Măsor în raport cu bucuria mea bucuria părinţilor care ştiu acum că cineva se îngrijeşte de copilul lor într-o ţară străină”.

I se pare uneori că momentul întrevederii este aproape şi atunci se nelinişteşte în faţa „probei proximităţii”:

Scumpii mei, nu mă idealizaţi prea mult. Distanţa e cea care-mi estompează defectele. Este foarte adevărat că noi am fost lovite de durerea despărţirii şi că dragostea noastră s-a înnobilat în focul unei dureri necunoscute de părinţi în general. Ce fericiţi sunt părinţii aceştia norocoşi, fiindcă se găsesc lângă cei dragi. Noi două însă, noi visăm împreună, inimile noastre bat în acelaşi ritm.

Este o tensiune vizionară, mistică în acest elan, străbătut, ca orice tensiune mistică de momente de pustiu, de „acedie” („uneori sunt însă sceptică”) dar întreţinut mai ales de propria putere:

Ţi-am spus vreodată că în timpul acestor 11 teribili ani de despărţire am avut viziuni (vai, Jeanne d'Arc), presimţiri că am să te văd curând? Trăiam trei zile într-o încordare teribilă, cu nervii întinşi la maximum, halucinată. O dată mi-am spus: La sfârşitul săptămânii o să plec. Mi-am revenit însă. Acele trei zile m-au consumat, eram ca după o boală. Mă clătinam mergând, de parcă mă îmbătase speranţa întoarcerii la viaţa normală. Ceilalţi pot să aştepte. Eu însă am atât de puţine zile în faţă. Uneori simt atât de mult nevoia să plâng deasupra celor 11 ani de speranţă, decepţie şi singurătate… în inima mea nu eşti decât tu. Tu ai fost blândeţea şi consolarea mea, tu ai fost idealul meu atins, tu ai fost fericirea mea, singura fericire a vieţii mele.

Dacă n-ar fi fost atât de conştiincios, Ciocan Dumitru ar fi putut remarca în aceste scrisori, „dulcege" cum notează el exas-perat, că are, Ecaterina Bălăcioiu, o extraordinară capacitate de a ieşi din propria-i disperare, de a-şi schimba starea de spirit, şi chiar de a pune în scenă

spectacole:

Ileana îmi spune faimosul „Poftiţi la masă!” Oh, de câte ori, singură, după ce-mi pregătesc totul de parcă aş juca un rol, nu-mi spun şi eu acest „Poftiţi la masă, doamnă!”

Cu toată dragostea, Mama

O altă notă, prelucrând („exploatând”) în 7 februarie scrisoarea ei din 3: a fost la un film cu Fernandel. De cincisprezece zile nu părăsise camera „dar vă jur că nu sunt bolnavă”. Le povesteşte copiilor ei filmul, găseşte că Fernandel este un actor mare. A fost apoi la un teatru de estradă, unde a avut din nou prilejul să afle „cât de mare artistă este prietena ei” (Maria Tănase). Le povesteşte apoi vizita Mariei Botta.

Această vizită, colegii lui Ciocan de la altă direcţie o înregis-traseră cu microfoanele şi o transcriseseră într-o dactilogramă de 27 de pagini, aflată şi ea în dosarul 51 631, din Fondul X, al Arhi-vei S.R.I., mult mai detaliată decât relatarea din scrisorile ei.

Deşi scrisorile ei sunt lungi, de fapt sunt

chiar un jurnal, o emisie neîntreruptă, din care taie panglici, panglici, numai pentru că nu se pot trimite continuu, toate o dată. Scrisul drept, înalt, cu literele foarte plate şi vârâte unele în altele, pe rânduri impecabile, contrastează straniu cu exaltarea lor, aproape monomană. Li se potriveşte mai mult conţinutul anecdotic, care iese la suprafaţă imediat ce disperarea o părăseşte: a vrut s-o mărite pe chiriaşa, Lila, cu un doctor, care însă a pus-o în încurcătură însurându-se cu altcineva, fără măcar s-o prevină pe ea, mijlocitoarea. Din fericire, îi anunţă ea în 30 ianuarie, Lila se va căsători la rândul ei. Logodnicul ei şi ea sunt drăguţi, dar trec prin camera ei când merg la baie.

Povesteşte vizita câte unei prietene, în compania căreia trăieşte „clipe de destindere amicală şi de înţelegere umană”. Citeşte La Fontaine, pe care ar vrea ca ei să-l iubească, fiindcă este „etern ca Biblia”. Dar imediat anunţă că din nou se simte, /noche, vaseu-se, aplatie” (plină de noroi, traduc cititorii ei de profesie şi

şefii lor subliniază repede, fiindcă este într-adevăr suspect), fără motive evidente, decât poate „fiindcă port în mine decepţia de a fi eşuat în toate proiectele mele”. Şi din nou: „Mi-e dor de voi (je me languis apres vous), privesc cu nesaţ fotografiile voastre, merg pe străzi în căutarea unei linişti care vine greu”. Şi „vă iubesc mai mult decât orice pe lume şi mă gândesc la voi cu tandreţe, ca un bolnav intrat în convalescenţă, şi cu pasiune, ca o fiinţă vitează, liberă şi validă”, le spune la sfârşitul scrisorii din 19 aprilie, în care le povesteşte cum, din cauza frigului, a pus godinul în funcţie, după ce l-a curăţat şi l-a frecat bine de rugină.

La rându-i, fiica ei îi scrie (pe 5 februarie, şi se „exploatează” abia pe 11 martie!) despre tot felul de nimicuri, cât mai vesele, dar cu o insistenţă asupra detaliului de parcă s-ar fi despărţit ieri: se bucură, îi spune, că o invită Rody (subliniat din nou de şefii celor care exploatează, deşi nu se poate să nu ştie deja că Rodica este fiica Azotei, sora cu bucle vieneze a Ecaterinei), să

nu uite să-şi ia medicamentele pentru sciatică, să nu-l mai răsfeţe pe ginerele ei: „Glumesc, glumesc, pentru a nu-ţi mai vorbi tot timpul despre dorul meu care a ajuns într-un punct ce nu mai poate fi numit maxim, căci este teribil. Ştii că te-am visat ieri-noapte şi că eram împreună? Mi-era teamă să nu mă trezesc, şi-mi ziceam în vis: oh... dacă ar fi adevărat!” Este apoi tristă că în jurul ei, pe Strada Cassini, se taie arborii (scrisoarea din 10 februarie).

Înainte de aniversarea ei, „ziua cea mai teribilă a anului”, într-o scrisoare scrisă pe jumătate de unul şi pe jumătate de celălalt, cu două grafii abia diferite (dacă nu ne-ar atrage atenţia vigilentul ei „cititor”, vajnicul locotenent Ciocan: „Această scrisoare e scrisă de Ierunca Virgil”) ginerele, cel care în martie ’57 o admira spunându-i că ea „a reabilitat în ochii lui singurătatea”, îşi exprimă speranţa că la anul vor petrece această aniversare împreună.

Maman chérie et lointaine.

— Îi scria el încă din august anul trecut, când

se aflau în vacanţă, în Italia –, ce mult aş vrea să fiţi cu noi în acest colţ de paradis, unde învăţ să apreciez lenea, soarele şi marea. Am impresia astfel că particip la vacanţele dvs. la malul mării şi mă aflu şi mai aproape de dvs. şi de M. Aş vrea atât de mult să fim toţi împreună, să vedem ieşind din mare acest miracol tout noir qui est devenue Monique. S-ar zice că soarele se ocupă în mod special de ea şi îi rezervă razele lui cele mai arzătoare. Închipuiţi-vă că după asfinţit aproape nu ajung s-o mai văd, în aşa măsură se confunda cu noaptea. Sper că vacanţele dvs. Îşi vor urma itinerariul obişnuit şi că veţi spune celor dragi mie cât de mult mă gândesc la ei în fiecare moment şi ce loc esenţial ocupă în sufletul meu sfâşiat de absenţă. (, Aici face aluzie la părinţii lui Ierunca, pe care Ecaterina i-a vizitat în vara anului trecut”, precizează prelucrătorul.) Ne gândim mereu la dvs. şi aşteptăm neobosiţi momentul când vom fi împreună.

Votre fils mille fois prodigue, mais mille fois dévoué

Fac mereu planuri pentru când vor fi împreună, vor lua chiar o maşină, unul dintre ei va învăţa să conducă.

„Ne vom povesti tot, măicuţă scumpă, sunt nespus de fericit de vestea bună pe care ne-o daţi”, îi scria el, în vara lui ’56, când speranţele lor în primirea vizei se aflau la apogeu.

Ne vom povesti tot: dvs., copilăria Monicăi, eu, tot prezentul şi dvs., ultimii ani pe care nu i-aţi trăit, şi ne vom regăsi în dragostea pe care o avem pentru ea. Va fi o sărbătoare a reîntâlnirii. Mă gândesc deja… am pregătit muzica pe care s-o ascult cu dvs, în această casă în care fiecare obiect vă aşteaptă. Vă urmez pas cu pas în demersurile dvs. Tăcerea mea nu e decât forma teribilă şi unică a iubirii mele.

Era momentul când se pregăteau să meargă în vacanţă:

Totul s-a transformat şi a devenit plin de speranţă, îi spune el, datorită veştii care ne-a transformat viaţa. Mă gândesc cu nelinişte la toate drumurile pe care le aveţi de făcut, la toată

oboseala, la faptul că veţi îndura singură toate acestea. Ce fiinţă admirabilă de curaj şi de neobosită activitate sunteţi.

Şi fiica, mai jos:

Dragostea mea, sunt absolut uimită de tine şi nefericită că-ţi sunt atât de puţin de folos. Dacă aş putea să fac ceva, în loc să stau aici cu mâinile în sân, aş suporta mai bine şi această mare bucurie, şi această mare speranţă, şi această mare frică de a te vedea obosindu-te atât. În loc de asta, stăm aici şi vorbim, şi facem proiecte, şi pălăvrăgim cu Vivian, până la epuizare, facem plan după plan şi ne povestim fiecare vis.

Nu stătea nici ea degeaba, în acele două momente când speranţa lor atinsese nivelul ei maxim. Fusese ocupată cu căutarea unui nou apartament. Dacă îl vor găsi, o vor aştepta într-o casă nouă:

Dar ce sunt casele, dragostea mea? Când te vom avea lângă noi, casa aceasta se va transforma într-un mirific castel. Să fim aici împreună este visul cel mai frumos care-ar putea exista de când

există lumea. Dacă ai vedea cum se bucură V! Nu mai facem altceva decât să vorbim despre asta! Convorbirile noastre au căpătat un unic subiect asupra căruia revenim la nesfârşit. Oh, mamă, dacă această fericire ar fi posibilă, totul ar recăpăta un sens, viaţa ar deveni reală şi suportabilă. Ce spun eu, suportabilă, ar fi admirabilă, pur şi simplu. Mă voi înarma cu curaj şi răbdare, continuând să visez, spunându-mi cum te voi îngriji, cum îţi voi aduce la pat micul dejun, cum ne vom plimba împreună prin Paris, cum voi încerca să-ţi ghicesc dorinţele înainte de a le exprima tu. Singurul fotoliu din casă ar fi al tău, numai al tău, deja îl numim fotoliul tău. Mă voi aşeza la picioarele tale şi vom vorbi ca altă dată, chiar mai bine ca altă dată, căci între timp am aflat, prin cumplita experienţă, preţul pe care trebuie să-l acordăm prezentei. […]

Îţi scriu, iubită mamă, din profunzimea acestei nopţi de Paşti, pentru a te simţi aproape de mine şi pentru a fi alături de tine. Cele două voci ale noastre, unite, au îndreptat spre tine un

„Hristos a înviat” şi ştiu că în acelaşi timp tu ne-ai răspuns. Am citit ca pe o rugăciune scrisoarea ta din 26 aprilie, care a sosit ca prin minune azi-dimineaţă. [Aceea care se încheia cu „Vă sărut creştetele aplecate peste aceste pagini” explică, exasperat de „dulcegării”, Ciocan Dumitru.] Mă tem că sunt prea tulburată în această noapte pentru a mă exprima normal. Orice ţi-aş spune ar fi mult mai sărac decât ceea ce simt, decât ceea ce vreau să-ţi spun. Aş vrea să trec peste prezent şi să mă cufund în copilăria pe care ai ştiut să mi-o faci atât de minunată. În această noapte îmi amintesc de anii copilăriei, de pământul Olteniei, pe care îl îndrăgesc tot mai mult, de pământul şi oamenii care l-au locuit dintotdeauna. Îi povestesc lui V. şi-i spun că amintirile acelea. Sunt un izvor nesecat de viaţă pentru mine. Mai este oare nevoie să-ţi spun că am trăit această seară cu gândul la tine şi la tot ce ne este drag? Ne-am rugat pentru toţi şi pentru tot ce ne este drag. Scumpo, acest Paşte ne-a îngreunat sufletul, dar am făcut un teribil efort ca să ne reţinem plânsul.

Te iubim mult, mult de tot, te iubim.

Scrisul mărunt, aparent ilizibil al celor doi, micşorat de foto-copii şi făcut şi mai ilizibil, trebuie că dă de furcă agenţilor. Scrisul Ecaterinei Bălăcioiu e mai uşor descifrabil. În 20 aprilie, le scrie:

„Sunt la capătul puterii şi al răbdării”.

Şi din nou, ploaia, vântul, frigul, umezeala, premoniţiile baco-viene ale unui suflet în care veselia nu este decât masca politicoasă, prea transparentă, a dezolării. Plouă tot timpul în scrisorile Ecaterinei Bălăcioiu, nu numai în februarie, în aprilie, ci şi în iunie:

Plouă în fiecare după-amiază. Chiar dimineaţa, când mă trezesc, totul este verde-gri în cameră; privesc cu un fel de tristeţe frunzele verde închis fără lumina soarelui. Am sufletul greu; oare din cauza timpului, a proiectelor abandonate, sau poate pentru că am văzut-o ieri pe biata mea verişoară, singură într-o casă atât de mare? Oare pentru că am găsit-o singură şi aproape abandonată m-am felicitat că trăiesc din

dragostea fiicei mele dragi, care nu mă va lăsa niciodată singură în disperarea de a-mi pierde echilibrul? Mi-a spus: „Sunt bolnavă din cauza izolării în care trăiesc”. „Nu ştiu de ce însă mă gândesc numai la beciuri umede. Este o obsesie”, le scrie în aceeaşi scrisoare în care povesteşte cum lipise opt fotografii şi completase opt formulare.

Şi din nou, aceeaşi oroare de sărbători, când se iese din cotidian şi se trăieşte în profunzimile dureroase ale sufletului. Din când în când, frazele, într-adevăr cifrate („nu vă neliniştiţi pentru micuţa Ioana, cu hernia ei de disc”), cu nume proprii, subliniate, şi citate de altfel, în interogatorii şi la proces, singurele care îi interesau pe cititorii lor iliciţi, şi pe care aceştia le pescuiesc din masa de „dulcegării” precum stafidele din cozonac.

Deşi din dosarul de urmărire operativă rezultă că în 15 februarie BALAGIA nu părăsise domiciliul, de la 7 la 23, iar documentul de ascultare înregistrează... „liniştea” care „s-a menţinut în locuinţă până la ora 7” etc, în 22

februarie o notă strict secretă raportează despre identificarea persoanelor care locuiesc în Stradă

Grigore Mora nr. 36, raionul I. V. STALIN, adresă vizitată de BALAGIA în ziua de 15. II:

Din verificările efectuate pe teren şi din datele obţinute de la Spaţiul locativ, s-a stabilit că la adresa de mai sus locuiesc următoarele persoane:

JEBELEANU EUGEN, scriitor la Uniunea Scriitorilor, născut la 24.04.1911, în Câmpina, fiul lui Valeriu şi Aurelia.

JEBELEANU FLORICA, soţie, funcţionară la Arte Plastice, născută la 10.05.1914, în Constanţa, fiica lui Gheorghe şi Virginia.

JEBELEANU FLORICA, fiică, născută la 25.07.1951, în Brează, fiica lui Eugen şi Florica.

JEBELEANU TU DOR, fiu, născut la 18.06,1949 în Bucureşti, fiul lui

Eugen şi Florica.

KERUBEIZNER IULIA, femeie de serviciu, născută la 30.05 1920, în Arad, fiica lui Adam şi Ecaterina.

Menţionăm că individul dat spre identificare în nota bază este numitul JEBELEANU EUGEN.

Nota este semnată de căpitanul de securitate Vioreanu Dumitru, de şeful grupei, Leibovici Leibu şi de un Banuc Ion, locotenent-major.

Alte note identifică alte persoane vizitate de obiectivul BALA-GIA în ieşirile ei din casă, urmărite pas cu pas: un instrumentist la teatru, o profesoară pensionară etc.

Ce a făcut Ecaterina Bălăcioiu în tot acest an care înregistrează un fel de reflux al speranţei putem reconstitui în continuare, indirect, după „notele de conţinut" (scrise de data aceasta numai de mână), ale schimbului de scrisori cu fiica ei, expediate de aceasta de la Paris, de la Roma, din satul italienesc unde îşi petrec de obicei vacanţele, din nou de la Paris…

Ştim bunăoară că, pe la începutul lui martie, sâcâita de o bronşită, trebuise să facă un examen radiologie. Nota care prelucrează scrisoarea ei din 9 martie, reproduce „mai întâi, cea mai bună veste, dar nu cea mai bună totuşi, însă cea care o

egalează aproape. Radioscopia de ieri a fost cum nu se poate mai bună. Văzând că starea mea persistă săptămâni şi săptămâni, îmi trecea prin minte că aş avea ceva la plămâni”. Abia acum, că totul trecuse, putea mărturisi autoironie: „oboseală, decepţie, tot felul de lovituri pe care viaţa mi le oferea pe un platou de argint”. A fost să vadă un medic de la Policlinica Uniunii, căreia, prudentă, nu-i dă numele, dar îl elogiază şi fără îndoială fiica ei trebuia să ştie cine era „scumpul şi fidelul nostru doctor de pe vremea tatii”, care a insistat ca ea să revină pentru un nou examen, de data asta la ochi, „căci cred că de 6 ani dioptria mea s-a mai schimbat, şi atunci am să vă rog să-mi trimiteţi altele, rame şi lentile”.

Cealaltă veste bună n-o mai spune. Şi, de fapt, abia se abţine să nu se abandoneze disperării, descurajării, deşi asigură că nu se lasă „năvălită de gânduri chinuitoare” fiindcă nu uită că „este fiica Mumii” – semn de exclamare al traducătorului – şi pentru că, de altfel, „îţi spun sincer, nici n-aş avea timp pentru aşa ceva,

menajul, aproape numai menajul îmi ia tot timpul”. Încheie „cu altă serie de dulcegării”, parcă special ca să-i scoată din fire pe funcţionarii nevoiţi să le descifreze şi să le traducă, şi uitând cu candoare că nu lor le sunt adresate. Atunci când nu conţin deloc nume proprii, scrisorile, din ambele direcţii, sunt numai rezumate, sau „exploatate”:

În urma scrisorilor primite de la doamna Bălăcioiu, expeditoarea acestei scrisori a intrat într-o stare de furie, nervi etc. Cauza este faptul că pachetul pe care îl expediase în România fusese reţinut la vamă şi înmânat numai contra o sumă zisă fabuloasă, ruinătoare pentru doamna Bălăcioiu. Expeditoarea hotărăşte că pe viitor doamna Bălăcioiu să se intereseze de condiţiile de primire a pachetelor, de taxele vamale, să se orienteze asupra lucrurilor necesare pe care le-ar putea primi în mod convenabil. Va trebui apoi să expedieze o scrisoare în care să indice lucrurile pe care le doreşte. Până la primirea acestei scrisori, nu va mai fi trimis niciun pachet, pentru a nu mai

provoca neplăceri. În încheiere urmează o dulceagă serie de urări, sărutări etc. Adresate doamnei Bălăcioiu şi la toţi cunoscuţii.

Exploatat It. [o semnătură indescifrabilă, care începe cu Ghe, de data aceasta.]

Următorul teanc din dosarul 51 631 s-ar putea să fie rătăcit din greşeală. El conţine scrisori din vara anului precedent şi sunt surprinzător de bine traduse.

Un aer de vacanţă anii ’30, superficiali şi veseli, cei de dinainte de marele măcel, cu pălării, voaluri, charlestoane, narcisism feminin şi inteligenţă, un tablou diafan şi transparent ca pânzele impresioniştilor.

Mamina mea scumpă, îi scrie fiica, în 20 august, de la Fregene, din Italia, îţi scriu afară, la ora când se face siesta. Vântul bate tare şi îmi ia cascheta, cărţile poştale, hârtia scrisorii, e o adevărată harababură şi o cursă pentru a le prinde. Imaginează-mă pe scaun, în costum de baie, în faţa casei. Neagră, atât de neagră încât stârnesc mirarea oamenilor de pe plajă, care au

mai văzut totuşi oameni bronzaţi.

Cele două femei nu făcuseră un raţionament chiar total absurd când hotărâseră să-şi scrie în franţuzeşte, scontând probabil pe oarecare sensibilitate a cenzorului lor. O sensibilitate pentru genul evazionist, sentimental, visător, cu insule, iahturi, nume exotice pare să anime de data asta „opera securiştilor”, aproape perfectă, vie. Mai departe, fiica îi povesteşte cum s-a împrietenit cu puştii unor prieteni de la Roma, Lucio şi Dido, de 11 şi 12 ani, cum şi-au făcut o adevărată bandă, din care ea nu se distinge deloc, joacă mingea (mingia) cu ei şi culeg scoici, că unul din ei a întrebat-o zilele trecute cine este domnul pe care li l-a prezentat, şi când ea a spus „soţul meu”, camarazii ei au fost. Foarte miraţi că este măritată. Crezuseră că are unu-doi ani mai mult ca ei, nici într-un caz vârsta pentru a avea un soţ. Notează dialogurile ei „delicioase”, „încântătoare” cu o fetiţă de patru ani, Rita, şi încheie: Vivian, care e fericit ca un rege, joacă cu ei football, iar vârsta mea adevărată i-a mirat aici pe toţi. De

altfel, nimeni nu vrea să creadă aici că sunt „una donna sposata” [„femeie măritată”, precizează locotenentul al cărui nume se distinge pe jumătate, Gheo…] Vezi, n-am îmbătrânit prea mult. Mamă, mamă, dacă ai fi şi tu aici, la ce tinereţe adevărată m-aş întoarce!

În 24 august, acelaşi soare şi aceleaşi zile minunate. Vigilentul cenzor nu se mai plânge de „dulcegării” şi trebuie să fi savurat ca pe un roman trandafiriu, uitându-şi ură de clasă, şi resentimente, şi tot, aceste tablouri superbe: Imaginează-ţi, traduce el, din nou, într-o română de-o uimitoare acurateţa, o casă văruită în alb, cu obloanele verzi şi cu delicioasă streaşină de paie, sau mai precis de trestie, aplecată înspre plajă. La picioarele noastre, nisipul presărat de ierburi La dreapta şi la stânga, două mii de penări (şic!) acoperiţi cu buruieni. Marea, norii. În spatele nostru, pinii. Iată cadrul nostru zilnic.

Şi proprietarul care „le găteşte delicioase feluri româneşti” are o fetiţă, Marinela, de un an. Scrisoarea aceasta este scrisă de ginere, care

povesteşte discuţiile lungi ale lui M. cu copilă de un an, conversaţii „în care predomină va bene” sau vizitele prietenilor de la Roma, pe care le aşteaptă bucuroşi.

„Imaginează-ţi marea la capătul aleii de pini, completează fiica comentând o carte poştală pe care i-o trimite ca să-şi facă o idee, pe acolo coborâm din autobuz de fiecare dată când ne întoarcem de la Roma. Locul unde stăm, care se află la 20 de metri de aici, e mult mai sălbatic şi frumos, însă n-a fost găsit demn de o carte poştală”.

„Quel dor de tot!” încheie ea scurtul mesaj din 25 august, pe care lt. Gheo… îl „exploatează” abia în 20 septembrie.

„Je me meurs de dor” răspunde mama, la rândul ei, dar scri-sorile ei din această perioadă sunt la fel de însorite.

În 26 august, îi scrie:

Dimineaţa zilei de ieri a fost un adevărat poem de verdeaţă, de lumânări şi osanale, într-o micuţă mâhăstire de munte, ascunsă în umbra

întunecoasă a brazilor, cu cele trei turnuri din lemn (toată mănăstirea este din lemn). Tupilată între stânci şi brazi, este o armonioasă şi delicată sursă de speranţă şi tristeţe totodată.

Indiferent care i-ar fi sensibilităţile, locotenentul Gheo… este mult mai bun traducător decât cel dinaintea lui, probabil că de aceea a şi fost schimbat. Relatarea în româneşte a vacanţei pe care Ecaterina Lovinescu o petrece la munte, cu sora ei, „depănând amintiri comune, preţioase ca mărgăritarele, făcând lungi plimbări de-a lungul căii ferate a trenului forestier, escaladând poteci colţuroase, abrupte, aproape verticale, parcurgând câte opt kilome-tri pe zi şi revenind în pacea mănăstirii, a lumânărilor aprinse şi a corului, ca pentru o recompensă”, este la înălţimea originaluiui. Ecaterina Bălăcioiu este la munte, la Cobiliţa între Bistriciorul, Căliman şi Strunior, cu sora, Azota, cu fiica acesteia, Rodica, şi cu copiii. Îşi petrec timpul în drumeţii – copiii fac şi ei câte 16 km pe zi –, vizite pe la cunoştinţele din satele învecinate: „ieri ne-am dus

la un sculptor în lemn care face lucruri minunate, bastoane cu figuri ca pe modelele de pe îi”, admiră peisajul străbătut din când în când de o drezină plină de vilegiaturişti, care coboară vertiginos panta, „cu un sunet de zurgălăi, ca iama”. Stă la soare, pe buştenii lungi şi groşi, în faţa casei înghesuite între linia trenului de munte şi apa limpede a Bistriţei. Curticica e plină de iarbă verde şi parfumată, de trifoi şi o frumoasă vacă elveţiană paşte liniştită. Împrejurimile sunt invadate de copaci iar grădina e plină de maci albi, roz şi roşii. Zgomotele casnice, gazdă care le pregăteşte şi lor masă, zdrăngănitul cuţitelor şi al lingurilor…

Scrisorile Ecaterinei Lovinescu rămân triste, triste şi, de fapt, sunt singura îndeletnicire care o interesează, singura ei sursă de viaţă:

Am început această carte poştală ieri şi a trebuit s-o întrerup; imposibil să scriu două cuvinte, eram enervată şi disperată; a trebuit să mă întrerup de mii de ori. Mi-am luat sugativa, cartea poştală, călimara şi le-am dus în camera

mea, pe masă. Am aşteptat dejunul şi am reluat cartea poştală după ce copiii s-au dus la culcare. Cerul e cenuşiu întunecat. Călimanul şi-a scuturat cuşma de ceaţă. De 17 zile de când suntem la Cobiliţa nu ştiu dacă am avut în total 6 zile frumoase. Însă aerul e plin de ozon, peste tot miroase a brad şi a răşină. Marţea aceasta, 27 august, o aştept pe Rody să vină cu provizii de la Bistriţa, cu autobuzul de 5 1/2. Desigur că-mi va aduce veşti de la tine, veşti de care am fost lipsită 22 de zile. Aici nimeni nu-şi dă seama de suferinţa mea. Azi-dimineaţă m-am dus cu sora mea destul de departe pe munte şi am auzit printre brazi zgomotul vântului de toamnă. Sunetul pe care-l scot conurile de brad era atât de trist, încât am simţit apropierea toamnei şi sfârşitul verii. Clipocitul izvoarelor subterane se adăuga farmecului misterios al muntelui…

Eram teribil de emoţionată şi tremuram în faţa necunoscutului munte, enigmatic şi periculos. Am vorbit de voi doi. Numele voastre au rămas agăţate de arbori ca nişte liane tropicale. Vă ador.

Vă port în sufletul meu, mândră că posesoarea unei comori unice pe lume.

Textul acesta, impregnat de tristeţe ca de igrasie, este „exploatat” pe 12 septembrie, şi tot pe 12 septembrie e „exploatat” şi răspunsul fiicei. De fapt, scrisorile nu sunt un dialog, ci un fel de duct, ai cărui interpreţi se servesc parcă unul de virtuozitatea celuilalt ca de treptele unei scări pe care îşi înalţă propria virtuozitate.

În 28 august Monica o anunţă că va părăsi în curând Fregene, că pentru prima dată vă regreta plecarea, după mult timp de când nu se mai ataşează de locuri şi-i este indiferent unde se află, „din moment ce nu te am alături de mine”. Locul, „despre care ţi-am tot scris şi descris” este „de-o simplicitate esenţială” care i-l face drag. Este în plus fericită şi uimită „să-l vadă pe Vivian pentru prima dată acomodându-se atât de bine cu această viaţă simplă, mai bine decât ar fi putut-o spera”. „Este o plăcere să-l vezi pe acest «biondino», cum se spune pe aici, încadrându-se atât de perfect în această viaţă simplă şi naturală”.

„Viaţa simplă şi naturală”, în care nu s-a strecurat încă morbul incurabil al tristeţii este, pentru Ecaterina, undeva departe, în urmă, la Cruşeţ, poate, unde, în vacanţele ei de studentă, primea epistolele galant cordiale ale lui Delavrancea:

Oh, cărţile poştale, care nu sunt vinovate, reia, de pe treapta unde-o lăsase vocea fiicei ei, şi care poartă în ele destinul lor tragic, ca şi oamenii.

Rody mi-a adus ieri o scrisoare recomandată de la Lila, care conţine patru cărţi poştale de la sfârşitul lui iulie, 24 – 31. Scrisoarea ei îmi anunţă moartea lui Toto, tatăl lui Georges. După ce am citit scrisorile tale, în faţa a noua persoane, am citit-o pe a Lilei, din care, greu de descifrat fiind scrisul ei, am înţeles fata lui George, şi am crezut că e vorba de Sanda. La a doua lectură, nu înţelegeam nimic, vestea m-a lovit drept în inimă, am izbucnit în plâns pierdută, nenorocită, neputincioasă în faţa acestei oribile veşti… rătăcită de parcă aş fi primit o lovitură de măciucă

în moalele capului. Am ţipat ca o ţărancă de pe aici: George! George! Şi apoi: Toto! A murit Toto, unicul meu prieten din Bucureşti, marele meu prieten, sfătuitorul meu, care venise să mă vadă cu o săptămână înaintea plecării mele la mare, plin de sănătate, înalt, subţire şi totuşi puternic, puternic ca un stejar verde. Ţi-am spus vreodată cât eram de legaţi, cum venea la mine ca un frate bun, cum vorbeam noi, ca frate şi soră, cum ne despărţeam noi în pragul uşii cu promisiuni ferme că ne vom revedea cât mai curând posibil? Câte nu mi-a spus! Discreţia lui, rezerva lui, până în clipa când s-a topit! De parcă toată viaţa am fi petrecut-o împreună aplecaţi asupra aceloraşi secrete de familie, de parcă paşii noştri ar fi mers alături, pe potecile aceluiaşi trecut. Şi ultima dată. Îi văd surâsul la despărţire. N-am mai dormit de la această veste teribilă. Soţia lui mi-a telefonat imediat; a găsit-o la celălalt capăt al firului pe Lila; i-a spus că el mă considera prietena lui cea mai bună. Marţi, la 5 1/2 când am aflat asta, am vrut, nici nu mai ştiu, să plec, să telegrafiez, să strig.

Tulburată! Zguduită! Îmi amintesc delicateţea cu care comenta fotografiile de la căsătoria lui Georges, de acea declaraţie de prietenie profundă, pe care mi-a făcut-o în pragul uşii. Am lăsat uşa deschisă şi l-am urmărit coborând scara. Era foarte mişcat, foarte surâzător.

Mi se pare că sunt o casetă de fildeş, care conţine o mulţime de amintiri despre el, pe care trebuie să le transmit lui Georges: sentimente, speranţe, proiecte. Părea tânăr şi puternic, avântat. Spune-i lui toate astea! Spune-i că va găsi întotdeauna în mine răspuns la chinul lui, duioşia paternă care se revărsa din inima lui, mândria discretă cu care vorbea despre el şi certitudinea că-l va revedea. El este cel care m-a mustrat ultima dată când, obosită, deznădăjduită, mă îndoiam că ne vom revedea. Spuneţi-i lui Georges cum îmi vorbea despre el, pentru că eu eram prietena lui cea mai bună, aveam aceleaşi spaime, din acelaşi punct de vedere. Spuneţi-i că-l iubesc infinit de mult, tot atât de mult cât îl iubea şi tatăl lui. Spuneţi-i lui Georges toate astea şi mai

spuneţi-i că sunt sigură că voi aţi reuşit să fiţi pentru el adevăraţi fraţi, fraţi atinşi de aceeaşi durere!

Din strigătul acesta de durere, de spaimă încărcată de premoniţii, amintind parcă de strigătul lui Ghilgameş – „A murit Enkidu, fratele meu care vina împreună cu mine cerbi” –, superiorii locotenentului traducător subliniază masiv, în vederera identifi-cării lui Toto şi a lui Georges.

În 30 august, pe un ton mai recules, Ecaterina anunţă:

E ultima cp. pe care ţi-o mai scriu din Cobiliţa. Continuă să plouă, de dimineaţa până a doua zi. Cred că în cele 20 de zile de şedere aici, dacă aş uni orele răzleţe de soare şi vreme bună, aş face doar vreo 3—4 zile de timp frumos. […]

G. A trimis banii (găzduire şi pensiune) şi mâine va trimite un autobuz care să ne ia de aici „pe noi, ciobanii noştri şi câinii” (La Fontaine). Să fi auzit strigătele de protest ale copiilor: „Nu vrem să plecăm”, supărarea noastră, care credeam că o

să plecăm pe cinci septembrie. Am făcut ultimele fotografii în curtea casei, am făcut bagajul, pe al meu l-am strâns repede, pe al lor, pături, cuverturi, scăunele de copil, le-am adunat cu mare greutate. Gazdele noastre erau derutate. Făcuseră pentru noi focul în camere şi am revăzut acum, după ani de zile, primul foc cu lemne. Mi s-au dezmorţit oasele; am suspinat de satisfacţie. (…)

Din nou însă îşi aminteşte de moartea prietenului ei; îşi promite că imediat ce ajunge în Bucureşti s-o vadă pe soţia lui, apoi să meargă la cimitir. După care, între 21 septembrie şi 5 octombrie, va fi la ţară, la Cruşeţ, la fini. În toamnă, Lila va pleca la post, „… se lasă seara peste tristeţile şi spaimele mele, încheie ea. Focul din încăpere îşi aruncă umbra flăcărilor pe pereţi”.

„E ultima zi când mai stăm la Fregene”, îi scrie la rându-i fiica, în acelaşi 30 august 1957. Vor pleca spre Roma a doua zi dis-de-di-mineaţă, ea va lua trenul spre Paris, iar soţul ei, care a venit mai târziu şi mai are vreo 10 zile libere, şi le

va petrece la Roma, poate la Pisa şi la Viena, fiindcă „este pentru prima dată când se odihneşte şi el cu adevărat, vizitând muzee, biblioteci”.

Cât despre ea, este fericită şi nerăbdătoare să revină acasă, pentru că „mă aşteaptă la Paris scrisorile tale. Voi petrece deci cu ele primele mele zile pariziene de singurătate şi reculegere, bucuroasă să aflu cum îţi petreci vacanţa”. A lor a fost foarte reuşită, „dar prezenţa ta aici ar fi transformat-o în vis şi paradis”. „După ce voi termina de scris scrisoarea, mă voi duce să privesc marea, mult-mult, pentru tine şi pentru mine, ca să încerc s-o păstrez în minte ca altă dată, tot timpul anului”.

Pentru ca, o zi mai târziu, să-şi renege, confruntată cu „brutala realitate”, „luna aceasta de vacanţă şi de paradis artificial”.

De altfel, o aflase, „teribila veste” încă de când ajunsese la Roma, dintr-un ziar parizian. Georges însuşi, aflat la festivalul de la Veneţia, îi expediase vestea acasă, preferând să nu îi tulbure vacanţa. „Ce s-ar putea spune, adaugă ea: şi de

data aceasta o anumită tăcere este de ajuns. Dar ce tăcere teribilă şi tristă!”

„Exploatată” de locotenentul traducător cu destulă prompţi-tudine (13 septembrie), scrisoarea nu mai conţine sublinieri: pro-babil că serviciile respective aflaseră deja cine erau protagoniştii dramei: Georges Rosetti, prieten al Monicăi Lovinescu din universitate, unde frecventaseră împreună seminarul de artă dramatică şi de teatru experimental al lui Cămil Petrescu şi care, reuşind să plece la Paris, cu „penultimul tren”, îşi continua acolo activitatea regizorală, cum scrie ea pe larg, într-o încă inedită carte de „repere”.

Marţi, 3 septembrie 1957 Ecaterina Bălăcioiu li se plânge fiicei şi ginerelui că nu poate să le scrie „în acest infern de îngeri”. Se află la Bistriţa, „înconjurată de copii care ţipă, cânta, inventează poveşti şi cuplete nemţeşti, şi ai căror frumoşi ochi se umplu de lacrimi când vine vorba despre plecarea ei”. „N-am fost niciodată atât de iubită de copii ca aici”, spune ea. Deocamdată trebuie să

mai rămână, fiindcă doctorul i-a constatat o uşoară tensiune (16 cu 9) şi-i face în fiecare seară injecţii cu iodalsyn şi novocainã. Dar nu poate rămâne în niciun caz până la Crăciun, cum încearcă s-o convingă familia: trebuie să plece şi, după un ocol în care urmează să vadă şi alte rude, să se întoarcă la Bucureşti unde, „să găsească unt pentru spanacul ei”. Nu ştim dacă locotenentul care „exploatează” conştiincios această scrisoare ştie că spanacul şi untul din expresia franţuzească se referă la demersurile ei în scopul unic, devenit aproape obsesie, de a obţine plecarea din ţară.

La rându-i, fiica îi scrie în aceeaşi zi de 3 a lunii septembrie, „luna unei teribile aniversări, cea a despărţirii noastre”: „Se împlinesc 10 ani de speranţă şi descurajare, de bucurii şi sumbre presimţiri”, şi deşi această corespondenţă a devenit de ambele părţi aproape un modus vivendi, în care micile surprize, cadouri, atenţii delicate – scotocite de mâini profesioniste, răvăşite şi examinate înainte de a fi „redate în circuitul vamal” – reprezintă bucurii aproape

depline, ea revine iar şi iar asupra aceleiaşi obsesii: „Aş vrea să te implor să nu te laşi prea mult pradă durerii din această cauză şi să speri încă în destin”.

Până în 15 decembrie nu mai putem consemna nimic în acest „jurnal”. Scrisorile, fotocopiate, pe faţă, pe verso, cu plic cu tot, reduse ca dimensiuni, sunt ilizibile, iar cel însărcinat cu prelucrarea şi „exploatarea” lor a renunţat probabil să le descifreze pe toate. Ecaterina Bălăcioiu îşi continuă probabil drumurile ei la poştă, unde cumpără timbre, le lipeşte pe plicuri pe care le introduce în cutia de „externe”, la vamă, unde copiază liste cu obiecte permise şi tarife, şi de acolo la biserică, unde aprinde o lumânare, apoi revine acasă, unde liniştea este abia tulburată de scârţâitul aproape continuu al peniţei pe hârtie. Scrie continuu, scrie tot: cum îşi pregăteşte dejunul, cum îşi spală vasele, cum mătură, cum ascultă muzică, cum îşi priveşte în oglindă trăsăturile din ce în ce mai îmbătrânite, cum se teme de dezamăgirea pe care

le-o va provoca. În această derulare lentă şi monotonă a unui cotidian încărcat de detalii – scriu, deci exist, ar putea spune Ecaterina Bălăcioiu –, descurajările ei au uneori aspectul unor sinistre iluminări de a căror semnificaţie ea însăşi n-are cum să fie conştientă:

„Bine înfăşurată în rochia mea de casă, pe care o numesc rochie de ocnaş, dar care este teribil de călduroasă şi bună, deşi nu prea estetică, am rămas în fotoliu până la 10,20 ascultând muzică” scrie ea în 15 decembrie 1957.

După rochia albastră, din păr de cămilă, călduroasă deşi nu estetică, o va identifica şi recunoaşte fiica ei mai târziu, în povestirile camaradelor de închisoare, care, palidă consolare, o vor asigura că la Jilava i-a fost cald.

Stelian Diaconescu (Ion Caraion)

Locotenentul Ciocan şi superiorii lui nu sunt singurele persoane exasperate de „dulcegăriile” pe care le-am reprodus pe larg în capitolul precedent. Există cineva mai exasperat ca ei, exasperat până la ură, şi soarta a vrut ca el să se

poată exprima mult mai liber şi mult mai pe larg, să dea, cum se spune, frâu liber acestui sentiment de furie pe care-l încearcă securistul obligat să citească trei cărţi poştale pe săptămână, scrise mărunt, până la o jumătate de milimetru de la marginea paginii, în limba franceză, dinspre Bucureşti spre Paris şi trei cărţi poştale dinspre Paris spre Bucureşti, ba chiar aceste sentimente să devină publice:

… Ceea ce este absolut sigur, că între mamă şi fiică s-a legat un amor profund, frumos până la bolnăviciune, quasi-anormal aproape. Nu numai că aşa ceva ar fi frapat pe oricine, dar nimeni n-ar fi fost în stare să spună că a mai întâlnit vreodată în viaţă sau în cărţi, în teatru, în cinema sau în povestirile vreunui om în carne şi oase, alt exemplu măcar de departe asemănător. (…) Deci, prin 1955 – 1958, Monica, aflată la Paris din toamnă lui 1947, îi scria de peste un deceniu, în fiecare zi. Repet: în fiecare zi câte o scrisoare. Şi uneori de câte două ori pe zi. Toate acele scrisori, câteva mii, compartimentate pe ani, fuseseră date

la legat şi alcătuiau nişte mici volumaşe de corespondenţă primită din străinătate şi purtând, fiecare volumaş, însemnul anului expedierii. Erau vreo douăsprezece sau treisprezece: anul 1947, anul 1948, anul 1949 şi tot aşa până în 1958. Lipseau bineînţeles scrisorile oprite de cenzură sau pe care le pierduseră poştaşii, în fiecare mic tom fiind de aceea şi ruperi de ritm. Dar de scris ele îşi scriau şi îşi scriseseră una alteia în fiecare zi, o dată sau de două ori. Şi în fiecare zi, unică să preocupare de altfel, în afara încercării de a asculta la radio Parisul, de unde i se părea că aude vocea Monicăi (nu ştirile o interesau, ci emoţională întâlnire cu ceea ce mintea sa obosită îşi închipuia că ar fi sau chiar este „glasul fiicei mele…”), în fiecare zi mama desprindea câte un tom cu scrisori din raft, ca pe un mic sicriu cu nimicuri, citind şi recitind ore întregi epistolele fiicei, evocând-o, bâiguind cu imaginaţia pe urmele copilului plecat şi pentru ea pierdut.

Publicat de Eugen Barbu în nr. 585 din 1981 al revistei lui numită săptămâna, tot sub forma

unui „jurnal” pierdut, uitat, rătăcit, textul de mai sus nu aparţine unui lucrător al Securităţii, că locotenentul Ciocan, ci nici mai mult, nici mai puţin decât celui numit în corespondenţa Ecaterinei Bălăcioiu cu fiica ei, Ioana. Ştim despre el că era, pe lângă personajul „gentil” din scrisorile lor şi, mai târziu, tovarăşul ei de suferinţă, unul dintre cei mai importanţi poeţi români contemporani. Textul aparţine, cum ar veni, şi acestei istorii, dar şi istoriei literare, fiind publicat, prin efracţie şi trădare, de altcineva, dar semnat de Ion Caraion.

Numele adevărat al lui Ion Caraion este Stelian Diaconescu, şi cu acest nume apare el în documentele anchetei şi ale procesului din februarie 1960, mereu al doilea şi deci cumva mereu „subordonat” mult mai puţin celebrului său fost coleg, azi aproape pe deplin uitatul Dumitru Bănu, ziarist interbelic, şi nu, cum ar fi normal, primul, ca fiind, dintre toţi şapte, de departe cel mai notoriu.

Pe Ion Caraion l-a arestat locotenentul-major

Dracopol încă din 26 martie 1958, cu aproape două luni înainte de arestarea Ecaterinei Bălăcioiu şi în aceeaşi zi cu Bănu Dumitru, şi tot el l-a şi anchetat. În ce-l priveşte, este evident de la început că n-are nicio scăpare. Între 1950 – 1955 executase integral o pedeapsă de cinci ani pentru „activitate într-o organizaţie de spionaj”, în realitate fiindcă încercase să trimită în străinătate, pentru publicare, versuri, dar asta nu are importanţă, primii luaţi de valul de „teroare preventivă” consecutiv represiunii din Ungaria fiind cei ce mai fuseseră o dată în închisorile comuniste, şi deveniseră în felul acesta adversari înregistraţi ai regimului, prin urmare duşmani siguri şi potenţial periculoşi.1*

Mai mult, în virtutea acestui principiu, pare mai probabil ca Dumitru Bănu să fi fost arestat din cauza lui Caraion, şi nu acesta din urmă din cauza primului, şi ar fi fost suficient ca motiv faptul că, la ieşirea din închisoare, în ’55, Caraion locuise o vreme şi la

Bănu, pe care-l cunoştea şi care-i era prieten

de peste zece ani. Dar orice ar fi fost, fie şi o simplă măsură de prevedere împotriva oricui mai păcătuise faţă de nouă putere, şi dosarul unuia şi al celuilalt erau, la data când „surâsul Genevei” a îngheţat, şi cel de-al treilea val de teroare s-a abătut asupra României, că unda de şoc a unui seism cu centrul în altă parte – încărcate şi interpretabile.

Printre informaţiile primite mai târziu, în tenacea şi aproape morbida ei încăpăţânare de a-şi răsuci cuţitul în rană, căutând şi adunând firimitură cu firimitură, detalii despre detenţia şi moartea mamei ei, Monica Lovinescu enumera şi descrie ca absurdă acuzaţia ce i s-ar fi adus, că i-ar fi trimis ei, la Paris, mesaje scrise cu cerneală simpatică pe batiste, calificând-o ca „ubuescă”. (Vezi prefaţa la Agendele lui E. Lovinescu).

Totuşi, acuzaţia doar părea ubuescă. Iar aceasta, fiindcă ajunsese la ea denaturată, ca orice informaţie trecută prin canalele specifice de răspândire a zvonurilor şi în condiţiile inexistenţei vreunei surse nesupravegheate de informare. Iată

proveniența acestui zvon, așa cum se conturează ea din documentele anchetei și ale procesului:

Ziarist vechi, eliminat și el din presă odată cu instaurarea regimului comunist, Dumitru Bănu trăia acum dintr-o prăvălie de reparat stilouri.2 Aici îl vizitează, în toamna lui 1957, un român cu aer occidental, care-i aduce un mesaj din partea fostului său coleg, tot ziarist, Iani Popa, „fugit" și devenit redactor la Radio Europa Liberă. Prin mesagerul acesta, Iani Popa îi propune lui Bănu să restabilească legăturile, îi cere veşti şi se oferă să-l ajute material pe el şi pe alţii care, asemenea lui, se află în dificultate:

Note:

— Cf. notele finale ale acestui capitol, p. 170 şi urm.

Foşti ziarişti, foşti politicieni, oameni rămaşi fără resurse, fără slujbe, marginalizaţi şi persecutaţi de putere. Îi cere în acest sens să întocmească o listă cu persecutaţii respectivi. Bănu o întocmeşte împreună cu proaspăt ieşitul

din închisoare coleg, Stelian Diaconescu, trecându-i pe ea, printre alţii, pe Vladimir Streinu, Dinu Pillat, Şerban Cioculescu, şi trecându-se, bineînţeles, şi ei doi. Mai târziu, prin acelaşi mesager, sau prin alţii, Iani Popa îi va cere informaţii despre închisori, despre arestările de după revoluţia din Ungaria, despre mişcările studenţeşti, şi-i va trimite un număr de 40 de microfilme, de 1,5 cm/l cm, cu „instrucţiuni”, coduri, cifruri, pentru expedierea informaţiilor cu pricina.

Simplă tentativă de a obţine, ca jurnalist, informaţii dintr-o ţară în care orice informaţie era secret şi monopol de stat? Sau chiar, sub această acoperire, spionaj în favoarea C.I.A? Iniţiativă a cuiva aflat la adăpost de a ajuta nişte confraţi în suferinţă trezită, tot prin ecou, de interesul, cam palid al Occidentului faţă de popoarele din Est, sau chiar decizia, mai îndrăzneaţă, de a iniţia şi aici o împotrivire mai articulată? Dosarul de proces al celor şapte păstrează sumedenie de probe, dar interpretarea lor a rămas la latitudinea

celor ce le deţineau.

Astfel că mai departe nu mai ştim cu certitudine nimic. Citez din actul de acuzare:

Inculpatul Popescu Grigore a primit, în cursul anului 1950, de la numita Caragea Alexandra, cunoscută că agentă a spionajului francez, în prezent fugită din R.P.R., un pachet cu batiste pe care erau scrise cu cerneală simpatică instrucţiuni de spionaj precum şi un tub cu soluţie developantă, împreună cu o notiţă conţinând modul de developare a scrisului simpatic. Acest pachet i-a fost trimis de către trădătorul de patrie Iani Popa, aflat la Paris, prin intermediul Legaţiei Franţei la Bucureşti. Inculpatul Popescu Grigore, după ce a primit pachetul cu batiste le-a developat în cabinetul său medical, luând cunoştinţă despre instrucţiunile de spionaj pe care le conţinea, după care le-a distrus.

Medicul Popescu, căsătorit cu fosta soţie a lui Iani Popa, primeşte pedeapsa cea mai uşoară – 10 ani pentru omisiune de denunţ.

Ce amestec are Ecaterina Bălăcioiu în toată

această istorie, fie ea şi de spionaj, din moment ce, din tot grupul, singura persoană pe care o cunoştea era Stelian Diaconescu?

Cum s-au cunoscut, ea, Ecaterina Lovinescu, povesteşte nu numai în scrisorile către fiica şi ginerele ei, transcrise şi traduse cu grijă de Securitate. Cu o incapacitate funciară de a minţi, devenită în situaţia dată aproape defect, ea povesteşte acelaşi lucru şi în faţa instanţei. Obişnuia, că pensionară şi văduvă a lui E. Lovinescu, să ia masa la Fondul literar. Acolo a aflat că Stelian Diaconescu, cunoscut în mediile literare cu numele lui de poet, fusese cel mai bun prieten al ginerelui ei şi, dorind să-l cunoască, îl căutase, din proprie iniţiativă. Altă dată, confruntată cu decla-raţiile altor inculpaţi sau martori, va trebui să admită că-l căutase chiar la rugămintea ginerelui, care nu mai avea veşti despre el, ceea ce rezultă, de altfel, şi din scrisori. Cunoscându-l, l-a socotit un om deosebit de fân şi de gentil. Când a fost bolnav, i-a dus la spital pachete, ceea ce iarăşi ştim, din dosarul

„obiectivului BALAGIA” şi, mai mult, de ziua ei, când el tot la spital era, a pus în sacoşe toate felurile pregătite pentru masa festivă şi a mers cu ele la spital, făcându-l să lăcrimeze de emoţie şi de înduioşare. L-a căutat pe urmă acasă, în repetate rânduri; şi el a vizitat-o pe ea. II socotise că pe fiul ei şi vorbeau o mulţime de lucruri împreună.

Spre deosebire de sinceritatea asta rigidă, incapabilă de reflexe de apărare şi aproape de instinct de conservare, care o face pe Ecaterina Bălăcioiu să scrie în scrisori private, în declaraţiile la interogatoriu şi chiar în instanţă unul şi acelaşi lucru, Stelian Diaconescu are, pentru fiecare dintre cele trei situaţii, trei variante diferite. Încearcă, în răspunsurile la anchetă, tot posibilul ca să n-o implice. Iar aici, declaraţiile lor coincid. El spune, în interogatoriile lui:

„Nu i-am dat să citească decât poemele din Antologia poeţilor români din exil”.

Ea răspunde, în declaraţiile consemnate de anchetatorul ei:

„Când l-am întrebat despre suferinţele

îndurate, mi-a spus: Doamnă, spre binele dvs. şi al meu, despre două lucruri v-aş ruga să nu vorbim, despre închisoare şi politică”.

Are ea deci vreun amestec? Tot Ion Caraion poate să ne spună, decât că mărturia lui Ion Caraion, diferită, în trei împrejurări diferite, e tot atât de incertă ca şi aceea rezultată din dosarul citat mai sus. Iar câteodată, la fel de delirantă.

A doua împrejurare în care a vorbit despre ea nu ne este încă limpede cât timp nu vom cerceta filă cu filă, până la ultimul petic de hârtie, toate dosarele Securităţii. Şi atunci vom şti doar ce a vrut ea să ştim.

Considerat de unii drept „unul dintre cei mai importanţi şi interesanţi poeţi români ai secolului XX”, „traducător extraordi-nar”, „autor al unei poezii sumbre, tragice”; privit de alţii cu rezervă, ca un om ascuns, rău, dificil, în ciuda aerului blajin şi a faptului că nu făcuse rău nimănui pe faţă; în fine, iubit de prieteni cu un amestec de compasiune şi vinovăţie pentru destinul lui nefericit, dublat de o fire nefericită, Ion Caraion a

lăsat, plecând din ţară, în 1981, un jurnal, nişte note informative, nişte declaraţii smulse prin presiuni de anchetatorii Securităţii, nişte notaţii scrise din proprie iniţiativă, ca o supremă garanţie de cuminţenie dată regimului de care se săturase? Nu ştim. Acele incredibile, oribile pagini au prilejuit o campanie de presă în care adevărul şi mindu-na se amestecă într-o plămadă imposibilă, şocându-i chiar şi pe cei ce cunoşteau deja contrastul oarecum straniu între răutatea violentă a scrisului şi sfiala, modestia, timiditatea dar şi insistenţa cu care cerşea compasiunea şi dragostea, şi chiar le obţinea, fiindcă acestui contrast i se adăuga acum abjecţia. S-a conchis, greu, dar s-a conchis, că purta o mască, una însă pe care niciodată şi cu niciun prilej nu o dăduse, până atunci, jos. Ceea ce explică felul cum această femeie perspicace, echilibrată şi atentă totuşi la oameni, care a fost Ecaterina Bălăcioiu, s-a putut înşela în privinţa lui. Dar în ce împrejurări şi de ce a dat el acea mască jos până la urmă?

Este drept să spunem aici că, în ziarele de

după decembrie 1989, apropiaţi ai enigmaticei instituţii au publicat documente (autentice? fabricate?; ce este autentic, şi ce e fabricat când e vorba de Securitate?) în care Ion Caraion apare ca o victimă tragică a maşinăriei infernale şi irezistibile puse în mişcare de ea. Aceiaşi apropiaţi ai Securităţii s-au arătat, în alte ocazii, gata să dovedească, cu documente provenind „din surse sigure”, că Ion Caraion a lucrat pentru Securitate.

Dacă lucrurile au stat aşa, sau altfel, n-o să ştim cu certitudine niciodată. Ni se vor dezvălui la nesfârşit scenarii, spre marea mulţumire a editorilor, vom construi la nesfârşit ipoteze, dintre care una e foarte posibil să fie adevărată, fără să ştim însă care. Şi fără să fie important, de fapt, pentru reconstituirea aceasta, decât în măsura în care faptul de a-l fi cunoscut pe întunecatul erou al acestei enigme a costat-o atât de scump pe Ecaterina Bălăcioiu. Vorbesc bineînţeles de un cost simbolic. Fiindcă ea ar fi fost oricum arestată – dacă tot fusese urmărită, şi asasinată – dacă tot fusese arestată, şi calomniată ulterior, ca să fie

definitiv asasinată – dacă tot fusese urmărită, arestată, închisă, şi asasinată prima oară.

În scandalul de presă declanşat, poate cel mai reuşit la vremea aceea, prelungit pe mai bine de 10 numere în săptămâna (585 – 598 din 1981), numele ei apare foarte des, imortalizând-o, la 20 de ani după moarte, cum numai literatura scrisă cu talent poate să imortalizeze pe cineva. Acesta este adevărul. Din fiinţa aceasta prea perfectă ca să fie adevărată, Caraion a făcut o femeie în carne şi oase. Ba chiar mai mult, un personaj. Atâta doar că, pentru a confirma parcă adevărul că literatura nu se face cu bune sentimente, valuri-valuri de calomnie şi minciună se revarsă peste aceea care-l socotise pe Caraion omul cel mai delicat din lume.

Îl iubise ca pe fiul ei, doamna noastră cu rochie de stofă fină, întotdeauna rochie, nu deux-pièces, cu distincţia şi sobrietatea ei, cu devotamentul ei nerăsplătit şi cu demnitatea ei de a nu aştepta răsplată. Şi nu numai peste ea. Ci şi peste fiica acesteia, care susţi-nuse cu îndârjire

valoarea literară a poetului Ion Caraion, et pour cauze; şi peste soţul acesteia, Virgil Ierunca, cel care-l numise, în poeme îndrăgostite, „fratele meu retezat”, şi-şi semna scrisorile, poate chiar amuzându-se cu jocul de-a conspirativitatea, „Henriette”; peste tot şi peste toate, Ion Caraion revărsa ura lui pustiitoare. Sunt păgâni – simt nevoia să-mi previn cititorul care le-a uitat – la lectura cărora eşti împărţit între oroare şi admiraţie, ca şi cum i-ai citi pe veninoşii memorialişti bârfitori ai secolelor trecute; dar pendulezi şi între indignare şi scepticism, ca pentru a confirma de data asta alt adevăr, cel despre calomnia din care va rămâne întotdeauna ceva…

Şi iată cum se văd, în aceste tulburătoare note, momentul şi motivaţia cunoştinţei lui Stelian Diaconescu (Ion Caraion) cu Ecaterina Bălăcioiu, căreia, în întâlnirile lor cel puţin săptămânale, reuşise să-i inspire atâta afecţiune şi ataşament cât să-l viziteze la spital, să-i ducă, sprijinindu-se în baston, sacoşe de mâncare, să-i citească

scrisorile şi să-i facă ea, discreţia întruchipată, confidenţe:

Atunci când, prin 1955 – 1958, am cunoscut-o pe Ecaterina Bălăcioiu

— De fapt ea a venit să mă cunoască şi să mă roage a trece din când în când pe la ea, că este singură, şi bătrână, şi bolnavă etc., etc., etc.

— Eu n-o mai văzusem până atunci niciodată (…) Focul său cel mare, cel mai nealinat, consta în aceea că unicu-i odor, singura sa urmaşă, crescută ca-n cutie, după cele mai pretenţioase şi înalte cerinţi ale înaltei societăţi burgheze, introdusă încă de pe la 7 – 8 ani la Palat, printre odraslele doamnelor de onoare ale reginei (…), sortită în fantezia sentimentală şi adoratoare a mamei sale unui viitor quasi-princiar, unei alianţe cu băiatul cine ştie cărei somităţi; ei bine, puişorul acesta neatins nici de zefir a ajuns acolo, în străinătate, în forfotitorul şi coruptul Paris, a se căsători, cu cine?! Cu un obscur fiu de ţăran, de care n-a auzit nimeni. Oful de nestins al Ecaterinei Bălăcioiu dintr-asta se alcătuia: din durerea că fata ei

nimerise mai prost ca oricine, căsătorindu-se cu un anonim. Şi asta întruna şi întruna, voia morţiş să afle ea, ca să ştie, ca să smulgă de la mine, despre care auzise că aş fi prietenul ginerelui: cine este acel ginere? câte parale face el? dacă a urmat cursuri universitare? dacă bea? dacă e violent şi ar putea-o cumva bate? dacă fumează? dacă este evreu? dacă îi place marea, fiindcă Monicăi îi place foarte mult marea?

Urmează o serie de interogaţii acumulate cu un talent literar cert, alternând plăcerea cu indiscreţia, trivialitatea cu ironia, într-o enumerare ocupând aproape o coloană de ziar: „dacă e bun, blond, înalt, scund, slab, oacheş, gras?; dacă nu e bolnav de nervi?”

Şi, continuă relatarea:

Dacă nu mă duceam s-o văd, mă căuta, iar dacă mă duceam s-o văd, mă înnebunea. Şi pe deasupra trebuia să adaug şi altceva: unele din penibilele, şi perplexele, şi nedelicatele întrebări de mai sus mi le punea de fiecare dată, iar şi iar, uitând ce-i răspund sau ce-i răspunsesem.3

Dacă n-ar fi şocul acestui contrast între mască şi omul real (dar care-i masca, şi care-i omul real?), dacă n-ar fi incredibila abjecţie a altor detalii: relatarea unor conversaţii foarte personale între prietene, pe care le-ar fi auzit ascuns pe după uşi, ca Iago, despre schimburi de amanţi, trădări şi secrete de alcov, dacă n-ar fi ura din care par să emane aceste nesfârşite fluxuri de venin, am putea spune că, reducând-o pe distinsa profesoară la dimensiunile unui personaj cu preocupări atât de mărunte, şi dacă le-ar fi scris, în fine, cu 20 de ani mai devreme, Stelian Diaconescu ar fi salvat-o. Ce pericol putea reprezenta pentru regim o asemenea persoană?

Dar n-a salvat-o, cum nu le-a salvat nici pe Valentina Sestopali, sau pe Ecaterina Jecu, sau pe toţi ceilalţi, cărora le-a ascuns continuând să-i frecventeze, implicarea lui în acţiuni grave, primejdioase.

Revanşă a geniului literar, triumf asupra vicisitudinilor, frustrărilor, suferinţelor şi chiar mizeriei umane, s-ar putea ca, peste o sută de ani,

aceste pagini mustind de otravă să devină şi să rămână „adevărul” despre o epocă şi despre nişte oameni pe care cei care l-au ştiut diferit n-au avut destulă forţă să-l exprime atât de pregnant şi memorabil.

Dar adevărul n-a fost acesta. Ecaterina Bălăcioiu nu voia să ştie de la el dacă ginerele ei sforăie sau îşi spală singur rufele şi în mod sigur nu suferea pentru că ginerele ei este un „ţărănoi”. Scrisorile stau dovadă şi stau dovadă mărturiile camaradelor ei de închisoare, care-şi amintesc, sub jurământ, „cât de frumos vorbea despre el”; nu-şi blama soţul, dovadă zecile, sutele de conversaţii femeieşti (tot de Securitate înregistrate, cu Anda Gheorghiu, soţia lui Mihnea Gheorghiu, sau Maria Botta, soţia lui Alexandru Bălăci), în care discreţia ei este aproape suspectă, lăsând pe oricine să vorbească, dar ea nevorbind. Dacă le citeşti cu atenţie, că doar de aceea au fost înregistrate şi păstrate, zeci, sute de pagini de conversaţii despre viciile şi slăbiciunile iluştrilor soţi, nu se poate să nu vezi că, în toate, celelalte

femei vorbeau, pe când ea, care ştia să asculte, ea dovedea mai degrabă impersonalitatea aceea a „omului de hârtie”, care, asemenei soţului ei, chiar era, sau devenise, convieţuind cu el şi admirându-l. Impenetrabilă aproape ca un sfinx, şi nespunând nimic despre sine, niciodată şi nimănui, şi cu atât mai puţin despre un soţ de indiferenţa căruia a suferit, fără îndoială, dar pe care l-a respectat până la a-şi risca viaţa ca să-i salveze o operă de el însuşi lăsată prin testament ca nepublicabilă, până la a lăsa ea însăşi, testamentar, dorinţa de a-i face undeva un muzeu – şi pe care l-a iubit probabil, de vreme ce nu s-a mai căsătorit niciodată.

Autorul acestor note, cele mai substanţiale despre ea, rămase pentru posteritate, nu vede nimic din toate astea.

Ce ne rămâne atunci de făcut, decât să contraatacăm? Chiar dacă, la drept vorbind, nu prea avem mijloace. Nu numai fiindcă, la aproape patruzeci de ani după procesul pretins public, dar care s-a desfăşurat cu uşile închise, şi la câteva

luni după un recurs ţinut şi el în cea mai desăvârşită discreţie – în 23 iunie 1997 – portretul lui Ion Caraion apare învăluit în legendă, deformat de subiectivitate, asfixiat sub retuşuri, adaosuri, înfrumuseţări şi urâţiri – şi până la urmă, imposibil de privit, precum faţa Gorgonei. Nu numai fiindcă, suntem preveniţi, portretul este realizat după chipul şi asemănarea pictorului care l-a creat: Securitatea românească, cu tehnicile ei, intoxicarea, dezinformarea, izolarea, falsul amestecat cu realul, într-un dozaj pe care nimeni nu-l va putea discerne niciodată, fiindcă şi cheia tot ea ne-o dă, şi tot cu ea deschidem – ce vrea ea, şi nu ce credem noi că deschidem.

Ci mai ales fiindcă, în cazul unui poet, nu biografia, ci opera lui contează. Iar sanctuarul nemuririi lui sunt istoriile literare, enci-clopediile, dicţionarele de scriitori. Iată ce ne spune cel coordonat la Cluj de Mircea Zaciu despre omul malefic din viaţa Ecaterinei Bălăcioiu:

Caraion Ion (pseud. Lui Stelian Diaconescu); n. 24 mai 1923, satul Ruşavăţ, comuna Viperești,

jud. Buzău – m. 21 lui. 1986, Lausanne (Elveţia). Poet, eseist şi traducător. Clasele primare, la Râmnicu Sărat (1930 – 1934)); liceul „B.P.Haşdeu” din Buzău (1934 – 1942), unde editează pe speze proprii, împreună cu Al. Lungu, rev. de poezie Zaratustra (1940 – 1941); Facultatea de Litere şi Filosofie a Univ. Din Bucureşti (absolvită în 1948). A debutat în 1939, cu versuri şi recenzii în Universul literar şi Curentul literar; voi. de debut, Panop-ticum (1943), e urmat de alte două voi. de versuri: Omul profilat pe cer (1945) şi Cântece negre (1946). Antifascist activ în anii războiului, redactor la ziarele Timpul şi Ecoul, participă în 1944 la fondarea şi apariţia legală a ziarului comunist Scânteia, fiind concomitent şi secretar de redacţie al ziarului Scânteia tineretului, de unde demisionează după numai câteva luni. Colaborator al lui G. Călinescu în redacţia rev. Lumea (1945). Iniţiator împreună cu Virgil Ierunca al rev. Pentalingve Agora (1947). Îngrijitor al Caietelor de poezie ale Revistei Fundaţiilor Regale (1946 –

1947); consilier de presă la Ministerul Artelor şi Culturii (1944 – 1946); redactor la vechea editură Cartea Românească în ultimul an al existenţei acesteia (1948). Arestat şi condamnat din motive politice (1950 – 1955; 1958 – 1964).

Este o înregistrare corectă, trebuie să recunoaştem. Mai mult chiar, elaborat şi publicat recent, dicţionarul lui Mircea Zaciu înlătură tacit un detaliu teribil, care l-a însoţit, ca o aură sinistru eroică, de-a lungul întregii lui vieţi, pe Ion Caraion, circulând, se pare că nu prin lumea apropiată lui, cea literară, ci în tineretul studios, ce trebuia, prin manualele şcolare, galvanizat şi spălat pe creier: acela de a fi fost condamnat la moarte de către fascişti şi de a fi fost providenţial salvat de evenimentele de la 23 august. Aură care, oricât de bine am aşeza într-un sertar al minţii noastre viaţa unui poet, şi-n altul, opera lui, nu se poate să nu ne tulbure percepţia uneia sau a celeilalte, luminând-o sau întunecând-o.

De altfel, ceva viciază parcă şi aici, în pagina de dicţionar (alcătuită de un critic destul de puţin

cunoscut, Constantin Robu), percepţia dimensiunilor lui Ion Caraion. Un fel de conştiinţă vinovată a contemporanilor care, făcând parte din aceeaşi lume suspendată deasupra infernului, nu au nimerit trapa şi n-au căzut în bolgiile ei subterane? Şi de aici nevoia de a acorda mai nenorocoşilor confraţi o revanşă postumă, înghesuindule în dicţionar, până la ultimul, toate meritele? Se prea poate. Ultima frază citată o spune: „Arestat şi condamnat din motive politice (1950 – 1955; 1958 – 1964)”.

Dar istoria orală, cea alcătuită, e drept, din voci discordanţe, contradictorii şi inegale, semănând mai mult a hărmălaie decât a cor bine condus şi armonios, spune că nici „antifascist activ în timpul războiului” Ion Caraion nu a prea fost.4

Când, în 1942, a venit în Bucureşti, de la Buzău, unde fondase deja împreună cu Alexandru Lungu o mică revistă, Stelian Diaconescu era cunoscut grupului de la revista literară Albatros (Geo Dumitrescu, Virgil Untaru, Marin Sârbulescu, Tiberiu Tretinescu etc;) şi va intra

alături de unii dintre membrii acestuia în redacţia cunoscutului cotidian Timpul, condus de Mircea Grigorescu şi patronat din exil de Grigore Gafencu.

Adunate toate pe Sărindar (azi Constantin Miile), stradă care se opreşte perpendicular în Brezoianu, unde se afla redacţia Universului, gazetele mari din epocă nu erau şi nu puteau fi pe faţă antifasciste în 1942. La Timpul, cotat, alături de Dimineaţa şi Adevărul (suspendate încă din decembrie 1937), Curentul şi Universul, ca unul din marile cotidiene ale momentului, o redacţie activă, talentată şi diversă ca vârsta şi opinii politice, „lupta activ" pentru ce luptă îndeobşte presa într-o ţară liberă, fie ea şi aflată în război: procurarea informaţiei de la prima mână, inedită, spec-taculoasă, spune istoria orală. Şi de temut se temeau, ca orice tânăr obişnuit, în vreme de război, să nu fie trimişi pe front pentru opinii politice, inoportune la vreme de război.

Chiar dacă dicţionarul lui Mircea Zaciu corectează tacit legen-da teribilă a condamnării la

moarte ca antifascist, n-o face totuşi decât pe jumătate. Poate că ar fi mai corect să spun că tentativa aceasta de restabilire a adevărului îi reuşeşte numai pe jumătate cuiva care are de luptat cu istoria însetată de mit. Şi mai corect încă ar fi să spunem că, secţionată în două felii mai subţiri, făcută astfel mai verosimilă (aşa cum adevărul însuşi nu reuşeşte să fie decât rareori), legenda interzicerii şi a condamnării la moarte rămâne, cu toate astea, şi în dicţionarul de care vorbesc:

„Arestat şi condamnat la moarte în 1958 etc…”

Nici în 1958 Ion Caraion nu a fost condamnat la moarte, şi nici această legendă nu a dezminţit-o niciodată poetul.

Primul volum de versuri, Panopticum (1943), oprit în tipografie şi interzis de cenzură vremii, va fi urmat, imediat după război de altele două, similare ca factură: Omul profdat pe cer (1945) şi Cântece negre (1946) (…) Structura sa temperamentală ireproşabil, consecventă cu sine,

e confirmată, după o tăcere de aproape două decenii, de volumele din seria deschisă prin Eseu (1966) şi din care se detaşează Cârtiţa şi aproapele (1970), Cimitirul din stele (1971).

Interogarea magilor (1978), Dragostea e pseudonimul morţii (1980) precum şi două cuprinzătoare selecţii retrospective, Necunoscutul ferestrelor (1969) şi Lacrimi perpendiculare (1978).

(Dicţ., p. 474.)

Şi avalanşa continuă, ca şi cum ai pune în braţele cuiva, a cărui prezenţă nu-ţi place, tot ce ai, ca să-l faci să plece şi să scapi de el? Şi de data asta, prea multe şi mai ales ceea ce nu-i aparţine, de fapt. Fiindcă volumul Panopticum n-a fost niciodată interzis de cenzură, din moment ce el a apărut şi există, fără indicaţie de dată, e drept, dar anunţând pe coperta a treia câteva titluri de volume, apărute, sigur, în 1943: Arhipelag, de Ben Corlaciu, Muzica sferelor, de Ştefan Baciu şi Pelagră, de Geo Dumitrescu, volum neapărut acesta, din cauza interdicţiei cenzurii. Şi iată,

secţionată în felii mai subţiri, pentru a putea fi înghiţite, şi gloria interdicţiei5, autorul articolului continuând, în crescendo, cu acţi-vitatea de traducător şi autor de prefeţe:

C. Şi-a mai înscris numele – ca antologator, traducător, prefaţator – şi pe pagina de titlu a unor antologii reprezentative pentru poezia romandă (1972), franceză (I-III, 1974 – 1976), canadiană (1978) şi americană (1979). În afara trad. (din zeci de autori) incluse în antologiile deja amintite, C. a mai semnat trad. (multe dintre ele însoţite şi de pref.) din opera lui Marcel Aimé, Honoré de Balzac, Marietta Şahighian, Al. Dumas, Sherwood Anderson, Antoine de Saint-Exupéry, Ryunosuke Akutagawa, Anna Ahmatova, Ezra Pound, Raymond Queneau ş.a. A mai semnat pref. la vol. de Georg Scherg, Mihail Crama, Tudor Arghezi. Era redactor la rev. România literară când, în vara anului 1981, în urma unor „ameninţări şi atacuri şovine…”

Pe volumul Necunoscutul ferestrelor, apărut, cum am văzut mai sus, în 1969, Ion Caraion,

proaspăt reabilitat, proaspăt readus în breaslă, cu toate onorurile – cu Nicolae Ceauşescu, aflat atunci în culmea scurtei lui popularităţi fusese coleg la Scânteia tineretului –, îi scrie unui confrate dedicaţia: „Nu mi-e frică decât de necunoscutul din mine”.

Şi are dreptate: în dosarul lui de închisoare sunt păstrate intervenţiile lui Geo Dumitrescu, atunci redactor şef la România lite-rară pentru readucerea lui în redacţie: cererea de reabilitare, caracterizarea, în termeni „partinici”, dar umani, vorbind despre valoarea operei, despre competenţa ziaristului, despre calităţile omului, despre faptul că nu poate lipsi din cultura română.

Totul a fost zadarnic. Zaharia Stancu, preşedintele de atunci al Uniunii Scriitorilor, n-a putut face nimic, îşi aminteşte Geo Dumitrescu, pentru ca, până la urmă, de undeva, mai sus de Zaharia Stancu, Paul Niculescu Mizil, sau şi mai de sus, să vină nu dezlegarea, ci ordinul de a fi primit. Poetul se înşală însă. Numirea a venit pe alte căi, deşi din acelaşi loc (şi cum altfel?), dar nu

fiindcă, aşa cum spune dicţionarul, cineva de foarte sus ar fi înţeles, în fine, că are de-a face cu „unul dintre scriitorii care nu mai pot fi daţi afară din literatură română nici de vreun partid, nici de vreun dictator, nici de gloanţe, nici de canaliile şi otrepele din presă oficială”. Ci doar ca să confirme principiul machiavelic al scrierii istoriei de către cel ce-o face. Fraza cu care se încheie apoteotic articolul din dicţionar, a rostit-o Caraion însuşi într-una din declaraţiile date imediat la posturile româneşti de radio ale lumii libere. Nici cu plecarea n-au stat lucrurile cum spune dicţionarul, citindu-l din nou, la sfârşitul paragrafului: „Era redactor la rev. România literară când, în vara anului 1981, în urma unor «ameninţări şi atacuri şovine, înseriate în luni de zile», este silit să părăsească ţara, «luând, la 58 de ani, drumul pribegiei, cu soţia, copilul meu şi două valize.»”

În realitate, atacurile au început după plecare. Şi nici nu erau atacuri, ci întrebări stupefiate. De ce, şi cum, şi cedând cărui şantaj a scris Caraion acele abjecţii? Acum, la distanţă de

aproape 20 de ani, în ciuda secretului care planează asupra mecanismelor de funcţionare ale Securităţii răspunsul e mai uşor de aproximat: Ion Caraion se săturase. Şi de gloria locală, şi de banii aduşi de ea, şi de pactul încheiat, şi de el însuşi. Şi voise să plece. I s-a cerut atunci să scrie despre cei mai buni prieteni ai lui, Virgil Ierunca şi Monica Lovinescu, nişte păgâni cu care să poată fi şantajat, la nevoie. Şi le-a scris. Toţi care au trăit sub comunişti au plătit un preţ. Mai mic sau mai mare, în funcţie de cum au trăit. Caraion l-a plătit pe acesta.

De ce i-a cerut-o Securitatea, ştim acum, în măsura în care ştim ceva despre ea: ca să-l împiedice să reia legăturile cu acei prieteni, ca să-l împiedice să colaboreze la „Europa liberă”. Dar el, „enigma Caraion”, de ce-a mers atât de departe cu preţul plătit? De ce a scris despre o femeie care nu-i făcuse niciun rău, ci numai bine, acele lucruri oribile?

Nu există decât o explicaţie – una singură, oricât am şti cum funcţiona instituţia şi ce presiuni

putea exercita ea – aceea pe care o dă prietenul ce făcuse tot posibilul să-l readucă în viaţa literară: A crezut că-i păcăleşte pe toţi.

Şi, într-un fel, a făcut-o. În monumentalul op al dicţionarului clujean, unic până acum în cultura română, deşi netrecut de primul volum (literele A-C), lui Ion Caraion i se acordă, cu fotografii cu tot, nu mai puţin de 10 coloane. Cât lui George Bacovia, Lucian Blaga, Mateiu Caragiale, Dimitrie Cantemir, Ion Budai Deleanu şi George Coşbuc. Mai mult decât lui Emil Cioran (4 coloane), Mircea Ciobanu, Petru Creţia, Nicolae Bălcescu. Mai mult decât lui Eugen Barbu (6 coloane) cu al cărui destin, destinul lui Caraion seamănă, oricât ar părea de şocantă apropierea.

În fine, doar Caragiale şi Creangă (16 coloane) trec înaintea lui.

Or, aşa cum se poate presupune după mulţimea titlurilor, a colaborărilor, a traducerilor şi după prezenţa lui în viaţa literară, pentru el nu există nimic pe lume decât poezia. Tot ce-a făcut, dicţionarul o spune, n-a făcut decât „slujind-o”. Ce

nu spune dicţionarul este că a trebuit pentru asta să-şi înşele prietenii, să şi-i piardă, să calomnieze morţii, să-şi trădeze foştii camarazi, să le fure poemele, să plătească Securităţii preţul cerut, orice preţ, numai să scape, să se exileze cu soţie şi copil, şi cu tot ce avea, în Elveţia, unde a murit la 21 iulie 1986, de un cancer.

Nu este de crezut că tot ce a spus şi scris în acel pretins jurnal Ion Caraion – despre Ecaterina Bălăcioiu şi despre ceilalţi – a fost obţinut prin presiuni. Dar în anchetă este mai mult ca sigur că da, a fost supus torturilor şi presiunilor de tot felul.

Chiar dacă interogatoriile ale căror procese-verbale s-au păstrat ar fi singurele la care a fost supus, dosarul nr. l 13 664 de anchetă, devenit, ca dosar de proces 73/1959, arată că a fost interogat de 30 de ori în mai puţin de 7 luni şi că, pe măsură ce se adunau paginile de declaraţii, acuzaţiile împotriva lui se acumulau fără putinţă de scăpare. Publicist de stânga, înlăturat, totuşi, din presă în 1946, presupune fostul lui coleg de redacţie şi

prieten, Virgil Ierunca, pentru o serie de articole pe tema „crizei culturii”, Caraion mărturiseşte deja în primul interogatoriu, cel din 26 martie 1958, care durează 5 ore (de la 9 la 13) că între anii ’46 şi ’50 a trăit în clandestinitate.

Citind procesele-verbate de interogatoriu, aflăm că în perioada clandestinităţii Dumitru Bănu încercase să-i procure un livret militar, motiv pentru care făcuse el însuşi vreo lună de închisoare. Mai aflăm şi că motivul pentru care stătuse Caraion ascuns fuseseră simpatiile lui legionare. Unui camarad de închisoare îi va declara mai târziu, în timpul unui popas solemn pe marginea unei stânci prăpăstioase, că pentru el „nu există pe lume decât poezia şi legionarismul”, deşi a câştigat mulţi bani făcând „realism socialist”. Pe care se hotărâse să-l facă pe când se afla încă în temniţă, cum voi arăta mai jos.

În 27 martie i se ia un nou interogatoriu, a cărui durată locote-nentul Dracopol n-o consemnează, iar în 29 martie, după ce i se cere lista tuturor cunoştinţelor lui printre fugari, este

deja întrebat despre Ierunca Virgil.

De ce s-a oprit corespondenţa lor, îl întreabă în 1 aprilie loco-tenentul Dracopol, dacă au fost atât de buni prieteni, insistând asupra relaţiilor cu Virgil Ierunca, probabil, totuşi, cel mai bun prieten al său. Fiindcă a intrat în închisoare. Şi din nou, în 3 aprilie, când interogatoriul durează 6 ore (8 – 14) se revine la motivul primei condamnări. Caraion arată că trimisese în străinătate materiale cu intenţia de a fi citite la posturile de radio româneşti de acolo. Şi deja numele Ecaterinei Bălăcioiu apare în declaraţiile lui. A evitat s-o cunoască, spune el, pentru a nu-i provoca neplăceri, deşi ştia că este soacra celui mai bun prieten al lui, şi că ar putea relua prin ea legătura cu acesta, şi deşi ştia că ea însăşi îl căuta.

Urmează declaraţiile din 4 (orele 8 – 13), 7 (orele 8 – 13), 10 (nu ştim orele), 14 aprilie (orele 7 – 13), toate despre Virgil Ierunca, mai întâi, Fugar", apoi constant „spion" şi apoi, de-a dreptul absurd, „legionar", absurd pentru că – vom vedea – reputaţia lui Ierunca era de „troţkist", iar în

evidenţele Siguranţei, el se afla, cum ştim, pe listele cu comunişti, în vreme ce Bănu şi Caraion, pe cele cu legionari.6

Apoi: 28 aprilie, 7 mai (9 – 14), 9 mai (8 – 14), 7 iulie (20 – 24), 8 iulie (11 – 14,30), 10 iulie (10 – 12) şi din nou, 12 – 19, fără pauză de masă, dacă se poate numi masă ceea ce se petrecea în locul acela în jurul orei respective.

Apoi 11 iulie (9 – 14), 12 iulie (12 – 14), 15 iulie (13 – 17), 8 august 12 – 14,3 septembrie (20 – 22,35).

În 5 septembrie 1958 Stelian Diaconescu este interogat conţi-nuu de la ora 6 dimineaţa până la ora 21, şi apoi, fără pauză, de la 21 la 22,30.7

Probabil că a fost torturat şi bătut, de data aceasta. Mai multe întreruperi şi schimbări de ton, între „nu recunosc" (şi pe bună dreptate, dată fiind gravitatea hotărâtoare a acuzaţiilor) şi „da, acum recunosc", indică acest lucru. Prin Vasiliu Virgil, avocat, cunoscut în închisoare, la Canal, şi reîntâlnit la Jilavă.

— Care se eliberase înaintea lui şi plecase prin căsătorie la Paris –, îi trimisese lui Ierunca Virgil, de la Radio Paris, nu doar poeziile lui scrise în închisoare şi păstrate într-o ladă cu fund dublu, ci şi 35 de file scrise mărunt, şi pe o parte şi pe alta, despre condiţiile de viaţă în închisorile româneşti.8

Declaraţiile dintre orele 21 – 22,30 sunt consemnate într-un proces-verbal separat, căci privesc o altă chestiune: s-au găsit, la gazda lui, pe lângă scrisorile pe care Ierunca le semna „Henriette”, şi care-i vor aduce acuzaţia de înaltă trădare, şi nişte microfilme. Pe care i le încredinţase, până în momentul când vor găsi o lupă mai bună, ca să le poată citi, Bănu Dumitru. Erau microfilmele cu instrucţiuni primite de la Iani Popă.

Pentru recunoaşterile de până acum Ion Caraion ar fi putut fi cu uşurinţă condamnat la moarte. Şi totuşi interogatoriile conţinuă, ca şi cum anchetatorii nu s-ar fi grăbit cu instrumentarea procesului, nepretinzându-li-se

nici măcar victime de către superiorii lor, ci doar funcţionarea maşinii şi „mărturisiri”.

Ei îi pun în faţă noi materiale incriminante: documente trimise „fugarului” Virgil Ierunca.

În cele 35 de pagini, scrise mărunt şi cu prescurtări, pe care el însuşi nu le mai poate descifra, Caraion îi trimisese lui Ierunca un articol despre aniversarea a 75 de ani ai lui George Bacovia, aniversare în care nu era sărbătorit el, ci „o umbră”; descria acolo „spectacolul amar pe seama unui om aproape mort”, conchizând că s-ar fi adus în faţa publicului „nu omul, ci moaştele sale”. Articolul l-a trimis spre a fi citit la radio, declară el în anchetă, dar, adaug eu, în mesajul însoţitor al acestui articol îi reproşează prietenului că mulţi au intrat în puşcării din cauza posturilor de radio la care activează ei, astfel încât scrisoarea lui nu conţinea îndemnul explicit să publice materialele. Este bătut probabil şi fiindcă nu recunoaşte că păstrase microfilmele pentru a le descifra mai târziu. Cu toate astea, interogatoriile se reiau abia în 23 sep-tembrie (de la 18 la 21),

apoi în 8 octombrie (de la 11 la 13) şi în 16 octombrie, când i se aduce o acuzaţie menită să-i agraveze situaţia. I se cere să recunoască faptul că a proiectat, împreună cu Bănu, să fugă din ţară. A făcut acest lucru, spune, dar nu pentru a-şi continua activitatea de spionaj, ci pentru a se sustrage conse-cinţelor activităţii de până acum. Se pare că ezitarea între aceste două explicaţii face că anchetă să dureze mult (11 – 15), pentru că se revine la acuzaţie şi în 22 octombrie, într-un interogatoriu de noapte (17 – 22,20).

În 2 noiembrie este din nou interogat, în două rânduri, de la 10 la 12 şi de la 12 la 16; în 13 noiembrie se vorbeşte pentru prima dată despre Vintilă Horia şi despre Antologia poeţilor români din exil, care apare şi în interogatoriile celuilalt mare grup, Noica-Pillat, judecat un an mai târziu, dar a cărui arestare va începe deja peste o lună.

Nu înţelegem deci de ce mai continuă anchetarea lui Caraion, printr-o nouă şedinţă de interogatoriu, în 15 noiembrie (9 – 15). Dar în 24 decembrie i se schimbă, printr-o nouă ordonanţă

de punere sub învinuire, încadrarea juridică, iar la citirea acesteia, în interogatoriul din 26 decembrie, ultimul, care durează doar 2 ore, „recunoaşte” tot: a fost recrutat de Bănu pentru a culege informaţii de spionaj, de natură să pună în gravă primejdie orânduirea de stat din R.P.R.

Locul şi rolul poeziei lui Ion Caraion în literatura română nu fac obiectul reconstituirii de faţă. Aşa că pentru aceste aspecte nu am căutat date. Cei care spun însă că în cazul unui poet nu bio-grafia, ci opera lui contează, se lovesc în cazul lui Ion Caraion de o neputinţă de a despărţi opera de biografie şi de a stabili defor-mările aduse uneia de presiunea exercitată de cealaltă.

Prin istoria literară de după război el a trecut ca un poet nefericit, înconjurat de o aură sinistru-eroică, iar evenimentele vieţii s-au aglomerat şi s-au amestecat cu legendele într-un ghem din ce în ce mai greu de descâlcit, care nu exercită asupra povestitorului atracţia benignă a enigmei de elucidat, ci îl învăluie, într-un misterium tremendum, inspirându-i, pentru acest întors din

iad care a fost Caraion, teamă, respect, milă, oroare, şi insuflându-i, ca şi cerbul din poveste, mai degrabă îndemnul să-şi întoarcă ochii decât să-şi îndrepte asupra lui o privire limpede şi lămuritoare. Astfel încât, oricât de bine şi-ar cunoaşte personajul, oricât ar întreba, cerceta, confrunta mărturii şi cântări fapte, povestitorului îi este greu să găsească tonul just pentru a vorbi despre el direct, nu fiindcă este un mare poet, ci pentru că este un om extrem de întortocheat.

Cu bubele, rimele, gândacii, cerul lui mucegăit, muribunzi pe care-i ţine de mână, rănile, lanţurile şi scârba lui de lume, cu pământul care mişună de şerpi veninoşi; cu părerea lui că oamenii sunt ca lupii, şi cu oroarea lui de sine: „Îmbătrâneşte apa în care privesc. Nu apă îmbătrâneşte, ci chipul meu într-însa. Dar nu-i chipul meu. Am fost înlocuit”. Ion Caraion trezeşte printre exegeţi mai mult o condescendenţă un pic excedată, decât admiraţie.

La nici douăzeci de ani, poemele lui sunt pline de neurastenie, otravă murdară, păcat,

frumuseţe care nu bucură, ci înjunghie, mâini ciungi şi – parcă prea pisăloagă – vocea aceasta profeţindu-ţi plângăreţ, mereu te ceartă că trebuia să faci ceva şi n-ai făcut:

Pe marginea dintre noapte şi zi Fără îmbrăcăminte, fără adăpost

Peste o sută de ani veţi veni înapoi.

Să întrebaţi de inscripţii, să vorbiţi despre noi

Scârbe ale lumii, cu gravitate de gong.

Trântite comod în şezlong. În plus, sunetele sunt aici mai degrabă stelariene. Sau, din acelaşi prim volum, scris la nici douăzeci de ani:

(…)

Să ne întoarcem. Despărţiţi-vă şi scuipaţi în iubire (…)

Lăsaţi-vă adresele, fotografiile, banii pentru arsenic. (…)

Serile se umplu de scârba. Săracii nu s-au iubit niciodată între ei.

(…)

A fost o secetă mare, vorbele creşteau din

cucută, nici pomeneală de cântec.

(…)

Aveau minciunile trecere şi proştii plocoane

Ne-a plecat şi tinereţea, l-am dat zbilţ. Ca un papagal care întotdeauna a spus ce-a vrut altul. Am primit medalia, vierme, spune. Îi admira şi-i imita pe Arghezi şi pe Bacovia. Dar prevestirile, chiar şi când i s-au adeverit, sunt mai antipatice parcă decât ale lui Bacovia, deşi nu sunt mai sumbre. Prea pare bătrân şi bolnav, şi parcă nelalocul lui, ceea ce în Bacovia îşi găseşte locul. Ca în poezia asta, scrisă tot la douăzeci de ani şi chiar aşa intitulată:

Cangrenă

Oraş în care putrezeşte tinereţea pe străzi
Oraş ca un câine cu bube ieşit dimineaţa din lăzi
Oraş-idee, oraş-cangrenă, oraş adormit mai înainte de cuvântul sfârşit.

Oraş în care-i o graniţă care se târăşte pe brânci, care fură

Cu tăcerea tăiată, cu moartea în gură.

Oraşul în care n-am mai fost, oraş în care

murim

Fără parabola intrării în Ierusalim

Oraş cu heleşteie, cu sanatorii, cu depărtare

Oraş cu protestare

(…)

Oraş-pâmânt, oraş-plictiseală, oraş-mărăcine, cu liniştea ruptă, cu disperare, cu câini împotmolit de cicatrice pe mâini Atât:

Cenuşiu, moarte, urât, sârme, opac…

Şi mâine dimineaţă, descompuşi, pornim iarăşi la atac.

Ne-o imaginăm pe Ecaterina Bălăcioiu citind cu vocea ei so-noră – vocea ei semănând uimitor, la vârsta senectuţii, cu aceea, atât de cunoscută, a fiicei. Ne-o imaginăm deci citind, cu glasul ei lipsit de inflexiuni calde, totuşi cordial, dar mai ales netrăgând după sine atâtea complexe, citind o asemenea poezie, pe cea care nutrea o misterioasă slăbiciune pentru Cyrano de Bergerac şi ale cărei gusturi literare mergeau deci în altă direcţie: graţie, seninătate, discreţie.

Ea chiar mărturiseşte în anchetă, şi nu avem

motive să presupunem că minte pentru al apăra, că nu gusta asemenea dovezi ale scârbei de sine, chiar dacă ştie – ca soţie a unui rafinat degus-tător şi gazdă, timp de peste zece ani, a tuturor poeţilor români moderni, că poezia nu se ia ad literam şi că ea este „o minciună care spune adevărul”. Dar chiar şi aşa, poezia aceasta, cu maimuţe care şchioapătă, cuvinte putrezite, cu oropsiţi care curăţă mără-cinii de bube, cu miros de păcură, de cadavre, de apă stătută, cu câmpuri ca o hârtie de împachetat viaţa buboasă, cu Iisus Hristos mort în tranşee sau găsit mort în porumbişti, i se părea prea sumbră şi prea tristă, la un om atât de „gentil”.

Şi deci nu i-a plăcut, n-a citit-o prea insistent, niciodată. Dar pe el l-a iubit, cum spunea, ca pe un fiu. La fel a fost iubit Caraion de-a lungul vieţii lui de oameni dintre cei mai diferiţi, ca fire, talent, anvergură: Nicu Steinhardt, Geo Dumitrescu, Marcel Gafton, Adrian Hamzea, Dumitru Bănu, Marin Preda, Virgil Ierunca, ginerele Ecaterinei Bălăcioiu.

A îndurat atâta suferinţă în cei 11 ani petrecuţi în închisoare, încât cei care l-au cunoscut se cutremură ca de un fel de spaimă vorbind despre el. I s-au dedicat poeme de către unii, i-au oblojit rănile alţii, obţinându-i reabilitarea juridică, i-au acordat titluri onorifice în organizaţii profesionale, i-au încredinţat rubrici în reviste, i-au plătit dublu, triplu, înzecit şi însutit colaborări şi drepturi de autor, i-au publicat în anii de libertate atâtea volume, poezii, traduceri, eseuri, antologii, prefeţe, reeditări, cum n-au mai publicat nici unui alt scriitor. Toate astea parcă într-un efort nu de a-i obţine iertarea, ci de „a-l ierta”. Altora li s-a „iertat” că au cedat foamei, fricii, torturii, poftei, dorinţei de glorie: omul sub vremi. Lui, nu: ca şi cum el ar fi fost altfel şi altceva decât omul sub vremi. Ca şi cum, în ciuda suferinţei îndurate şi concomitent cu ea, ar fi comis un păcat de dincolo de înţelegere şi de iertare, împiedicând nedumerirea perpetuă să se transforme în amintire. Nimeni din cei ce i-au scris dedicaţii şi au primit pe volumele lui

dedicaţii aşternute cu grafia lui măruntă, frumoasă, supravegheată, de om care nu-şi uită niciodată de sine şi de o aproape con-genitală vocaţie de a seduce pentru a putea apoi oripila, nu are despre el amintiri, ci doar nedumeriri. Iar ce îi face să se cutremure pe foştii lui prieteni nu sunt relaţiile lui cu oribilă şi proteica instituţie. După ce scrisese că „pământul mişună de şerpi veninoşi” şi că se transformase de bunăvoie în fiară, pentru a se apăra de fiare, cum singur spusese:

Oamenii sunt ca lupii. Nu se ştie când lupu va vedea sânge şi va sări să-şi sfâşie vecinul. Nu se ştie când oamenilor le va mirosi slăbiciunea, nenorocirea sau frică mea şi au să se repeadă să mă sugrume. Animalitatea e aceeaşi, şi pânda nu-i altă. Excitantul doar lipseşte, dar când va apare? Atunci să iau aminte la tot ce fac. Îmi poate fi fatal un gest, un zâmbet un cuvânt, ochii deschişi. (…) Am să oblig forţele sănătăţii şi nesănătăţii din mine, îngerii şi dracii cu care umblu în sânge şi creier, am să fac din harul, cultura şi inteligenţa

mea o trambulină pentru a mă aranja. Trebuie să găsesc acel tip de viclenie pentru aceasta.

— După ce scrisese toate acestea i se puteau pesemne ierta multe. Dar de ce avusese nevoie să „se apere”, la 10 ani după moartea şi azvârlirea ei într-o groapă comună, acoperind-o de calomnii, pe femeia aceasta care nu-i făcuse niciun rău, ci doar bine?

Amintirea siluetei lui mărunte, a mersului ferit, a privirii prefăcut blajine şi vocii smerite şi plângăcioase – contrastând atât de flagrant cu filosofia aceasta, forjată în retorte de experienţe în care nimeni nu l-a urmat, astfel încât nimeni nu aruncă piatra – nu mai trezeşte aproape nimănui sentimente de compasiune.

Propriile-i contribuţii voluntare la perpetuarea până la moarte a unor suferinţe în care s-a afundat tot mai mult, parcă nu din dorinţa omenească de a şi le uşura, ci din aceea de a trage după el lumea întreagă, cu prietenie, dragoste, frumuseţe, devotament, curăţenie, cu tot, păr acum simplă poză. Ca şi ura această de sine, care

pare azi doar o parcelă estetică de exploatat, chiar dacă, alcătuită din propria carne şi propriul sânge; o poieţică autode-voratoare, dar… rentabilă, şi care a rentat.

Ca în acest text, de dincolo de oroare, făcut totuşi cu grijă de a seduce:

Imbecilă fiinţă umană! Nu mă mai pot suporta, am ajuns la crize de nervi şi insomnii devastatoare, sunt un caz limită. Am ajuns să-mi fie şi mai greaţă de mine! S

Şi din nou:

Ce sunt eu, voi nu ştiţi, n-aveţi de unde şti, nici de unde înţelege. Nu veţi pricepe veşnic… Îmbătrâneşte apa în care tot privesc… Nu apă îmbătrâneşte, ci chipul meu într-însa. Dar nu-i chipul meu. Am fost înlocuit. Am să rămân şi dincolo de moarte o rană veşnică. Rană… Rană că… nu-mi plac oamenii.

Dar, înainte de scandalul din săptămâna, natura aceasta vindi-cativă a reuşit să inspire prietenie, compasiune, iubire şi devotament. Prin ce mijloace? Poate, aşa cum singur spune în

pretinsul jurnal, făcând un capital din suferinţele îndurate:

Am stat atât timp la Paris, am încercat să public poezii originale, în care îmi descriam suferinţele de temniţă şi stigmatizam teroarea regimului socialist.

Ce spune mai departe însă este nu doar neadevărat, pur şi simplu, nu doar inventat, din megalomanie, delir de persecuţie şi ingratitudine: „mi-au refuzat poeziile şi am fost tratat drept un ins care fac paradă de rănile mele şi le expun în piaţă”. Sunt atitudini care au survenit abia după scandalul pomenit. Sunt păgâni din pomenitele odioase texte care au oripilat pe toată lumea, chiar şi pe cel care le-a publicat în săptămâna, personaj greu de oripilat cu ceva, ciudatul scriitor fabricat şi autofabricat, Eugen Barbu.

A reuşit să inspire aceste sentimente fiindcă pur şi simplu şi-a ascuns tuturor sentimentele. Nimeni, nimeni, până la celebrul scandal în presă, nu a avut cunoştinţă de forţa urii lui, şi nimănui nu i-a făcut, pe faţă, niciun rău.

Faptul că a minţit mai mult, mult mai mult decât era necesar pentru a scăpa de suferinţe, îngreunează şi reconstituirea postumă a unei biografii şi aşa întortocheate şi ambigue, dar fără îndoială, monstruoase.

Textele acestea de istorie literară, paufinees ca în oraţiile fune-bre, antifascismul scriitorului, care se înscrisese în secret de colegii săi în U.T.C., cu o lună înainte de 23 august, pentru a participa, imediat după acest moment, la scoaterea gazetelor comuniste, Scânteia tineretului, apoi Scânteia nu spun despre biografia lui nimic. Nu şi-au scris încă memoriile aceia care ştiu, de pildă, că s-au zbătut pentru revenirea lui în viaţa literară şi în presă, lovindu-se constant de împotrivirea, prin vocea lui Zaharia Stancu, a nu se ştia cui, de undeva foarte „de sus”, pentru că ulterior să vină, recomandat din acelaşi loc, şi să i se publice (vezi dicţionarul lui Mircea Zaciu) între 1966 – 1980 – şi mai ales după revoluţia culturală din 1971 – un număr imens, uneori două şi trei volume pe an, de poeme, eseuri, jurnal, antologii, prefeţe, traduceri

(deşi cei care l-au cunoscut sunt de părere că nu ştia bine nicio limbă şi că semna, cu acordul acestora, traducerile foştilor lui camarazi de închisoare, cu interdicţie de semnătură), să devină consilierul lui Marin Preda la Cartea Românească, unde să aibă puterea de a-i impune sau de a bloca apariţii, în fine să călătorească mai mult ca oricare altul. Adevărul valabil azi pare să fie următorul: Ion Caraion a colaborat cu Securitatea încă din 1963 când, neştiind că va ieşi din închisoare peste un an, va accepta acest pact. Iată ce-mi scrie un fost camarad de lagăr al lui:

[…] Vă trimit scrisoarea pe care mi-a adresat-o Ion Caraion, după ce am descoperit, şi el a recunoscut, spăsit, ignominiile la care se deda pe seama mea, în spatele meu. De asemenea, aveţi, în original, nişte versuri pe care intenţiona să le publice după ieşirea sa din puşcărie, în 1964 («Eu voi face literatură realist-socialistă»); l-am convins să renunţe.

În toamna lui 1964 a redactat o scrisoare către Zaharia Stancu, în care îl şantaja cu

informaţii pe care le deţinea în legătură cu faptul că Z.S. fusese, în timpul războiului, agent al Siguranţei. Şantajul i-a reuşit. După prima sa întoarcere din închisoare (sept. 1955), pe Marcel Gafton, care l-a găzduit şi hrănit luni în şir, l-a acuzat că a dorit să-şi însuşească manuscrisele pe care el, I.C., i le încredinţase înainte de arestare, sperând că el, I.C., va muri în temniţă. Marcel Gafton le ascunsese în locuinţa sa, cu riscul libertăţii lui. De asemenea, I.C. l-a învinuit că s-a încurcat cu logodnica lui, P.N. În ce mă priveşte, cred că, aşa cum spune Mihai Pelin, a semnat în 1963 pactul de care vorbiţi. (Vezi serialul din Expres magazin semnat, în 1997, de autorul respectiv.)

Pe malul Lacului Sf. Ana, unde l-am dus într-o excursie, mi-a mărturisit, printre cuvioase cruci de călugăr de la Athos, că «pentru mine nu există decât legionarismul şi poezia». (Pe atunci n-aveam încă destule motive să tratez cu rezervă prima parte a confesiunii sale.) Poate de aceea s-a şi însurat cu Valentina S. – martira de la Maidanek –

evreică pe care a implorat-o personal şi prin diverşi emisari să nu emigreze în Israel. (…)

Eu nu cred să fi avut nevoie de note bune în plus, după ce lucrase cu Nicolae Ceauşescu la Scânteia tineretului – lucru pe care mi l-a dezvăluit abia prin 1965 şi cu care nu evita să se împăuneze atunci când avea în vedere producerea unui anumit efect. Ca şi cu alte merite: de pildă, după prima sa călătorie în Occident, mi-a spus strict confidenţial: Ăştia, adică restul scriitorimii, n-au habar ce servicii de zeci de mii de dolari am adus eu regimului! Abia atunci în mine a tresărit întâiul semnal de alarmă.

Dragă doamnă, pe I.C. l-am iubit, apoi l-am detestat cu toată scârba – ce s-a adunat în sufletul meu şi mintea mea. Astăzi mă ruşinez de naivitatea şi buna-credinţă cu care l-am tratat. Ştiam mai din timp că era meschin, rău, invidios, ros de ambiţii şi capabil de orice ca să şi le împlinească. Dar parcă ceva mă împiedica să pricep. Nu ţin minte un singur om în legătură cu care să nu fi făcut aprecieri veninos denigratoare.

Până şi pe Marin Preda, căruia îi încredinţase jurnalul său intim, îl bârfea ţăţeşte, spurcându-l în fel şi chip. Omul, după părerea mea, a fost unul care-şi purta cocoaşa pe dinăuntru. Omul de litere, după părerea mea, nu.

În temniţă nu mai există un alter ego pe care să ţi-l împingi înainte. Dedublarea este cu neputinţă, măştile de prisos. Acolo rămâneai tu însuţi, fără retuşuri, singur şi gol. Acolo silnicia făcea legea supravieţuirii şi n-am putut fi toţi eroi. Umilinţele, bătaia, foamea mentală supuneau viaţa unei alte gravitaţii. Pe mulţi, poate pe cei mai mulţi, ne-au aruncat în puşcării nu strâmbe himere sau bravada gratuită. Unii, e drept, au transformat suferinţa în caricatura acesteia, ca şi cum n-ar fi avut de unde să moară. Dar e foarte greu, poate cu neputinţă, să-ţi imaginezi câte feţe are slăbiciunea omenească. Nu îmi permit să vă dau sugestii, dar vă rog să priviţi aceste realităţi în faţă. Încercările noastre nu pot constitui un capital politic. În cel mai bun caz, ele rămân o aură de ordin moral. Dacă, şi cât mai rămân… Dar

aşa trebuie să rămână imaginea deţinuţilor politici anticomunişti. Menajaţi-l pe cât puteţi pe Ion Caraion. O veţi face menajându-ne pe noi toţi (…)

Adrian Hamzea.

Reproduc aici şi mica scrisoare pe care Caraion i-o adresă prin 1968 interlocutorului meu, răspuns la revoltă acestuia că şi-a însuşit nişte texte ale lui:

Sunt mâhnit. Mâhnirea ta voi încerca însă s-o împuţinez. Şi s-o transform în ceva care să nu semene cu pricinile ei. Ci cu ale lui, ale lui Christos a înviat!

Ion.

Nu mai transcriu din poemul „realist socialist” trimis de cores-pondentul meu, şi el în facsimil, neimportant pentru reconstituirea de faţă. De ce l-a scris Ion Caraion iarăşi nu este important. Sunt mulţi şefi de redacţii în acele vremi, care, nescriindu-le cu mâna lor, au putut obliga pe alţii, tineri dornici să-şi vadă textele publicate, să-şi pângărească în locul lor condeiul. Sunt oameni care au devenit delatori la

Securitate, pentru că n-au avut „pile” destul de mari... la Securitate, să scape de această îngrozitoare „sarcină”. Dar, dacă nici el n-a putut să scape, dacă tot se săturase şi a vrut să plece, dacă a vrut să plece cu orice chip, de ce a scris el singur, şi numai el, asemenea orori despre cei mai buni prieteni ai lui? Foarte probabil – deşi adevărul acesta este identic celui susţinut de Securitate, ceea ce din principiu ar trebui să ne facă bănuitori – ca instituţia să-i fi cerut aceste 40 de pagini, 20 pentru unul şi 20 pentru celălalt, despre cei doi cei mai devotaţi prieteni ai lui, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca, lucruri abjecte şi nefolositoare pentru anchetă: pretinse iubiri clandestine ale unuia şi ale celuilalt, meschinării, slăbiciuni, boli, suferinţe ascunse, numai pentru a fi sigură că noul fugar nu va colabora niciodată cu „Europa Liberă”. Ceea ce s-a şi întâmplat curând.

Cine citeşte însă cu atenţie aceste texte şi este familiarizat cu „genurile” şi „speciile” literaturii securistice, tonul, întorsăturile de frază, clişeele şi metaforele stilului ei, nu se mai poate

mulţumi cu acest răspuns. Colaborarea lui Caraion – nu doar răspunzând unui şantaj şi unor presiuni, ci supralicitând, venind în întâmpinarea nevoitor instituţiei, făcând exces de zel, înţelegând foarte bine ce i se cere şi executând ca un maestru – trebuia să servească unor scopuri precise: confecţionarea unor „portrete literare”, mai adevărate decât adevărul, ale adversarilor ce trebuiau distruşi. Printre ei, Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca şi, post-mortem, Ecaterina Bălăcioiu. Or, la această „operă” scriito-ricească totuşi, puţini scriitori mari, sau consideraţi ca atare, au consimţit să contribuie. Astfel că, din punctul acesta de vedere, păcălitul tot Caraion a fost, şi nu Securitatea. El nu şi-a imaginat probabil că Securitatea va renunţa la orice aparenţă de onorabilitate şi îşi va dezvălui mecanismele-i odioase, numai pentru a-l strivi între ele pe unul dintre cei ce o servise şi n-a vrut de la un moment dat s-o mai facă.

8 martie 1960

Întrebare: în cursul anchetei ai vorbit, între alte persoane, şi despre numitul Benea. Precizează dumneata în ce împrejurări l-ai cunoscut pe acesta?

Răspuns: Pe avocatul Benea, al cărui prenume nu-l reţin, l-am cunoscut din auzite, din anul 1958. Am auzit despre el de la Ranetti Constantin, care la începutul anului 1958 a devenit secretarul lui Benea, funcţie pe care a deţinut-o timp de câteva luni. Nu ştiu dacă Ranetti Constantin l-a cunoscut înainte de anul 1958 pe avocatul Benea.

Personal l-am cunoscut pe avocatul Benea în luna februarie 1959, în casa lui Ranetti Constantin, cu ocazia unei mese dată de acesta, aniversând doi-trei ani de la căsătorie. Cu acest prilej am fost mai multe persoane de faţă.

Întrebare: Cine a mai fost de faţă cu ocazia sus-amintită şi ce discuţii ai purtat cu avocatul Benea?

Răspuns: La aniversarea amintită mai sus au mai fost de faţă mai multe rude de-ale lui Ranetti

şi nişte colocatari ai acestuia, pe care nu-i reţin nominal. Avocatul Benea a venit mai târziu şi întrebându-l pe Ranetti asupra motivului pentru care întârzie Benea, mi s-a răspuns că acesta din urmă a avut în acea zi un proces greu, de spionaj, în care a pledat şi probabil din această cauză şi întârzie. Ranetti Ctin nu mi-a dat amănunte despre procesul respectiv, deoarece nu luase parte la dezbaterile lui. După ce a venit şi avocatul Benea, am fost prezentat lui ca prieten al lui Ranetti Constantin. După ce am mâncat şi am discutat diverse probleme, l-am întrebat ce proces dificil a avut în acea zi, deoarece aflasem acest lucru în prealabil de la Dinu (Ranetti). Benea mi-a confirmat că a avut un proces destul de greu, fiind vorba de spionaj. La întrebarea mea despre cine este vorba, cine sunt inculpaţii, Benea mi-a dat câteva nume, dintre care reţin pe: Bănu, Caraion şi, cred, doamna Lovinescu. Auzind de numele lui Caraion Ion eu am tresărit şi i-am comunicat lui Benea că am fost bun prieten cu Caraion Ion, rugându-l totodată să… (pagină lipsă)

NOTE

1. Ca un detaliu semnificativ în sine, reproduc aici acest fragment de interogatoriu desprins dintr-un alt dosar – 118 988, al lotului Noica-Pillat – cuprinzând 19 volume, cu mai bine de 500 de file fiecare:

… Din februarie 1959 cu ocazia menţionată mai sus, nu l-am mai întâlnit pe Benea şi nu am mai auzit nimic despre el, deoarece la 26. III acelaşi an am fost arestat. L-am revăzut pe Benea cu ocazia procesului meu, când m-a apărat pe mine şi pe Radian şi când mi-a spus că a fost angajat de către mama mea.

Vocea care vorbeşte aici, a altui „personaj”, şi făcând parte din cealaltă „poveste”, este chiar vocea scriitorului Constantin Pillât, condamnat şi el, în martie 1960, la 25 de ani de muncă silnică, la fel ca şi filosoful Constantin Noica şi alături de: Alexandru Paleologu, Nicolae Steinhardt, Arşavir Acterian, Al. I. Teodoreanu, Vladimir Streinu, Sergiu Al. George, Marietta Sadova, care au primit pedepse ceva mai mici – de la 20 la 7 ani.

Ranetti şi Radian (unul avocat şi celălalt medic) fac parte din acelaşi lot, primul pentru că a copiat din dosarul unui client (şi a citit prietenilor) poezii „subversive”, iar celălalt fiindcă a participat la discuţiile respective. Avocatul al cărui prenume Dinu Pillât nu şi-l aminteşte, este Jaurès Benea, apărătorul din oficiu al lui Dumitru Bănu în acest proces, avocat ilustru, care a murit, prin anul 1987, în Bucureşti.

Ce-am urmărit citind această pagină, pe care, şi cu riscul unui ocol plictisitor, nimeni în locul meu nu s-ar fi abţinut s-o citeze? N-am vrut, departe de mine, să copiez unul dintre acele trucuri ale romancierilor clasici, care-şi mutau personajele dintr-un roman în altul, ca să ne determine să credem în realitatea lor. Am vrut poate, într-o măsură, să împăr-tăşesc cititorului meu surpriza „estetică” în faţa realului care imită ficţiu-nea. Dar numele lui Ion Caraion, apărut în dosarul lui Dinu Pillât, şi cel al lui Dinu Pillât, în dosarul lui Ion Caraion (traducându-se în limbajul vigilenţilor paznici ai cetăţii prin: „numele lui

Caraion apărând în discuţiile subversive ale grupului Noica-Pillat şi invers”) şi dând verosimilitate unei lumi deja mai puţin decât fictive: uitată, ne mişcă şi altfel. În absenţa memoriilor necosmetizate, a mărturisirilor directe, a documentelor de istorie orală, lumea literară a anilor 1955 – 1960, efervescentă şi retrezită brusc la viaţă de „spiritul Genevei” (cum spune unul din rarii ei memo-rialişti, Alexandru George care, depăşind pactul necosmetizării, păcă-tuieşte câteodată prin cinism), nu mai este de regăsit decât în aceste dosare. Lumea aceasta seamănă cu lumea unui foarte prolific şi imaginativ romancier clasic, a unui Balzac. Personaje episodice într-un „român” – numit „118 988 – Lotul mistico-legionar”, devenite personaje principale în altul – numit „113 668 – Rugul aprins” şi trecând, ca personaje secundare, într-un al treilea, cu alt număr –. Jucătorii de bridge”, apărând apoi, doar ca să rostească o singură replică, în „Lotul. Homosexualilor”, şi să moară, lumea aceasta deci alcătuia un adevărat ţesut, o

reţea, în care toţi se cunoşteau mai mult sau mai puţin, toţi îşi intersectaseră măcar o dată drumurile, în care se citeau aceleaşi cărţi, aduse din aceleaşi locuri, pe aceleaşi filiere clandestine, de aceiaşi mai norocoşi călători, se discutau aceleaşi idei. O lume a saloanelor, cum observă unul din „personajele" ei, Al. Paleologu, fiindcă în epoci de teroare şi interdicţie a liberei expresii înfloresc saloanele.

Despre procesul Noica-Pillat a apărut deja o excelentă carte, Anatomia mistificării de Stelian Tănase, Humanitas, 1997.

2. Ar fi extrem de interesant un studiu, o reconstituire a acestui aspect al răsturnării operate de „războiul claselor" început în 1944: o societate care „şi-a luat destinul în propriile mâini", refuzând să mai fie condusă de creierele ei, cum este îndeobşte condus orice organism, şi care şi-a pus academicienii să mătură străzile, şi gunoierii să dirijeze treburile statului. Ce tăceau intelectualii trimişi la munca de jos? Vladimir Streinu a fost zugrav, zidar-mozaicar la o

cooperativă meşteşugărească, făcând parte din echipă care a construit fântâna arteziană în formă de crin din parcul Protopopescu Pake; Dinu Pillat a lucrat ca pontator pe mai multe şantiere; Alexandru Paleologu, muncitor pe mai multe şantiere; Ion Ioanid, fiul ministrului liberal din perioada interbelică, Tilică Ioanid, a făcut, la ieşirea din închisoare flori de plastic într-o fabrică, şi lista este extrem de lungă… Mulţi dintre ei au trăit asemeni celui mai important cronicar al „cronicii ei mărunte”, Platonov, care a traversat epoca maturând curtea interioară a unui mic soviet de deputaţi. Întrebarea este cât de mulţi au fost asemenea intelectuali, şi citi de bunăvoie, adică alegând această soartă, şi nu fiind azvârliţi în ea, preferând-o mai degrabă decât să colaboreze. Există voci care spun că, dacă lucrul acesta s-ar fi petrecut, dacă savanţii şi scriitorii români s-ar fi amestecat cu „poporul” îmbrăcând haine de spălători de geamuri şi măturători, ca cehii, lucrurile ar arăta altfel la noi, azi, ar arăta ca în Cehia. Dar această analiză depă-şeşte

intenţiile reconstituirii de faţă.

3. Este poate singurul fragment în care răutatea neverosimilă a lui Ion Caraion impresionează mai mult decât talentul. Culmea este că tot ce spune el este exact: toate elevele Ecaterinei Bălăcioiu îşi amintesc de volumaşele din care li se citea, tuturor le-a spus că seamănă cu fiica ei, de altfel nu a avut decât eleve, singurul ei prieten tânăr fiind chiar autorul acestui portret injust şi, probabil de aceea, rezistent.

Că Ecaterina Bălăcioiu era o femeie cu multe preocupări intelectuale, că o interesau şi ştirile, nu trebuie să mai spunem. Securitatea a avut grijă să înregistreze conversaţiile ei şi să vadă că era la curent cu tot ce se petrecea în estul Europei ocupate şi în lume. Dar a reduce dorul la o boală psihică şi a nu tresări deloc la acele „dulcegării” nu poate să însemne decât un lucru: Caraion era de fapt, şi cu sufletul, al lui Ciocan Dumitru şi al lui Francisk Butika, era de fapt, prin împietrire la suferinţa altora, de-al lor.

Aceeaşi uscăciune sufletească operează şi

asupra fiicei: „Corespondenţa dintre mamă şi fiică continua intens, ele se iubeau, se obsedau, îşi făgăduiau de toate, îşi aminteau de toate, îşi comunicau câte în lună şi-n soare (…), îşi trebuiau nespus, îşi doreau fierbinte să se revadă, nu conteneau a-şi purta o afecţiune ieşită din comun, ceea ce – după mărturisirea doamnei Bălăcioiu – îl şi determinase pe critic, pe formalul tată, să afirme că între mamă şi fiică nu parvenise niciodată a fi deplin retezat cordonul ombilical. Limita sa de suportabilitate nervoasă, pomenesc de Monica Lovinescu, şi exact asta am vrut să scot în relief, cedează foarte uşor când o duce gândul, iar şi iar, către mortul familiei sale”.

Culmea este că şi ce spune aici este adevărat. Acum am să citez (din revistaEthos, nr. l, Paris, 1973, pp. 165 – 219) paginile din 1960 ale unui jurnal, cel al lui Virgil Ierunca, ginerele Ecaterinei Bălăcioiu, publicate la 8 luni după sentinţa şi întemniţarea acesteia:

1 ianuarie 1960

Revelionul cu Monica. Singuri. Monica e

numai îndurerare. Toată bucuria ei de altă dată, bucurie mereu reinventată, a dispărut. (…) Ce va aduce acest an? O vom avea lângă noi pe mama Monicăi? E tot ce ne dorim. E tot ce nădăjduim.

(…)

//ianuarie 1960

Monica oscilează între un optimism chinuit şi voinţa ei mistuitoare de a face totul pentru a-şi scoate mama din închisoare.

(…)

25 martie 1960

Monica (…) nu mai trăieşte decât pentru a-şi vedea mama scoasă din închisoare. Inventează tot timpul noi posibilităţi de intervenţie. Şi-a pierdut liniştea. Doarme numai cu somnifere. Este parcă un alt om: profund nefericit, obosit peste măsură, cu o uimitoare energie totuşi de a se zbate, de a se agăţa de orice speranţă.

Pentru ca, după alte 6 luni de audienţe, anticamere, petiţii, memorii, la aflarea morţii, să scrie:

„Sfârşitul lumii. Monica”.

O scrisoare pe care le-o expedia din Viena, în 19 iulie 1960, Nae Marin, de la Radio Bucureşti, confirmă vestea.

4. Ca şi cum ar vrea să sugereze că, în chiar „timpul trăirii”, oamenii nu se iau tot aşa de in serios ca în „timpul mărturisirii”, ca să parafrazăm un titlu cunoscut, nu-şi îndreaptă nodul de la cravată şi nu-şi pun în ordine ţinuta, fiindcă nu se ştiu în permanenţă priviţi de ochiul sever al posterităţii. Ea mai spune că părerile politice în numeroasă şi heteroclita redacţie de la Timpul erau cu mult mai amestecate şi mai diverse, şi mult mai puţin importante decât au devenit mai târziu; şi că doar listele întoc-mite pentru Siguranţă de către Constantin Virgil Gheorghiu – împărţind redacţia în legionari şi comunişti – ar da, dacă le-am avea acum la dispoziţie, o imagine mai clară, deşi mai mincinoasă, asupra lor la acea dată. Astfel, în listele celebrului mai târziu autor al Orei 25: Miron Radu Paraschivescu, Virgil Ierunca, Geo Dumitrescu, George Ivaşcu, George Macovescu, Stephan Roii etc. Figurau la

comunişti, în timp ce Dumitru Bănu şi Stelian Diaconescu (Ion Caraion), Tretinescu, Sârbulescu, la legionari; că reputaţia de comunist sau de legionar era tot atât de nere-comandată, pericolul de a fi trimişi pe front planând în mod egal asupra tuturor, dar că alte probleme vederile politice diferite şi schimbările lor nu ridicau pentru membrii redacţiei. Şi nici nu afectau relaţiile dintre ei. Dimpotrivă: Dumitru Bănu, de pildă, acreditat la Ministerul Sănătăţii, era cel care procura, prin relaţiile lui, medicamente pentru colegii cu alte acreditări, sau tară niciuna. Geo Dumitrescu şi Virgil Untaru, studenţi la Litere, iniţiatorii deja interzisului Albatros, erau nedespărţiţi de o vreme de talentatul şi cu doar 3 ani mai tânărul lor coleg, ale cărui poezii le remarcaseră la „Poşta redacţiei”, fără să apuce să le mai şi publice, student şi el la Litere. Şi amândoi nu dădeau nicio importanţă faptului că noul lor prieten nu era ca ei, de stânga, ci mai degrabă legionar, dacă ne-am lua doar după cele două-trei poezii scrise în Falangă. Iar Constantin

Virgil Gheorghiu – acreditat pentru faptul divers la Prefectura de poliţie a capitalei – îi turna nonşalant pe toţi, într-un donnant-donnant descoperit mult mai târziu, la aceeaşi prefectură. Care-i proteja mai degrabă decât îi persecuta, din moment ce trimitea un inspector cu incriminanta listă şi i-o arăta îngrozit directorului. Care, la rându-i, îşi apăra oamenii cu imbatabilul argument: „I-aş ţine eu aici dacă ar fi comunişti sau legionari?”

Aceasta susţine, cel puţin, „istoria orală”, rar şi greu fixată în memorii de cei ce-ar putea-o încă face. Şi aceeaşi istorie spune că eminentul ziarist Mircea Grigorescu, sub direcţia căruia a ucenicit şi Marin Preda (vezi Delirul), îi „ţinea” totuşi, iar diferenţa de opinii politice dintre protagoniştii celor două liste la fel de puţin confortabile nu era încă atât de periculoasă cum s-a dovedit mai târziu.

Astfel că, trecută sub tăcere ca nesemnificativă de dicţionarul lui Mircea Zaciu, opţiunea legionară a lui Ion Caraion nu era un

secret pentru nimeni. Cât despre „activitatea de militant antifascist la Timpul şi Ecoul”, pe care i-o atribuie, şi ea apare doar ca un inutil retuş pe care „timpul mărturisirii” îl aduce, din pur cavalerism „timpului trăirii”, înfiinţat, la sugestia lui Mihai Antonescu, de Mircea Grigorescu, tot cu o parte a aceleiaşi redacţii, în vederea unei eventuale apropieri de Aliaţi, Ecoul va fi ceva mai puţin pe linia oficială a momentului, cea impusă de alianţa cu nemţii, nu însă antifascist, în orice caz, transformându-se, după victoria sovietică, în Tribună poporului. Dar nu prin condeiul lui Ion Caraion, neapărat. Acesta va deveni „antifascist” de-a binelea, abia cu o lună înainte de 23 august, când se înscrie la tineretul comunist şi înfiinţează Scânteia tineretului, unde, ca secretar general de redacţie, îşi va chema foştii colegi să colaboreze.

5. Şi în privinţa aceasta lucrurile au stat în realitate altfel, dar pentru a le povesti trebuie să facem un ocol şi să începem, fără nicio legătură cu nimic, aşa:

În 1942, pe Sergiu Filerot nu-l chema Sergiu

Filerot. El se numea Gheorghe Niculescu şi la numele acesta cu totul nepoetic îşi agăţase, pentru versurile lui mai degrabă tradiţionalist păşuniste şi la fel de nepo-etice, un pseudonim mai mult decât nepoetic, de-a dreptul ridicol, deşi patetic, cum îi era şi firea. Se autobotezase Veghe, era secretar la Tiparul universitar, aspira să-şi facă o editură a lui proprie şi între timp îi tipărea acolo pe iconoclaştii lui prieteni de la Albatros. Contaminat de elanul contestatar al acestora, incitat de ironiile lor şi înzestrat de ei cu un nume demn de un poet, Sergiu Filerot va scrie un volumaş de poeme, nu mai inspirate decât cele dinainte, dar într-un limbaj evident înnoit, dur, voit prozaic; pe pagina de gardă înscrie pentru tipar dedicaţia: „Eroilor hoituri prietene ale corbilor închin aceste îngenuncheri ale omului”. Ultima secţiune din placheta fostului Gh. Niculescu-Veghe, numit acum Sergiu Filerot, vorbeşte cu un curaj şi o cruzime a detaliului ieşite din comun despre, Războiul sfânt”, despuiat în viziunea lui de orice sfinţenie:

Hei, Omule de jos.

Tu nu pricepi că trebuie să rămâi îndobitocit?

Tu nu trebuie să ai cunoştinţele Scamatorului botos.

(…)

Semenul meu cu creier nebun şi braţe de fier îşi scaldă motoarele în uleiul – standardizat – de sânge.

Angrenajul roţilor plânge

Şi duduie pagini de romancier

(…)

Şi-acum, în câmp lunatic, roşi rubini fixează – fiindcă nu credem în strigoi – hoiturile eroilor doar – şi tot atâlia asasini… Pentru că e sârmă ghimpată şi război… război…

Poetul astfel schimbat la faţă primeşte pe manuscris semnul de inter-dicţie al cenzurii, dar lucrând într-o tipografie, şi-l publică totuşi. Volumul, intitulat Om, purtând sigla Editurii Alfa şi data de apariţie 1942, poate fi văzut azi în orice bibliotecă publică mai dotată, la fel ca şi cel, care n-ar trebui văzut dacă a fost interzis, al lui Ion

Caraion.

Condamnarea la moarte, pe care i-o aduce nesocotirea interdicţiei de publicare, îi este comutată lui Sergiu Filerot şi este trimis pe front, în batalioanele de pedeapsă, de unde scapă probabil graţie staturii lui bondoace şi numărului uriaş de dioptrii care trebuie să-l fi pus la adăpost în vreun birou. Dar despre episodul acesta Preda, în Viaţa ca o pradă, şi Filerot însuşi au lăsat memorii.

Cu Panopticum lucrurile stau altfel: el apare, şi este un volumaş la fel de subţire, mai consistent poetic decât al lui Filerot, dar cu excepţia câtorva texte din ultima secţiune (Coşmar, Spital) explicit vorbind despre război, cu totul inofensiv din punctul de vedere al cenzurii.

Am să merg cu voi, pomilor, prin seară.

Voi fi mânios pe umbletul vostru domestic, oval…

Să observăm că tonul de elegie paşnică n-are nimic supărător pentru cenzură, orice cenzură.

În ce fel a ajuns condamnarea la moarte a lui

Sergiu Filerot să îmbrace biografia lui Ion Caraion nu ştim. Doar dacă nu avem chiar în clipa aceasta privilegiul rar să surprindem istoria în exerciţiul funcţiunilor ei ilicite, când, cu oroarea-i ştiută de nesemnificativ şi aleator, zgârcită şi econoamă în schimb cu faptele glorioase, le culege de pe vastele ei câmpuri de bătaie şi le lipeşte de biografiile celor care le merită, despuindu-i pe cei care le-au săvârşit. Deposedându-l, astfel, pe Sergiu Filerot, şi aşa obscur şi sortit uitării, pentru a-l împodobi pe Ion Caraion, deja urcat în trenul glorios al eternităţii, pentru că nimic din ce-i glorios şi măreţ să nu se piardă. Puţin injustă, desigur, dar necesară Istoriei cu „i” mare escrocheria asta, de a recupera meritele şi eroismele unor anonimi, lipindu-le pe epoleţii plini de stele ai generalilor victorioşi. Sau, dacă cititorul mai suportă o podoabă stilistică: la fel se face cu cizmele noi ale soldaţilor morţi: se scot în pripă, ca să încalţe picioarele putând să alerge şi să lupte, ale soldaţilor încă vii…

6. Ne-am putea întreba de ce nu este

interogat Caraion şi despre prietenii aflaţi în poziţii mai bune, cel puţin momentan: George Macovescu, George Ivaşcu, Miron Radu Paraschivescu, chiar Marin Preda. Sau de ce n-au vorbit ei, în timpul interogatoriilor, despre asemenea prieteni providenţiali la ananghie? De ce Isaak Babei, care-l frecventase pe Beria înainte de arestare, n-a uzat de această relaţie, lăsându-se condamnat la moarte şi împuşcat? De ce inginerul Nicolae Vasilescu-Colorado, şi el condamnat la moarte şi împuşcat, nu s-a prevalat în anchetă de partidele de tenis cu Ion Gheorghe Maurer? Relaţiile între cei care nimereau din greşeală trapa şi cădeau în infern şi cei care nu doar o ocoleau şi rămâneau deasupra, dar erau chiar bine agăţaţi de putere, sunt adesea foarte strânse: rudenii, prietenii, chiar iubiri. De ce unii nu-i salvau pe alţii se înţelege de la sine. Explicaţia faptului că numele celor „de deasupra” nu apar niciodată în documentele ce încep să iasă, cu miasme cu tot, din „subterane” – de parcă între cele două lumi chiar ar fi discontinuitatea dintre

„lumea aceasta” şi „lumea cealaltă” – abia acum o aflăm, însă. Într-o senzaţională carte apărută în 1994 la Seuil, în Franţa şi tradusă şi la noi, recent, Pavel Sudoplatov, una din cele mai sinistre figuri printre călăii lui Stalin, şeful misiunilor speciale (citeşte „omoruri speciale”), o explică: în serviciile de securitate existau echipe care „curăţau” dosarele, documentele, procesele-verbale de numele celor ce nu trebuia să apară în ele. De aceea în declaraţiile lui Caraion nu apar George Macovescu sau… Nicolae Ceauşescu.

7. Şi despre acest lucru ar trebui să se scrie într-o zi. Nebănuita rezistenţă la tortură şi oboseală a corpului omenesc i-a făcut pe mulţi dintre cei care n-au trecut prin această experienţă să creadă că este vorba de o pură invenţie. Mi-a căzut în mina anexa medicală a fişei de peni-

Tenciar al lui Nicu Steinhardt, care avea, la un moment dat, 40 de kilo-

Grame; Belu Zilber, la 1,51 în înălţime ai lui, avea, după 16 ani de închi

Soare, 40 de kilograme. Corneliu Coposu

intrase în închisoare cu 120

De kilograme şi ieşise cu 50, iar imensa burtă de om gras a lui Mircea

Vulcănescu devenise un şorţ de fierar, care-i atârna până la genunchi.

Înainte de a muri.

8. Unul dintre cele mai grave capete de acuzare în procesul

Noica-Pillat era asemănător. Pe Mâţucă Ion, ieşit din închisoare, îl trimisese Dan Cernovodeanu, rămas închis, la vechiul lui coleg de liceu.

Dinu Pillat, cerându-i acestuia să expedieze un memoriu de 50 de pagini.

În Occident, fostului său cumnat, Mihai Fărcăşanu (Mihail Vilara), cu informaţii despre condiţiile din minele de la Cavnic şi Baia Sprie – unde pe toţi îi cunoscuse şi – scrisese unul dintre ei, dintr-un lot mai vechi.

Chiar dacă reînnoit, Ion Ioanid – lumea „subterană” fiind o ţesătură în care fiecare fir s-a întreţesut măcar odată cu alt fir.

Ultimele pagini de jurnal cu Ecaterina Bălăcioiu înaintea sărbătorilor de Crăciun ale anului 1957, cu bilanţurile lor dureroase, numai ocupaţiile, solicitările familiei şi firea ei practică, totuşi, o salvează pe Ecaterina Bălăcioiu de la dezastru. În 16 decembrie – mărturisire deja a capitulării în faţa inevitabilei sărbători – se hotărâse de dimineaţă să meargă cu Lila la două filme, când îi telefonează deodată, din gară, sora ei Azota. Prea încărcată de bagaje pentru a veni până la ea, şi cu prea multe ore până la trenul de legătură, o invită în gară, unde pălăvrăgesc despre probleme familiale de la 9 la 13. Atât de solicitată, de iubită, de necesară, cu sfaturile şi eficacitatea ei, pe care o subliniază de fiecare dată cu un narcisism vag, cu un aşa de dezvoltat simţ al răspunderii familiale, ai spune că va străbate fără să-l resimtă golul sărbătorilor. Dar nu: totul, inclusiv peroanele pline de bagaje, sacoşe burduşite cu provizii, oamenii agitându-se, venind şi plecând, o readuc la ale ei:

Şi iată, iubito, lumea începe să se gândească

la sărbătoarea pomului de Crăciun, la revelion.

Numai de-ar trece cu toatele repede!

Mă consolez zicându-mi că de azi într-o lună toate vor fi de un trecut recent. Am poftă să zâmbesc, observ că sunt pe cale de a pune balsam pe rană; am zâmbit şi pentru faptul că, de un an, în fiecare seară mă rog: „Fă, doamne, să-mi revăd copilul în 1957”. Va trebui să schimb această cifră pe care am bolborosit-o cu foc 365 de zile, pentru a-mi da încă o dată seama că sunt o necredincioasă şi o iluzionistă. Un pic de amărăciune nu-mi stă rău, nu-i aşa, dulcea mea Mouette, la sfârşitul unui an în care totuşi am trăit, am visat, am îndrăznit să sper! Toate acestea le datorez incredibilei şi încăpăţânatei mele energii, şi unui firicel de speranţă înrădăcinat în împărăţia lacrimilor, a groazei şi a speranţei. Ţi-o datorez ţie, pentru că tu exişti, tu, care eşti totul pentru mine, pe care te ador aşa cum adori divinităţile intangibile.

Iartă această mică declaraţie la sfârşit de an, ca o şoaptă în biserica minunată unde toate

speranţele par realizabile, iar rugăciunile, sufletul vieţii.

Despre zilele când, din „notele de supraveghere a obiectivului BALAGIA, efectuată de la ora 7 la ora 23”, aflăm că „în tot cursul zilei aceasta nu a părăsit domiciliul” şi că „supravegherea continuă”, iar din înregistrările în casă, cu microfonul, că „liniştea s-a menţinut toată ziua”, întreruptă din când în când „de zgomotul paşilor Ecaterinei” trecând parcă fără rost „dintr-o încăpere în alta”, de câte o scurtă şi „neconcludentă” convorbire telefonică, de sunetele neinteligibile ale emisiunilor radio, până la ora 22,30, când „liniştea se instalează în casă şi domneşte toată noaptea”, fascinaţi de jocul acesta al multiplicării unghiului camerei (ascunse!) găsim uneori şi acea „focalizare internă” – cum se spune în tratatele de naratologie, vocea, ochiul naratorului, de parcă, fără să ştie, Ecaterina Bălăcioiu ar colabora cu urmăritorii ei la scrierea impersonală a propriului roman:

Apreciez nespus de mult, scrie ea în 17

decembrie, duminicile în care nu trebuie să părăsesc casă, când de dimineaţă şi până la 11 seara ascult muzică. Mă întorc la 11 noaptea în odăiţa mea, scoţând un suspin de uşurare. Şi când te gândeşti cât îndrăgesc această cameră, ca pe o fiinţă omenească! Oh, e puţin spus. Martora vieţii mele, mută şi discretă, ea este rând pe rând locul diferitelor îndeletniciri, mormânt, infern, dar şi prietena vieţii mele, discretă, primitoare, tăcută, care participă la viaţa mea, la lacrimile mele, la cele mai mici emoţii şi suspine. Este aproape alter ego-ul meu neînsufleţit, dar căruia îi împrumut aproape o sensibilitate omenească. Aş lăsa-o în urma mea cu un sfâşietor regret, ca acela dat de despărţirile definitive dintre oameni. […]

De Moş Ajun voi fi singură-singurică, căci Lila este de gardă. De revelion va fi poate Lucette la mine, aş vrea atât de mult ca Lila să aibă distracţii potrivite cu vârsta ei în acea zi. Iată pe scurt programul meu de sărbători. De sărbători o să aveţi la masă cele două tacâmuri ale voastre, ca-n fiecare an. Şi cele două cupe de şampanie. N-

am să fiu deci singură, chiar dacă Lucette nu vine şi Lila se duce să danseze (adoră dansul), căci vă voi avea pe voi aici, în gândul meu, în această cameră pe care o cunoaşteţi din fotografiile pe care vi le-am trimis acum doi ani.

Vă promit că în aprilie, dacă evenimentele o vor permite, îmi voi reînnoi cererea, rămâne ca voi să-mi trimiteţi acordul pentru această lună, pentru că nu e valabil decât până la 1 aprilie. Încep să-mi fac proiectele, să-mi planific dorinţele şi munca pentru anul viitor. Sunt obosită. Toată lumea doarme. Vecinii mei se culcă la 8 şi jumătate, Lila s-a culcat azi la zece şi am impresia că toată lumea asta stranie este un efect al unui vis maliţios şi că... voi aţi putea fi alături. Dar fericirea nu-i este îngăduită, în această lume josnică, şi în acest vis, mamei cu părul alb care se stinge de dragoste şi de dor pentru voi, scumpii mei.

Este ultima scrisoare din 1957.

Dosarul pe anul 1957 se termină cu câteva note scurte, adunate de la diferite direcţii; unele,

neidentificabile, semnalează că „fugara Lovinescu Monica trimite colete la următoarele persoane”; altele prezintă conţinutul pachetelor, care „a fost redat în circuitul vamal” şi precizează că „destinatara este urmărită de D.V.S. (direcţia a II-a), iar expeditoarea de direcţia I (notă informativă semnată, coincidenţă, de un N. Panaitescu, locotenent-co-lonel); o telegramă nedatată, corect tradusă: „Sans nouvelles de maman, priere me-telegraphier şi elle est bien portante, merçi”; încă o dată, telegrama conţinând urări de sărbători VOEUX FERVENTS ESPOIR GRAND AMOUR, MONIQUE VIVIEN, echivalată delirant, neverosimil: „De la urmaşii voştri multă dragoste”.

Un ultim document, datat 20 decembrie 1957; e o notă informativă întocmită de un agent PATRAŞCU, în casa (probabil conspirativă) nr. 3055, în prezenţa locotenentului-major Csomos Alex. Agentul raportează:

În ziua de 17. XII. 1957 m-am deplasat la Bucureşti pentru a lua contact cu doamna Bălăcioiu, conform planului.

Am sosit la Bucureşti la ora 17, iar în jur de 18 am dat un telefon, pentru a vedea dacă o pot găsi. Nu mi-a răspuns.

În ziua de 18. XII, în jurul orei 8, i-am dat din nou telefon (33273) şi am găsit-o acasă, i-am spus cine sunt şi am adăugat că am să-i dau o scrisoare de la d-na Mihail.

La început mi-a spus că numai a doua zi mă poate primi, fiind foarte ocupată, apoi a revenit, spunându-mi să o caut acasă, între orele 13,15 – 13,30.

La ora 13,10 am fost în B-dul 6 Martie 95 B, ap. 45 unde locuieşte cea în cauză. Nu sosise încă. Am aşteptat-o în hol până în jurul orei 13,20, când a venit.

Discuţia pe care am început-o a decurs astfel:

L-am explicat cu ce ocazie am ajuns în posesia scrisorii de recoman-daţie şi i-am explicat ce a-şi (şic!) dori. De la început mi-a spus că-i vine foarte greu să mă servească, nu pentru faptul că ar incomoda pe Monica, sau material, dar sunt foarte mari greutăţi pentru sosirea acestor

medicamente, pentru că trebuie să obţii un certificat medical, să te înscrii la vamă şi să ţi se dea aviz din partea unui medic, şi în general „doctorii comunişti” spun că există şi în republică medicament similar.

Arată că acest lucru ar fi posibil dacă ar fi cineva să se ducă la Paris, că ea mi-ar face bucuroasă scrisoarea de recomandaţie.

A primit şi ea medicamente de la Monica, pentru sciatică, dar deşi i-au fost aduse ultimele printr-un „scriitor”, acesta le-a încurcat şi în pachetul ei a găsit o serie de medicamente care nu i-au fost necesare. De altfel, acesta spune că e singurul sistem mai sigur, deci dacă am pe cineva, i-am spus că ar fi posibil, pentru că am un văr care ar putea să meargă cu echipa sportivă. Dacă am, „voi putea să te servesc cu plăcere”.

Am trecut apoi la altă problemă, am întrebat-o cum o duce material, natural după ce m-am văitat eu niţel.

Îmi spune că trăieşte cu 750 de lei, are 450 pensie şi 300 pe lecţii de limba franceză la două

persoane, un scriitor care urmează să plece pentru circa o lună la Paris şi unei actriţe care de asemenea urmează să plece la Paris. Cheltuieşte 200 de lei cu întreţinerea blocului, cel puţin o sută cu corespondenţa cu Monica etc; deşi ea ar putea să-i ceară Monicăi, nu o face, a primit ceva rochii, dar are mândria de a nu-i cere, nu mai primeşte nimic din altă parte, l-am spus: de la scriitori nu primiţi nimic? Ea spune: „nu, fiind divorţată de E. Lovinescu nu pot primi nimic”.

Problema materială, chiar pentru o singură persoană, afirmaţia făcută că trăieşte cu 750 de lei nu mi se pare verosimilă, privită sub aspectul prezentării la prima impresie.

Am trecut apoi la altă problemă: „Monica”. Este foarte bine, se simte minunat la Paris, ea este fericită că este acolo.

„Cu ce se ocupă?”

A evitat să-mi dea un răspuns direct, printre altele face şi cinematograf, în ultimul timp a filmat un film despre istoria picturii la schizofreni, făcând majoritatea filmărilor într-un vestit spital

din Paris, film care s-a rulat la Geneva, la un congres medical. Lucrează cu un celebru medic parizian care actualmente se găseşte plecat în America. (…)

Am pus apoi o întrebare: „Monica s-a căsătorit?”

„Da, mi-a spus”.

„Cu cine?” A făcut un gest ca şi cum mi-ar fi tăiat-o, şi la nedumerirea mea mi-a explicat:

„Soţul Monicăi activează pe linie politică contra comuniştilor, joacă un rol în această luptă şi de aceea este mai bine, şi pentru mine, şi pentru ei, să nu se ştie numele lui”.

Au o situaţie minunată, dar, ca să evite eventuale represalii din partea comuniştilor, este mai bine să nu se ştie. Am tăcut.

Mi-a spus apoi că a avut foarte mult de suferit, că a fost păzită de o femeie care era soră cu o fostă femeie de serviciu pe care a avut-o şi că aceasta a reclamat-o că are rude în străinătate, că a avut proces cu statul pentru locuinţă, că s-a judecat patru ani, dar că, în sfârşit, a câştigat. Că

a suferit foarte mult, dar că n-a cedat. Mi-a spus că are o singură dorinţă, să poată părăsi ţara, să se ducă la Monica.

Deci acestea ar fi problemele atinse.

Relaţii, posibilităţi de contact:

Afară de cele cunoscute prin poştă, o serie de curieri involuntari pot transporta şi ştiri mai importante, fără să bănuiască acest lucru. Cazul acelui scriitor care a fost de curând la Paris – cred că este vorba de Horia Lovinescu – şi-n acelaşi timp să aducă veşti.

De altfel, d-na Bălăcioiu dă lecţii de limba franceză în special celor care urmează să plece la Paris, într-un viitor mai apropiat sau mai îndepărtat.

Punctul cel mai important: soţul Monicăi – apare că certă importanţa lui în mişcarea contra R.P.R. de la Paris.

Se poate ajunge direct la ei, cu recomandaţia mamei, sub pretextul medicamentului, iar apoi continua relaţiile.

Cu d-na Bălăcioiu mi-am asigurat o nouă

vizită, cu argumentele:

I-am spus că în funcţia mea mă ocup şi cu aprovizionarea şi că am să-mi permit, contra cost, să o servesc cu nişte unt şi nişte mere, lucru pe care pot să-l fac, eu trimiţându-i prin altcineva, cu câteva rânduri, urmând că valoarea s-o iau eu, tot atunch cerându-i şi adresa şi o scrisoare de recomandaţie pentru cel care o să se ducă acolo.

(Din A.S.R.I., Fond „D”, dosar 11 119, voi. 7, fila 241 – 243.)

Agentul care scrie această notă, apare codificat JB”, se pare că-l cheamă Tomescu, că fusese în urmă cu doi ani „dezafectat pentru neseriozitate, delapidarea unor sume mărunte şi abateri disciplinare (alcool), dar, deşi prudentă, reactivarea lui e necesară pentru a lucra pe lângă Ecaterina Lovinescu, „pe care o cunoaşte”, precizează o notă scrisă de mina chiar pe marginea raportului de mai sus.

Între 22 ianuarie – 21 mai 1958 ştim ceas cu ceas şi minut cu minut ce face Ecaterina Bălăcioiu, mulţumită serviciului de interceptare a

corespondenţei din Securitate.

22 ianuarie 1958

Ce fiinţă dezgustătoare şi josnică am devenit. N-am mai reuşit să vă scriu în ultimul timp tot atât de regulat ca înainte. Astăzi însă am să mă abţin să vă mai vorbesc despre curăţenie şi gospodărie, pentru că n-am mai făcut-o.

Mi-am pus bereta şi am hoinărit de la 8 şi jumătate până la ora 2. Când m-am întors am găsit uşa blocată. Femeia care face curăţenie la Ghiocel a rupt cheia în broască şi-am rămas ca un câine la uşă, timp de o jumătate de oră. Picioarele-mi erau zdrobite (la figurat, din fericire), îmi venea să înnebunesc. Am adus pe toţi mecanicii blocului şi pe cei de la blocurile vecine. Unul singur, beat turtă, a putut face ceva. Ceilalţi spuneau că trebuie spartă uşa. Cum el cerea o sumă nebunească, am refuzat să i-o plătim, iar el a ameninţat că închide uşa la loc. L-am înduplecat vorbindu-i despre meseria lui, în care este un adevărat maestru etc; până la urmă i-am dat aproape jumătate din cât ceruse, iar el a plecat

clătinându-se pe scara de marmoră neagră. Chiar că a fost o zi plină de peripeţii. Când am intrat, am găsit pe masă o scrisoare de la Ly. Îmi scria că s-a dus să vadă casa din exterior, dar că vizita la Rody îi va lua mult timp. Mi-am pregătit pe urmă, în fugă, prânzul, pe care-l reîncălzesc conştiincios, în fiecare zi, de o săptămână.

După care acest Exup. Dar după o aşa drăguţă de zi agitată, şi care m-a întors pe dos, a trebuit să renunţ să lucrez şi să mă lungesc pe pat, luptând totuşi cu somnul, ca să dorm bine noaptea. Ceea ce am şi făcut, dar după ce am luat un somnifer oribil, pe care-l detest. M-am sculat la 7 şi 1/2 şi m-am apucat să curăţ un pic prin casă, fiindcă n-o mai făcusem de două zile.

Dimineaţă am trecut pe la Maria, iar după-masă, instalată în fotoliu, m-am apucat să repar covorul pe care tata şi eu îl botezasem „O mie şi una de nopţi” şi pe care Lila l-a maltratat, l-a descusut şi cusut ca naiba.

V-am spus că de Paşte sunt invitată la Rody? Mă gândesc la primăvară, deşi văd că afară plouă

fără oprire, de ieri. Acesta este tramvaiul care trece pe sub fereastra mea, cu un zgomot hodorogit. Este târziu, 11 noaptea, dar vreau să vă mai spun că vă iubesc, că mă gândesc fără încetare la voi.

Sâmbăta, 25 ianuarie 1958

Ieri-dimineaţă am aşteptat-o pe Ileana, pentru a repara covoare. Dar ea nu s-a putut mişca din cauza zăpezii. În dimineaţa asta, când nici n-o mai aşteptam şi tocmai începusem să fac curat prin camere, a apărut pe la ora 9. Mi-a adus şi varză acră, ştiind că eu n-am niciun fel de provizii pentru iarnă. Ileana este plină de atenţii cu mine. O dată mi-a adus şi sarmale. Un fel complicat, care mie-mi place, dar nu mi-am dat niciodată osteneala să-l gătesc pentru mine singură. Deci Ileana a venit azi la mine cu un borcan în care avea trei verze. Ea, buna mea prietenă, este acum alături. O aud mişcând îndemânatica totul de colo-colo, ştergând praful, aranjând. Şi îmi spun în sinea mea că şi eu fac aceleaşi zgomote atunci când fac curat.

Joi, 30 ianuarie 1958

O veste neaşteptată. Se căsătoreşte Lila! Peste 9 zile va avea căsătoria civilă, iar pe data de 4 mai, în semn de omagiu adus căsătoriei voastre, va avea loc căsătoria ei religioasă. Vrea să-i fiu naşă. M-a rugat să vă anunţ şi vouă căsătoria ei. Mi-a telefonat azi-dimineaţă şi mi-a spus că o să vină pe la mine, spunea că este atât de fericită, încât îi vine să strige de bucurie.

Eu însă, când mă gândesc că a avut de gând s-o instaleze aici pe neruşinata de Mimi, care mi-a tăcut atâta rău, şi pe nărodul de taică-su, care s-a purtat aşa de grosolan cu mine... Dar să nu mai vorbim despre asta...

Luni, 3 februarie 1958

Să vedeţi ce mondenă am devenit! Ieri, când Lila era la mine, Mariana a venit să-mi spună că are „un bilet în plus” la un film cu Femandel. Eu, care din cauza acestei oribile şi minunate ierni nu mai ieşisem din casă de 10 zile – dar vă jur că nu sunt bolnavă – am fost tentată să văd filmul ăsta, aşa că în cinci minute m-am îmbrăcat. Dragii mei,

ce mare actor e Fernandel! La drept vorbind nici nu ştiu titlul francez al filmului: Oaia cu cinci picioare? Filmul în sine nu e extraordinar, dar actorul ţine toată partitura: şase roluri! Aproape toate! Ce varietate de joc şi ce subtilitate!

La întoarcere, a trebuit să aştept, ca de fiecare dată de altfel când e timp urât.

M-am repezit, cum am ajuns, în baie. M-am culcat bine înfofolită cu „brâul de lână”, fiindcă voiam cu orice preţ să arăt bine dimineaţa, când eram invitată la un teatru de estradă. Ce spectacol minunat a fost! Limpede, distins, iar prietena mea, ce mare actriţă şi cântăreaţa este! Totul a fost impecabil, frazare, tot, şi o artă care ne face cinste. Costumele şi decorurile, şi ele superbe.

Uitasem complet când am venit acasă că sciatica de anul trecut mă „întorsese”.

Am primit o scrisoare de la finii mei. Slavă Domnului, sunt bine, am intenţia să mă duc la ei de Paşte.

În timp ce vă scriam a venit Maria B. să mă vadă. Pleacă la Sinaia, pentru patru-cinci zile, cu

soţul ei.

A venit la 7 1/2 şi a plecat la 9 şi 1/2, lăsând în urmă o atmosferă încărcată de fum de tutun şi multă tristeţe. Este într-adevăr bolnavă şi nu-şi dă seama. Ţine mult la mine şi aré încredere în mine. Ştiţi că e singură pe lume, fără nimeni, nimeni, nimeni. Încă un lanţ uman rupt, terminat pentru întotdeauna; cred că un om moare cu adevărat atunci când nu mai există nimeni care să-şi aducă aminte de el. (…) Mâine voi continua scrisoarea, în care voi pune şi fotografiile intitulate „1957 – 1958. Iarna văzută de la fereastra mea”.

Aş vrea să vă văd mult, şase luni fără întrerupere, să-mi satur ochii, şi pe urmă… basta! Pe urmă să vă iubesc tot aşa cum vă iubesc.

15 februarie 1958

Ieri dimineaţă, deus ex machina, Sanda L. cu o listă întreagă de cărţi, pe care te roagă să i le trimiţi. Un manual de arheologie egipteană (ţi-am spus vreodată că este egiptoloagă?) de Jacques Vendier, conservator şef în departamentul Antichităţi de la Luvru. Îţi transmit din loialitate

rugămintea ei, tu faci cum crezi. Ştii, draga mea, că ori de câte ori întâlnesc pe cineva care te cunoaşte sau mă cunoaşte, la sfârşitul conversaţiei, 99 la sută dintre ei insinuează sau îmi spun direct: „N-ar putea să-mi trimită cutare revistă, cutare carte, album de pictură, publicaţie medicală?” iar eu îmi pun tot talentul la contribuţie ca să mă eschivez, pentru a nu-ţi dă bătăi de cap? Azi-dimineaţă am primit o altă vizită, cred că nu o cunoşti, o verişoară a mea, fiica unchiului Titi. A stat trei ore şi jumătate! Este o fată foarte inteligentă şi n-ar fi deloc plictisitoare, dacă ar şti când să se oprească şi când să plece.

Aici timpul e foarte frumos, e cald, dar cu toate astea eu nu m-am dezmorţit încă.

Aştept parcă o minune, care, ca orice minune, nu se realizează! 17 februarie 1958

Ieri, duminică monotonă, ca toate duminicile, ca toate duminicile mele. Aş fi vrut să lenevesc în pat, dar mi-aş fi dat peste cap tot programul. Şi mai este şi baia asta alături; începând de la 5 1/2 cineva trage apa în fiecare clipă, aşa că nu mai

reuşesc să mai adorm. Mi-am luat ceaiul la 9 şi m-am întors la mine-n cameră, am făcut puţină ordine, mi-am cârpit rochia care se desface din toate încheieturile şi pe urmă am ascultat muzică românească, de parcă aş fi fost în altă parte şi mi-ar fi fost dor de ţară. Ce lux! Dar ce nu-ţi permiţi când eşti un pic obosit! Timpul frumos, călduţ şi insolent în acelaşi timp m-a ispitit să ies. M-am dus la întâlnirea mea amoroasă obişnuită: la poştă, să vă pun scrisorile. Pe urmă am dat o fugă la Lucette. Îmi promisese două lăzi mari de lemn, în care să-şi aranjeze Ly lucrurile pe care le are aici, la mine, dacă va fi cazul. Ca să nu fie luată prin surprindere. Deşi nu cred niciun pic. Toţi sunt plecaţi, cei de alături la un teatru de copii pentru ăla mic, care este aşa de drăguţ cu mine, că-mi dau câteodată lacrimile, deşi îmi stăpânesc de obicei asemenea manifestări. Cum nu prea sunt în apele mele, mi-am căutat o ieşire, aşa că m-am dus din nou spre fereastră. Trotuarele şi străzile par scăldate în razele lunii şi pe cheiul meu o doamnă, foarte la modă, în taior verde, călduros,

pălărie, poşetă, pantofi, mănuşi maron, se îndreaptă cu mers săltăreţ spre nu ştiu ce episod al destinului ei. Eu, urmând sfatul Mariei, o să ies tot cu paltonul, care-mi ţine cald. Apropo, de când cu povestea asta care i se întâmpla acum, Ly este din nou pusă în carantină de către prietenii infideli. Cu atât mai bine, şi cu atât mai rău. Dragii mei, chiar că sunt idioată. Fac pe cicălitoarea, pe sibilinica, fără niciun rost. Ceea ce mă agasează şi pe mine. N-am niciun motiv să fiu mai nefericită ca înainte, asta mă enervează. Dimpotrivă, ar trebui să mă bucur că a venit primăvara! Şi încă nici asta nu e sigur. Un singur lucru e sigur: iubirea mea pentru voi.

18 februarie 1958

Când m-am întors de la poştă, Mariana îmi spune: „Veniţi să vedeţi ce vă aşteaptă!” Pe masa din bucătărie, cărţile tale poştale din 27 ian. Şi 3 febr. Mi-a tresărit inima. Dar am hotărât: le voi citi după ce mănânc şi pun totul în ordine. O să mă întind în pat, o să-mi aprind veioza şi am să le citesc liniştită, în camera mea, singură cu tine.

Ceea ce am şi făcut. Le-am citit de patru ori; nu mai aveam veşti de la voi de 15 zile. Ceea ce-mi dădea un fel de febră, de enervare, de nelinişte dureroasă. Dar acum îl binecuvântez pe Dumnezeu că mi te-a dat. Tu ai această putere miraculoasă de a-mi schimba viaţa. Da, ochii îmi erau inundaţi de lacrimi ca nişte lacuri de munte, verzi-albăstrii, moarte. Dar surâdeam la toate, şi pentru toate. Pentru complicitatea asta amicală dintre mine şi Vivian, în a-ţi face viaţa grea şi imposibilă, scumpa mea adorată, pentru povestea asta cu „Monica gospodină”. Trebuie să fii delicioasă, tot timpul costumată. Cât despre treaba asta cu perplexitatea pe care-o numeam eu la început: „cu ce o să încep”, pentru problema asta: mătură, cârpa de praf, pe care-o cauţi aiurit şi furios, şi se află sub nasul tău. Şi mie mi se întâmpla să încarc divanul, să nu mai pot mişca nimic. Te iubesc şi mai mult (ce prostie mai spun şi eu, când în fiecare clipă a vieţii mele sunt încărcată ca o baterie electrică, nu, atomică, de dragoste pentru voi (spre amuzamentul oamenilor

de ştiinţă sau de geniu!!!) Atât de emoţionată să văd că avem aceleaşi reacţii în faţa obstacolelor menajere, duşmane ale bunelor noastre intenţii! Dar chiar că nu mai ştiu ce vorbesc, atât de mult vă iubesc! Cât despre Ly! Ea rămâne ce este, ce-a fost întotdeauna! O stricătoare de bună dispoziţie! Iar câteodată o înţeleg! Câteodată mă enervează! M-a enervat des! Şi continuă să mă enerveze în ultimul timp, când este mai febrilă, mai nervoasă! Dar eu sunt aici! Nu vă temeţi! Eu am să birui până la urmă, eu am să câştig! Dar acum, nimeni nu e aici, nimeni să intre pe uşă să-mi spună: Mamă, suntem aici, lângă tine!

19 februarie 1958

Ieri, în sfârşit, Ileana. A avut, timp de 15 zile, o criză de reumatism poliarticular. Fericită s-o văd, deşi a venit în contratimp. Între 10 şi

20 sunt în plină strâmtoare. Când vine, îmi cumpără pentru o lună întreagă tot ce-mi trebuie în casă: petrol, cartofi, legume, săpun, mere. Dar pentru asta trebuie să vină imediat după data de 20. Dacă alte cumpărături pot să le fac şi singură,

nu sunt în stare să duc mai mult de 500 de metri 10 litri de petrol. Aşa că, atunci când a sunat, la 7 şi jumătate, eram împărţită între bucuria de a o vedea şi stânjeneala că nu aveam în casă banii necesari. Până la urmă s-a aranjat. Ileana s-a dus să aducă petrolul. Pe urmă, mare curăţenie mare, de două ori, o dată făcută de subsemnata şi a doua oară de ea. Ce atmosferă plăcută ştie să întreţină! Îmi aminteşte de vremurile minunate când eram împreună. Mă ajută cu drăgălăşenie, respect şi îndemânare şi unde mă depăşeşte cu mult este în spălatul veselei unsuroase.

În sfârşit, pe urmă a venit cumnatul meu. O oră bună de lucru la Saint Exfupery]; pe urmă am mai stat un pic şi am vorbit tot timpul pe tema „voi”. A plecat târziu, la 8 şi 1/2.

Neavând nimic de făcut, mi se pare aşa de ciudat să fac o ordine superficială, de exemplu să spăl pudriera asta Rouff, după ce am cules ultimele urme, să strâng rufele spălate ieri de Ileana, şi puse la uscat pe terasă, să-mi frecţionez capul cu spirt, pentru că am stat afară cu capul

gol şi, intrând înapoi cu braţele pline de rufe care miroseau frumos a proaspăt, am strănutat de două ori. Dar remediul, pe loc, spirt pe cap, un batic gros de lână, şi totul a trecut! Şi gata, e 12, cele douăsprezece bătăi ale pendulei, limpezi şi vesele, răsunând în tot apartamentul. Dacă Maria nu vine, voi bucătari pentru mine singură.

Ultimele voastre cărţi poştale continuă să fie pentru mine balonul de oxigen.

Sâmbăta, 22 februarie 1958

Ce ordine ai reuşit să pui în viaţa mea, chiar şi de la distanţa asta! Acum, după ce-am citit cărţile tale poştale în care-mi povesteşti o zi de mare curăţenie la tine în casă, de fiecare dată când mă pregătesc să-mi aranjez camera, ştiu că nu pot să mă mai supăr când pierd mătura, cârpă, făraşul. Eu una am oroare să fiu deranjată în asemenea momente. Am dat sfoară-n ţară chiar, la toată lumea, şi toată lumea mea îmi respectă interdicţia. Numai o anumită prostuţă mică, care vine să mă vadă într-o asemenea zi. Am acceptat, până la urmă, bodogănind şi strâmbând din nas.

Dar sâmbăta asta ea ţinea cu orice chip să vină să mă vadă sâmbăta, la 5 1/2, înainte de a se duce la operă. Aveam intenţia să o reped fără menajamente, dar a venit în ţinută de mare gală: rochie de tafta, bleu-pastel, cu decolteu pătrat. Este subţire şi înaltă, are ochii verzi – ca smaraldul, 19 ani! Aştepta din partea mea un cuvânt drăguţ, şi bineînţeles că în faţa acestei mutriţe toată supărarea mea s-a risipit ca prin farmec. Şi-a primit porţia ei de complimente. Cum îi promisesem cumnatului meu, care-mi cunoaşte niţel necazurile, să o dau pe uşă afară, am vrut s-o fac cu aerul cel mai politicos din lume. N-am reuşit. Pe urmă mai este Ly. Fără vlagă cum nu se mai poate; spuneţi şi voi dacă mai are nevoie şi de necazurile altora. Mâine o să rămân în casă, va veni să mă vadă Maria B. la ora 6. Este târziu. Ascult muzică. Revin la Ly. Nu ştiu de ce devine în fiecare zi tot mai iritabilă, să trebuiască să te porţi cu ea ca şi cu un ou moale. În asemenea momente ascult muzică, a VII-a simfonie de Beethoven. Mă calmez încet-încet. Mă las invadată de temă, care

revine şi bate la uşa inimii mele. Îmi vine chiar să plâng, dar potolit, cu lacrimi tăcute, fără hohote, fără suspine, cu lacrimi mari, consolatoare. Pentru că vă am. Îndepărtaţi, inaccesibili, dar ai mei, numai ai mei, iubitori, demni, buni şi frumoşi. Atunci, există pe lume o mamă mai răsfăţată de destin decât mine?

Luni, 24 februarie 1958

O lapoviţă deasă, rapidă, şfichiuitoare, urmată de o ninsoare la fel. Stăteam la fereastră, gânditoare, tristă, când deodată aud de alături nişte hohote sfâşietoare de plâns. Mi s-a strâns inima. Ce i s-a putut întâmpla? Trista mea curiozitate a fost repede satisfăcută. Micuţul Ghiocel a bătut la uşa mea: „Doamnă, a murit mamaia de la Calafat, au telefonat acum”. Mama adoptivă a Marianei. Această Mariana a rămas orfană la un an. Tatăl ei s-a recăsătorit şi mama adoptivă a crescut-o dacă nu ca o mamă adevărată, atunci cu bunătate şi blân-deţe. Avea 69 de ani. Ei au plecat noaptea şi micuţul Ghiocel, la ora când vă scriu, stă cocoţat în pat şi răsfoieşte

cu grijă „Miquette”-ele tale; a rămas în grija mea şi este cuminte ca un tablou, fără să spună un cuvânt în timp ce eu îţi scriu. Guvernanta lui este la şcoală, urmează cursurile serale. Vizavi de fereastra mea este una la fel, de unde foarte adesea mutriţa unei fetiţe de cinci ani mă pândeşte şi îmi surâde. În momentul când m-am dus la fereastră, la fereastra lor nu era nimeni. Şi cum eu căzusem într-un profundă tristeţe – oh, aceste duminici sumbre – şi, hai, certaţi-mă; izbucnisem în lacrimi amare, sună telefonul. Mama fetiţei mă văzuse la fereastră, înţelesese deznădejdea mea şi mă invita cu delicateţe la ea. Eu, care mă credeam la adăpost de priviri indiscrete! M-am dus la ea, am stat acolo la vorbă, o oră, am pălăvrăgit cu Florence (fetiţa) căutând pe chipul ei de cinci anişori, un alt surâs, de aceeaşi vârstă. M-am întors pe urmă la mine. Maria B. a venit pe la mine, am pălăvrăgit până pe la 8, pe urmă a plecat. Şi noaptea! Ce noapte de insomnie şi ce vis nenorocit la 6 dimineaţa. M-am apucat de curăţenie, fiindcă voiam să fiu gata cu

toate până la 9,30, când Lila venea pentru căsătoria ei civilă. Eram în salopetă, în patru labe, nepieptănată, când am auzit soneria. Era 8 şi 1/2. Erau ei, şi casa era toată întoarsă pe dos, scaunele ridicate pe masa din sufragerie. Oh, ce primire au avut – una cum nu se poate mai potrivită pentru cea mai frumoasă zi din viaţa lor. Şi, ca de obicei, a desfăcut pachetele, a pus doi pui într-o oală – au mâine invitaţi, între 10 şi 15 persoane – şi mi-a lăsat totul pe cap. Am stat în picioare, ca să gătesc, de la 10 la 1,30, când s-au întors, căsătoriţi. Au intenţia să doarmă în sufragerie – pedeapsa lui Dumnezeu – pe patul tău, care este tocmai bun de dus la ladă cu vechituri, desfundat, cu arcurile desfăcute, ea fiind de fapt cea care l-a adus în starea asta; încă un motiv de enervare şi de discuţii.

Marţi, 25 februarie 1958

De nepovestit, şi mi-ar trebui scrisoarea-scrisoare, şi încă nici ea nu mi-ar ajunge ca să vă povestesc ziua asta de nuntă. Calamitate, catastrofă! Am regăsit întreaga inconştienţă a

copilei ăsteia. Dragii mei, aproape că-mi vine să scrâşnesc din dinţi, să strâng pumnii şi iar să scrâşnesc din dinţi. Dacă ea a fost cea care-a servit la masă, eu am bucătărit. Pe cuvânt de onoare că îmi vine să-mi dau palme. Am ajuns oare în halul ăsta de decrepitudine încât să înghit atâtea, să mă pretez la atâtea şi să mă ofer să fac ce vor alţii, să fac fără măcar să mă roage? Am fost într-adevăr bucătăreasă angajată, ca la nunţile de la ţară – bucătăreasă la nuntă. Am gătit pentru 15 persoane: supa, un rizoto de pasăre delicios şi friptura! Ea a plecat de seară şi, cum în casă nu există decât o cheie, broasca de la uşa principală este complet inutilizabilă, le-am promis să-i aştept până la ora 10 noaptea. În picioare şi îmbrăcată, i-am aşteptat până la douăsprezece şi jumătate. Şi de data asta, nervi. În ziua petrecerii de nuntă iată-i sosind, el, în haine noi, din cap până-n picioare (avea şi nevoie), ea, surâzătoare, inconştientă, cu un buchet de ghiocei. Ora 11. Nimic nu era pregătit, şi masa trebuia să înceapă la ora 1, pentru că trebuiau să se întoarcă acasă în

aceeaşi zi şi să ia trenul de ora 6. În timp ce eu mă învârteam, condimentam, adăugam untul, în picioare, lângă cuptor două zile la rând de la ora 10 la 1, ea a aranjat masă: vesela cea nouă, tacâmurile bune, platourile de cristal. Şi când au început să sosească invitaţii, arătam ca o menajeră de cartier, cu treabă neterminată! Am avut ocazia să constat calitatea invitaţilor lor. În timp ce mă îmbrăcam în cameră la mine, cu uşa dinspre sufragerie închisă, auzeam comentariile lor admirative, vorbind despre apartament. „Da al cui e apartamentu? N-aţi putea să o expediaţi pe doamna L. la Dobr. (satul unde lucrează ei) şi să-i luaţi apartamentul?” Oh, cita eleganţă! mai departe, fiindcă cumnatul meu era şi el invitat de ea la această masă festivă, fiindcă toţi au plecat la 7 fără 1/4, fiindcă eram invitată la Maria T., m-a condus spre teatru. Am vorbit despre treaba asta. A fost foarte indignat, are ca şi mine impresia că-mi pândesc moartea sau plecarea, ca să se instaleze aici. Sunt toţi nişte vampiri! (des goules, tous). Este cumplit să nu mai poţi avea încredere

în sentimentele oamenilor. Pentru că mereu îmi spune: „Dvs. sunteţi pentru mine tot ce există mai…”

(Ultimul rând al fotocopiei scrisorii, foarte micşorată, foarte ştearsă, pe care am descifrat-o cu greu în originalul în franceză, ca şi cele de până acum, nu l-am mai putut citi, n.m., D.J.)

Miercuri, 26 februarie 1958

În dimineaţa asta a trebuit să ies foarte devreme, nu înainte de a fi scos, bătut şi periat covoarele, cu ajutorul portarului. La întoarcere o femeie de serviciu foarte harnică m-a ajutat să pun totul la loc; am terminat pe la ora 4, când am mâncat de prânz; am chemat electricianul, fiindcă ieri, chiar în toiul petrecerii – camera mea transformată în fumoar şi cafenea – pană de curent, ca şi cum mi-ar fi ascultat ruga. Atmosfera obişnuită, „de familie”. Antren, fără confetti. Discuţii animate. Până la urmă n-a fost rău, acum, că pot să pun un pic de distanţă între evenimente şi impresiile despre ele. Semăna puţin cu nunţile de la ţară, pe care le patrona Muma. Am patronat

şi eu ca Muma. Cununia religioasă va fi în mai, „cu dâre de bani”.

Joi, 27 februarie 1958

Credeam că totul o să se aşeze, dar cu cât vorbesc, cu atât rana sângerează. Din fericire, este inconştientă. Ea crede că totul a fost nemaipomenit. Am devenit eu pisăloagă, bârfitoare, gură rea? Sau, cum m-a calificat cumnatul meu, prea bună pentru lumea în care trăiesc? Dar şi laşă. Fiindcă ar fi trebuit să fiu tăioasă şi categorică. Şi cu familia n-am fost. Ea (mireasa) s-a dus în cămară şi a luat tot: orez, zahăr, cartofi, tot, tot şi toată cafeaua. Nu-mi revin, la propriu şi la figurat. Cum mă simţeam rău, neodihnită şi agitată, luam de cinci zile medicamente şi rezultatul este formidabil. Dorm mai bine, nu mă mai simt obosită. N-am intrat încă pe regim, fiindcă aştept legumele proaspete. Maria T. mi-a adus banane şi două portocale. Nu mai mâncasem banane de un an, gustul lor mi s-a părut fad, farmaceutic. Ce minunată surpriză mi-ai făcut cu scrisorile din 14 şi 15 februarie şi cu

avizul de primire a fotografiilor „Iarna de la balconul meu”. Dragii mei, mâine este mâine. De la o vreme sunt mereu curioasă să văd cum va reacţiona organismul meu la aceste nefericite aniversări.

În ce mă priveşte, va fi o zi ca oricare alta, la care voi asista ca o invitată oarecare, foarte curioasă. Iar duminică poate că voi invita pe cumnatul meu la prânz.

Vineri, 28 februarie 1958

Iată momentul de adevărată fericire al acestei aniversări melancolice: momentul în care vă scriu. „Mă” sărbătoresc stând de vorbă cu voi, în singurul fel în care bagheta destinului mi-o permite. Vă mulţumesc pentru emoţionanta voastră telegramă. Aseară, un telefon de la Bistriţa, ca să-mi spună că Moţu, Rody, Gilli şi Ucu au toţi 40 de grade, bolnavi toţi patru de faimoasa gripă. Dar nu pentru asta mi-a telefonat Marioara, cumnata lui Guşti, ci ca să mă anunţe că aşa, clătinându-se pe picioare, abia târându-se, s-a dus la gară şi mi-a trimis un pachet pentru aniversare.

Am fost aşa de mişcată şi de emoţionată, că am amuţit. Trebuia să merg să iau pachetul de la gară la 8 şi 1/2. Nu cunoşteam persoana care mi-l aducea, ci numai vagonul. Mi-au spus că domnul care-o să mi-l înmâneze este brunet. Era un tânăr de vreo 25 de ani, cu părul blond ca spicul griului. Iată-mă deci sculată cu noaptea-n cap, pentru recuperarea pachetului. L-am recuperat. Am luat la întoarcere o maşină, fiindcă Anca mă aştepta acasă; o oră de pălăvrăgeală amuzantă, deci nu singură. Am ieşit din nou la ora 10, căci, fiind zi de post şi vrând totuşi să mă sărbătoresc, mi-am cumpărat un grepfruit.

Şi aici, o paranteză foarte importantă. Este vorba de traducerea aceasta din St. Exup. Se pare că editura din Paris a pus nişte condiţii atât de oneroase, inacceptabile şi, în tot cazul, cum E.S.P.L.A. nu a mai văzut, nici n-a mai acceptat, iar asta pentru că traducerea n-ar mai aduce niciun ban, iar celui care o face nu i-ar aduce aproape niciun beneficiu. Şi vă asigur că este una dintre cele mai frumoase pe care le ştiu. Aţi putea oare

să interveniţi pentru ca să facă condiţii mai acceptabile, şi foarte repede?

Nu l-am invitat pe Dan la prânz, pentru că nu aveam decât o salată orientală şi acest grape, dar o să-l invit duminică, când o să ne regalăm cu bunătăţile trimise de Rody: slănină şi cârnaţi afumaţi, o splendidă găină de trei kilograme jumătate, un kake de trei kilograme şi o jumătate de kilogram de cafea naturală; va veni şi Lucette, dacă nu o să catadicsească să vină la 5 după-masă. Mi-a telefonat ieri seară, ne-am dat întâlnire aici, între 11 şi 1, este 5, şi nu şi-a făcut apariţia.

Luni, 3 martie 1958

Cartea ta poştală din 18 m-a răvăşit. Era atât de caldă, atât de bună, că am fost numai zâmbet ieri toată ziua; am ieşit la opt, ca să votez şi pe urmă am profitat să fac câteva cumpărături matinale; m-am întors acasă, m-am echipat şi m-am apucat de corvoadă, fiindcă aveam invitaţi la masă. Trebuia să-mi cinstesc aniversarea şi pachetul cu bunătăţi trimis de Rody. De care trebuiau să mai profite şi alţii. Au venit Lucette şi

cumnatul meu. Nu ştiu cum de-am făcut totul fără să obosesc deloc. E drept că Mariana mi-a dat un ajutor consistent. Iată meniul: slănină afumată şi cârnaţi afumaţi, cu ţuică, o supă, faimoasa salată… boeuf cu carne de pui, friptură din piept de pui cu castraveciori şi varză roşie, şi excelentul kake Rody, o salată de fructe după reţetă proprie: ananas, portocale, mere, lămâie, grape, cu sirop şi rom, cafea. Cei doi invitaţi ai mei pretindeau că n-au mai luat niciodată parte la un asemenea festin; vatrel, cordon bleu. În ce mă priveşte, le ascultăm elogiile mototolindu-mi şorţul ruşinată, emoţionată, ca o bătrână bucătăreasă de casă mare, de altă dată. Vezi cum avansez, fac carieră. Femeia care mă ajută la treabă a venit şi a spălat vasele, aşa că am putut să rămân cu invitaţii. De două zile Lucette nu mai aude nimic. Am luat-o frumuşel de mină şi am dus-o la doctorul de nas, gât, urechi de pe palierul nostru. O să vină mâine s-o mai vadă o dată. Dan, jenat că noi vorbeam şi ea nu putea participa la discuţii, a plecat mai devreme. Eu, în schimb, am zbierat până la ora

şase la ea, dar fără folos. N-a ajuns încă să înţeleagă după mişcarea buzelor, puteam eu să zbier ca un urangutan, disperată, ea îmi spunea fie: „Nu înţeleg nimic”, fie ceva să te umfle râsul. De pildă, eu îi spuneam că Ucu are patruzeci de grade, şi ea îmi răspundea: „Poate fiindcă stau aşa aproape de Călimani (muntele de lângă Bistriţa), este aşa de frig la ei acolo”. După plecarea lor am dat cu mătura, m-am odihnit un sfert de oră, medicamentele doctorului meu mi-au făcut foarte bine. Astăzi, în ciuda oboselii, m-am simţit în plină putere şi am muncit cu voie-bună. Această frumoasă vedere de la tine mi-a făcut bine. Cred că ea a făcut miracolul, mai mult decât medicamentul. Deci iată, dragii mei, cum mi-am sărbătorit aniversarea.

Pe una din tăvile mari de argint i-am trimis Marianei meniul, prin urmare toată familia m-a sărbătorit.

Miercuri, 12 martie 1958

Am lucrat enorm de mult la un text care

trebuia predat la sfârşitul lunii martie şi, închipuiţi-vă, Dan, drăguţ, mi-a dat ieri 100 de lei pentru munca mea. Este într-adevăr delicat şi fân. În legătură cu cărţile vă roagă mult să i le trimiteţi la vechea adresă. Cât despre cele didactice, întrucât nu vor mai putea servi anul acesta, păstraţi-le pentru august sau septembrie viitor (bineînţeles dacă nu mai vine cineva între timp după ele, aşa cum convenisem). Eu am terminat primul mare volum, scrisorile din 1947 – 1948. Ceva caraghios: am găsit că în februarie 1948 a venit Vivian să bea o cafea la tine, într-o după-amiază. Eraţi nebuni?...

Joi, 17 aprilie 1958

După cum vedeţi, pierdusem răbojul. Sunt singură în casă. Afară totul e cenuşiu şi întunecat. E foarte frig şi nu se dă căldură decât seara, între 7 1/2 – 9 când caloriferul se încălzeşte. Programul ăsta nu este prea grozav, însă cu îndrept lucrurile băgându-mă în pat de la ora 9 1/2. Soluţia aceasta nu mi-a reuşit întotdeauna, pentru că eu ocazia sărbătorilor, a trebuit să ies în repetate rânduri, ca

să răspund la diferite complimente de la persoane care se cred de lume şi obligate de aceea să se impună memoriei mele.

Luni după-amiază, după ce mi-am dus cărţile poştale la cutie, am trecut să felicit şi eu familia Dimi.

De la ei, peste un sfert de oră, am plecat la familia Opi, care locuieşte lângă clădirea liceului mare unde am lucrat eu. Toată familia era acasă. Fetiţele (10 şi 8 ani) au crescut atât de repede, încât nu mi-a venit să-mi cred ochilor că erau ele. Nu le mai văzusem de un an şi jumătate. (…)

Plouă cu găleata, iar în casă e un frig de-ţi clănţăne dinţii. Eu însă, graţie acestei minunate rochii de cameră pe care tu mi-ai trimis-o, înfrunt cu bine frigul. Poate mă voi decide să pun în funcţie tinicheluţă, dar prea mă dezgustă mirosul greţos pe care-l împrăştie. Sărbătorile au trecut, dragii mei. Întunecate, nu exagerat, totuşi întunecate. Cărţile voastre poştale ajung cu mare întârziere. Şi aş avea atât de mare nevoie de veşti de la voi!

Sâmbăta, 19 aprilie 1958

Ieri, exasperată din cauza frigului, mi-am lustruit tinicheluţă. Mi-a luat trei sferturi de oră. Am spălat şi curăţat bine-bine recipientul de petrol. Nu voiam să-l las să umple toată casa de miros, sau cel puţin să nu-mi pot face vreun reproş din cauza asta. Am ieşit două ore, de la 10 la 12.

Am mâncat, şi la ora patru am aprins blestemata asta de tinicheluţă. Aşteptam o prietenă, şi voiam să fie cald. De fiecare dată când a venit, săraca, după un sfert de oră se făcea albă, pe urmă verde sau violetă, din cauza frigului.

Anca începe să înflorească, în extaz în faţa căldurii, care se degajă în acelaşi timp cu un fum gros. Eu încep să meşteresc la mizeria aia de mecanism, cu talentul meu de mecanic pe care nu mi-l cunoşti. Niciun rezultat. E drept că se făcuse ceva mai cald, însă mirosul urât, dezgustător intra puţin câte puţin peste tot. Mi-era greaţă. A trebuit să deschid fereastra şi să mă las păgubaşă. Când am ieşit în oraş, înainte de aceste aventuri pe care ţi le povestesc, am cumpărat cerneala asta, care

mi-ar fi plăcut să fie mai albastră; am cumpărat şi nişte foi pentru o plăcintă (de la un magazin de stat „Gospodina” unde se găsesc mereu preparate şi semipreparate).

Am mai făcut şi o vizită fratelui lui Grig, care pleacă din oraş, nu ştiu unde, în acelaşi post... Voiam să intervin la el pentru Ly, dar dacă pleacă...

Puţin cam melancolică, m-am întors acasă, hotărâtă să înfrunt frigul decât să recurg la godin, pentru că mirosul ăla greţos s-a infiltrat peste tot, în covoare, în cărţi, în pereţi. Minunea minunilor însă, lucrurile au absorbit mirosul. Vă scriu odată cu lăsarea serii.

La ora 6 şi 1/2 trebuie să mă duc la mătuşa ta. Soţul ei, Antonel, îşi serbează a 80-a aniversare. Se vor aduna la ea toţi nepoţii pentru a face cunoştinţă. Ea mi-a spus că eu le sunt fiinţa cea mai dragă din familia L. Că eu am fost ca o zână ieşită din spuma mării pentru toţi, începând cu Lala, cele două fete, copiii lui C. Toţi spun că i-am protejat şi încurajat.

Aşadar, la ora 6 1/2, după baie, îmbrăcată în frumoasa mea rochie cenuşie, cu pălăria gri (într-un cuvânt, în ţinută de gală), o să plec să mă las alintată, pupată şi să mănânc copioasele feluri, specialitatea casei. Dragii mei, vă iubesc mai mult decât orice pe lume.

Duminică, 20 aprilie 1958

Sunt la capătul puterii şi al răbdării. Toată dimineaţa am copiat numai formulare (am lipit 8 fotografii). Mâine le voi duce la legaţie. Zilele trecute, fermecătoarea duduie care mi le dădea să le completez mi-a spus râzând: „Să nu uitaţi cele opt fotografii. Quai d'Orsay va face din ele o frumoasă colecţie cu atâtea cereri făcute de un secol".

Am văzut ieri prima rândunică. Din zbor, ea şi-a lăsat să-i alunece la picioarele mele umbra-i înaripată. Am fost teribil de tulburată. Toată dimineaţa azi a plouat continuu. Mergând la fereastră, mi-am descoperit copacul plin de muguri drăgălaşi, plăpânzi şi verzi. Verdele pe care-l văd în jur îmi dă de veste că a venit

primăvara. Ieri însă a fost atât de urât, vânt, frig, ploaie, încât ajunsesem să cred că primăvara refuză să mai coboare pe pământ. Ieri-seară, între 6 şi 1/2 şi 11 1/2 trebuia să merg să-l sărbătorim pe Antonel (are 80 de ani). Ploua însă cu găleata, făcusem o baie caldă, mă spălasem pe cap şi n-am avut curajul să ies din casă. Au fost tare dezamăgiţi. Şi mie mi-a părut rău.

O permanentă dezolare a însoţit aceste zile mohorâte de ploaie şi frig. Nu ştiu de ce mă gândesc însă numai la beciuri umede. Este o obsesie.

Aştept primul surâs al primăverii, pentru a ieşi, a evada din mine însămi.

O aştept şi pe Roza care trebuie să vină să-şi ia de aici ultimele lucruri. Am să pun pe urmă la uşa bucătăriei nişte yale bune, pe care le-am cumpărat acum patru ani, într-un moment de admirabilă inspiraţie, în felul ăsta niciunul din membrii oribilei familii a Rozei nu va mai pune niciodată piciorul aici. Pândeau cu toţii eventuala mea plecare, pentru a se instala aici. Şuşotesc

despre asta prin toate colţurile, şi la acea căsătorie civilă Dan i-a auzit vorbind şi m-a pus în gardă. Când mă gândesc la Dan, şi mă gândesc la el la fel cum respir, sufăr la fel ca şi el la gândul despărţirii. Tu nu l-ai cunoscut bine, pentru că trăiaţi departe unul de altul, în plină tinereţe, vă trăiaţi fiecare viaţa voastră. Dintre toţi verii tăi, pe el îl prefer. E un fiu. Observă că nu spun „aproape un fiu”. Dar să nu mai vorbim despre asta. Gândul despărţirii îmi face rău. Regret că Vivian nu l-a cunoscut.

Sunt singură şi afară s-a făcut frumos.

Am chef să plec, nu ştiu unde, dar trebuie s-o aştept pe Lucette.

Mai bine de o sută de pagini din dosarul 51 631, Fond, X” din arhiva S.R.I., pagini fotocopiate din scrisori, plicuri fotografiate şi pe o parte şi pe alta, avize de expediţie pentru colete, înregistrări de convorbiri telefonice, înregistrări în casă cu microfonul, rapoarte de urmărire pe stradă, respiraţia ei în timpul nopţii şi cele mai secrete gânduri ale ei încredinţate, în scrisori aproape

zilnice, fiicei şi ginerelui ei, hărţuieli dezlănţuite împotriva ei pentru a i se lua casă, pentru a i se solicita cărţi, medicamente, servicii, propriile ei demersuri, înregistrează, zi de zi şi clipă de clipă, tot ce a făcut Ecaterina Lovinescu în aceste ultime aproape cinci luni petrecute în casa din B-dul Elisabeta.

Când, în 3 februarie, le povesteşte, vag vinovată, vag încântată, mondenităţile ei, filmul cu Fernandel şi spectacolul de estradă, nota strict secretă nr. 059 406, a căpitanului Nită „privind plasarea individei cu care a luat contact obiectiva lucrată pe linie informativă de M.A.I”. aceeaşi secvenţă este văzută astfel:

La ora 11 obiectiva se întâlneşte organizat cu individa în faţa Teatrului „C.Tănase”, intră împreună la acest teatru, ocupă locuri pe rândul patru, după ce şi-au dat paltoanele la garderobă şi asistă la spectacolul Revista 58, până la ora 14, când ies de aici împreună şi scot paltoanele de la garderobă, apoi pleacă discutând şi mergând foarte încet pe Calea Victoriei, B-dul Republicii. În

colţ cu Str. Academiei îşi iau rămas bun şi se despart, oră fiind 14,05.

Prinsă că între roţile dinţate ale unui ceasornic infernal, nu numai zilele, ci orele şi minutele ultimelor luni de libertate, pe care nu şi le ştia în mod sigur atât de supravegheate, ne sunt restituite de aceste pagini. La ora 15, Ecaterina Bălăcioiu îşi ia, în liniştea locuinţei ei, ne spune în scrisoare, masa de prânz, în timp ce continuă urmărirea celei de care se despărţise:

Individa merge grăbită spre staţia I.T.B. de troleibuz Academiei, de unde se urcă imediat în troleibuzul nr. 81, scoate bilet 0,40 de lei, se opreşte în mijlocul troleibuzului pe partea stângă, coboară în staţia I.T.B. Traian, după care continuă să meargă pe jos pe strada Traian, strada Timpului şi intră la numărul 6, casă cu etaj cum intri în curte pe uşa din fund, urcă scările la etajul I, unde a fost plasată, oră fiind 14,30.

Este una dintre elevele căreia profesoara Ecaterina Lovinescu îi dă lecţii de franceză în particular. Mulţumită acestei supravegheri, ştim şi

cum arată, şi cum era îmbrăcată în acea zi de duminică, 2 februarie 1958:

Semnalmente: Etate, 18 – 23 ani, statură mijlocie, conformaţia corpului uscăţivă spre potrivită, faţa ovală, alungită, ten şaten, păr castaniu deschis, coafat scurt, cu cărare pe partea stângă, fruntea mijlocie, sprâncenele subţiri, nasul rectiliniu ascuţit, gura potrivită, bărbia mică. Ca semne particulare – are o aluniţă mică, roşie, pe obrazul drept, în direcţia gurii, îmbrăcăminte: căciuliţa albă cu ciucure, bluză albă, rochie albastră, decol-tată, cu bretele, palton maron, ciorapi nylon, pantofi roşii.

Când Anca vine la lecţii, microfoanele din casă le înregistrează toate discuţiile („discuţii ostile cu elevii de limbă franceză”-notează cineva, de mână, pe marginea materialului dactilografiat):

Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la ora 8,04, când s-a trezit Ecaterina şi circulă prin cameră. La ora 9 Ecaterina a plecat în oraş. A fost linişte până la ora 13,10, când intră cineva în cameră şi circulă până la ora 13,32, când a plecat.

La ora 14,44 Ecaterina vine acasă şi se ocupă de diverse treburi până la ora 15,38, când în cameră intră o elevă (Ancuţa). Ecaterina o sfătuieşte pe Ancuţa să fie rezervată în relaţiile ei cu colegii.

Apoi Ecaterina citeşte Ancuţei scrisoarea recent primită de la Monica (au reieşit amănunte din materialele anterioare).

În altă ordine de idei, Ecaterina spune că în România, în fiecare minister, în fiecare birou, găseşti un rus, un evreu şi un român „care plăteşte oalele sparte”.

În continuare Ecaterina şi Ancuţa vorbesc foarte încet şi nu se înţeleg decât cuvinte izolate, din care nu rezultă nimic concludent. Apoi Ecaterina o meditează pe Ancuţa la limba franceză. La un moment dat Ecaterina întrerupe lecţia şi îi spune Ancuţei că la noi în ţară sunt 500.000 de ruşi şi că nu există minister sau instituţie mai importantă în care să nu fie ruşi.

Ecaterina arată că în Ministerul Culturii „şeful principal” este un general rus, îmbrăcat civil. Apoi vorbind despre literatură şi citind

poezia lui Vlahuţă Minciuna stă cu regele la masă, Ecaterina arată că s-ar putea mai bine spune că „minciuna stă cu Dej şi Hruşciov la masă”. Ecaterina şi Ancuţa s-au îndepărtat şi vocile lor se aud foarte slab. La ora 17,44 Ancuţa a plecat, iar Ecaterina, rămasă singură, deschide radioul, a cărui emisiune o ascultă până la ora 23,20, când s-a culcat. (în jurul orei 19,50 Ecaterina a ascultat „Vocea Americii”, Radio Paris şi Radio Londra.)

A fost linişte în tot cursul nopţii.

Urmează apoi înregistrările celor mai banale convorbiri telefonice, urmăririle de pe stradă (BALAGIA iese din casă, ia tramvaiul, coboară, urcă, intră la poştă, pune scrisori pentru Franţa etc): „notele” care încep cu „Din sursă sigură au rezultat următoarele” semnate de căpitan de securitate Preda Ion.

Este aproape neverosimil că femeia aceasta, atentă la toate nuanţele vieţii ei sufleteşti, dar trează şi în privinţa celor ce se petrec în jurul ei, nu a simţit în ce măsură absolut toate mişcările îi sunt controlate, supravegheate. Multe din

întâmplările, întâlnirile, conversaţiile ei nu trec în scrisorile, totuşi pline de detalii, trimise fiicei ei. S-ar zice că aceste scrisori – prudente, autocenzurate la maximum, aluzive – constituie spaţiul ei de libertate, dar şi suprema capcană, pentru că-i distrag atenţia de la pericolele reale. Că numind-o pe fiica ei Mică, pe soţul acesteia Vivian şi pe ea însăşi Ly, şi vorbind la persoana a treia despre febrilele pregătiri de plecare ale acesteia din urmă, se antrenează într-un joc ale cărui reguli este atât de concentrată să le respecte, încât lumea reală prin care umblă abulică nu pare s-o mai solicite prin nimic. Astfel că nu din aceste scrisori, „cifrate”, cum constată vigilent cel ce le exploatează, se vor putea reţine „discuţiile duşmănoase” pentru care va primi optsprezece ani de temniţă grea, ci din teancul gros de note dactilografiate, subliniate, studiate, examinate şi exploatate de echipe întregi, invizibile şi, pentru ea, insesizabile.

În 30 martie 1958, spune o asemenea notă, Ecaterina Lovinescu a fost vizitată de o individă,

„neidentificată”, numită doar Lenuţa, cu care a comentat schimbările survenite în U.R.S.S. Ecaterina a spus cu această ocazie că Bulganin va fi trimis în Siberia, dar detaliile nu le-a putut înţelege, fiindcă postul „imperialist” era bruiat. Interlocutoarei ei îi recomandă să asculte Radio Paris, Roma şi Vocea Americii, şi-i spune şi orele de emisie. În ce priveşte emisiunile postului Radio Bucureşti, ea a spus că acestea sunt enervante prin depăşirile de plan pe care le anunţă continuu. Ecaterina Bălăcioiu ironizează, Ridicarea păturii de jos” afirmând că până şi ţăranii în piaţă strigă „trăiască dezrobirea rusă” şi că s-au ridicat în felul acesta „prin obrăznicii”.

Nota „din sursă sigură” a lui Preda Ion – care este şi anche-tatorul lui Dinu Pillat, din martie 1959, când începe să se constituie numerosul şi ilustrul „lot mistico-legionar” Noica-Pillat – este curioasă. Sunt trei-patru pagini, bătute la maşină, pentru unele zile mai multe, în care numai spaţiile unde trebuie să apară numele celor care „comentează duşmănos” sunt marcate cu puncte;

puncte şi numele acestora sunt completate ulterior, de mină. Ca şi cum, în momentul când o întocmea, autorul ei n-ar fi identificat încă protagoniştii. Ceea ce poate să însemne că „sursă sigură” este acelaşi microfon care înregistrează până şi liniştea de după ce „Ecaterina nu mai circulă prin cameră”, exploatat de mai multe servicii şi că, până la identificarea protagoniştilor conversaţiilor, spaţiile sunt lăsate goale. Dar lucrurile nu par să stea aşa, pentru că sunt marcate cu puncte-puncte şi completate apoi de mână toate numele proprii, inclusiv ale celor despre care se vorbeşte.

Revenind, „discuţia duşmănoasă” cu Lenuţa este într-adevăr duşmănoasă: ele vorbesc despre schimbările intervenite după marile tulburări din Polonia şi Ungaria, din a doua jumătate a anului 1956:

Lenuţa mai relatează că motivul pentru care Comandamentul Tratatului de la Varşovia s-a mutat la Bucureşti este că ruşii au pierdut încrederea în polonezi. Un medic de origine

poloneză, care a vizitat recent Polonia, a spus că acolo viaţa este scumpă, dar poţi să scrii orice în ziare şi găseşti în vitrine mărfuri americane, stofe…

Despre suspectele amnistii date de Dej după Geneva şi după Congresul al XX-lea al P.C. al U.R.S.S:

În continuare, Lenuţa relatează cu privire la fiica lui Gheorghe Tătărescu, anume Sanda, că s-a spus la Radio Londra că face spionaj în favoarea comuniştilor; ea, Lenuţa, arată că o vecină a sa, doamna Feldmann, are o fiică, care a stat în închisoare cu Sanda şi care a declarat că toţi deţinuţii au fost surprinşi de eliberarea din închisoare a lui Sanda. Acelaşi lucru l-a arătat şi o doctoriţă care a stat în închisoare cu Sanda. Cu privire la cele de mai sus Bălăcioiu Ecaterina nu ştie cum i s-a dat drumul lui Gută Tătărăscu şi că prin aceasta el s-a făcut de râs.

Despre lumea bună a capitalei, cu abilele ei mişcări de adap-tare:

Cu privire la soţia dirijorului George

Georgescu, Lenuţa arată că a fost condamnată pentru trafic de valută. În prezent ea arată că soţia lui George Georgescu invită la ea pe cine o obligă Ministerul de Interne şi că în acest fel vin şi agenţi pentru a-i provoca la discuţii.

Din nou despre ruşi: „

Bălăcioiu Ecaterina afirmă că toate nenorocirile vin de la ruşi…

Şi, în fine, blasfematoriu la adresa mitologiei comuniste:

În continuare, Lenuţa ironizează ofiţerii armatei noastre şi face o serie de comentarii cu privire la eroii comunişti, arătând că Vasile Roaită a tras sirena din curiozitate, acest lucru fiind declarat chiar de sora acestuia. Bălăcioiu Ecaterina arată că dispreţuieşte pe eroii proclamaţi de comunişti.

Adevărul este că Ecaterina Bălăcioiu din scrisorile către fiica ei nu seamănă cu cea din aceste texte atât de variate din punct de vedere stilistic. Într-unul, din categoria celor ce încep cu „Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la

oră… când Ecaterina s-a trezit şi circulă prin cameră”, cel din 11 aprilie, ea întreţine cu Anca, eleva ei, cele mai imprudente discuţii: despre Măriuca, „fiica ex-ministrului VĂCĂRESCU, care a murit în închisoare [Voiculescu, Vasilescu, notează pe margine cu creionul un superior, ghicind în cele din urmă: Vulcănescu] şi că Măriuca este un copil foarte bun, fin”; despre propria ei fiică, Monica, pretinzând că aceasta a vorbit la radio, ridiculizându-l pe Hruşciov, care după ce s-a întors din Ungaria ar fi spus că tot acasă e mai bine (Ecaterina şi Anca râd de Hruşciov prezentându-l ca pe o matahală); despre prietenul care în scrisori se numeşte Ioana, dar aici i se spune pe nume, Ion Caraion, arestat din nou, după ce deja făcuse 5 ani de închisoare:

Ecaterina elogiază mult caracterul ferm al lui Ion, arată că este îndurerată şi în acelaşi timp derutată.

Aici, subliniat:

Ecaterina arată că Ion este discret şi ea nu crede că el să fi făcut parte dintr-o organizaţie de

partizani. Ion, arată Ecaterina, n-a fost torturat şi că el i-a declarat că dacă ar fi fost torturat ar fi spus tot.

Şi, de mină, mărunt, în spaţiul dintre rânduri: „N.B. Este vorba de Diaconescu Stelian, zis Ion Caraion, arestat în cazul Bănu Dumitru”.

Este bizar cum vorbeşte obsedant despre arestări, torturi, represalii, ea rămânând oarbă la primejdiile din jur, ca şi cum între mecanismul care înregistrează alarma şi cel care o conştientizează legăturile ar fi întrerupte:

Ecaterina vorbeşte despre un domn (nu reiese numele) care a fost torturat şi în timp ce era torturat era mereu întrebat: Mai faci poezie despre ţara românească dinainte?

„Se aud zgomote puternice care împiedică audiţia”, explică autorul notei, apoi continuă să înregistreze comentariile celor două femei, ca să încheie cu formula repetată, cu mici variaţiuni, de 30 – 40 de ori, câte note de acest fel s-au păstrat în dosar:

La ora 17 Anca a plecat. Ecaterina a rămas şi

circulă (periodic iese din cameră şi se reîntoarce după câteva minute). De la ora 18,40 n-a mai revenit, până la 20,05 când s-a întors şi ascultă emisiunea radiofonică (Vocea Americii, Europa Liberă, Radio Paris). A continuat să asculte emisiunile până la ora 22,48 când a închis radio şi s-a culcat. A fost linişte în tot cursul nopţii.

Nota redactată, cu puncte-punctele de rigoare, de Preda Ion, două zile mai târziu, prelucrează conţinutul acestui text niciodată semnat, prevăzut cu date, cu un indicativ, 232, cu Direcţia a II-a, şi invariabil menţiunea STRICT SECRET. Este posibil ca aceste puncte-puncte să n-aibă nici semnificaţie, şi nicio utilitate, ci să exemplifice doar una dintre numeroasele ciudăţenii ale birocraţiei securistice?

În ciuda exasperantei lor monotonii aceste texte trebuie citite pagină cu pagină, fiindcă una din ciudăţeniile acestei birocraţii constă în aceea că ea nu inventează nimic. Ea interpretează, exploatează, eventual deformează, până la desfigurare, trecând faptele prin lentila urii şi

vigilenţei de clasă şi numai din ele putem afla cum şi din ce au încropit anchetatorii un dosar care s-o coste pe Ecaterina Bălăcioiu 18 ani de temniţă grea.

În 8 mai 1958, după formula întâlnita deja de aproximativ 60 de ori – „liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la ora 6,20 când…” discuţiile ei cu vizitatoarea – neidentificată – nu conţin absolut nimic subversiv.

Ecaterina spune doamnei că îi este foarte greu să facă gospodăria casei, aşa cum este. Ca să şteargă praful în fiecare zi trebuie să-i treacă prin mână 57 de obiecte şi trebuie să le şteargă pe toate. Doamna Ecaterina îi spune doamnei că trebuie să-i mai dea ceva, aşa cum i-a mai dat. Ea vrea să dea mai multe lucruri, pentru că dacă-i vine ordinul de plecare (şic!) pleacă numai cu un cufăr pe care-l dă la bagaje. Ea vrea să dea şi canapeaua „aia” a ei, care nu – este îmbrăcată, deoarece nu a avut bani ca să cumpere material că se îmbrace. Acum nu mai e o ruşine ca să nu ai bani.

Dar tot de ura şi vigilenţa de clasă ţine şi inventarierea riguroasă a bunurilor duşmanului. Doamna neidentificată este fina Ecaterinei Bălăcioiu, de la Bistriţa, căreia intenţionează să-i lase lucrurile şi grija locuinţei în absenţa ei, cu lenjerie, mobilier, veselă, tacâmuri, argintărie, covoare. Pasajul este insistent subliniat, şi subliniată şi… sublinierea, cu o bară pe margine:

Ecaterina o previne pe doamnă ca atunci când o să scoată tacâmurile să nu fie băieţelu acolo să vadă. D-na o asigură că nici nu le scoate de acolo până când nu e singură. Face o lădiţă, le pune pe toate, şi le pune bine. Ecaterina o sfătuieşte să le pună ori în pod, ori la o streaşină de casă, în aşa fel încât să nu se dea peste ele.

La fel sunt subliniate pasajele în care e vorba despre covoarele pe care le va lăsa pe la câte o vecină în care are mai multă încredere, şi numele acelei vecine, sau acelea în care îşi roagă fina să vină să le recupereze doar la vreo trei săptămâni după plecarea ei.

Şi, deşi cele două femei vorbesc apoi despre

impozitele agricole apăsătoare, despre faptul că la ţară sunt „pisaţi” să intre în colectivă, discuţia revine la aspectele practice ale plecării, la lucrurile de lăsat şi de luat, şi cei ce „prelucrează” sunt interesaţi infinit mai mult de aceste lucruri, decât de abaterile de la ideologie ale „doamnei”.

Fără să le uite totuşi nici pe acelea. Ecaterina Lovinescu îi citeşte şi finei ei ultima scrisoare venită de la Monica. Este exact faimosul text cu Vivian devenit Lidia. Unde fraza finală: „Nu uita să spui finilor tăi cât de mult îi iubim”, pentru care a şi citit Ecate-rina această scrisoare finei sale, devine în interpretarea vigilenţilor ofiţeri de securitate o frază codificată, astfel că unul din ei notează cu cerneală alături: „N.B. Este vorba de părinţii fugarului Virgil Ierunca”.

Cu un alt creion, altcineva subliniază textul scrisorii, încrustat în cel al audiţiei, transcrise amândouă:

Am primit, mamă scumpă, cărţile tale poştale din 17 – 19 aprilie. Azi-dimineaţă, la sculare, LIDIA mi le-a adus, împingând măsuţa de cafea şi

cu tartina cu unt pe care el însuşi mi-a făcut-o şi am stat mult timp cu capetele alăturate comentând ce ai scris în scrisoare.

Şi într-o paranteză, pe margine, se miră şi el: „(!? Dar e bărbat!)”.

Interesaţi la maximum sunt însă agenţii de cui lasă şi ce lasă Ecaterina Bălăcioiu în eventualitatea plecării. Astfel că transcriu detaliat această parte a conversaţiei. În care ea îi povesteşte finei că fetele pe care le meditează au întrebat-o dacă vinde ceva, dar la ea a venit cineva de la miliţie şi „ăla” i-a spus că nu se poate atinge de nimic, căci dacă vinde, sau încearcă să scoată, îşi periclitează plecarea. În schimb, următorul paragraf este o interesantă pagină de istorie literară, chiar codificată de data asta, pe care agenţii nu ştiu s-o citească cum trebuie:

Ecaterina îi vorbeşte doamnei despre un student, Ion, care la telefon se numeşte Mişu. Acesta a făcut o poezie despre Lovinescu. Poezia, fiind foarte frumoasă, a apărut şi la Paris. Pentru faptul că această poezie a apărut în Occident, Ion

a fost dat afară din institut.

„Studentul Mişu” este viitorul scriitor Gheorghe Grigurcu, şi eliminarea lui de la Şcoala de literatură se datorează vizitei la văduva lui E. Lovinescu şi la Arghezi, în preajma evenimentelor din Ungaria, sau după (nu i se poate stabili o cronologie).

Apoi „Ecaterina îi arată nişte rochii de când era tânără”, apoi „doamna pleacă”, apoi o altă doamnă vine şi-i anunţă o şedinţă de bloc în care „se vor dezbate neînţelegeri”, vorbesc amândouă despre faptul că în această iarnă „au îndurat frig din cauza neîncălzirii”, încât a fost o dată la caloriferist şi i-a cerut să dea drumul la căldură că „înţepeneşte în casă”, apoi şi doamna aceasta – o vecină, Agopian – pleacă şi, în fine, formula ştiută: „Ecaterina rămasă singură ascultă posturi străine la radio. La ora 21,45 închide radioul şi se culcă. În casă se face linişte care se menţine pe tot parcursul nopţii”.

Acest straniu vacarm de voci care nu se aud unele pe altele, „ordinul de plecare” (în Franţa!!)

conform cu orizontul imaginaţiei cazone a celui care ascultă şi înregistrează sau „cufărul” pe care călătoarea îl va lua ne par sinistre premoniţii: nu se pleacă în Franţa cu cufărul, dar la armată şi la puşcărie, da! Şi până atunci, probele în vederea încropirii acuzaţiei de discuţii duşmănoase se adună prin munca de ore şi ore, de zile şi nopţi a zeci de agenţi.

Preda Ion, din nou cu o prelucrare „din sursă sigură”:

Dintr-o discuţie pe care numita [puncte-puncte şi deasupra, numele cu cerneală neagră] BĂLĂCIOIU ECATERINA a avut-o cu o oarecare [puncte-puncte şi deasupra, cu acelaşi scris] LUCY neidentificată, la data de 15 aprilie a făcut o serie de comentarii duşmănoase privind situaţia din R.P.R., astfel: BĂLĂCIOIU îi spune că numai datorită faptului că la noi în ţară se găsesc 4 ziarişti americani s-a dat voie la biserică, dar a văzut mulţi agenţi în faţa bisericii, lucru comentat şi de femeia sa de serviciu.*

Potrivit raportului agentului, Lucy şi ea

supralicitează, afirmând că, dacă te plimbi prin faţa Hotelului „Athenee Palace”, poţi imediat să-i recunoşti şi să-ţi dai seama cum arată agenţii.

Sus-numita, în continuare, mai relatează că americanii au 32.000 bombardiere pentru bombe atomice şi că toate acestea patrulează şi sunt gata la ora H să acţioneze.

Menţionăm că numita Bălăcioiu Ecaterina cu fiecare din «elevele» sale pe care le meditează la limba franceză duce astfel de discuţii aducând adesea injurii la adresa regimului nostru.

Aici se încheie raportul lui Preda Ion.

Ultimele materiale – care semnate, care nesemnate, copiindu-se şi prelucrându-se unele pe altele – sunt subliniate şi examinate la sânge, cu comentarii pe margine, semne de întrebare, chiar întrebări: „cine este X?” „Tov Y se referă la problema Bănu”, semnături indescifrabile de locotenenţi, locotenenţi-majori, căpitani, maiori, adunaţi toţi ca nişte hiene în jurul trupului acestei victime, care nu poate să meargă la mare, mărturiseşte unei prietene, având picioarele cam

umflate, iar ei transcriu, pentru orice eventualitate, dar poate în schimb să meargă la puşcărie. Hiene adunate – de fapt – în jurul argintăriei, covoarelor, cristalelor şi al cum nu se poate mai obişnuitei ei case.

În 27 aprilie, când „s-a menţinut liniştea până la 7,13 etc”. este vizitată de un Popă, însoţit de soţia lui. Popa trebuie să vadă un doctor, pentru un tratament cu B fortissim. Ecaterina Bălăcioiu promite să-l ducă la un asemenea doctor.

Din altă ordine de idei Popa spune că Virgil împlineşte în 14 august 38 de ani şi că Virgil este la Paris.

„Cine este Popă?” întreabă cu litere negre, apăsate, pe margi-nea frazei, un căpitan cu semnătură indescifrabilă.

Nu avem cum şti, e de presupus că e vorba despre oameni pe care-i cunoaşte şi Virgil Ierunca, fiindcă discuţiile continuă în jurul celor doi. Dar, cum „în cameră se aud discuţii puternice care împiedică audiţia”, nu se ştie prea bine nici ce se spune despre copiii aflaţi la Paris, nici ce se spune

despre experienţele nucleare „pe care ruşii le-au încetat în scopuri propagandistice”; se vorbeşte despre lucrurile de valoare din casă, pe care Ecaterina spune că le va lăsa la rude şi cunoscuţi. „Nu reiese numele acestora”, precizează agentul, ştiind fireşte că pe şefii lui, ca şi pe el de altfel, îi interesează mult acest aspect deloc ideologic al „discuţiilor duşmănoase” ale Ecaterinei Bălăcioiu.

Altă frază din raport li se pare interesantă ofiţerilor mai mult sau mai puţin superiori care o subliniază apăsat:

Vorbind despre plecarea ei din ţară Ecaterina arată că a fost la Legaţia Franţei şi acolo i s-a spus că sunt vreo 5 – 6 oameni care intervin pentru plecarea ei.

Tot raportul continuă pe tema asta.

Întrebată dacă are intenţia să rămână definitiv în Franţa, Ecaterina le spune musafirilor ei că n-are niciun interes să-şi mărturisească o asemenea intenţie. Popa se oferă s-o ajute în acest sens, fiindcă a lucrat cândva la legaţie şi cunoaşte diverşi „ştabi” şi miniştri. Ecaterina arată că din

22 ianuarie nu mai are nicio veste despre cererea ei şi că săptămâna trecută i s-a spus că din 200 de cereri au fost aprobate doar 12.

Şi din nou aspecte duşmănoase, care pot fi cu uşurinţă extrase din aceste lungi discuţii pe toate temele, între persoane, totuşi, avizate:

În Iugoslavia există belşug, fiindcă americanii le-au furnizat multe, dorind să-i atragă de partea lor. Tratatul de la Varşovia nu s-a mutat la Moscova, ci la Bucureşti, pentru că ruşii „vor să pompeze în noi”. La Conferinţa de la Geneva americanii au cerut eliberarea „democraţiilor populare” dar îi este groază că comuniştii să nu se întindă până la Paris, fiindcă în Franţa se face mare zgomot pentru salvarea unei algeriene [Djami Bouhired], dar pentru „floarea tineretului român” închis nu se întreprinde nimic.

Ultimele trei rapoarte, din 14,15 şi 16 mai – de 15,18 şi 27 de pagini! –, sunt între formula introductivă („este linişte până la ora X, când Ecaterina se scoală şi se ocupă de diverse treburi”) şi cea de încheiere („la ora X Ecaterina a

stins radioul şi liniştea a continuat toată noaptea”) reproducerea unor conversaţii lungi, personale, chiar intime, prin nimic interesante pentru agenţi, între Ecaterina Bălăcioiu şi tânăra ei prietenă, actriţa Maria Botta, sau cu doamna Rosetti, mama vitregă a lui Georges Rosetti, refugiat la Paris, văduva lui Toto Rosetti, mort în urmă cu aproape un an, şi totodată soacra scriitorului Mihnea Gheorghiu, diplomat al regimului.

În 14 mai raportul spune că Ecaterina Bălăcioiu revine în casă împreună cu Maria Botta şi apoi redă convorbirea lor.

Maria se scuză că n-a mai trecut s-o vadă, fiindcă de când şi-a depus cerere de plecare din ţară se crede urmărită. A obţinut de la Ministerul Sănătăţii aprobarea respectivă şi n-ar fi vrut să şi-o compromită. Dar are nevoie de sfatul prietenei ei mai vârstnice. Bolnavă de un cancer, dar şi de o nevroză serioasă, Maria Botta nu ştie dacă să se mai întoarcă sau nu la soţul ei, scriitorul Alexandru Bălăci, cu care nu se înţelege; Ecaterina Lovinescu o sfătuieşte să se gândească

la asta mai târziu, când va fi mai echilibrată şi va vedea că soţul ei are şi calităţi. Îi cere ca o dată ajunsă la Paris să nu-i povestească fiicei ei lucruri care ar putea-o întrista. Totuşi îi vorbeşte despre aroganţa unora dintre părinţii copiilor cărora le dă lecţii, care o tratează „ca pe o slugă cu ziua”. Soţia unui doctor i-a spus: „să ştiţi că eu nu pot fi la dispoziţia dvs” şi că ar trebui să vină când vrea ea, nu când vrea profesoara. O autorizează să-i spună fiicei că a fost foarte strâmtorată material anul acesta, că a trebuit să renunţe la 125 lei din pensia ei, pentru a-i trimite „nenorocitului” de frate al său. E mulţumită că în curând va mai avea o cameră goală, cea a Lilei, şi că n-o să mai trebuiască să-şi găsească rochiile şifonate şi călcate în picioare.

O elevă i-a propus să-i dea nişte bani româneşti ei, pentru ca logodnicul ei, sportiv, ajuns la Paris, să ia de la Monica bani francezi. Îi cere fiicei, prin Maria Botta, o rochie, pantofi şi pudră. O asigură că de acum îşi poate aştepta mai liniştită plecarea şi şase luni, şi un an, fiindcă şi-a

obţinut ambele camere, cu contract făcut la Sfatul popular, meditând-o pe o funcţionară de acolo, „nevasta unui foarte mare comunist”, timp de un an.

O roagă, în fine, pe Maria Botta, când se va întoarce şi va merge la Chivu Stoica să-i mulţumească, să intervină şi pentru ea. Înregistrarea transcrie chiar cuvintele Ecaterinei Lovinescu:

Şi atunci să-i spui: Sunt aşa de profund mişcată de bunătatea dvs. Încât am să vă fac o rugăminte: am o prietenă bătrâna, al cărei singur copil, o fată, şi dvs. sunteţi părinte şi ştiţi ce înseamnă asta, nu a văzut-o de ani de zile: O să zică: a, face politică, sau nu ştiu ce. Mama nu e vinovată de lucrul ăsta, mama a lucrat pentru partid şi a fost una din profesoarele pensionate sub regim, că dacă deci eu aş fi avut o activitate antipartinică cu un puteam să am pensie.

În schimbul acestui serviciu, la întoarcere, Ecaterina promite că fiica ei şi prietenii ei din mediile artistice să se ocupe de sejurul în Franţa

al actriţei.

Din nou vorbesc despre dilema Mariei, care nu ştie dacă să-şi părăsească sau nu soţul, „a cărui atitudine faţă de ea lasă mult de dorit”, rezumă raportorul, „în repetate rânduri o înjură, o insultă etc”; o întreabă: „Ce poţi tu să reproşezi Republicii Populare Române?” şi visează să ajungă în diplomaţie, ataşat cultural, vis în faţa căruia d-na Bălăcioiu e sceptică: „Dacă se poartă şi ca diplomat cum s-a purtat cu tine”…

Nu trebuie să se teamă sa, rămână”, pentru că din loturile de sportivi rămân mulţi, la fel dintre artişti, şi până la urmă se descurcă; pe de altă parte, dacă s-ar întoarce ar căpăta dintr-odată un mare prestigiu, regimul ar avea încredere în ea.

La începutul după-amiezii, o elevă venită la lecţie se interesează dacă o poate primi în spaţiul eliberat de Lila, şi doamna Lovinescu se eschivează; la fel, la întrebarea dacă Maria Botta ia de asemenea lecţii de la ea, la care „Ecaterina nu-i răspunde, schimbând subiectul”.

Nici raportul pe ziua următoare, reluând într-

un număr şi mai mare de pagini, 18, convorbirea în care se dezbate iar şi iar aceeaşi problemă, indecizia Mariei Botta de a rămâne sau nu în Occident, şi oportunitatea unui asemenea gest, insensibilitatea soţului ei şi suferinţele pe care acesta i le-a pricinuit, nu pare să conţină nimic interesant. Elevei al cărei logodnic pleacă peste câteva zile în turneu sportiv i-a încredinţat câteva lucruri de valoare, pentru Monica, dar „îi este egal dacă acestea se vor pierde”; în ce-o priveşte pe Maria, aceasta trebuie să se gândească la situaţia tulbure din Franţa şi la eventualitatea că aici să vină la putere comuniştii, care ar obliga-o să se refugieze în America. Ecaterina Bălăcioiu spune că după moartea lui Stalin în ţară a fost „un moment de respiraţie pentru toţi” şi că în intervalul ăsta au venit la ea doi foşti deţinuţi care i-au povestit de chinurile îndurate de ei în închisoare”; că Dan Brătianu, nepotul marelui Brătianu, închis pentru 15 ani, ar fi trebuit să fie şi el eliberat; dar că a rămas închis pentru greşeala de a fi transmis, prin morse, tuturor deţinuţilor

bucuria morţii lui Stalin.

Detalii din viaţa privată a familiei Ralea, Vianu, divorţuri, infidelităţi, aventuri compromiţătoare, cu fotografii apărute şi în presa occidentală, cu totul neinteresante pentru agenţi în mod sigur, aceştia neavând nicio opinie despre elita intelectuală a epocii, dar puţind oricând folosi ca bancă de date pentru instrumentarea unui nou dosar. La fel cum puteau folosi consideraţiile despre starea de spirit reală a celor pe care regimul conta ca tovarăşi de drum. Ca această amplă confidenţă a Mariei Botta, actriţă răsfăţată şi ea de regim, şi pe bună dreptate – era una dintre cele mai mari actriţe ale ţării, vorbind iar şi iar despre nevoia de a fi departe de toate astea, de atmosfera insuportabilă de acasă, din teatru, din ţară, document din care citim cumva, indiscreţi, peste umărul agenţilor, cum am citi în metrou ziarul cumpărat de vecin:

Maria susţine că nu a făcut niciodată politică, nici nu este reacţionară, dar înţelege că toţi sunt nişte bestii şi vor să pună mâna pe ciolan, că pun

o cruce îmbârligata, sau că pun o stea roşie pe acest ciolan, pe ea nu o interesează, toţi exploatează, mint, induc în eroare lumea, omoară şi sunt tâlhari şi unii, şi alţii. După părerea ei oamenii sunt bestii din junglă, nişte fiare, care pentru a ajunge la ciolan omoară şi fac orice; ea nu crede că oamenii au un ideal, pentru că de când există omenirea n-a făcut altceva decât să lupte pentru existenţa materială. Ea nu poate suferi ambiţia, orgoliul, deşertăciunea şi răutatea oamenilor. Care se pretează la orice pentru un ciolan. Noii demnitari ai regimului, care pe vremea legionarilor aveau pe birou fotografia lui Codreanu, apoi pe a lui Stalin, apoi pe a lui Miron Constantinescu, iar acum, că acesta a căzut, vreo carte „progre-sista”; ea, dezgustată a luat o asemenea carte de pe biroul lui Alexandru Bălăci şi i-a spus „s-o ducă la closet şi să nu mai facă pe comunistul ordinar”.

Închis între ghilimele, ca într-un înveliş izolator etanş, adevărul izbitor al afirmaţiilor Mariei Botta nu impresionează deloc pe cei care îl

înregistrează şi-l transcriu. Îl transcriu totuşi, pentru „valoarea lui de întrebuinţare”. Pe raport un şef scrie să nu i se dea Mariei Botta viză de plecare, în ciuda cancerului ei. Şi i se înregistrează şi vizita din 18 mai, când discuţia se reia de la capăt: dilema ei, dacă să plece definitiv, sau să se întoarcă; relaţiile ei imposibile cu Alexandru Bălăci; lumea devorantă a teatrului, cu josniciile şi meschinăriile ei.

În 18 mai însă, la ora 18 şi 12 minute, consemnează cu precizie raportorul, pe Ecaterina Bălăcioiu o vizitează şi doamna Rosetti, venită să o scuze pe fiica ei, Anda Gheorghiu care, prietenoasă altă dată şi plină de solicitudine faţă de ea, n-a mai căutat-o de atât de multă vreme, deşi s-a întors de la Paris în septembrie; şi să-i explice, şi ea, că aceasta s-a întâmplat fiindcă Anda este urmărită pas cu pas şi se teme să se întâlnească cu oricine, chiar şi pe ea, mama ei, o evită. În plus, soţului ei, Mihnea Gheorghiu, i s-au făcut observaţii că lor partidul le-a aprobat plecarea pentru motive de sănătate iar ei s-au

întâlnit acolo cu reacţionari. Or, în blocul unde locuieşte ea sunt mulţi comunişti. Pe urmă, Anda are multe obligaţii mondene, invitaţii la premiere. Doamna Rosetti îi spune „sincer”: ea nu crede că Ecaterina Bălăcioiu va fi lăsată să plece, fiindcă, acolo unde este, „Monica nu este prea cuminte şi se agită destul de mult”, deşi, ori de câte ori întâlneşte pe cineva din ţară, n-o interesează nimic altceva decât „cum arată şi ce face mama ei”. Slavă Domnului, deşi asemenea „circumstanţă atenuantă” nu-i va fi de niciun folos.

Un an mai târziu, în celula de la Malmaison avea să-i povestească Varvarei Florea că momentul când i s-a instalat microfon în aparatul telefonic îl ştie. Fără ca ea să reclame vreo defecţiune şi fără ca aparatul să fie defect, doi tehnicieni veniseră să-l repare şi din acel moment trebuie că i-au fost ascultate toate convorbirile. Că i se ascultau şi tăcerile, şi paşii prin încăperi, şi somnul, şi toate gesturile, împărţite pe ore şi minute, nu pare să fi ştiut. Cum n-a ştiut nici de aceste conversaţii în care este total imprudentă,

semn evident că nu simţea cum, pe măsură ce, mai apţi decât ea să se adapteze acestui climat de prudenţă şi de suspiciune, vechii prieteni o evită, laţul se strânge în jurul ei din ce în ce, ca să o prindă apoi sigur şi fără scăpare.

Fiindcă este evident, după înregistrările astea, că n-o interesa, cum spune cu o nejustificată înveninare Ion Caraion, doar vocea fiicei ei, ci, ca pe orice intelectual lucid, toată lumea în care trăia. Evident că ştia prea multe despre această lume, ca să i se dea voie s-o părăsească plecând cu o altă destinaţie decât cea în care a plecat. Şi totuşi, luciditatea ei funcţionează cu intermitenţe, sau concomitent cu o totală obnubiliare a instinctului de conservare.

Cu trei zile înainte (în 19 mai 1958) îşi începea scrisoarea către fiica ei cu „un formidabil ura”:

Am terminat în fine de aranjat casa; o să numesc de acum această cameră execrabil şi de tristă memorie roz, camera albastră. De data asta n-am fost eu „Pierette”, ci ea, şi mai ales această

detestată familie Neg. Care conta să se instaleze în Bucureşti. Ce-am mai suferit! La prânz Maria a venit şi mi-a adus o enormă cutie de pudră Caron „Madame Peau Fine”. Cum nu mai aveam şi cum îmi place să am o pudră fină, mi-a făcut-o cadou. Am ieşit împreună: ea ca să se ducă acasă şi să-şi reia grijile propriului ei menaj, eu ca să-mi iau noul contract de închiriere. O lună întreagă pierdută cu treaba asta. Îmi place să fiu sinceră. Nu mă duceam decât câteodată, şi uneori şi de două ori pe zi, ca să văd rezultatul; restul a tăcut o fostă elevă de-a mea, care-a făcut de fapt totul, cu un suflet şi-o generozitate care merită răsplătite. Ea a ştiut să impulsioneze, să mă scutească de lungi aşteptări, de „veniţi mâine”. Cred că-n momentul când l-am avut în mână am fost fericită. Zburam realmente, îmi înflorise chipul. Respirăm un fel de tinereţe. Nu-i decât un contract, dar abia la ora două şi jumătate mi-am dat seama că-mi era foame, că n-aveam nimic în cămară, nimic gătit, că nici nu mă gândisem la asta; mi-am făcut repede un ochi la tigaie, o prăjitură, cafeaua. Şi iată-mă.

Nu-mi revin! Nu-mi vine să cred că sunt aşa de fericită, fiindcă chiar fericire este! Mi-am dat seama că, cu mulţumirea aceasta în suflet, o să-mi fie mai uşoară aşteptarea, fiind mai liniştită, fiind în sfârşit în casa mea, cu o singură cheie pentru toate, putând să las o scrisoare pe birou, bani într-un sertar, sertare deschise, cutia de pudră pe măsuţa de toaletă şi mai ştiu eu ce! Trăiesc încântarea clipei prezente! Plecând în vacanţă am să-mi închid camera, care nu va mai fi cameră de trecere, prilej de laudă pentru toţi cei care în absenţa mea o transformă în cameră de oaspeţi, hotel, bibliotecă pentru prieteni, prietenii lor, mai precis, şi se fac stăpâni pe cărţi. În du-te-vino-ul obişnuit din timpul vacanţelor mele, o să vin când o să vreau, o să plec când o să vreau, fără să-şi mai facă ei calcule familiale în spatele meu. În sfârşit, respir! Respir! Şi mă voi culca, îmi simt picioarele moi, am o dorinţă nebună de a mă cufunda în somn. Teribila tensiune în care am trăit îmi cere o destindere fizică şi o să mi-o ofer regeşte.

De zece zile este o vreme de luna iulie. Dorm cu fereastra deschisă: mi-am spălat şi călcat rochiile de vară, nu mai am decât să le aranjez pe la încheieturi, să le cos tivurile desfăcute, nasturii. Mi-am reparat sandalele gri, şi „trăiască vara”. Cred că o să-i scriu proprietarei mele din Constanţa ca să-mi păstreze camera între 15 iulie şi 5 august. Ameţită de oboseală, de căldură binecuvântată, de bucurie mută, de proiecte de vacanţă – nu voi mai merge precis la Rody, care n-a mai dat semne de viaţă de la aniversarea mea, ci mai curând la finii mei. O să mă bag în pat, o să mă gândesc la voi, o să vă iau în visul meu şi în paradisul acela vă voi spune ce vă spun şi aici: că astăzi am avut una din acele rare zile aproape fericite de când m-ai părăsit tu. Vă mângâi cu o mână creştetele reunite deasupra acestei pagini unde respiraţia mea discretă pune cuvintelor aripi, aripi pe care eu mi le pun pentru voi, ca pe un colier de dragoste, de dor chinuitor şi aurit. Vedeţi ce scriu: ce perle în colierul meu! Dar drumul mi se pare lung şi atât de greu! Fiţi fericiţi ca mine,

iubiţi-mă şi credeţi-mă aproape de voi şi a voastră.

În 20 mai, energia şi exuberanţa acumulate ieri se păstrează. S-ar zice că trăieşte ca să scrie:

În dimineaţa asta m-am învârtit în jurul meu aproape două ore; am plecat la ora opt, fără să mănânc. M-am învârtit ca un titirez: de la piaţă la măcelar, am făcut drumul de trei ori pentru a alcătui meniul pe două zile. M-am întors, mi-am luat ceaiul, am gătit un peşte foarte bun, o pălămidă pe care am făcut-o înăbuşită, cu ulei şi suc de lămâie. N-am mai spălat vasele. Ileana trebuia să vină la două şi jumătate şi am făcut pe marea doamnă, în rochia de creton cărămizie, cu foi de trifoi, instalată la birou, pregătindu-mă să vă scriu. A sunat. Am sporovăit un pic şi s-a apucat de curăţenie în camera bleu. Spală geamurile. O aud trebăluind alături. La mine totul este în ordine, este perfect. Am lăsat în tot acest timp, în aşteptarea aranjării definitive a locuinţei mele (ce cuvânt pompos! S-ar zice că vorbesc despre castelul meu, şi chiar aşa este!), să treacă zile întregi şi săptămâni, aproape o lună, pline de

mici evenimente domestice, fără să mă hotărăsc să scriu o scrisoare-scrisoare. Ar trebui să recapitulez toate peripeţiile, dar şi-au pierdut deja gustul acidulat şi savuros. Primă este cea pe care tocmai am povestit-o puţin mai sus. Emoţiile, inima care bate să-mi spargă pieptul, oboseala dezabuzată, faţa mea crispată şi neliniştită, incertitudinile şi neliniştea câteodată atroce. Din 1949 nu mai trecusem prin asemenea stări sufleteşti. Pe urmă, vizita finei mele, care a coincis cu toată hăituiala asta. Dar ce bine mi-a prins fiinţa ei proaspătă, sinceră, bună! Ne plimbam la braţ în tot oraşul şi, când eşuam aici, fiecare în fotoliul ei, ce momente plăcute de pălăvrăgeală, de destindere. Când ne întorceam, mă apucam să gătesc, mâncam împreună, o lăsam să se odihnească şi, pe la ora şase, luam oraşul la bătut în sens invers. Şi reveneam aici, mai bogată şi mai săracă în acelaşi timp. Există ceva ce emană din fiinţa ei, care îmi dădea linişte. Mă revăd – încadrată de sute de coline din Oltenia, revăd râul care-n sufletul meu se identifică cu Amaradia, sau

vişinii, prunii în pâlcuri; îţi mai aminteşti de prunii din Cruşeţ? „pe deal, pe vale” acolo unde, pe când erai mică, aşteptai să auzi ecoul vocii tale imperative şi amplificate, care-ţi umplea sufletul de copil de bucurie şi uimire, hrănindu-l cu porţii mari de supranatural şi de legendă? Vedeam asta şi mai mult decât asta, iubiţii mei. Luna asta, prietena ta de la cursurile de regie ale lui Cămil s-a ataşat de mine, îmi telefonează în fiecare zi sau aproape, vine să mă vadă de câte ori poate. Şi pe urmă, acum trei zile, soţia lui Toto. Pe ea nu pot s-o definesc. Cred că vrea să găsească prin mine încă un mijloc de a-l lega de ea pe G. Eram aici şi flecăream când a venit cineva, cineva care m-a ţinut aici să-l aştept de la 2,30 la 18. Acest cineva este un mecanic foarte drăguţ, care a pus yale la uşa de la cămară, a reparat broasca de la uşa balconului mare, care lipsea cu desăvârşire la ferestrele duble, spartă fiind de cele două surori.

Miercuri, 21 mai 1958

Ce-am mai putut să alerg şi astăzi! Sculată la ora cinci şi zece, am făcut în grabă curat în cele

două camere, iată, ocupându-mă un pic mai mult de camera bleu, alintând-o, ca s-o fac să uite indiferenţa mea forţată din trecut. Ieri chiar, am lucrat îndelung la un milieu „săsesc”, mi-am luat, în fine, inima-n dinţi şi m-am aşezat în faţa mesei largi, cu trusa de scule, cu foarfecele, cu degetarul, tăind, decupând, lăsând chiar să cadă pe covorul crem capete de aţă. Am lucrat, cu timiditate, încă, dar scoţând mici suspine de mulţumire, de satisfacţie… Şi dulapul, în fine, în întregime al meu, fără promiscuitatea rochiilor parfumate cu apă de colonie cu miros greţos de „lilas”, haine bărbăteşti, tată şi fiu, tată său fiu, fără atingerea hainelor noastre murdare în sertarul de jos, fără rochiile mele înghesuite cu ostilitate, burduşite într-un colţ, în timp ce pe umeraşe, ale mele bineînţeles, se lăfăie bluzele de „sifon” şi rochii de bumbac, scrobite şi călcate cu fierul meu de călcat. Ţi-am spus că Mimi mi-a interzis altă dată să spăl lengeria de pat în casă? O trimitea pe a ei acasă, la ţară, pentru ca maică-sa s-o spele, fiindcă consumam mai multă apă şi

mai mult curent decât ea? Oh, Dumnezeule, Doamne, în dimineaţa asta, la ora zece, m-am dus la poştă să trimit o telegramă lui G. şi Lucie. Am fost foarte mişcată de gestul lor filial. Chiar am tremurat de emoţie, mă simţeam aproape în postura de bunică, îmi tremurau buzele de bucurie stăpânită şi de emoţie. Spune-le să mă considere că pe bunica din România. Ştiu aşa de bine să-l evoc pe Sol, aş putea aşa de frumos să vorbesc lui Marie Christine despre bunicul ei! Cum venea el să se aşeze în fotoliu, cum ne lăcrimau de bucurie şi duioşie ochii atunci când vorbeam despre păsărelele noastre migratoare; cu cât o cunosc mai bine pe verişoară, cu atât înţeleg mai bine ce-mi povestea el, oh, fără să aibă aerul că se plânge, n-ar fi făcut niciodată una ca asta, chiar dacă un cuţit i s-ar fi răsucit în acea clipă într-o rană deschisă. Nu am uitat prietenia noastră. Ea este mai vie în sufletul meu decât mi-aş fi închipuit. De acolo, am intrat într-o biserică, să mă rog pentru această prietenă a lui Saga. De acolo, la Uniune. Şi de acolo, acasă, frântă de oboseală. M-am

aşezat repede la masă, pentru că, la 2 şi 30, această fostă elevă a mea, care a alergat pentru mine, a venit să-mi ceară adresa unui foarte bun profesor de franceză. Îi datorăm măcar atât şi a rămas până la şase seara. Dar iată, asta nu m-a împiedicat să-mi continui scrisoarea. Am revăzut-o pe Ly. Tulburată de tot ce se întâmpla în nouă familie a lui Micã. Am scuturat-o un pic. Îmi spunea că copiii or să-i plece în vacanţă, invitaţi probabil de Marină sau de una din verişoarele lui etc. I-am spus că am altele pe cap, să mă lase-n pace cu balivernele ei, pălăvrăgeli mondene şi pronosticuri, că n-am timp să ascult baliverne. La asemenea ieşire intempestivă şi care nu-mi stă în caracter, a tăcut, melancolică şi brusc descumpănită. Există momente şi-n viaţa mea când am nervii întinşi la maximum, când sunt sătulă de propriile mele suferinţe, când sunt sătulă de certitudinea mea că n-am să vă mai văd niciodată, că până la urmă pot şi eu să fiu egoistă, să nu mai fiu dispusă să aud ieremiadele altora, şi că, în materie de ieremiade, pot şi eu să le servesc

altora un întreg repertoriu. Interzisă, a plecat binişor, ca şi cum ar fi închis uşa de la camera unei convalescente. I-am telefonat din nou, am îmbrăţişat-o şi conflictul s-a încheiat din lipsă de combatanţi; şi pentru că sunt la capitolul familie, verişoară ta nu mai dă semne de viaţă, ceea ce mă necăjeşte enorm. Sora mea, şi ea, Rodica, la fel, mute ca nişte peşti. Pentru nimic în lume n-o să mă mai duc pe la ei, la Bast [trita] în vacanţe. Dacă pot să trăiască trei luni fără să se intereseze măcar dacă mai trăiesc, fără să-mi răspundă la scrisori, asta depăşeşte orice limită. Cam asta este, în privinţa familiei. Şi, în fond, ce caut eu acolo? Familia mea sunteţi voi doi, voi sunteţi în sufletul meu, în mintea mea, în viaţa mea, voi sunteţi inima asta care nu bate decât pentru voi… Să se ducă la dfracu] toţi cei care mă fac să sufăr!

Ultima scrisoare înainte de arestare: Joi, 22 mai 1958

Ieri-seară, foarte mondenă, s îl vous plaît, am fost invitată la o petrecere, la o Elenă, cea care are o fetiţă de 7 ani, vizavi de camera mea, pe

partea cu cheiul. Ne făceam în fiecare zi semne amicale; ea caută în mine fiinţa care s-o domine cu o privire tandră, autoritară, dar uimită de limbajul ei de copil încăpăţânat şi voluntar, şi atunci îşi pleacă ochii şi devine un mieluşel; eu, topită de dragul ei, moartă după ea ca după orice fetiţă de altfel, te caut zadarnic în ea pe tine, odorul meu, carne din carnea mea, sufletul vieţii mele. Dar chiar şi interesul cu care mă aplec asupra unei mutriţe de copil, sperând să te regăsesc, nu este decât o infimă parte din speranţele mele înşelate, şi un înlocuitor. În fine, încerc să-mi iau un pic de pe unde o găsesc, fără să o găsesc, fericirea.

Pe scurt, erau acolo vreo opt persoane, în jurul unei mese foarte elegante […] şi mai ales oameni care m-au sărbătorit – ca şi cum eu aş fi fost sărbătorita, care m-au complimentat, m-au ridicat în slăvi. Pierdusem gustul, dar capul nu mi l-am pierdut. Nu mai eram decât: fiinţă excepţională, intelectuală distinsă, tânăra (îmi spuneau că „par să am cincizeci de ani” – s-ar zice că am ajuns la o vârstă când să ţi se spună că pari

de 50 de ani îţi dă o mică tresărire de orgoliu), că nu am cute la coada ochilor, că nu sunt ridată etc. M-am întors acasă la ora 1, pe jumătate amuzată, pe jumătate măgulită. Şi îmi spuneam: s-ar putea să le fac într-adevăr impresia asta, dar ai mei vor fi poate mai exigenţi, cum eşti cu fiinţele pe care le iubeşti cu adevărat.

Azi-dimineaţă a trebuit să mă scol la ora şase, pentru că micuţul Dănuţ, băiatul fostei tale croitorese, doamna Georg, trebuia să vină pentru „reparaţii”. Telefonând însă la ei, după ce trecuse deja de opt, am aflat că nu putea să vină. Aşa se întâmpla întotdeauna! Cât o aprob uneori pe Ly care-şi păstrează într-o asemenea situaţie o anumită demnitate şi chiar îşi expediază „clienţii” cu lovituri de picior undeva. Bineînţeles că în propriul ei dezavantaj. Numai că la noi în familie, ne-a plăcut întotdeauna să fim domni. Cât despre Ly, nu vă îngrijoraţi, scumpii mei. Sunt eu aici. În mod sigur, cel mai important lucru este situaţia lui Mică şi a soţului ei. Trebuie să se gândească la ei înşişi – această blândă şi minunată Chris, dacă ar

avea enorma şansă, ca voi, de a o avea aproape, ar putea să le fie sfat şi sprijin moral. Înţeleg dezorientarea şi neliniştea lui Ly, deşi o cicălesc destul. Am sfătuit-o să stea liniştită, să aştepte să treacă vacanţa de vară şi să revină să-şi caute un apartament în septembrie. Cât despre acea colecţie de opere de artă, eu cred că n-a fost o afacere bună şi că va trebui să nu mai riscaţi în viitor, şi să stabiliţi clar durata împrumutului. Eu care împrumut cărţile din bibliotecă şi mi se aduc făcute ferfeniţă şi cu pagini lipsă, ştiu câte ceva despre asta. Mereu trebuie să le cer şi iar să le cer. Şi-mi înapoiază volumele unul câte unul, în loc să mi se aducă toate o dată. Aşa mi s-a întâmplat cu Mizerabilii lui Victor Hugo.

Trecând la cu totul altceva (a sunat la uşă, şi a trebuit să explic cuiva că trebuie să meargă la intrarea A a blocului, şi am pierdut firul gândului), te rog, scumpă Mouette, să vezi ce s-a întâmplat cu acest biet băiat, dacă a fost transferat la „Sf. Anna” şi să-l recomanzi acelui prieten doctor, ca să-i uşureze un pic mizeriile bolii. Şi pentru că

vorbim despre boli, ocupă-te un pic de fosta mea elevă, vezi ce se întâmpla, în fond, cu ea. Mi-ai face un mare serviciu, pentru că părinţii ei sunt cum sunt, foarte mercantili, dar părinţi totuşi, neliniştiţi, angoasaţi. Şi cum eu ştiu ce înseamnă când ai o fiinţă dragă departe de tine, o fac dându-mi în acelaşi timp seama că am în mine bunătate din belşug.

Dar să vorbim un pic despre noi. Când vă luaţi vacanţă? Eu am să rămân la Bucureşti până la 15 iulie, când aş vrea să mă duc la mare. Dacă am putut suporta fără incidente această iarnă, asta se datorează în mare măsură mării. Numai că asta depinde de o mulţime de lucruri şi mai ales de bani. Anul trecut am putut să-i cer lui Ly nişte bani pe care-i împrumutasem, s-a achitat cinstit, dar anul acesta, încet încet n-a mai putut să lucreze încă, din lipsă de combatanţi, şi este mai jenată financiar. Şi eu, după ce-am aranjat această cameră bleu, mi-am cheltuit toate economiile. Dragii mei, nu trebuie să credeţi că vă cer bani, Doamne fereşte. La schimbul actual, într-adevăr,

nu merită. Vă spun toate astea ca să vă pun la curent cu proiectele mele de vacanţă, cu posibilităţile mele şi să nu risipiţi cu necumpătare pentru mine, pentru Ly, când şi voi sunteţi în pragul vacanţei, când o să aveţi şi voi nevoie şi de bani, şi de odihnă, după un an de muncă de ocnaşi. Iubiţii mei, nu adăugaţi la neliniştea mea de acum şi impresia asta că vreţi să cheltuiţi cu persoana mea sume nebuneşti. Am dedus asta dintr-o frază în care Monica, scumpa mea iubită adorată, îmi spune că nu poate pentru moment să cumpere cărţi pentru Sanda, fiindcă are lucruri mai importante de făcut. Nu vreau una ca asta. Înţelegeţi? Mai ales că nu este momentul, că trebuie să vă gândiţi la voi mai întâi, înainte de orice altceva şi de orice proiect, înţelegeţi că, ştiindu-vă la adăpost de orice griji materiale, eu, după ce mi-am aranjat aşa de drăguţ camera mea bleu, respir în voie şi mai pot să aştept? De fiecare dată când vă scriu o scrisoare-scrisoare, scrisoarea lunii, mi se pare că iau mereu un „ton testamentar” şi vă conjur să cântăriţi bine totul

când luaţi hotărâri, fără să fiţi opriţi de situaţia în care mă aflu eu, de obsesia absenţei mele. Vă jur că mă simt aici foarte în largul meu (dacă n-ar fi absenţa voastră). Chiar şi singurătatea în această cameră bleu este pentru mine aproape o fericire al cărei gust îl uitasem. Voi mai întâi, voi în primul rând, asta este tot ce vreau. A trebuit să mă ridic, să merg la fereastră, altfel simţeam că mă aprind de la propriul meu rug aprins. Am avut aproape zece zile de caniculă; astăzi nu e soare. Totul în jurul meu e verde întunecat şi copacul parcă ar vrea să-şi bage crengile lui mari, ramificate, mişcătoare, în camera mea. A plouat în timp ce, cu pieptul sprijinit de acest birou prea înalt pentru mine, aplecată peste această imensă sugativă, şi ea verde, am reuşit, scriindu-vă, să vă neliniştesc. Când mă gândesc că toată această tiradă a ţâşnit din inima mea neliniştită, când nu voiam decât să vă împărtăşesc, un pic mai devreme ca de obicei, proiectul meu de vacanţă, tocmai pentru ca, în caz de nevoie, să ştiţi unde mă aflu în peregrinările mele estivale. Deci, după aceea eu voi fi la finii

mei, acum că au mai puţin de lucru în jurul casei şi vom putea să stăm mai mult împreună. Perspectiva celor 60 de pui de ronţăit în fiecare zi mă face să surâd un pic. Îmi spun că, la fel ca o zmeoaică, o să înfulec 60 de pui, dar… pe îndelete. Trebuie să mai şi surâdem din când în când; sper să vă pot scrie la fel ca în timpul altor vacanţe ale noastre. Oh, darul ăsta binecuvântat care sunt scrisorile, niciodată n-o să-l pot lăuda îndeajuns; mă revoltă câteodată, din când în când, e drept, mai ales iama, în timpul sărbătorilor, când aştept cărţile voastre poştale şi vin cu 21 de zile întârziere, dar am învăţat să accept şi asta! Oh, ce multe am putut să învăţ de la plecarea ta în materie de resemnare, incertitudini, îndoieli, spaime, nelinişti… întreaga cutie a Pandorei, ce mai! Nu am avut măcar mâna aşa de îndemânatică să închid la timp capacul, ca să rămână înăuntru speranţa. De mult nu mai sper. Ezit chiar şi când vreau să vă scriu: „Sper că sunteţi sănătoşi, că sunteţi în siguranţă, că munciţi cu spor”. Am scos din vocabularul meu acest cuvânt. Declin, în

schimb, cum se „declină” în româneşte, pe sora lui cea monstruoasă, disperarea: Nominativ: Disperarea mea de a vă şti departe de mine nu are margini.

Genitiv: Chinurile disperării mele. Dativ: Disperării nu-i poţi găsi limite. Acuzativ: Păstrez în inima mea disperarea amară ca veninul. Vo: Disperare care te ascunzi în această farsă tristă! Scumpii mei, spuneţi-i lui Chris cât de mult o iubesc; cât m-a emoţionat scrisoarea ei. Am citit-o un pic peste tot, în toate colţurile camerei mele. Întâi la fereastră, cu capul sprijinit de toc, pe urmă la birou, vrând să-i scriu ei, numai ei, pe urmă, stând pe rând în fiecare din cele patru fotolii din cameră şi seara, înainte de a adormi, în pat, la lumina veiozei. Îmi spuneam: îi voi spune într-o zi, prin viu grai, totul, totul. Este mai bine aşa. Prin viu grai! Ha iha! Până atunci mai va! Ei bine, o dată şi o dată poate! Durerea urcă însă în sufletul meu că o furtună care stă să înceapă şi, odată cu ea, şi afecţiunea mea pentru Chris, şi i-o mărturisesc acum, în scrisoarea asta, pe care o

scriu pentru voi, dar şi pentru ea. A trebuit – vai, să scriu tot ce-am putut să scriu: că îi datorez tihna mea, momentele mele de serenitate, de linişte. O îmbrăţişez cu o dragoste aproape religioasă. Şi iată scrisoarea. Scrisoare care se apropie de sfârşit. Fie că ea să vă aducă bucurie şi fericire. Fiindcă trebuie totuşi să mulţumim lui Dumnezu pentru ceva: suntem sănătoşi! Este primăvară! Pentru soare, pentru căldura verii, pentru această căldură pur animală care ne face să trăim, să înflorim, să ne arătăm lumii surâzători, la propriu, strălucitori, pentru a binecuvânta miracolul existenţei umane. Da, şi mai este şi această tristeţe care va dura veşnic, dorul după fiinţele minunate pe care le-am pierdut, dor care ne strânge inima atunci când ne gândim la ele, când realizăm că suntem singuri, când ne spunem aproape în fiecare moment: „Nu mai este aici”. Deşi, în ciuda distanţei enorme, ei sunt aici, lângă noi, suntem uniţi, suntem împreună, asemănători. He! Doamnă Mouette, un an întreg în care n-aţi scris decât o scrisoare! Ce-

ar fi dacă mi-ar da prin cap să fac şi eu la fel! Vivi, fiul meu, şi-a cumpărat coupe-papier-ul, coupe-papier-ul lui de sidef, pe care şi-l dorea atât? Nu mai am veşti de la voi de zece zile! Dar or să vină! Numai de-ar veni, fiindcă, fără tine, sunt la capătul puterilor.

Iubiţilor, în această scrisoare trebuie să fie şi momente de destindere, de ceea ce numim „surâsuri”. Reveniţi la ele. Nu păstraţi în sufletul vostru ceea ce seamănă cu gustul amar al fierii de a doua zi de după sărbători, mai ales că noi n-am mai avut, împreună, de o eternitate, nici sărbători, nici a doua zi de după sărbători, dar am avut cu siguranţă acest gust de fiere al trezirii de a doua zi, de angoasă, îngenunchez şi mă rog bătrâneşte: Dumnezeu să fie alături de voi, să vegheze la viitorul vostru, să aibă în grijă cuibul vostru, pe care l-aţi ales pentru fericirea voastră, pentru noi, împreună, într-o zi, să rămână pe creangă.

Mama

A doua zi, la ora 19, la uşa apartamentului din Bulevardul Elisabeta 95A, se prezintă

locotenentul-major când a Gheorghe, asistat de lt. Tudor Marin, ambii din Direcţia de Anchetă penală a M.A.I. Dintr-o laşitate de neînţeles, ei îi spun Ecaterinei Bălăcioiu să-şi ia câteva lucruri, că o vor duce, sau o vor trimite la fiica ei. Aveau, cu toate astea, asupra lor mandatul de arestare, emis în baza referatului întocmit în dimineaţa aceleiaşi zile, pe care locţiitorul şefului de serviciu, căpitanul O. MATEUŞANU, anchetatorul penal de securitate lt. – major, C. DRACOPOL, şi Şeful Direcţiei Anchete, colonel FR. BUTIKA, scriseseră toţi „DE ACORD”, şi semnaseră.

După o percheziţie care a durat după unele documente o oră şi jumătate: până la 20,30, după altele 4 ore şi jumătate: până la 23,30, în care i se confiscă cele 14 caiete de cărţi poştale, cărţile, Biblia şi... 606 lei, Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu este arestată şi dusă la Malmaison, sediul principal de anchetă al Securităţii din Bucureşti.

Ancheta ei începe imediat, printr-un interogatoriu luat de Dracopol şi care, după o autobiografie, scurtă, la invitaţia acestuia începe

abrupt, astfel:

z Arată faptele pe care le-ai săvârşit dumneata împotriva legilor R.P.R.

R. Eu consider că n-am făcut nicio faptă împotriva legilor statului.

Z Ancheta insistă şi-ţi cere să declari faptele pe care dumneata le-ai săvârşit împotriva legilor R.P.R.

R. Nu am făcut nicio faptă de natură să încalce legile acestui stat.

Z Nu este adevărat. Arată căile şi mijloacele prin care ai întreţinut legături cu fiica dumitale, Monica Lovinescu, aflată la Paris.

(Din voi. IV, dosarul 113 664, Arhiva S.R.I.)

În arhivele K.G.B-ului un poet rus, V. Şentalenski, a descoperit recent documente din care deducem că în anii ’30 prizonierii anchetaţi îşi redactau singuri răspunsurile la interogatorii. Într-o hârtie ciudată – fiindcă în ce scop ar fi păstrat anchetatorii un document care să dovedească vreodată, fie şi prea târziu, metodele lor barbare –, un anchetator îi spune regizorului

Meierhold: „o să te batem, o să te zdrobim până la ultimul oscior, o să te transformăm într-un morman de carne tocată, şi n-o să-ţi lăsăm decât mâna cu care scrii”. Şi în 1952, la noi, victimele îşi scriau câteodată cu propria mână declaraţiile în anchetă. Ciornele lor se scriau probabil de ei înşişi, înainte sau după tortură, în celulă, probabil; de către cei cooperanţi, ca Belu Zilber şi Stelian Diaconescu, în mod sigur.

Procesele-verbale ale Ecaterinei Bălăcioiu şi cele ale coinculpaţilor ei, ca şi cele ale inculpaţilor din procesul Noica-Pillat, sunt scrise de anchetator, într-un limbaj deja instituit, consacrat, cu sintagme obligatorii. Limbajul procesului-verbal de anchetă se fixase, ajunsese la formule, locuţiuni, turnuri de frază specifice. Putem, citindu-le cu atenţie, vedea şi în care moment se întrerupea interogatoriul propriu-zis, pentru ca, în aceeaşi încăpere, sau în alta, după străbaterea cu ochelarii negri la ochi a mai multor culoare, să se recurgă la tortură. Tuturor camaradelor ei de celulă Ecaterina Bălăcioiu le-a spus că n-a fost

torturată niciodată, bătută sau violentată altfel. Nu putem totuşi şti cu certitudine. Ea ar fi putut să ascundă acest lucru, din mândria aceea a ei, de fiinţă prea perfectă ca să fie adevărată, dar mai ales, de teamă că orice ar spune ar ajunge la fiica ei. Este însă posibil şi că anchetatorii ei să n-o fi torturat, neştiind dacă se va hotărî până la urmă eliberarea ei, sau ceea ce se ştie că s-a hotărât.

Tonul „dialogului” de mai sus şi conţinutul lui sunt caracteristice momentului în care se recurgea invariabil la violenţă, până când se obţinea de la cel anchetat răspunsul stabilit dinainte. De data asta anchetatorul Ecaterinei Bălăcioiu se mulţumeşte cu răspunsul dat de ea: nu a comunicat cu fiica ei decât prin mijloacele legale, prin poştă, scriindu-i o scrisoare pe lună şi, la intervale mai mici de timp, cărţi poştale, neînchise în plic. La fel, fiica ei. Faptul că o asculta la Radio Paris nu i se pare o comunicare propriu-zisă, deoarece fiica ei nu vorbea cu ea anume, iar ea nu-i putea răspunde.

Astfel încât la acest punct din „scenariu”

Dracopol este obligat să renunţe. De acum se vor mulţumi să obţină de la ea declaraţii privind „corespondenţa codificată”. Dintre interogatoriile care i s-au luat pe această temă este reţinut că „folositor pentru anchetă” abia cel din 6 iunie, care este neobişnuit de lung: de la 9 la 14 şi de la 17 la 22. Asta înseamnă că, timp de zece ore, mai mulţi anchetatori, deşi tot Dracopol semnează, vor să ştie cine se ascunde sub numele Ly, Micǎ, Ioana, Rody, şi mai ales cu ce scop. Dar Ecaterina Bălăcioiu este foarte obosită. Nu-şi aminteşte ce nume a ascuns sub unele iniţiale. La ora 22 îi roagă pe anchetatorii ei să o audieze altă dată.

Pentru ca în 4 iulie abia să i se aducă la cunoştinţă traducerea în termeni juridici a motivelor arestării ei, într-un interogatoriu condus acum de Bistran, care începe astfel:

Vi s-a prezentat ordonanţa de punere sub învinuire, prin care vi s-a adus la cunoştinţă că sunteţi învinuită de săvârşirea infracţiunii prevăzute de art. 194, pet. 3 combinat cu art. 194, pet. 4 şi din art. 209, pet. 2, lit. a din Codul penal

al R.P.R., adică de faptul de a fi transmis în străinătate, prin corespondenţă, în mod convenţional, ştiri nedestinate publicităţii, de a fi ascultat emisiunile unor posturi de radio imperialiste şi de a fi comentat în mod tendenţios cu alte persoane ştirile calomnioase transmise de aceste posturi de radio precum şi de a fi cunoscut scrierile cu caracter contrarevoluţionar ale unora dintre persoanele cu care întreţineaţi legături şi a fi făcut posibilă trimiterea unor astfel de scrieri în străinătate, în vederea difuzării lor în scopul subminării ordinii democrat populare din R.P.R. Vă recunoaşteţi vinovată?

La arestarea ei Ecaterinei Bălăcioiu i se confiscaseră: poemele ginerelui ei, publicate în Antologia poeţilor români din exil (mai târziu, în închisoare, va afla cu mândrie că trei erau „speranţele” literaturii române în momentul în care ocupaţia rusească le-a frânt: Ion Caraion, Petru Dumitriu şi cel care îi era acum ginere) şi câteva texte ale lui Ion Caraion, în a cărui afacere de spionaj voiau s-o implice anchetatorii ei.

„Nu mă recunosc vinovată”, răspunde ea, şi mai mult de-atât interogatoriul acesta, care durează de la ora 9 dimineaţa la ora 11 noaptea nu reuşeşte să mai obţină de la ea. Recunoaşte tot ce i se reproduce din declaraţiile altor inculpaţi, din înregistrări, din declaraţiile viitorilor martori, din propriile scrisori:

„Sunt afirmaţii făcute de mine conform cu părerile mele” consemnează anchetatorul în procesul-verbal. Aşa că, după mai multe interogatorii – dintre care unele se ocupă exclusiv de discuţiile ei cu Ion Caraion, altele de convorbirile cu elevele, altul, de 5 ore (cel din 21 noiembrie, între orele 9 – 14), exclusiv de Introducerea la Antologia poeţilor români din exil, care va trebui lăsată ca temă principală în scenariul celuilalt mare lot, Noica-Pillat –, în 24 decembrie i se propune o altă încadrare juridică: articolul 209, punctul 2, referitor la discuţiile duşmănoase. Această încadrare juridică o recunoaşte. De acum încolo nu va avea de răspuns decât la întrebarea cu ce alte persoane a mai

purtat discuţii duşmănoase, pură formalitate, fiindcă era suficient să i se amintească, urmărindu-se înregistrările.

Până la 30 decembrie 1958, când locotenentul Iosif Bistran, coordonatorul anchetei, trebuie să-şi precizeze concluziile, dosarul ei, în loc să se îngroaşe, se subţiază, fapt oarecum fără precedent, revenind de fapt la acuzaţiile iniţiale. În 30 decembrie, i se şi ia un ultim interogatoriu. Scris de mână, cu stiloul, într-o grafie „curăţică” şi o ortografie aproape impecabilă, fiindcă în comparaţie cu alte documente întocmite de anchetatori, ar însemna să căutăm pete în soare dacă ne-am plânge aici de absenţa celui de-al doilea „i” din cuvântul „fiică” sau a câtorva cratime;

Acest interogatoriu nu mai ştim cine l-a consemnat, fiindcă nu e semnat decât de Ecaterina Bălăcioiu. Iată-l reprodus în întregime.

Proces verbal de interogatoriu învinuit: Bălăcioiu Ecaterina, născută [rubrică necompletată] Dată: 30 dec. 1958 Localitatea:

Bucureşti

Interogatoriul a început la ora 13 şi 00 minute. S-a terminat la ora 16 şi 30 min.

Întrebare: Cine este Maria Borta şi ce activitate duşmănoasă aţi desfăşurat împreună împotriva regimului democrat din R.P.R?

Răspuns: Este o veche cunoştinţă atât a mea cât şi a fiicei mele LOVINESCU MONICA, care se află la Paris.

În ultimul timp devenisem foarte bune prietene, fapt în urma căruia mai ales în ultimul timp, începuse să se ocupe de sănătatea mea, de viaţa mea, susţinând că vrea să o înlocuiască pe fiica mea prin prezenţa ei.

BOTTA MĂRIA a fost prietenă şi cu fiica mea LOVINESCU MONICA, ştiu că ele sau cunoscut de mult timp când fiica mea se afla în ţară, când amândouă au urmat un curs de regie teatrală la Cămil Petrescu.

La rugămintea ei eu am transmis prin corespondenţă fiicei mele LOVINESCU MONICA la Paris şi i-am comunicat răspunsul fiicei mele.

Aşa cum am arătat mai sus Maria Botta în ultimul an mă vizita foarte des şi o vizitam şi eu destul de des.

Cu ocazia vizitelor eu îi citeam din scrisori primite de la LOVINESCU MONICA, îi relatam aspecte despre preocupările artistice ale lui MONICA LOVINESCU cât şi despre faptul că MONICA vorbeşte la emisiunile în limba română ale postului de Radio Paris, i-am spus că fiica mea se căsătorit cu VIRGIL IERUNCA care şi el vorbeşte la emisiunile în limba română ale postului de Radio Paris.

Tot cu ocazia vizitelor MĂRIA BOTTA sa plâns faţă de mine de situaţia grea pe care o duce cu soţul ei, care nu o respectă etc. Şi-a manifestat faţă de mine dorinţa de a pleca în Occident şi a rămâne acolo definitiv, lucru cu care am fost de acord şi eu şi i-am (şic!) promis că în acest sens eu am să-i scriu MONICĂI LOVINESCU să o sprijine ca să poată să ajungă la PARIS. Ca să poată pleca în Occident i-am spus să plece medical, ea suferea de glanda tiroidă, fapt în urma căruia se putea

pleca oficial în Elveţia şi de acolo cu sprijinul lui Monica va putea ajunge la Paris, în acest sens eu i-am întocmit o cerere către Preşedintele Consiliului de Miniştri, prin care motivam că ea nu se poate trata decât în Elveţia. Cererea ei a fost însoţită de mai multe certificate.

Întrebare: Ce poziţie avea BOTTA MĂRIA faţă de regimul democrat din R.P.R?

Răspuns: BOTTA MĂRIA nu avea o poziţie loială faţă de regimul democrat din R.P.R. Astfel ea se manifesta duşmănos prin cuvinte pe care nu le pot pronunţa de exemplu unele calomnii etc. Permanent ea era nemulţumită de regim.

După ce am citit prezentul proces verbal de interogatoriu cuvânt cu cuvânt şi am constatat că cele declarate corespund cu cele consemnate le susţin şi semnez.

Bălăcioiu Ecaterina

Cu aceasta, totul se termină. De fapt, se terminase dinainte. Ecaterina Bălăcioiu nu avea nevoie să pronunţe nici aceste cuvinte pe care „nu le putea pronunţa”, fiindcă ele figurau în

dactilograma înregistrării ce i s-a pus în faţă. Declaraţiile acestea servesc mai mult completării dosarului Mariei Botta decât propriului ei dosar încheiat – şi, poate, compromiterii ei postume: pentru cine nu ştie conţinutul acelor înregistrări, concluzia este pe cât de înşelătoare, pe atât de limpede: şi-a trădat, în anchetă, prietena.

Sentinţa din 12 februarie 1959 a Tribunalului militar teritorial II, Bucureşti, trimisă la U.M. 01231 E, Bucureşti (numele din acte al închisorii Malmaison), prin care era condamnată la 18 ani temniţă grea şi confiscarea tuturor bunurilor, nu a putut reţine totuşi în sarcina ei decât vina recunoscută din prima zi:

A ascultat permanent emisiunile postului de Radio Paris unde funcţiona în calitate de crainic pentru emisiunile în limba română fiica sa, LOVINESCU MONICA, soţia legionarului [şic!] IERUNCA VIRGIL, iar ştirile transmise le comunica şi altor persoane, comentându-le în mod ostil, manifestându-şi neîncrederea în trăinicia regimului nostru şi propovăduind instaurarea

regimului capitalist.

Înştiinţarea mai conţinea şi calculul sumelor pe care le datorează statului în a cărui trăinicie nu credea şi pe care acesta i le pretindea prin intermediul tribunalului: 400 lei cheltuieli de judecată.

Varvară Florea îşi aminteşte că, citind-o, Ecaterina Bălăcioiu n-a schiţat niciun gest. Ştiuse, crede ea, şi că o vor condamna la ani mulţi, şi că o vor reţine acolo, în arest, la Malmaison, încercând să negocieze viaţa ei în schimbul întoarcerii în ţară a fiicei, singura şi adevărata miză a acestui proces, după părerea ei. Ea, Varvară, crede că oricine a trăit sub comunişti a plătit un preţ, mai mic sau mai mare, dar că Doamnei, Modelului ei, Pygmalionului ei, i s-a cerut preţul suprem, preţul imposibil, pe care nimeni n-ar fi acceptat să-l plătească: viaţa copilului ei în schimbul propriei vieţi.

NOTĂ

Raporturile cu Lila Negreanu, sublocatara apartamentului din B-dul Elisabeta 95 B, se vor

degrada la un moment dat. Cum va scrie fiicei sale într-o scrisoare, Lila Negreanu, asistentă medicală pe atunci, va profita în vara anului următor de plecarea ei pentru mai multe zile şi va încerca, luându-i contractul casei, să se înscrie ca titulară la Spaţiul locativ.

Un schimb de mesaje de la Direcţia a II-a la Direcţia a VII-a, între 1 iulie şi 5 iulie 1957 – prin care prima îi cerea celeilalte „să stabilească prin agenţi câteva date despre Ecaterina Bălăcioiu” („să se identifice prin agenţi elevii, cât şi părinţii lor, cărora le predă susnumita la domiciliu; să se arate nominal toţi scriitorii care au vizitat-o şi o vizitează în prezent – interesează din ’54 – ’57; dacă e vizitată de doctori, să se identifice şi să se spună şi datele; dacă vin la ea foşti colegi ai fiicei ei” şi, în fine, Relaţiile în prezent între Negreanu Elena şi ea, familia Panaitescu şi ea”), prilejuieşte Direcţiei a VII-a întocmirea unui mic dosar pe problemă.

În 30 iulie aceasta din urmă răspunde prompt solicitării de identificare a elevilor,

spunând că „prin agenţi nu se poate realiza, deoarece nu locuiesc în acelaşi bloc (e vorba de elevi); nu mai e vizitată în prezent de scriitori sau de vreun medic; după ce fiica ei a plecat în Franţa cea în cauză era vizitată de prietene de-ale acesteia; în prezent nu se cunoaşte dacă vreuna din persoanele care o vizitează este, sau nu, prietenă sau cunoştinţă; că pleacă în fiecare vară câte una, două sau trei săptămâni la Pasărea, iar cu Negreanu este rudă îndepărtată şi are relaţii bune, şi cu unii şi cu alţii locuind în acelaşi apartament”.

Cum însă argumentul nu li se pare nici lor suficient – oamenii pot locui în acelaşi apartament şi fără să aibă relaţii bune, mai ales că nu şi-au ales singuri colocatarii –, dosarul se îngroaşe cu extrase din corespondenţa Lilei Negreanu, „neconcludentă” spune cel care o prelucrează; din ea aflăm că în 31 august 1955 Lila (expeditor) îi scria Ecaterinei Bălăcioiu din comuna Mărgineni, satul Mihăileşti, regiunea Piteşti, raionul Slatina, adresându-i-se cu „Stimată Doamnă” şi arătând că

în septembrie va trebui să vină în Bucureşti ca să facă vizită medicală pentru înscrierea la facultate. Şi de data asta „restul conţinutului este fără importanţă”, decât că Lila se arată îngrijorată pentru Mimi (agentul său şeful lui subliniază) neştiind dacă „s-a înscris sau nu”. Micul dosar mai conţine, pe lângă aceste piese improvizate (sau scoase din dosarul, mai serios, aflat în alt sector, al Lilei?), şi o Notă-extras dintr-o scrisoare a Ecaterinei Bălăcioiu trimisă surorii sale din Baia Mare. „Rezultă relaţiile dintre Bălăcioiu şi doct. Negreanu E.”:

„Am priceput uşoara ta ironie când vorbeşti în scrisoarea ta de îngrijorarea Lilei; şi deşi anul acesta a încercat oarecum să se poarte ca un om format pentru o carieră ce cere interes uman, ştii tu că niciodată nu mi-a făcut seria întreagă de injecţii, şi că pe una din serii «VIŢ.C.» am completato luând două fiole bucal (bându-le) ca să am cura completă, ştii că am plătit seriile de injecţii, făcutul lor ca orice client, că la ultimă criză de sciatică, mă lăsat ca pe un câine; a plecat

în oraş ca să cumpere alimente pentru mama ei şi a plecat acasă fără măcar întrebarea de bun simţ: «Cum vă mai simţiţi» şi a trebuit să chem un doctor din bloc”.

Mai târziu le va spune camaradelor de închisoare că Lila venise şi la proces, convocată în calitate de martoră. Astfel că, interpelată târziu, după decembrie 1989, cu apelativul „sora mea bună”, fiica Ecaterinei Bălăcioiu, nu prea iubitoare de efuziuni largi oricum, a avut neobişnuita idee să o întrebe dacă e adevărat. Lila s-a eschivat, spunându-i că va face o criză de inimă la telefon.

Şi tentativă mea de a obţine o întrevedere şi o discuţie, din vara anului 1997 s-a lovit de refuzul fostei colocatare, refuz exprimat printr-o aminare sine die.

În măsura în care dosarul consemnează fidel toate etapele şi pe toţi protagoniştii lui, putem spune acum că Lila Negreanu nu a fost martoră la proces.

Convorbire cu Monica Lovinescu

Pour un fax, activez dès maintenant votre

télécopieur. Pour un message, parlez après le top sonore. Merçi.

Chiar dacă nu eşti sigur de numărul – format pentru prima oară – şi deşi te deconcertează puţin absenţa obişnuitei fraze de început: „Vous êtes bien chez Monsieur et Madame etc., etc.”, ştii imediat ce auzi vocea imprimată pe banda repondeurului, că nu te-ai înşelat. Iar dacă te-ai înşelat în prealabil, şi eşti nevoit să asculţi şi s-o alegi între alte voci, mieroase şi încurajatoare, lămurindu-te, şi parcă invitându-te (faimoasa problemă a Occidentului, singurătatea şi necomunicarea), o recunoşti imediat şi ai recunoaşte-o dintr-o sută. Răguşită de tutun, mai degrabă bărbătească, aspră, pronunţând cuvintele rar şi apăsat, impersonală, câtuşi de puţin prietenoasă, este vocea cea mai ascultată din ultimii treizeci şi cinci de ani de comunism românesc. Prima impresie pe care ţi-o face vocea aceasta atât de auzită, fără să ţi se fi adresat personal niciodată, probabil fiindcă vorbeşte acum franţuzeşte, este aceea că ţi s-a luat, ţi s-a răpit

ceva ce-ţi aparţinea în exclu-sivitate. Că cineva al tău a fost înghiţit de lumea mare, unde, desigur, el se descurcă, dar tu eşti singur şi dezorientat. Că acum nu ţi se adresează ţie personal. Bineînţeles că nici atunci când vorbea româneşte nu ţi s-a adresat vreodată personal, decât în măsura în care persoana ta şi persoana ta „românească” deveneau pentru anumite intervale de timp identice şi se suprapuneau perfect, ceva de felul acesta. Adevărul este că, atunci când vorbea, suprapunerea asta se petrecea de fiecare dată şi ţi se părea că este absolut necesar s-o asculţi şi că, altfel, personal, te-ai priva de ceva de maximă importanţă; s-a spus despre posesoarea ei că este o instituţie naţională. Al doilea lucru care te izbeşte în vocea aceasta este neobişnuita concizie a mesajului. Nicăieri şi niciodată n-ai găsit o asemenea economie de cuvinte, nicio ambiguitate, nicio ezitare şi nicio nelămurire. Nimic în plus şi nimic în minus, în ciuda primei senzaţii, scurte, de frustrare. „De la tatăl meu am învăţat să mă feresc de beţia de cuvinte” – îţi aminteşti una dintre

puţinele mărturii autobiografice, şi aceea nepublicată, şi totuşi o anumită adversitate faţă de tine, cel care-i telefonezi, răzbate din mesajul acesta prea redus la strictul necesar, prea supravegheat, prea gândit, ca să nu mărturisească un exces de semn contrar.

Şi-ţi aminteşti, iar şi iar, că fiinţele cu adevărat puternice nu se tem să-şi lase la vedere slăbiciunile şi nu se construiesc dincolo de cele câteva detalii exterioare necesare schimbului numit politeţe. Că frica de viaţă construieşte oamenii de hârtie, iar cei mai desăvârşiţi dintre ei, mai autoconstruiţi – ca propriul ei tată – sunt cei cărora le-a fost mai tare frică de viaţa-viaţă. Mască, înveliş, carapace, armură. Or, ea este construită mult dincolo de carapacea subţire, dincolo de armura uşoară a fiecăruia dintre noi, utilă înainte de a şti dacă mina care ni se întinde conţine unealtă care loveşte sau un semn liniştitor de pace. Sigur că s-au spus despre posesoarea vocii acesteia de toate: că este o statuie, o instituţie, un destin. Dar şi că este o căţea, o

lepădătură, o jigodie. Sunt oameni care şi-au riscat libertatea şi viaţa, născocind cele mai incredibile metode pentru a face să-i parvină, sau pentru a-i înmâna nepreţuitele lor mărturii „de sertar” şi are – se spune – un beci întreg plin cu asemenea manuscrise, mesaje, scrisori, cărţi cu dedicaţie, tăieturi din ziare „pivniţă fermecată, loc tainic, relicvar şi depozit din care poate răsări minunea”. Are probabil în minte o tot atât de numeroasă colecţie de chipuri, măşti, chipuri ce nu se mai pot deosebi de măşti, speriate, admirative, febrile, pline de speranţă, mulţumite, în final, de a se fi întâlnit cu ea, în ascuns, pentru un sfert de oră, în vreuna din cafenelele Parisului, chit că la întoarcere aveau să povestească, şi cine ştie, poate chiar să dea socoteală, pentru această întâlnire inutil conspirativă.

Dar s-a spus despre ea şi că a făcut spionaj pentru C.I.A., streaptease pe mesele ofiţerilor din armatele aliate, că s-a vândut, Jiienelor de pe Wall Street”. S-a mai spus că este o „stalinistă pe dos”, „procuror al literelor româneşti”, o „scriitoare fără

operă”, o nenorocoasă în fond, deoarece, fiică a marelui E. Lovinescu, „maestrul”, „care se lupta cu Iorga şi Pârvan”, ea a trebuit să se irosească luptând o viaţă întreagă cu adversari ca Mihai Beniuc şi ca Aurel Baranga. Sau ca Nicolae Ceauşescu, adversar atât de demn de dispreţ, încât nu merită să-ţi ratezi opera luptând cu el. E drept însă că, sub rezerva asta, a ratării operei, toţi au admirat-o, până şi adversarii cei mai înverşunaţi. Poate nu chiar Ceauşescu însuşi, care o ură atât, încât l-a trimis pe şeful Direcţiei Externe a serviciilor lui de securitate nu s-o omoare, ci s-o „transforme în legumă”, să-i „zdrobească mâna cu care scrie şi gura cu care vorbeşte”, ca să nu mai poată scrie şi vorbi despre el, dar să nu moară.

S-a spus deci despre ea că este o mare conştiinţă, dar nu un scriitor. Poate fiindcă mare scriitor este nu cel căruia puternicii zilei trimit dulăii să-i rupă mâna cu care scrie şi gura cu care vorbeşte, ci unul pe care puternicii zilei îl hrănesc cu grijă, laolaltă cu aceşti dulăi, iar el primeşte

hrana, şi se gudură, şi simulează supunerea, ca să-şi scrie, pentru posteritate, opera. La această întrebare nu este treaba ta de cronicar să răspunzi. În tot cazul, acest Mihai Pacepa, şef al Direcţiei Externe, deşi misiunea a trebuit să şi-o îndeplinească, a recunoscut şi el, ani mai târziu, că o admiră nespus şi, pentru că la telefon nu i-a putut-o spune, a trebuit să-i transmită mesaje, să mărturisească în interviuri date revistelor pariziene că o admiră enorm şi ar vrea s-o cunoască. Şi şeful de mai târziu al Securităţii, Virgil Măgureanu, a admirat-o şi a vrut s-o cunoască, şi numeroşi intimi ai instituţiei, care-i expediază prin fax dovezi ale stimei şi respectului lor. Toată lumea care înţelege limba română o stimează: cei 23 de milioane dinăuntrul graniţelor şi cei vreo 8 împrăştiaţi prin afară. „Monica noastră naţională” – s-a mai spus. Statuia libertăţii noastre.

O statuie… vocală. Cei mai mulţi dintre cei care au ascultat-o ani şi ani, aproape patruzeci, n-au văzut-o niciodată şi nu ştiu despre ea nimic mai

mult decât ce a spus, în aproape patruzeci de ani de emisiuni radio, şi de ce scrie pe coperta interioară a fiecăruia dintre cele 5 volume în care acele emisiuni au fost reluate, selectiv, sub formă de articole, între 1990 – 1995, la Editura Humanitas:

MONICA LOVINESCU

În România. Licenţă în Litere la Universitatea din Bucureşti. În afara unui basm, scris în copilărie, la vreo 7 – 8 ani şi publicat în Dimineaţa copiilor, îşi reneagă cu vehemenţă debuturile literare. De pe la 15 ani publică proze scurte în Vremea, Kalende etc. ca şi un roman în mai multe numere consecutive din Revista Fundaţiilor Regale. Le găseşte pe toate sofisticate şi artificioase. Imediat după război deţine cronica dramatică la Democraţia lui Anton Dumitriu. Tot aici e asistenta lui Cămil Petrescu la Seminarul său de artă dramatică.

În Franţa. Pleacă la Paris în septembrie 1947, ca bursieră a Statului francez, iar în primele zile ale lui 1948 cere azil politic. La început face

parte din tinere companii teatrale şi semnează regia unor piese de avangardă. Situaţia din ţară îi reţine apoi integral atenţia. Colabo-rează cu articole şi studii despre literatura română şi despre ideologia comunistă în numeroase publicaţii: East Europe, Kontinent, Preuves, L'Alternative, Les Cahiers de lEst, Témoignages, La France Catholique etc. Semnează capitolul despre teatrul românesc în Histoire du Spectacle (Encyclopédie de la Pléiade, Gallimard). Traduce câteva cărţi din româneşte, sub pseudonimele Monique Saint-Côme sau Claude Pascal.

Colaborează şi la revistele în limba română din exil: Luceafărul, Caiete de dor, Fiinţa românească, Ethos, Contrapunct, Dialog, Agora etc.

Din 1951 până în 1975, emisiuni literare şi muzicale la Radiodifuziunea Franceză. Îşi începe colaborarea la „Europa Liberă" în 1962. Din 1967 emisiunile de mare ecou sunt „Teze şi antiteze la Paris" şi Actualitatea culturală românească".

Volume: Unde scurte, I (ed. I, Limite, Madrid,

1978, Humanitas, Bucureşti, 1990), întrevederi cu Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Ştefan Lupaşcu şi Grigore Cugler (Cartea Românească, Bucureşti, 1992), Seismograme. Unde scurte, II (Humanitas, Bucureşti, 1993), Posteritatea contemporană. Unde scurte, IV (Humanitas, 1994) şi Pragul. Unde scurte, V (Humanitas, 1995).

Aceeaşi concizie şi parcimonie şi în această notă, scrisă probabil (ca şi articolul despre Caraion din Dicţionarul scriitorilor români) chiar de... protagonist. Conţinând numai ce-a socotit ea, posesoarea vocii de pe repondeur, că trebuie ştiut.

Nu explică în ce fel şi-a „renegat cu vehemenţă debuturile literare"; că a făcut-o, distrugând cu voluptate şi pe îndelete, fâşiuţă cu fâşiuţă, până la ultima pagină, toate caietele jurnalului de adolescenţă şi tinereţe; jurnal pe care totuşi, la plecarea din ţară, cu o valijoară şi un trenci, ca în filmele de război cu Ingrid Bergman şi Humphrey Bogard, le-a luat cu ea, împreună cu „o cartuşă de «Carpaţi»" şi cu câteva lucruşoare. A distrus deci singurele documente

care păstrau probabil despre ea o altă imagine decât cea pe care vrea ea însăşi s-o lase, pe care ea însăşi şi-a creat-o şi pe care o ţine sub control. Pentru a nu lăsa decât, sub titlul deocamdată inedit de „Repere”, un fel de esenţă decantată la maximum, o prelucrare a acestor pagini, adică a propriei adolescente, nereţinând din ea decât câteva dintre liniile, deja conturate, care alcătuiesc statuia de mai târziu. Şi cel mult micile evenimente livreşti care mărturisesc despre atingerea suflului mortificator al literaturii: primul „român”, scris la 6 ani, învăţatul cititului, momentele sărbă-toreşti de singurătate cu tatăl, care-i cere să-şi exprime sentimentele în latineşte; ziua când, fată de 20 de ani, trebuie să înfrunte presiunea orgoliului, genialităţii, susceptibilităţilor a 130 de personalităţi ale literaturii române, asistând la reînfiinţarea cenaclului „Zburătorul”. Trecând sub tăcere, mai precis distrugând cu furie amintirea balurilor, ceaiurilor dansante, rochiilor, mondenităţilor la care participă ca fetele de familie bună din romanele Anişoarei Odeanu. Are

dreptate Ion Caraion, în veninosul lui jurnal: „odorul acesta neatins nici de zefir” părea făcut, încă de la venirea pe lume, pentru un destin de învingătoare. Şi nu numai „în felul românesc” de a învinge, prin operă, ci în toate felurile: prin carieră, prin bani, prin viaţa-viaţă. Or, semnele prevestitoare ale acestui destin nu apar nici în notiţa de pe coperta interioară de la „Humanitas”, nici în „Reperele” cosmetizând sever, dacă se poate spune aşa, imaginea unei copilării şi adolescente cum nu se poate mai normale, dacă normal poate fi destinul fiicei unui tată că E. Lovinescu. În al cărui tot atât de sever şi descărnat jurnal („Zburătorul” – Agende literare), numele ei apare de mult mai multe ori decât numele aceleia care a adus-o pe lume şi este mai totdeauna încadrat în chenar, ca unele, doar, din marile evenimente literare. Să facem apel la el, pentru ceea ce ea însăşi a sortit fără milă distrugerii. În „Agendele” lui E. Lovinescu, publicate la Editura Minerva*, note scurte dar permanente o urmăresc pas cu pas pe această

fiică a unui tată deja celebru la venirea ei pe lume şi pentru care lumea însăşi nu exista decât în măsura în care putea fi transformată în ficţiune: „Sosirea Monicăi”, scrie el în 1 oct. 1926; „Ziua Monicăi”, scrie în 19 noiembrie; „Monica a fost la operă, la Zâna Păpuşilor”, scrie el în 6 martie 27; „Pleacă Monica la Mangalia”, scrie el în 30 iunie 1930. Şi tot aşa, de peste 30 de ori în primul volum şi de 30 de ori în al doilea, fiecare mică întâmplare banală legată de ea proiectându-se pe cerul întregii istorii a literaturii române, singurul cer existent pentru el.

Ceea ce înseamnă că – miracol!

— Criticul de judecata căruia au tremurat vreme de două decenii literele româneşti, el însuşi uitându-se cu frică doar la această „gânganie mică, neagră, torcând în adâncurile ei o notă melodică ce va izbucni o dată”, cum va scrie apoi Xnăqua forte, omul ale cărui scrieri emană răceala celor lipsiţi de căldură umană, mizantropia şi gustul de cenuşă al neputinţei de a iubi, a iubit în viaţa lui pe cineva, şi acest cineva este posesoarea

vocii aspre de pe repondeur. Chiar dacă iubirea asta luase forma unei terorizante exigenţe, ce motive avea să-şi nege cu vehemenţă adolescenţa privilegiată şi fericită? Ce motive, să distrugă – recuperând doar cât să corespundă imaginii ei de azi – secvenţe disparate şi livreşti?

„Fărâma asta de cărbune, cu ochi mari şi inteligenţi, pe care o răsfăţa toată lumea”, este pur şi simplu un copil norocos, spun paginile de memorialistică ale vremii.

I se închină de către poeţi celebri (Ion Barbu, Cămil Balta-zar) poezii care nu doar se trec în albumul personal şi se publică în cea mai prestigioasă revistă a epocii, dar se păstrează în memoria majoră a liricii româneşti.*

Îşi scrie la nici 6 ani memoriile, şi oferă cutărui editor publicarea lor pe o mie de lei (consemnarea tatălui, în Agende, la 14 nov. ’29), merge la spectacole, în parc, cu barca, însoţită de ilustre doamne ale literaturii moderniste (Sanda Movilă, Mia Frollo, Ticu Archip), ba chiar de domni: „Monica cu barca, cu Felix Aderca”,

notează tatăl ei în 6 mai 1927; i se aduc rochiţe de la Londra, de către diplomaţi şi politicieni; i se fac portrete de către mari pictori şi caricaturişti: Sell, Pica Dona, Tonitza. Cam sumbra doamnă a prozei româneşti, Hortensia Papadat-Bengescu, îi dedică rafinate versificaţii franţuzeşti care, şi acestea, văd lumina tiparului într-un grupaj intitulat chiar „Versuri pentru Monica”:

Enfant şi délicieusement unique, Monique şi mai târziu aşa va fi cunoscută printre camaradele de închisoare ale mamei: „Monique unique”.

Zeci de albume conţinând fotografii în diferite ipostaze şi urmărindu-i cu încetinitorul creşterea, cu comentarii, care o citează deja ca pe clasici, de la vârsta de trei ani, i se alcătuiesc de către o mamă fixată asupra ei ca asupra unei capodopere şi pentru care „existenţa ei era necesară ca o poruncă din decalog”. Merge la baluri, scrie, este publicată, are, cu sau fără influenţa, presiunile, insistenţele, autoritatea tatălui ei, pretutindeni, succes. Şi nu pentru că începuse să scrie de la cinci ani, ca să existe în

ochii aceluia pentru care nu exista nimic decât literatură, ci fiindcă ea însăşi era făcută pentru „felul românesc de a învinge”, de a se prezenta la judecata de apoi a istoriei cu opere, cât mai multe opere.

Adolescentă, apoi studentă la Litere, publică, sub numele Ioana Tăutu, proze, cronici dramatice, eseuri, elogiate de notorietăţi ale vremii, de sobrietatea unui Rădulescu Motru, Perpessi-cuis, Pompiliu Constantinescu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu. Cămil Petrescu, căreia i-a fost un fel de asistentă la seminarul dramatic, o avertiza că „n-ar fi exclus să înnebunească de atâta luciditate”. Trece examene cu Basil Munteanu, Gheorghe Oprescu, G. Călinescu, scrie o lucrare despre Nerval care stârneşte ecouri, îşi ia licenţa cu Michel Dard, prezentând o lucrare despre Le sentiment de la mort chez Pascal, primită cu elogii.

Dar înainte de asta, ea însăşi va mai transcrie sau prelucra din jurnalul făcut fâşiuţe-fâşiuţe, reţinând pentru, Repere” mărturisirea că, la nici

20 de ani, moartea tatălui o descumpăneşte cumplit. Mai precis, nu-i poate îndura absenţa decât devenind el: întâi începe să-i semene la scris, iar mai apoi, din tânăra superficială, care citea şi scria tot despre moarte şi nebunie – probabil pentru ca să-şi combată prea debordanta vitalitate, nedemnă de fiica unui atât de auster părinte –, din adolescenţa mondenă, care-i cerea părintelui apartamentul pentru o noapte întreagă ca să facă ceaiuri dansante cu câte patruzeci de invitaţi, adolescenţi, ca şi ea, şi „stupizi”, cum îi califică furioasă rupând fâşii-fâşiuţe jurnalul, cu deprinderi de neînţeles, cum ar fi să-şi anglicizeze numele şi să-şi numească gaşca „Ies chameaux”, din fiinţa aceasta banală dar reală, se transformă brusc în autoritatea care prezidează, în acelaşi apartament, ca moştenitoare şi legatară, şedinţele reluate ale cenaclului „Zburătorul”.

Urmează, pentru „odorul acesta neatins nici de zefir”, nu doar şansa, ci chiar obligaţia de a învinge. Din lipsă de substanţă proprie, din spaima de neant, din singurătatea metafizică în care ne

lasă moartea cuiva a cărui privire iubitoare fixată pe noi ne dă fiinţă, această fată superficială n-a mai reuşit să revină la viaţă decât, suprem narcisism, interiorizând ochiul iubitor şi exigent al celui dispărut. Şi substituindu-i-se, transformându-se în fiinţa autoconstruită până şi în „subsolurile sufleteşti” (Gabriela Omăt) care fusese el însuşi. Urmează premiile „Zburătorului”. Urmează placa memorială pe zidul locuinţei a cărei proprietară devenise. Urmează intrigi, maşinaţiuni, nelinişti pe tema discernământului ei, pe ai cărei umeri firavi urmau să apese tonele de hârtie şi de orgolii ale unei mari părţi a literaturii române moderne, aflată în primejdie: dacă se mărită şi nu mai dă casă, dacă schimbă comitetul director, dacă publică jurnalul?

Atâta doar că nu numai literatură, păstoriţa până acum de tatăl ei, ci un întreg climat în care crescuse şi uneori se plictisise de moarte – sau, exasperată că nu se plictiseşte deloc, se prefăcuse a se plictisi – se aflau în primejdie în acel februarie 1946 când se reiau şedinţele

„Zburătorului”. Ceea ce n-o împiedică, iar asta reţine stupefiată din jurnalul distrus şi comentează în „Repere”, ca la invitaţia de a intra în Partidul Liberal, adresată de un coleg, să răspundă printr-un nu categoric şi să-şi noteze în jurnal fraza aceasta premonitorie:

„Ce pot avea eu în comun cu politica?”

Participă totuşi, zădărnicind tentativa comuniştilor de a epura pe profesorii neconformişti şi de a obţine admiterea fără examen a studenţilor cu „origine sănătoasă”, la congresul studenţesc pe ţară, de la Cluj, din mai 1947. Unde înregistrează, nu fără satisfacţie, un prim succes politic: impunând, din prezidiu, procedura votului secret, planurile tovarăşilor de drum procomunişti sunt dejucate.

Da, chiar şi în acest moment, studenta strălucită a lui Cămil Petrescu, deja regizoare, absolventă a şcolii Notre Dame de Sion cu „Grand Prix d excellence”, autoarea unei teze de licenţă primite cu elogii, campioană la dans în rochii albe, ample, vaporoase, cu umeri goi şi bucle negre,

strălucitoare, cu surâs fotogenic, de studio, „odorul acesta neatins nici de zefir” părea încă sortită să învingă. Cu doctoratul început, propunerea de bursă a statului francez aprobată, în buzunar, cu viza obţinută datorită nu rudeniei materne cu Gheorghe Tătărăscu (care a pretins că n-are puterea s-o ajute), ci intervenţiei lui George Silviu, fost „zburătorist”, apoi socialist şi ministru secretar de stat la Interne, datorită, în fine, numelui de Lovinescu acţionând încă asupra spiritelor, „odorul” acesta părea încă sortit unui destin de învingătoare. Galatee plăsmuită de doi Pygmalioni, unul iubitor până la jertfă, iar celălalt impasibil şi iubit de ea însăşi până la anulare de sine, trăindu-şi adolescenţa într-o perioadă istorică fericită şi glorioasă, cea mai fericită şi glorioasă din cultura română, primind din toate părţile atât cât avea nevoie pentru a se realiza aproape nefăcând nimic: inteligenţă, cultură, sănătate, iubire, frumuseţe, şansă.

Nu va învinge. Probabil că, româneşte, „prin operă”, n-ar fi învins oricum, dar treaba

cronicarului, care aşteaptă cu emoţie efectul mesajului lăsat pe un repondeur, nu este să facă istorie contrafactuală. Să ne întrebăm, totuşi, cum ar fi putut fiica lui E. Lovinescu, atât de imunizată la beţia de cuvinte, ea, care nu era exclus, la douăzeci de ani, să înnebunească de atâta luciditate, (avertisment rostit de una din minţile cele mai obsedate de lucidita-te ale literaturii române), să devină autoarea de proze huxleriene, moderniste care promitea să devină? Sau eseista, sau regizoarea, sau traducătoarea care, într-o profuziune de asemenea... fapte de istorie neîntâmplata, admiratorii susţin că ar fi ajuns. N-ar fi rupt, probabil, plină de revoltă şi „pradă unei adevărate crize de identitate" la întâlnirea cu adolescenţa superficială, şi n-ar fi aruncat la coş, unul după altul, caietele jurnalului „intolerabil de prost, romanţios şi sentimentaloid". Nu s-ar fi îndoit probabil că toată existenţa ei ar merita măcar reconstituită, n-ar fi purtat zile întregi în suflet amărăciunea de „a-şi fi răpit singură tinereţea, pătind-o cu zădărnicii", şi n-ar fi simţit,

„pradă unei adevărate urî de sine”, nevoia să se întrebe „ce găseau ceilalţi în atâta mediocritate”. N-ar fi conchis, probabil, ca în aceste „Repere”, încă inedite:

„Dacă se confirmă această impresie înseamnă că istoria, cu majusculele şi dezastrele ei, împiedicându-mă să-mi duc la îndeplinire vastele mele planuri literare, m-a salvat pur şi simplu nu de la eşec, dar şi de la ridicol”.

Dar când s-a petrecut ruptura? Ea însăşi crede în scrisori – singura formă de comunicare dintre noi până în această memorabilă zi a ascultării mesajului de pe repondeur, iar şi iar, fără a zice nimic, doar pentru a asculta vocea – că secretul acestei schimbări, nu bruşte, căci nicio schimbare nu se petrece brusc, se află într-o povestire, publicată prin 1951, în paginile, bătute la maşină şi multiplicate la xerox, ale unei reviste care nu apare în lista celor din notiţa biografică de mai sus. Se numea înşir-te, mărgărite şi apărea, din iniţiativa unui grup de români exilaţi, la Rio de Janeiro. Povestea aici momentul plecării din ţară,

în 1947, cu „cartuşa” de „Carpaţi” şi ceva bani deveniţi, după stabilizare, echivalentul câtorva pâini, în fine, cu jurnalul acesta de 9.000 de pagini, ca să aibă ce distruge în 1995, şi visul de a găsi la Paris un seminar dramatic măcar la fel de bun ca acela, lăsat în ţară, al lui Cămil Petrescu.

Dar nici această proză nu va sta la dispoziţia cercetătorului, decât dacă, perseverent, o va căuta prin cine ştie ce arhive pierdute sau, norocos, o va găsi fără s-o caute. Pradă aceleiaşi furii retrospective, „statuia” din 1995 se revoltă împotriva „fiinţei de hârtie” din 1951 şi, fiindcă n-o poate obliga să fie ceea ce nu fusese, interzice publicarea ei:

Pentru proza Acum se moare – în realitate lucrurile s-au desfăşurat astfel. Pe podul de la Ensdorf, graniţa între sectoarele rus şi american din Austria, am fost dată jos din tren de ruşi, care pretindeau că mai lipseşte o ştampilă pe paşaport şi am fost trimisă înapoi la haltă. Şeful gării, un biet şi brav impiegat austriac, cu care m-am înţeles destul de repede în schimbul a nu ştiu ce

din valiza pe care o luasem cu mine, a telefonat la staţia dinainte, să încetinească şi mai tare următorul tren ce se oprea la controlul rusesc, ca să mă poată ascunde din mers în el. De fapt, chiar m-a azvârlit într-un vagon cu cărbune, în care m-am acoperit singură cu cărbuni. Aşa am trecut de controlul rusesc, în cursul căruia soldaţi ruşi împungeau cu baioneta, la întâmplare, în fiecare vagon de cărbune. (Nici măcar nu mi-a fost teamă pe cât ar fi trebuit. De atunci ştiu – apoi am mai verificat – că nu ţi-e frică decât dacă ai imaginat dinainte o situaţie. Neprevăzutul taie panica.) Când trenul a trecut podul şi am ajuns la americani am ieşit din tainiţa mea şi am coborât spre ei triumfător. Alianţa funcţiona însă perfect: americanii m-au dat înapoi ruşilor, luminându-mă cu un proiector, ca să nu pot fugi. Pentru ei paşaportul era în ordine, însă trecusem clandestin. Credeam că ruşii mă vor trimite într-un lagăr. Nu m-au trimis decât la haltă. De unde am luat trenul înapoi, spre Viena, cu un bilet oferit de şeful gării, care acum mă şi cunoştea. Acolo am ajuns – nici

eu nu-mi mai amintesc cum – până la sediul armatei de ocupaţie franceză unde, în loc de automate, am întâlnit din nou oameni. Actele erau în regulă, n-aveau propriu-zis ce să le facă. Dar, cum eram bursieră a statului francez, au avut grijă de mine. Au mai adăugat nişte ştampile, m-au hrănit, m-au instalat la hotelul rezervat soţiilor de ofiţeri în vizită, mi-au împrumutat şi nişte bani şi mi-au găsit într-o zi, două un „logodnic” ofiţer ce pleca în permisie la Paris. A fost însărcinat să facă scandal la control dacă nu mă lasă să trec. Dar la pod erau alte echipe: cu ruşi mai citiţi (primii nu descifrau decât literele chirilice) şi americani mai… normali. Totul s-a petrecut după cum ar fi trebuit să se întâmple de la prima trecere, fără să fie nevoie de comedia cu logodnicul. Şi aşa am ajuns la Paris, cu o întârziere de o săptămână şi, evident, n-am mai pus-o la curent pe mama, ca să nu-i dau fiori retrospectivi. Din această proză reţin titlul: cred într-adevăr că atunci ceva a murit în mine şi altceva s-a altoit: conştiinţa de a aparţine mai departe unei comunităţi condamnate şi de a

deveni responsabilă de soarta ei. Firește, lucrurile nu erau gândite așa de clar, dar mă întreb dacă, în mare parte, activitatea mea de mai târziu nu-și află rădăcinile în vagonul de cărbune de la Ensdorf.

Dacă ai nevoie de citate din acest text (deși nu văd la ce ți-ar servi), poți evident transcrie câteva rânduri. Dar textul ca atare, în totalitatea lui, aparține încă literaturii, sau mai precis literaturizărilor mele adolescentine, de a căror amintire mă feresc. Deci este impublicabil.

(Scrisoare adresată autoarei acestei cărți, în mai 1997.)

Profit de dezlegarea pe care prietena mea neștiută încă decât din scrisori mi-a dat-o și transcriu această extraordinară, după mine, analiză premonitorie a fricii din care se naște nevoia de colectiv și totalitarismul:

Își găsise un loc între englez și fata cu accent meridional și era fericită de înghesuiala care-i permitea să simtă căldura trupurilor, să se refugieze în colectivitate. În momentul acela ar fi

vrut ca totul să devină colectiv, să se suprime orice bariere, să se închidă toate uşile spre camerele ascunse ale singurătăţii… Ar fi dorit respiraţii colective, priviri colective, mâini şi gesturi colective… Ar fi dorit să suprime în ea tot ce-ar fi putut-o diferenţia de ceilalţi. Se ferea de persoana ei particulară ca de un păcat.

Dar am reprodus-o profitând de o permisiune smulsă mai mult cu de-a sila şi dintr-o vicioasă indiscreţie de ziarist. Iat-o pe fiica lui E. Lovinescu, împovărată de celebritatea ei, voind să fie anonimă. Nemaidorindu-şi să fie Monique-unique, din versurile delicate ale unei prea crude romanciere încercând să-i flateze tatăl. Nu mai vrea să fie odorul neatins nici de zefir. Vrea să fie, şi chiar este, o oarecare. Nu pentru a nu mai beneficia de avantajul celebrităţii, ci pentru a nu fi recunoscută. Îi este ruşine că asta vrea, dar vrea să supravieţuiască, fuge ca să supravieţuiască. Iată acum celebritatea ei devenită stigmat. Şi deşi nu reuşesc să mi-o imaginez răspunzând la apelativul „tovarăşa Monica”, dorinţa aceasta de

anonimat mă face să mi-o imaginez pusă la zid într-o şedinţă de excludere ca acelea descrise până la saţietate în romanele obsedantului deceniu. Cu ruşinea, frica, dorinţa de anonimat şi a victimei, şi a celor deveniţi de nevoie călăi – mai mult de frică de a nu fi victime – şi toată clisa acelor sentimente pe care iată, stupoare, le-a încercat şi ea. Plus conştiinţa că plecarea ei, da, este o fugă, o dezertare nedemnă. Plus totala devalorizare a trecutului, care până acum îi aparţinuse:

Acum nu-şi mai aducea aminte deloc de când oprise trenul în gară. Trecuse probabil multă vreme, poate chiar toată viaţa ei se petrecuse pe cheiul acesta, aşteptând plecarea unui tren spre un alt loc. Deocamdată trenul era aici, nemişcat şi tăcut, şi ea, odată cu el, legată de el, se instalase în prezent ca într-o cameră goală, din care aşteptţi să pleci în orice moment.

Şi iată momentul când dezertarea aceasta îi este refuzată, când colectivitatea o refuză, o aruncă în destinul ei individual: nu ea şi-l asumă,

ceilalţi o aruncă.

Ştia dintotdeauna că îi vor spune să coboare pe un pod ca acesta, că nu-i vor da înapoi paşaportul, că englezul o va privi de undeva de foarte departe, de pe tărâmul omului care este în regulă, care-a fost întotdeauna în regulă, că fata cu pieliţa ciudată se va ghemui într-un colţ şi îşi va întoarce capul spre perete, că francezul va alege momentul acela exact pentru a dispărea pe culoar. Ştia că soldatul rus o va împinge pe culoar, ştia că va avea gestul ăsta pentru a se agăţa de toate clanţele compartimentelor, glasul acesta pentru a ţipa în căutare de martori. Mai ştia că martorii nu vor veni, că timpul martorilor luase sfârşit nu demult, zdrobit de frică.

Şi iată momentul ruşinii de a fi vrut să dezerteze, iată eşecul asumat apoi ca destin:

Unde mă duceţi? îl întreba. Uitase să-i aducă aminte că paşaportul era bun. Dar ce sens mai avea un paşaport bun lângă podul acesta în plină noapte, o hârtie între ea şi întuneric? Şi apoi, hârtia nu era bună, o ştia, sau era bună numai în

parte, sau numai un sfert din ea era bună... ce importanţă putea avea? Ieşise dintr-un spital în care toţi erau bolnavi de aceeaşi boală, ieşise nevindecată, îi lăsase pe ceilalţi să moară pentru ea, crezuse că-i poate lăsa pe ceilalţi să moară în locul ei.

În povestirea, „novela" din înşir-te, mărgărite, fata este împuşcată pe pod, moare la propriu. Şi iată, în fine şi naşterea noii fiinţe, despre care autoarea îmi vorbeşte în scrisoare, aproape cincizeci de ani mai târziu, fiinţă care, în timp ce moare personajul, gândeşte, pentru jumătatea de secol care va urmă:

Se pomeni gândind că n-ar trebui să moară pentru că odată cu ea va muri palma aceea, şi plopii reverenţioşi şi un invalid care venea să aducă laptele acasă, pe vremuri şi de care ea singură îşi mai amintea.

Justificarea, suprema justificare a omului de condei, în faţa obligaţiei de a muri, ca toţi ceilalţi, eroic eventual, dacă trebuie: „Eu trebuie să trăiesc, spune el, pentru a depune mărturie".

Justificarea lui Phemios, ar spune ea azi. Phemios, poetul pe care Ulise l-a găsit cântând la petrecerea peţitorilor, iar când a vrut să-l ucidă împreună cu ei, s-a rugat: „Nu mă ucide, eu trebuie să trăiesc, ca să-ţi cânt şi ţie”. Modelul, arhetipul, credinţa celor sortiţi să învingă prin operă.

Pe care ea, distrugându-şi jurnalul, le-a negat.

Şi te-ai putea mulţumi cu atât. Ar trebui să te mulţumeşti cu atât. Fiinţa livrescă s-a transformat pe podul de la Ensdorf în altcineva, mai puţin sentimentaloid şi narcisic, mai receptiv la suferinţa altora, mai nutrit de răspundere şi vinovăţie, un alt fel de om al cuvântului. Rugămintea lui Phemios s-a transmutat, trimiţând la un alt model: „eu trebuie să trăiesc pentru a mărturisi despre toate astea: şi despre palma aceea, şi despre plopii reverenţioşi, şi despre invalidul care aducea laptele acasă” – şi despre care doar ea singură îşi amintea.

Eziţi încă să-ţi laşi mesajul, dar şi să o

tracasezi formând la nesfârşit şi ascultând vocea gravă, bărbătească, fără moliciuni de niciun fel: Pour un fax, activez dès maintenant votre télécopieur. Pour un message, parlez après le top sonore. Merçi.

Mama ei îşi aminteşte cum era îmbrăcată când a plecat. Le-a povestit, rând pe rând, tuturor fetelor pe care le-a întâlnit în puşcărie. Iar de la ele, ştii şi tu: un trenci, ca-n filmele cu Ingrid Bergman despre război, o valijoară mică, soldăţească. Şi mai ştii că va revedea, iar, şi iar, şi iar această imagine, până va închide ochii.

Acesta este miezul moale al statuii. Iar tu despre miezul moale al statuii ai venit s-o întrebi. Ştiind dinainte că în acest miez moale se ascunde, protejată cu tandreţe, icoana pentru întotdeauna vie a mamei… Spune în „Repere”, când îşi evocă anii copilăriei şi „traumele” pedagogiei paterne – „mare critic, mare profesor, dar deloc priceput la copii”:

Nu doar atunci, ci mereu, la fiece ananghie, mă scăpa mama. Îmi oblojea toate rănile,

imaginare şi reale. Graţie fanteziei ei mereu proaspete, nu trăiam doar o existenţă, ci improvizam oricâte doream, în fiecare zi alta. Era prietena mea cea mai bună, de joc şi de serios, dublul meu înnobilat, conştiinţa mea cea mai înaltă. Profesoara din ea nu glumea însă cu educaţia. Nu mă răsfăţa, mă crea. (…) E chiar singurul lucru pe care l-am putut face pentru ea: să n-o dezamăgesc. Altfel ea mă îngrijea pe mine, eu pe ea, rareori (…) Nu i-am fost de ajutor decât o singură dată; (…) O singură noapte albă, când ar fi trebuit să i le dau pe toate… Mai ales acolo, în închisoare, unde a refuzat oferta Securităţii: eliberarea ei contra unei scrisori prin care m-ar fi îndemnat să colaborez cu ei. Şi s-a lăsat să moară pentru a mă naşte a doua oară spre libertatea de a fi eu însămi. Ori de câte ori vine vorba de ea îmi vine să mă precipit: mi-e teamă însă că nu voi ajunge niciodată s-o numesc destul, să-i dăruiesc chipul şi firea de excepţie celorlalţi, ca să nu piară, odată cu mine, singura depozitară a minunii care a fost mama mea.

Icoană, sau rană? Că între fiinţa de hârtie şi statuie, se află un om din came şi sânge, ştii, fiindcă s-a spus; şi că secretul energiei ei nu este conştiinţa, generozitatea, simţul dreptăţii, ci dorinţa de a răzbuna carnea şi sângele celei care a murit, născând-o a doua oară – şi nu spre libertatea de a fi ea însăşi, ci spre chinul etern al unei dureri mereu prezente – a spus-o, în felul lui, Ion Caraion. Şi atunci ai venit s-o întrebi ce?

Ştii, din Cartea albă a Securităţii, că la această oră este acasă şi că în timp ce-ţi laşi mesajul pe repondeur ea poate să ridice şi să spună, cu vocea ei, cunoscută de treizeci de ani, exact ce spune: „Bună ziua, bun găsit, ce face Doina Jela?”

… Metroul 9 – Pont de Sèvres – Mairie de Montreuil, până la Chaussee d Antin, de unde îl iau pe 7, Villejuif-Courneuve, până la Louis Blanc, de unde îl iau pe 7 B, un metrou portocaliu, pustiu, cu cel mai scurt traseu din tot Parisul, până dincolo de buclă Place de Fetes, la Rhin-Danube. Francois Pinton este o străduţă care urcă

în pantă, ca străduţele de la munte, cu caldarâm, până la nr. 8, unde, fiindcă ai ajuns prea devreme, te învârteşti puţin, ca să vezi împrejurimile şi să reconstitui singur, cu un fior, scena când, în mai ’77, cei doi trimişi ai lui Pacepa, trimis la rându-i de Ceauşescu, trebuiau „să-i zdrobească mâna cu care scrie şi gura cu care vorbeşte, ca să nu mai scrie şi să nu mai vorbească” împotriva socialismului lui, multilateral dezvoltat. Curticica mică, arbuştii, cutia poştală prinsă de poarta joasă.

Se deschide uşa, cu un sfert de oră mai devreme: „Aţi fost zărită, doar n-o să daţi târcoale uşii numai fiindcă nu împărtăşiţi cusurul nostru naţional, nepunctualitatea, şi veniţi cu un sfert de oră mai devreme”. Virgil Ierunca, autorul „Piteştiului” autorul poemului „va fi dimineaţă, amurg, noapte sau noapte”, i l-aş putea recita, ca un discipol: „pentru ca bună să fie vestirea sfârşitului pe care-l porţi ca pe un blestem şi că pe un miracol I dimineaţa aceea pe care o aştept cape o a doua venire/veni-vă simplu ca un

dezastru, veni-vă repede ca o apă? /Veni-vă frumos ca o întâlnire, veni-vă trist ca o dragoste?” – poem în care Bistran Iosif a văzut o ameninţare la adresă celei mai bune şi mai drepte dintre orânduiri, şi din vigilenţă a omorât-o, în numele acesteia, pe mama soţiei lui. Virgil Ierunca, cel care i-a scris lui Caraion poezii cu dedicaţia: „fratelui meu retezat”. Virgil Ierunca, alias Henriette, alias Vivian, alias Ligia (spre stupoarea aceluiaşi Iosif Bistran), care-i scria Ecaterinei Bălăcioiu, adunându-şi astfel şi el remuşcări cât să-i ajungă o viaţă: „Dumneavoastră, scumpă mamă, aţi reabilitat în ochii mei singurătatea”; voce cunoscută şi ea, tăioasă şi ea, parcă, şi înrăită de încleştarea cu răul: „Intraţi, intraţi, cum o să aşteptaţi să treacă sfertul!” Cu un accent în care răsună o îndelungată absenţă, fără uitare.

Şi, în fine, iat-o: da, mult mai micuţă decât şi-au imaginat probabil chiar şi trimişii trimisului lui Ceauşescu, micuţă, cu nişte ochi foarte mari, negri, privindu-te direct, încrezător, de jos în sus, ceea ce ţi se pare că-ţi topeşte timiditatea.

Şi începi cel mai greu interviu din viaţa ta de ziarist, dar parcă cel mai important, cu o întrebare demnă de revista Elle:

— Vă place să gătiţi?

— … Nu m-a pasionat niciodată acest lucru şi nici de la Lovinescu din casă nu am asemenea amintiri. Deşi trebuie să se fi gătit, zilnic era lume, iar săptămânal, duminică, Lovinescu oprea pe cineva la cină, două, trei, patru persoane, invariabil: Cămil Petrescu, Aderca, Pompiliu Constantinescu, Sanda Movilă.

— Dar gătea şi servea Stana, cea cu surâsul galben? Mai povestiţi-mi, vă rog, o dată, episodul Proust. Pe care, din fericire, nu l-aţi suprimat când aţi comis autodafé-ul…

— Dimpotrivă, atunci mi l-am amintit. O ştiam pe Stană de când lumea, făcea parte din familie. Surâsul ei galben provenea din aceea că, profitând o dată de o vacanţă a alor mei, s-a dus şi şi-a îmbrăcat toţi dinţii în aur. Era şi ea, ca tot ce era în casa lui Lovinescu, atinsă de boala culturii. Ani şi ani deschisese uşa atâtor scriitori şi trăise

în preajma lor, încât se contaminase. Aşa că, atunci când a apărut traducerea din Proust a lui Radu Cioculescu, a luat cartea din raft, a răsfoit-o şi-a spus: „Ei, atâta am auzit vorbindu-se de Proust ăsta, că acum bine c-a apărut în fine şi-n româneşte, ca să pot să-mi fac şi eu o părere personală”… Mai târziu, după tot ce s-a petrecut, şi după desfiinţarea moşierimii, am înţeles că Stana a ajuns portăreasă la Universitate, deci boala era incurabilă.

— În rest, puţine amintiri aţi găsit de cuviinţă să recuperaţi din copilărie şi mai ales din adolescenţă. Nici nu e un autodafé, este…

(Râsul se transformă într-un surâs tot de adolescentă, decât că întrebător, dacă ai început o frază trebuie s-o termini, aşa se petrec lucrurile cu ea, care, nu mai ştii cine ţi-a spus, „cade întotdeauna perpendicular pe idee”.

— Este un fel de „suprimare” îţi vine să spui. Dar nu cumva oare de-asta a şi „ucis-o”, fiindcă descoperise că, în ciuda anilor trecuţi, a „istoriei cu majusculele şi dezastrele ei”, acea adolescentă

trăia încă în ea?)

— … Eu mi-am permis, adolescentă fiind, luxul să adopt gidia-nul: famille, je vous hăis, ca să mă revolt şi eu împotriva a ceva. În adolescenţă te revolţi, nu? Or, eu nu aveam, ca alţii, împotriva a ce să mă revolt. Împotriva a ce? Aveam un tată care era un fel de mentor al literaturii moderniste, ce era să fac? Să devin păşunistă şi tradiţionalistă, ca să mă revolt împotriva lui? Aveam o mamă care-şi făcuse din mine sensul existenţei ei. Nişte părinţi pe care-i iubeam atât de mult, încât nu le găseam niciun cusur. Trebuia deci să mă revolt împotriva restului familiei şi revolta mea se reducea la fraze gidiene, grandilocvente, false. Bineînţeles că nu uram pe nimeni, dimpotrivă. Ne vedeam o dată pe an, sau la doi ani, la Cruşeţ şi la Fălticeni în timpul vacanţelor, mă simţeam foarte bine cu ei toţi, o armată de veri, verişoare, unchi, mătuşi, cu toţii foarte drăguţi. Dar trebuia să mă revolt, ăsta era scenariul. Şi mă revoltam. Îmi puneam întrebările majore: sensul vieţii, al morţii. Scriam versuri proaste, mă lamentam, dar

mergeam la „ceaiuri”, unde dansam până la ziuă. De aceea, cum spui dumneata, statuia o cenzurează pe adolescentă de 16 ani.

— … mai precis distruge pagină cu pagină mărturia ei. Dar de ce trebuie totul controlat? Fetiţei Monica Lovinescu i-ar fi frică să-şi arate versurile Monicăi Lovinescu…

— Revin la o replică din Montherlant, „en prison pour médio-crité”, or, eu ar fi trebuit să fiu prima acolo. Jurnalul de adolescenţă al Jeniei Acterian era de o altă factură. Eu eram de-o normalitate şi de-o platitudine revoltătoare. Nu-mi scăpa nicio mondenitate, deşi mă plângeam şi de asta, şi era moda asta a anglicizării numelor, Micky, Nicky, Picky. Purtau nişte sacouri largi, lungi până la genunchi, lălâi, îi bârfeam în jurnalul meu pentru asta, dar, la rândul meu, am stricat un sacou al tatii, să-mi fac unul la fel. Umblam numai în grup şi dansăm. Nici pe departe ce-şi închipuia Lovinescu, îngrozit, dar totuşi interesat în toleranţa lui, fiindcă-mi cedase apartamentul pentru faimoasa serată, ca să poată studia, în

vederea romanului său, Mălurenii, „moravurile” decăzute ale tinerei generaţii. Erau în realitate petreceri foarte inocente şi foarte copilăreşti. Dar contrastul acesta între existenţa perfect comună şi ideile mele total livreşti m-a înfuriat. Idei dobândite, bineînţeles, într-o familie de oameni ai cărţii, pe care-i admiram şi cu care voiam să semăn.

Ce vrei, am deschis ochii pe cărţi. Mama şi tatăl meu s-au cunoscut la Biblioteca Academiei. Când am venit cu ei pentru prima dată la Paris, în 1929, ceream să mă ducă să văd nu minunile pe care le doresc de obicei copiii, nu, ci statuia lui Danton, în faţa căreia plângeam. Ca şi fereastra de la Conciergerie unde fusese închisă Marie-Antoinette. Şi asta în fiecare zi. Nu ştiam să citesc, dar când mergeam în expoziţii luam o carte din bibliotecă sau cea pe care o avea mama la ea, să-mi citească, şi mă prefăceam că mă uit şi eu la tablouri ca toţi ceilalţi vizitatori, deşi ţineam cartea invers.

Nu scăpăm de apucăturile astea livreşti nici

la Cruşeţ. Era şi acolo o bibliotecă din aceea turnantă, cu ediţii populare franceze şi române, cu file îngălbenite. Dar nu de cărţi aveam noi nevoie, ci de Mumă, o excelentă povestitoare. Când nu povestea, buni-că-mea mă cam înfricoşa. Eram slabă ca un tir, dar ca un tir într-adevăr, până mi-am făcut operaţie de apendicită, la 12 ani, şi am început să devin normală, altfel toată lumea spunea că n-am să trăiesc. Găsise ea metoda de a mă vindeca de slăbiciune: mă scula la 5 dimineaţa, îmi dădea să mănânc un căţel de usturoi şi o bucată de pâine şi mă punea să umblu prin rouă cu picioarele goale, o jumătate de oră, după care mă culcă la loc. Pe urmă eram trezită cu cozonac, cu cafea… Povestea magnific, dar era autoritară; devenise, mai ales după moartea „boierului roşu”, pe care eu nu l-am apucat, fiindcă a murit tânăr. Nu înainte de căsătoria părinţilor mei, totuşi, fiindcă la el a venit un sătean, să-l sfătuiască să n-o mărite pe mama cu E. Lovinescu: „Băgaţi de seamă, i-a spus, nu e bine s-o daţi pe domnişoara unui bătrân”. Bineînţeles că nu era bătrân, era o

diferenţă de vârsta normală între ei, şase ani, dar Lovinescu avea părul complet alb, de la vârsta de 30 de ani.

Şi dincolo, la Lovineşti, neamul părea interminabil. Fraţii tatii: un colonel mort în război, cu fiicele lui, Maria şi Vana (le-am revăzut după ’89 la Bucureşti, ca pe toţi ceilalţi veri şi verişoare încă în viaţă), Octav, avocat, fiii Horia, Lelu şi Lala (Vasile) şi un al treilea frate, cu fiica lui, Alexandra Lovinescu, care a îngrijit şi o ediţie din Vasile Lovinescu. Surorile: Virginia, naşa mea, Antonia (mama lui Anton Holban cu care, în ciuda diferenţei de vârstă, mă duceam la bâlci, la Fălticeni), Corina, căsătorită Vartan şi două fiice: Adina şi Corinica.

Şi acolo atmosfera era livrescă. Lovinescu îşi petrecea vacanţele la Fălticeni, o lună de zile. Era legat de mama lui, la care ţinea foarte mult şi care a fost admirabil descrisă de Anton Holban în Bunica se pregăteşte să moară. Portretul de acolo e veridic. Era o cititoare de romane româneşti contemporane şi discuta cu tata cu mult

discernământ, deşi n-avea deloc o formaţie literară. Şi ne mai vedeam o dată pe an, întreaga familie, la Corina, căsătorită cu un armean, mare vânzător de covoare, la Fălticeni. Tata îmi cerea să port discuţiile despre autorii preferaţi în latineşte, ceea ce pe vecini îi făcea să creadă că fiica lui Lovinescu a rămas corigentă la latină iar pe mine m-a îndepărtat pe veci de această limbă. Din păcate, firește.

— Nici mama dvs. nu se pasiona prea mult după bucătărie… Gătea totuşi, cu sora Ileana, după Sanda Marin…

— Iată o ipostază în care nu mi-o amintesc. Era mai mult plecată, era inspectoare, profesoară, era ocupată… (Tace îndelung, preocupată să-şi amintească răspunsul la această întrebare, ca pentru Elle, despre care şi comunică de altfel lui Virgil Ierunca, aflat sus, în capătul escalierului, mai mult ca să întrerupă foşnetul gol al benzii casetofonului: „Mi-a pus o întrebare demnă de Elle”. Astfel că schimb direcţia discuţiei, ca s-o deblochez.)

— Nu seamănă familia de la Fălticeni cu familia descrisă de Horia Lovinescu în Citadela sfărâmată?

— … Când l-am văzut pe Horia la Paris l-am întrebat: „Ascultă, Horia, cum de ţi-a venit ideea să-ţi descrii familia din perspectiva realismului socialist?”, şi el mi-a răspuns: „A.veam de ales între puşcărie – fusese şi legionar – şi colaborarea cu ei, şi de puşcărie n-aveam chef. Mi-am scris piesa după un editorial din Scânteia, pe care l-am pus în scenă. Asta a fost Citadela sfărâmată”. Era un om interesant Horia. În faza fanatică din tinereţe a venit să-l ameninţe pe tata că, dacă legionarii vin la putere, îl împuşcă, şi bine fac. Nu glumea, ştia că E. Lovinescu era al doilea, după Iorga, între cei vizaţi de legionari. Deci Horia şi-a dat seama din timp ce urmează, şi a ales. Era unul dintre elementele foarte promiţătoare în literatură, şi ca autor de beletristică, şi ca eseist. Dăduse doctoratul cu o teză despre Rimbaud, pentru care trebuia să ia în 1946 premiul „Zburătorul”.

… Lala, Vasile Lovinescu n-a avut probleme, pentru că l-a ţinut fratele lui, Horia. N-a muncit niciodată, nicăieri, s-a ţinut deoparte, n-a putut fi prins cu nimic, nu şi-a câştigat niciodată. Existenţa, a putut trăi întreţinut de dramaturgul Horia Lovinescu. A fost căsătorit de două ori, are o soţie de 90 de ani, care stă în subsolul Muzeului oamenilor de seamă, de la Fălticeni, unde se află şi o sală E. Lovinescu. Era un om total lipsit de aptitudini practice.

… Niciunul dintre Lovineşti n-a intrat în puşcărie. Riscul exista, desigur, pentru toţi. Dar cel mai crunt cred că ar fi fost lovit tata, dacă ar fi trăit. Pentru motive de notorietate şi pentru că el avea o poziţie violent anticomunistă. Într-un text, care a reuşit să fie ascuns la o percheziţie ulterioară, îşi făcea mea culpa faţă de P.P. Carp, pentru că nu-l înţelesese bine, fiindcă, într-adevăr, faţă de pericolul din Răsărit, i se părea preferabilă alianţa cu Germania.

Lovinescu era un polemist înrăit şi un om de mare caracter, în niciun caz nu ar fi semnat pactul

cu puterea comunistă. Încă de tânăr, asistând, la Paris, la o manifestaţie pentru Jaures este dezgustat. Anticomunismul lui era – cum spun comuniştii despre duşmanii lor – visceral. Prima oară când i-am acceptat moartea a fost după instalarea la putere a comuniştilor… Nu cred că ar fi scăpat.

— În hârtiile Securităţii scrie că Lovinescu s-a dus în 1929 la Paris ca să înveţe puţin mai bine limba franceză.

— … Lovinescu trecuse la Sorbona un doctorat cu o teză despre Jean Jacques Weiss, prefaţată de Emile Faguet, dar asta se petrecea în 1909. Între timp, poate uitase franceza, aşa că da, s-o fi dus s-o mai înveţe puţin.

— În hârtiile Securităţii mai spun că aţi participat la Congresul Studenţesc de la Cluj pentru „a vă aranja” plecarea în străinătate. În plus, în jurnalul ăsta, la care distrugeţi acum, se găseşte această frază, pe care singură o apreciaţi că „stupefiantă”: „Ce am eu în comun cu politica?”

— Da, o spuneam în 1946, când colegii mă

invitau să mă înscriu la tineretul liberal. Ceea ce nu m-a oprit să particip apoi la Congresul de la Cluj. Unde l-am împiedicat, din prezidiu, pe Mihai Gafiţa să obţină prin vot deschis eliminarea profesorilor care nu aderau la comunism. Dar aici putem să citãm direct din „Repere”, e mai simplu:

„Ajung la ce m-a uimit mai mult în acest jurnal: raritatea referinţelor politice şi istorice. Nu înseamnă că ignorăm politicul, doar că nu transcriam mai nimic în jurnal. De pildă, încă din primele clase de liceu, între germană şi engleză am ales pe aceasta din urmă, dintr-un motiv strict politic: urcase Hitler la putere, cu antisemitismul lui răvăşitor şi fioroasele lui lătrături mi se păreau a vicia limba în care erau proferate. Opţiunea nu-mi aparţinea decât în parte, ţinea de aerul pe care-l respirăm, nu era «democrată» din vocaţie, ci prin formaţie…

Afară sunt parăzi, dezveliri de monumente şi manifestări „spontane” pentru Groza şi guvern” notam în jurnal, în 10 mai 1946, după ce notam vestea morţii lui Pompiliu Constantinescu.

În februarie al aceluiaşi an îmi telefonase Gheorghieş Lecca întrebându-mă dacă să mă înscriu la tineretul liberal. Refuzasem, în jurnal adaug această frază incredibilă: «Ce pot avea eu în comun cu politica?». Întrebare pe care o voi dezminţi cu o întreagă existenţă. Dacă destinul are unghere, din ele mă tot priveşte un diavol sardonic, repetându-mi întrebarea mea nătânga de atunci. Nu încetează s-o repete şi să rânjească. Nu pot să nu-i dau dreptate, în ciuda faptului că trezirea începuse încă din România.

În mai 1947, se ţinea la Cluj Congresul Studenţesc pe ţară. Nu comuniştii îl organizaseră pe faţă. Ei trăgeau totuşi sforile, şi lor urma să le fim marionete. Prin partidele şi asociaţiile satelite, comuniştii se străduiau ca studenţii să reclame epurarea profesorilor nonconformişti şi intrarea masivă în universităţi, fără examen, a tinerilor cu „origine sănătoasă”, pe bază nu de merit, ci de dosar politic. N-aveau la universitate cadre, se vedeau nevoiţi să se servească de noi. La Litere, marele mânuitor era Mihai Gafiţa (aparţinea

formal partidului satelit al lui G. Călinescu). Când m-a solicitat să fiu delegata Facultăţii de Litere din Bucureşti se bizuia, sunt sigură, pe reputaţia mea, în bună parte întemeiată, de apolitism. Eram, după părerea mea, manevrabilă fiindcă stăm cu capul în norii literaturii. Am acceptat, tocmai fiindcă nu mă mai aflăm acolo unde mă credeau «ei».

La Cluj, am fost cazată la căminul medicinistelor. M-au primit cu rezervă, dacă nu chiar cu ostilitate: eram «delegată» riscam să fiu «înţeleasă» cu comuniştii. Într-o singură noapte, e drept, albă, ne şi pregătisem împreună pentru luptă. A doua zi, şedinţe pe secţii. La Litere prezidam eu. Se instalează lângă mine Gafiţa:

„Să vă ajut, că nu sunteţi obişnuită”. Îl alung ferm de la tribună. „Dacă am nevoie de ajutor, vă chem eu din sală”. Luasem contact cu studenţii liberali şi ţărănişti (citi mai rămăseseră în universitate), căzusem de acord asupra strategiei, ce se rezuma în fond la un simplu principiu: votul secret. La Litere nu s-a votat deci nici epurarea

unor profesori (în primul rând era vizat Dragoş Protopopescu), nici suprimarea examenelor pentru cei «socialmente» merituoşi (meritul constând în înscrierea în Partidul Comunist). Iar la şedinţa finală, din marele amfiteatru, cum eram în praezidium, mi-a fost uşor să pun capăt discuţiei dorite de «ei» ridicându-mă să intonez Imnul regal. Eram încă în monarhie, cei de la praezidium nu puteau face altfel decât să se ridice împreună cu întreaga sală şi să cânte şi ei, semnându-şi astfel eşecul. «Apolitica» se întorcea de la Cluj cu impresia primei sale victorii politice. A fost şi ultima".

— Cum credeţi că se petrec asemenea radicalizări?

— Treptat.

— Nu înţeleg.

— Cum, nu înţelegi?

(Intonaţia şi întrebarea care te fac să o simţi apropiată pe această femeie micuţă, văzută azi pentru prima oară, şi tocmai asta să te împiedice să-i pui întrebări dureroase.)

— Vreau să spun, aţi fi fost atât de… radicală dacă n-ar fi fost, dacă nu s-ar fi întâmplat tragedia cumplită cu… (pentru ca, speriată de brutalitatea întrebării, să schimbi din nou direcţia) Despre atentatul din ’77 povesteşte Sanda Stolojan, numai după ce deja eraţi la spital… Dar cum s-a întâmplat nu ştie nimeni.

— Descrierea cea mai fidelă apare în Pacepa. Era în ajunul sosirii lui Goma. Mă grăbeam spre casă, unde trebuia să dau câteva telefoane la gazetari pentru proiectata conferinţă de presă a lui Goma. În jurai lui Goma se iscase o mare învolburare. Se lăsa seara, era 5 – 6. Virgil se afla în oraş. I se întinsese o cursă. Fusese chemat telefonic, de o cunoştinţă venită din ţară, care-i dădea întâlnire într-o cafenea, în celălalt capăt al Parisului. Virgil a aşteptat zadarnic. Cunoştinţa aceea a mărturisit ulterior, căpătase viză de ieşire cu această condiţie: să-i dea un telefon lui Virgil, să-i ceară întâlnire, undeva, departe de casă şi să nu vină.

Eu în general sunt destul de distrată, mă

gândesc la ale mele, nu prea privesc în jur.

Când am ajuns aici, la uşă, la portiţa asta mică de la grădină, din spatele copacului a ieşit cineva. Era un tip măsliniu, care m-a interpelat: „Madame Monique?” Şi când am auzit „Madame Monique”, mi-am dat seama că e ceva suspect, fiindcă aici nu se spune „doamna Monica”, sau „doamna Maria”, sau „doamna Doina”, decât dacă eşti fie femeie de menaj, fie dizeuze de bonne aventure. Altfel se spune „doamna”, sau „doamna” cu numele de familie; „doamna Monica” era un românism. Mi-a spus: „Am acest plic, un mesaj pentru dvs., să mergem în casă să vi-l dau”. Am spus: „Nu”. Mi-am dat seama că vine via Bucureşti, şi că e ceva care nu merge. A zis: „Deschideţi uşa” şi am răspuns: „Nu, mi-l daţi aici”. Şi în momentul acela, de după arbustul pe care-l vezi, era atunci un pom pe care l-am tăiat, a ieşit un al doilea. Şi au început să-mi dea în cap. Înainte de a leşina, am tras un ţipăt. Era prin preajmă un funcţionar de la poştă, nu poştaşul, ci un alt funcţionar, care, contrar bunelor obiceiuri

pariziene şi ale marilor oraşe, unde nimeni nu-ţi sare în ajutor, a venit repede să vadă ce se întâmpla, şi i-a pus pe fugă. Omul de la poştă s-a repezit după ei, dar evident că nu i-a mai prins, şi când s-a întors m-a găsit pe mine căzută pe jos şi plină de sânge. A chemat salvarea şi m-au dus la spital, apoi o vecină din faţă l-a aşteptat pe Virgil.

Avuseseră ordin să nu mă omoare. Altfel le-ar fi fost simplu şi le-ar fi luat mai puţin timp. Aveam capul umflat, osul de la nas rupt – acesta se reface uşor, ochiul tumefiat. Dar Pacepa le dăduse instrucţiunea să nu mă omoare, ci să mă paralizeze. Ceea ce, dacă ar fi avut mai mult timp, ar fi realizat, fără doar şi poate. Doctorii mi-au spus că loviturile erau date de profesionişti, pentru că ţinteau foarte aproape de centrii vitali, nervoşi. În mod normal, dacă ar mai fi avut la dispoziţie încă cinci minute mă puteau paraliza. Dacă eram în casă o făceau sigur. Fiindcă au lovit foarte tare: eram cu haina groasă, vestă îmblănită şi deci şi prin blană, şi prin haina matlasată braţul drept era complet zdrobit. Când am ajuns la spital

eram în comă. M-am trezit din comă în momentul în care eram radiografiată. A doua zi puteam vorbi.

M-am trezit angoasată: să nu cumva să rămân invalidă şi idioată. Peste 4 – 5 zile am ieşit din spital, contra avizului doctorilor (mai trebuia vreo săptămână înainte că riscul unei hemoragii cerebrale să fie înlăturat), pentru a participa la conferinţa de presă a lui Paul Goma. Voiam să se vadă pe faţa mea, cam violetă şi cu nasul puţin strâmb, că Goma are dreptate atunci când insistă asupra avertismentului dat lui în ajun de plecare de generalul Pleşiţă: „Cum vei ajunge la Paris ai să ai un semn că braţul revoluţiei e lung. Aşa că să fii cuminte, Paulică”. „Semnul” era atentatul împotriva mea, şi aşa l-a interpretat Paul Goma, aidoma a fost reluat de toate ziarele. Nu exista decât un singur mijloc de a te apăra de regimul de la Bucureşti: să faci cât mai mult scandal. Şi scandalul s-a produs.

Eu eram de atunci încolo la adăpost. Nu şi Virgil. În 1983 au trimis, de data asta cu misiunea

de a-l omorî pur şi simplu (se saturaseră de agresiuni ratate), un securist pe nume Bistran, care s-a predat însă în Germania americanilor. Bistran este fie o întreagă familie „securizată”, fie un pseudonim curent la aceeaşi sinistră instituţie. Bistran îl chema şi pe anchetatorul mamei. Prin Interpol, nemţii i-au avertizat pe francezi, care i-au cerut lui Virgil să stea în casă o săptămână-două, comuniştii având obiceiul să-şi dubleze agenţii în astfel de operaţii. Deci unul din cei doi era poate în libertate, gata să îndeplinească misiunea refuzată de transfug. Atunci mi-am dat seama cât de curajos e Virgil. Le-a răspuns: „Dacă e vorba să mă omoare tot vor reuşi s-o facă. Eu îmi continuu viaţa ca mai înainte”.

Asta e tot. Partea românească a episodului e clară: Pacepa s-a plimbat cu Ceauşescu pe aleea de trandafiri şi i-a spus ce vrea el. Şi Pacepa a executat. Prin Hassan, mâna dreaptă a lui Yasser Arafat în materie de terorism, care lucra şi pentru Securitatea din România.

… Pacepa a venit la Paris, pentru un proces

Pordea. A fost adus în mare secret, protejat, şi a dat un interviu în ceea ce mă priveşte unei gazetare de la Le Matin de Paris. A spus că mă admiră foarte mult şi ar vrea să mă vadă; eu n-am vrut să-l văd.

… Cum a fost? Lucrurile astea se petrec extraordinar de repede. Nici n-ai timp să-ţi fie frică. De două ori am fost în situaţia asta. Prima dată când am trecut frontiera clandestin în ’47. Dacă aş fi ştiut de la Bucureşti că plec astfel, n-aş fi plecat. Toate astea, ca să-ţi spun că nici de data asta, cu Pacepa, cu palestinienii lui, neimaginându-mi dinainte tot ce s-a întâmplat aici, nu mi-a fost frică. Iar după aia, nu mi-a mai fost frică nici măcar atât. Am devenit şi mai violentă după aceea. Aşa că au renunţat. Au văzut că nu merge. Au renunţat. Ceauşescu credea că ce se spunea la Europa Liberă este ştiut de tot Occidentul şi că moartea mea ar cutremura Franţa!

Până la sfârşit am fost mulţumită; şi lui Virgil i-a părut bine. I-au dispărut complexele.

— Că n-a făcut închisoare?

— Nu. Că eram în primele linii ale unei lupte pentru care riscăm mai puţin decât cei de-acolo. Noi nu ne-am îngăduit niciodată, niciunul, nici altul, să dăm lecţii de curaj. Deci nu ştiu dacă era chiar un complex, dar o mică senzaţie că celălalt risca, şi nu tu. În momentul când am riscat amândoi, mult mai mult decât o serie de colegi de-ai noştri, dintre scriitori vreau să zic, ne-am simţit mai bine. Dar, revenind la întrebare, totdeauna am avut impresia că nu era vocaţia mea să fac ce-am făcut.

— Ce altceva aţi fi făcut?

— Aveam alte proiecte: regie teatrală, şi aş fi scris romane, începusem să montez nişte piese de avangardă. Ultima mea „bucată” literară, ca să zic aşa, poate nu mai bine scrisă decât celelalte pe care le găsesc execrabile acuma, cea despre trecerea frontierei, spune un lucru pe care l-am resimţit destul de puternic: „Acum se moare”; are un sens foarte precis, că n-ai dreptul să pleci oricum, totul se plăteşte, rămâi solidar. Trebuie să

pleci cu anumite riscuri, trebuie să moară un anumit fel al tău de a fi, şi să se nască un altul, mai solidar cu ceilalţi. Nu eram apolitică nici înainte, dar nu asta era vocaţia mea. Pentru că între a nu fi apolitică şi a-ţi consacra toată existenţa unei cauze, unei lupte, e o prăpastie. Este un contratimp pe care nu-l regret.

Am făcut deci regie de teatru din ’48 până în ’52, am avut şi o agenţie literară, m-am plimbat cu literatură română, s-o plasez în dreapta şi-n stânga, fără să reuşesc, dar eram în lumea asta de editură, de teatru, de avangardă. Aş fi putut continua aşa.

— În înregistrările pe care le fac „ei” cu microfonul, din casă, fără ca ea să ştie, d-na Bălăcioiu îi spune unei prietene că l-aţi lansat pe Ionesco la Paris…

— Nu este adevărat că l-am lansat pe Ionesco la Paris. El se lansa oricum. Lucrăm pe atunci cu o tânără companie, Nicolas Bataille. Împreună cu el semnasem – mereu sub pseudonimul Monique Saint-Come cu care-l tradusesem şi pe Const.

Virgil Gheorghiu regia unui spectacol cu TUI Eulenspigel la Théâtre de Poche. Repet, ca s-o feresc pe mama de represaliile lor, trăiam sub semnul pseudonimului, Claude Pascal de pildă, pentru a traduce cartea Adrianei Georgescu La început era sfârşitul iar prin publicaţiile exilului, Ina Cristu şi Ioana Costin. Revenind la Cântăreaţa cheală, am jucat-o cu aceeaşi trupă. Dar cum n-avea decât un act, am refuzat să mi se treacă numele pe afiş, unde ca regizor nu a rămas decât Nicolas Bataille. Acesta din urmă, care şi-a clădit cariera ca „descoperitor al lui Eugène Ionesco”, a sfârşit prin a o lua în serios şi a-l convinge şi pe Eugène Ionesco că eu n-am făcut decât să-i duc piesa lui Bataille. Nu are importanţă, vocaţia mea politică s-a dovedit în orice caz mai puternică decât cea teatrală. Nu voi reveni decât sporadic spre teatru, în 1964, când voi monta două piese de café-théâtre, pentru a experimenta tehnica gros-planului, pe o scenă şi nu pe ecranul cinematografului. Teatrul mă obseda de pe vremea seminarului experimental a lui Cămil Petrescu.

— Cefei de om era Cămil Petrescu?

— Seminarul lui, la Bucureşti, era pasionant. Iar el era un personaj caraghios şi fascinant. Dar când mă gândesc ce iese din Cămil Petrescu în Jurnalul lui Sébastian, şi ce era el... Sébastian nu vede decât ce este ridicol în el, şi era foarte mult ridicol. Îşi depusese un manuscris la Vatican, pentru ca, în cazul că sare în aer toată Europa, manuscrisul lui să fie la adăpost. Se credea geniu complet, dădea sfaturi tactice italienilor în războiul din Abisinia, era insuportabil, aşa că până la urmă, ca să-i facă o farsă, prietenii i-au trimis o invitaţie de la Ambasada Italiei, pentru a primi un premiu. Şi el s-a dus. Era de o vanitate absolut bolnăvicioasă, iar Sébastian n-a văzut decât asta. Cu atât mai rău pentru el. Cămil Petrescu era un intelectual de o speţă rară în România.

— Nu este adevărat că Ecaterina Bălăcioiu este pe jumătate evreică?

— Nu este nici pe jumătate, nici pe sfert, nu e nicio filiaţie posibilă.

— Ce fel era totuşi literatura aceea

artificioasă şi sofisticată pe care aţi fi scris-o?

— O literatură intelectualistă, de răsfăţ modernist, un fel de Huxley balcanic. Nu resimt niciun regret pentru faptul de a nu mai fi scris. Dar niciodată nu mi-am spus: gata, nu mai scriu, sau nu mă mai ocup decât de asta, sau nu mai fac decât asta. La trecerea clandestină mi s-a părut că mi se face un semn, că devin responsabilă.

— Pentru că ştiaţi că lăsaţi acolo o nenorocire?

— Ştiam că las o nenorocire, dar ştiam că mă întorc. Eu n-am plecat cu ideea să rămân. Mi se părea exclus că regimul ăsta să se eternizeze. Pentru noi toţi de la Paris, minus Virgil, cu care nu eram căsătorită, îl cunoşteam din facultate, dar atât, era exclus că regimul să se eternizeze. Când ne întâlneam, ziceam: „La anu’, la Bucureşti!” M-am radicalizat, cum spui, când am înţeles că nu există „la anu’, la Bucureşti”, când n-am mai putut crede şi spune la întâlnirile noastre: „La anu’, la Bucureşti”.

— Pe care aţi spus-o până la revoluţia

maghiară…

— … După revoluţia maghiară, când s-a văzut că nici măcar O.N.U. n-a trimis un avion la Budapesta, n-au răspuns la apelul lui Nagy, am înţeles că s-a terminat şi terminat a fost. Nu mai credeam.

— Dar tocmai după aceea aţi început mai îndârjit, toţi… Ca şi cum aţi fi crezut…

— Ca şi cum… Dacă ce-am făcut noi a avut o oarecare semni-ficaţie, atunci asta era: „Împotriva oricărei speranţe”. Este titlul cărţii Nadejdei Mandelstam. Ştiam, bineînţeles, că într-o zi se va termina, dar nu credeam să mai prindem noi acest moment. Era. Evident că într-o zi se va termina, aşa cum se termină, cum cad întotdeauna imperiile, pentru că comunismul era o armă a imperiului rusesc, nu altceva. Dacă e un merit, sau un fel de notă mai specială în ceea ce am făcut amândoi – cu mai mari sacrificii la Virgil decât la mine, fiindcă vocaţia lui literară, eseistică, de poet şi de gânditor, este mai substanţială – e această impresie, până la un moment dat, a inutilităţii

efortului, vorbeam în pustiu cum îi plăcea lui Virgil să spună. Din ’68 – 69 încoace, începeau să fie înregistrate repercusiuni directe, adică puteam salva pe cineva, puteam apăra un scriitor, dar înainte nu se vedea niciun efect şi a continua în gol, fără speranţa unei izbânzi finale, n-a fost uşor. Simone Weil spunea că nu e niciun curaj în a lupta când ai speranţă. Singurul curaj e să lupţi fără.

— Dar, din ’80 începând, se vedea că se constituie şi în România o inteligenţia… Nici măcar asta nu se vedea?

— Nu, pentru că întârzia prea mult. În fapt, spectacolul intelec-tualităţii române, comparativ cu celelalte ţări supuse aceluiaşi regim, era lamentabil. De unde meritul lui Goma, care este imens.

— Se mai spune că în alte părţi intelectualii au avut o susţinere la vârf. Că la noi ar fi putut fi Miron Constantinescu, şi imediat ce l-au avut pe Gogu Rădulescu, pe care l-au frecventat toţi, Ana Blandiana, Buzura, s-a simţit o înviorare…

— Nu cred că aşa ceva e de luat în seamă.

„Originalitatea” noastră stă aiurea, noi n-am avut înainte de invazia Armatei Roşii un partid comunist, nicio stînga intelectuală de anvergură. Ne-am mândrit şi ne-am felicitat pentru asta. Prima noastră rezistenţă, şi nu numai cea din munţi, a fost, fără îndoială, fără egal în Răsăritul colonizat. În faza a doua însă, după raportul Hruşciov, intelectualii stalinişti recrutaţi de la stînga au o teribilă revelaţie: Stalin a fost un asasin şi nimic mai mult! La noi cine să se cutremure, când nu se crezuse în nimic, partidul fiind plin doar de oportunişti? „Puţini am fost, mulţi am rămas” spunea, într-o faimoasă butadă, Stephan Roii, despre ilegalişti. Cine să resimtă la noi cutremurul de conştiinţe din Polonia sau Ungaria, dând naştere unui nou stil de opoziţie: disidenţa? Intelectualii români au fost atunci absenţi de pe baricadele rezistenţei.

— Cum vă explicaţi? Trebuie să mergem la trăsături naţionale? (întrebare politicoasă, al cărei răspuns nu te mai interesează, fie şi de la ea, nici cât adevărul despre războiul troian, dar nu ştii

cum să ajungi la ce te interesează.)

— Nu ne putem lipsi de specificul naţional, cu condiţia să nu facem din el instrumentul principal al investigaţiei. Pentru că ceea ce s-a întâmplat de-a lungul a 50 de ani în România îşi are rădă-cinile în comunism şi nu în Meşterul Manole, nici în Moftul Român. Deosebite sunt doar reacţiile la o situaţie unică.

— Şi atunci, dacă deosebirile sunt la reacţii, nu înseamnă că acela care reacţionează este diferit? Nu înseamnă că noi, pe jumătate morţi, pe trei sferturi morţi, tot mai sperăm să învingem prin opere? Adoptând Ketmanul, cum spune Czeslav Milosz?

— Revin la teza lui Alain Besançon, pe care am tot repetat-o: comunismul s-a instalat pe o caricatură a tradiţiilor naţionale. Până la moartea lui Stalin, Kremlinul şi coloniile sale caricaturizează tradiţia rusească de la Ivan cel Groaznic la Potemkin. Apoi, când în colonii a început aşa-zisa liberalizare, s-au suprapus şi caricaturile tradiţiilor locale. Şi dacă acest cult

pentru operă, ca şi Ketmanul lui Milosz din La Pensee captive ar aparţine tot trunchiului comun?

Şi brusc, disperată că au trecut 5 ore, că ai obosit-o, că trebuie să pleci:

— Aurelia Ghenciulescu, care este acum profesoară la Politehnică, o persoană remarcabilă, îmi spune, imaginaţi-vă, că era mică de statură. Ea, Aurelia, având un metru şaizeci şi doi. În vreme ce Varvară Florea, o femeie înaltă, corpolentă, frumoasă, de peste un metru şaptezeci, o vede înaltă, mai înaltă ca ea. Cum era, deci? Cum arăta? Cum faci, cum poţi să faci să nu uiţi chipul cuiva pe care aştepţi 11 ani să-l revezi şi într-o zi afli că n-ai să-l mai revezi niciodată?

(Foşnetul tăcerii pe banda de magnetofon, expresia de pe chipul femeii acesteia puternice şi chinuite, în timpul tăcerii, de concentrare şi de solicitudine, pentru că vrea să-ţi răspundă, şi oroarea de propria ta meserie, pentru toate astea nu există cuvinte. Şi continui tot tu:)

De ce-mi spune fosta elevă asta, eu ştiu şi e interesant: copil de 12 ani pe atunci, Aurelia

Ghenciulescu simţea pentru profesoara ei o mare tandreţe, o mare nevoie de a o ocroti, o mare iubire. Îi ghicea suferinţa convertită de profesoară în metodă pedagogică, fiindcă, ştiţi, folosea drept suport pentru lecţii scrisorile dumneavoastră. În plus, Ecaterina Bălăcioiu stătea mereu aşezată la biroul ei, când o aştepta, iar fetiţa intră şi rămânea o vreme în picioare. În realitate, era cam de înălţimea Varvarei Florea. Vă mai amintiţi că o dată aţi înlocuit-o? Aurelia îşi aminteşte cum aţi venit încărcată de farfurii, cratiţi, linguri, ceşti, fiindcă tema lecţiei era „Dans la cuisine”…

— Scena cu bucătăria nu mi-o amintesc. Dar am înlocuit-o pe mama la Liceul „Regina Maria”, o lună-două, pe când eram studentă. Am avut-o elevă pe atunci pe Măriuca Vulcănescu, fetiţa cu ochii cei mai uimiţi din lume.

… înţeleg ce vrei să afli, dar întrebarea este grea. Eu am uitat culoarea ochilor tatălui meu. Am crezut mult timp că-i avea albaş-tri. El, cu părul lui alb foarte de tânăr. Că era un uriaş asta ştiu, îmi aminteam, dar ochii îi credeam albaştri. Până a

venit cineva care-l cunoscuse bine şi mi-a spus că erau căprui.

— Aţi visat-o vreodată?

— În noaptea de 22 spre 23 mai. Un vis, singurul premonitoriu: eram cu mama într-un oraş românesc (dar neidentificat) şi deodată m-am rătăcit de ea. Căutând-o cu din ce în ce mai mare anxietate, am dat, pe o masă de talcioc (nu ştiu cum mă strămutasem acolo), de hainele ei puse la mezat. Cum întrebam înnebunită, în dreapta şi-n stânga, cineva m-a luat deoparte şi mi-a şoptit că a plecat în munţi, la partizani. Cum în aceeaşi dimineaţă am primit o carte poştală de la ea, m-am liniştit: nu era primul meu coşmar neanunţând de fapt nimic.

După ce am reconstituit, de bine, de rău, ceea ce se întâmplase, mi-am dat seama că noaptea cu visul a fost aceea a arestării ei. Probabil că în sinea ei mă chemase în acea clipă în ajutor.

— Povestiţi-mi cum s-au petrecut lucrurile.

— … După o săptămână sau zece zile au venit

normal cărţile poştale. Şi după aceea s-a instalat tăcerea. Atunci am telefonat acasă, ceea ce nu îndrăzneam să fac prea des, spre a nu o pune în primejdie. Îmi auzea vocea la Radio Paris, cred că în parte de-asta m-am şi angajat acolo. Era un an înainte de căsătorie, sfârşitul lui 1951, începutul lui ’52, când am început să lucrez la Radio Paris.

La Radio Paris nu făceam decât spikaj, fără să-mi dau numele. Celelalte activităţi (de care Securitatea de altminteri n-a aflat nimic, de bine ce era organizată) le-am avut sub pseudonim. Deci nu credeam că atitudinea mea, până atunci excesiv de prudentă, ar putea s-o împiedice să vină în Franţa.

Îşi depusese cererea de paşaport după Conferinţa de la Geneva, într-un moment de relativă destindere. Viza ei la Ambasada Franţei era permanentă, trebuia doar să treacă la fiecare şase luni s-o confirme, ca să poată pleca imediat ce-ar fi primit paşaportul românesc.

Aflasem, tot prin limbajul nostru codat, de arestarea lui Caraion. Codul îl stabilisem mai

demult, în scrisorile prin curier diplomatic francez: Ly era ea, eu – Mică, Virgil – Vivian, Caraion – Ioana.

Să revenim la momentul arestării ei. Pe la 4 – 5 iunie am început să mă neliniştesc. I-am trimis în 9 iunie o telegramă. Fără răspuns. La 11 iunie telefonez. Suna în gol. Alarmată, mă agit. Fug din dreapta în stânga, de la intelectuali de vază, la oameni politici tot de vază. Doi ani nu mai fac decât asta, încerc s-o salvez.

Câteva date:

La 24 iunie mă întâlnesc cu Manes Sperber.

— Cine este Manes Sperber?

— De origine austriacă, stabilit în Franţa unde îi apăr romanele şi memoriile. Fost comunist, devenit apoi o referinţă în materie de anticomunism, ca şi Koestler, prietenul său. Director de colecţie la editura Calman Levy, scriind la revista Preuves, singura din Franţa unde aveai dreptul să-ţi dezvolţi tezele anticomuniste, alături de scriitori de stânga, fără să fii tratat drept fascist. Virgil deţinea rubrica consacrată

României. Eliade şi Cioran au colaborat la un număr centrat asupra României. Sperber mai era şi membru al Congresului pentru Libertatea Culturii, care se întrunea când la Paris, când la Viena – aici l-am văzut prima şi singura dată pe Faulkner. Aveam un motiv precis de a începe prin Manes Sperber: prietenia lui cu Malraux, devenit din comunizant ministru al lui De Gaulle. Sperber îl contactează imediat: Malraux promite un protest la nivel de guvern.

La 7 iulie Monique de la Bruchollerie face un demers pe lângă ambasadorul Franţei la Bucureşti.

La 18 iulie Philippe Souppault îi scrie şefului socialist Louis Joxe.

(Toate acestea mi le citeşte cu o voce rară, fără inflexiuni şi fără tremur, îţi este totuşi frică s-o mai întrerupi, cum ţi-ar fi să strigi pe cineva care merge pe sârmă.)

— Interveneaţi cum, cereaţi ce?

— Să mi se spună dacă a fost arestată şi să i se dea drumul.

O dau drept arestată, în cererile mele, pentru că, dacă i s-ar fi întâmplat ceva personal, dacă ar fi fost rănită, accidentată, aş fi primit imediat o telegramă de la vară-mea, Rodica.

… La 2 august, scrisoare din Germania despre arestarea mamei, n-am notat de la cine.

Toate aceste date ţi le-am scos din Jurnalul 1958 – 1960 al lui Virgil. Eu eram atunci cu totul incapabilă nu doar să ţin un jurnal, ci chiar să notez şi cel mai mic cuvânt. Un singur moment nu l-am regăsit în jurnalul lui. La câteva luni după arestare, poate prin septembrie, mi-a telefonat din partea lui Jebeleanu responsabilul cu Securitatea de la Uniunea Scriitorilor. Ne-am fixat întâlnirea într-o cafenea din Place d'Alma. În aceeaşi după-masă cineva îi cerea, prin telefon, lui Virgil, să-l vadă, cam la aceeaşi oră, în altă cafenea, din alt cartier. Securistul scriitorilor (cu numele, desigur, fals, de Ştirbu) mi-a îndrugat politicos un basm aberant: mama ar fi fost acuzată de complicitate într-o afacere Georgian – după numele unei doamne care, întoarsă dintr-o călătorie la fiică-sa,

la Paris, ar fi împărţit manifeste provenind de aici. I-am răspuns că nu cunosc pe nimeni din cei citaţi şi că n-aş fi fost eu nebună s-o pun în primejdie pe mama trimiţându-i manifeste. A avut aerai că mă crede, dând afirmativ din cap. Când m-am săturat de ficţiunile lor poliţiste de doi bani, i-am ameninţat. Dacă îi dau dramul mamei vor dispune de un ostatic care mă va ţine legată de mâini. Dar dacă i se întâmpla ceva, cad toate barajele şi de-abia atunci sunt liberă să mă dezlănţui împotriva lor. I-am cerut să le transmită. N-am cum să-mi dau seama dacă a făcut-o, dar presupun că, atunci când am început să am emisiuni cu numele meu la Europa Liberă, „spionul” de la Alma nu a putut să nu-şi aducă aminte.

Şi e curios că, în timp ce mamei îi cereau să-mi trimită un mesager ca să-mi propună târgul de a deveni agenta lor, acest personaj, din aceeaşi mesagerie, nu mi-a făcut nici umbra vreunei propuneri.

— … Dar de târgul ăsta aţi aflat mai târziu…

— Dar de târgul ăsta am aflat mai târziu. Mai

notez aici, din jurnalul lui Virgil, că, în acelaşi interval de timp, Yvonne Rossignon îl urmărea la Roma pe bunul ei coleg de tinereţe, Mihai Beniuc, cerându-i să intervină.

La 25 noiembrie, directoarea unei edituri scrie doamnei Coty, soţia preşedintelui Franţei, în acel moment.

Agenda din ’59 n-am regăsit-o. Dar am continuat toate intervenţiile.

La 7 ianuarie ’60 mă duc la Jean Laloy, secretar general al Departamentului Europei de Est în Ministerul de Externe francez, autorul între altele al unei lucrări de referinţă despre Yalta, arătând că, dacă deciziile luate acolo ar fi fost real aplicate de sovietici, Europa de răsărit ar fi fost liberă. Ca un specialist al Estului ce este, Jean Laloy înţelege imediat şi începe demersurile pe lângă ambasada românească din Paris. Ai văzut ce declară codeţinutele ei: că mama n-a fost torturată sau bătută şi că i se repeta mereu: „Ce crede faţa dumitale, că dacă ne pune în cap toţi miniştrii francezi, o să cedăm?” Măcar să fi slujit şi numai

la atât cei doi ani de intervenţii, să le fi fost teamă că totuşi vor fi obligaţi s-o elibereze, şi să evite a face din ea o martoră a procedeelor de tortură. Poate că din pricina asta n-au brutalizat-o. Dacă e adevărat că n-au făcut-o…

Cum ambasada română cerea o viză pentru un şofer al ei adus din România, cum Laloy ştia că cel mai mare grad într-o amba-sadă comunistă îl are, de fapt, şoferul, securist şef, a condiţionat acordarea acestei vize de sosirea imediat a mamei în Franţa. A fost, mi-a mărturisit-o, singurul şantaj la care s-a dedat în viaţa lui, din păcate, nereuşit.

La 8 ianuarie Jeanne Hersch mă pune în legătură cu Henri Fresney, care ia imediat contact cu Daniel Meyer (tot socialist de renume).

La 11 ianuarie îl întâlnesc la Camera Deputaţilor pe Maurice Schumann, creştin-democrat de frunte.

La 15 februarie Laloy crede că e pe calea cea bună.

La 28 februarie îmi spune că şantajul lui va ţine, fiindcă şoferul a cerut viza franceză.

La 8 martie Michel Dard, fostul asistent al lui Basil Munteanu la catedra de la Bucureşti, în Franţa înalt funcţionar U.N.E.S.C.O. (a scris apoi câteva romane despre care s-a vorbit destul de mult, a avut premiul „Femina”, o mică glorie de moment; poet şi ro-mancier), intervine pe lângă Mihai Ralea, care nu vrea să facă nimic.

La 10 martie acelaşi Mihai Ralea îi spune că va face totul. E drept că se aflase cu E. Lovinescu în relaţii mai curând proaste, deşi, totuşi, nu conflictuale.

La 16 martie, Liancourt, un diplomat de la Quai d’Orsay, îl presează pe Macovei: mi-aţi promis etc. Şi nu faceţi nimic.

Mari speranţe pe linia Joxe – Seydoux – Laloy, este notat tot în 16 martie.

La 25 martie îl întâlnesc pe Daniel Mayer împreună cu Aroneanu, şeful secţiei române la Radio Paris. Aproape toţi aceşti politicieni erau socialişti, evident că noi nu eram, dar în Franţa socialiştii erau cei mai influenţi.

La 31 martie, înmânată de André Philippe,

prietenul lui Jeanne Hersch, o scrisoare lui Joxe, pentru Hruşciov.

La 2 aprilie scrisoarea ajunge la Hruşciov. Deferre, prefectul Marsiliei timp de 30 de ani, una din marile personalităţi ale Partidului Socialist, i-a cerut insistent lui Hruşciov s-o elibereze şi s-o trimită pe mama în Franţa.

După fraze rituale cu neamestecul, Hruşciov a promis că într-o săptămână, două se rezolvă. În 11 iunie…

(Se întrerupe, ca să-mi mai toarne cafea. Îşi face de lucru la dulapul suspendat din bucătărie, prea înalt pentru ea. Dar ştiu: în 11 iunie agenda se întrerupe. Nu mai scrie nimic. Ea aflase deja. Iar Virgil Ierunca, aflat la Viena, de unde vine în mare grabă, nu are decât o notă în jurnalul lui „sfârşitul lumii, Monica”, din 24 iunie, care consemna moartea mamei. Se întoarce cu zahărul, se aşază pe fotoliu şi continuă):

… în ziua aceea, după atâta alergătură şi angoasă, eram pentru prima oară liniştită. Ajunsesem până sus de tot, la Hruşciov, care

promisese că rezolvă repede. Ştiam că mama nu va sosi imediat la mine. Trebuiau s-o hrănească, să-i dea îngrijirea medicală refuzată până atunci, s-o facă „prezentabilă”. Dar nu mă mai îndoiam că o voi revedea. De la un nivel înalt – Deferre, la un nivel suprem, Hruşciov – ce puteam visa mai mult? Era ora prânzului. Eram invitată la dejun. Înainte de a lua metroul am trecut pe la cutia poştală, să ridic scrisorile. Una, din ţară, îmi anunţa moartea mamei. Nu ştiu de unde am mai găsit puterea să telefonez prietenei la care urma să merg la masă, să nu mă mai aştepte. Mi-a spus: vino totuşi, am făcut nişte macaroane…

Peste câteva zile am plecat din Paris. Aş fi plecat din lume.

Vocea de pe reportofon, care-mi spune asta, este rară, clară, fără inflexiuni, fără emoţie. La fel femeia micuţă din fotoliul de lângă mine, care mă îndeamnă să-mi mai torn băutură, să mă aşez comod pe fotoliu, să fumez dacă vreau, deşi eu mă abţin cât pot: ea şi-a fixat cinci ţigări pe zi şi aş putea să-i îngreunez efortul.

Trei zile mai târziu, când i-am telefonat pentru nişte lămuriri suplimentare, mi-a trimis pagina din jurnal, completată a doua zi după plecarea mea, pagină în care îi scăpase „necenzurată” şi notaţia aceasta, care nu mi se adresa probabil:

Va trebui să-i povestesc Doinei Jela prin telefon astă-seară. Ieri erau prea multe de spus, discutat, amintit. Nu ne-au ajuns patru ore. La plecarea ei eram frântă. Retrăisem totul.

O asemenea reapariţie înaintea ochilor mei, a „statuii”, m-a umplut de ruşine. Nu observasem că retrăise totul. Şi doar fusesem atentă. Casetofonul mergea şi eu o urmăream ridicându-se doar din când în când şi chinuindu-şi statura măruntă să ajungă la dulapul suspendat, înalt, mult prea înalt pentru ea. I-am spus-o la următoarea întâlnire: „Ce vrei, sunt un om care mă domin”, mi-a răspuns.

Abia acum, când reascult, ca să confrunt textul transcris şi banda înregistrată, şi examinez resturile, inutilizabile, percep tremurul vocii care

se pierde, se scufundă, şi înţeleg că nu reportofonul este de vină, ci efortul acela de a se domina, care-i face vocea inaudibilă şi irecuperabile părţile acelea de dialog.

Le recuperez, de aceea, aşa cum sunt, cum aş recupera din flăcări documentele nefolositoare pentru anchetă, arse în curtea blocului din B-dul Elisabeta nr. 95 B:

… Prietena poetului de avangardă V.V. Martinescu, Mariana Simionescu, a făcut scandal că mama să fie readusă de la morgă, unde era în comă şi se trezise printre cadavre, urlând; a asistat la ultimele ei clipe şi a făcut o lumânare dintr-un chibrit. Am aflat-o în 1973, în Anglia.

— În România liberă, o doamnă Ivaşcu, spune că a fost singură cu ea în cameră în aceste ultime momente…

— … Cum a trecut atâta timp, se înşală asupra unor lucruri. Zice că eram la Europa Liberă, nu eram. Ea a proiectat reputaţia mea de după, peste ce a fost înainte. Deci s-ar putea şi aici să aibă o mică scăpare, şi mama să fi fost în

ultimele clipe cu altcineva. E un detaliu care nu se poate inventa, a face o lumânare dintr-un chibrit.

— E adevărat însă că se poate face o lumânare dintr-un chibrit pentru altcineva decât pentru ea şi poate ultimele clipe ale cuiva notoriu, toată lumea vrea să şi le adjudece…

Sunt unele mărturii din anii şaizeci, altele sunt după treizeci de ani. Memoria ne poate juca feste.

— Au ars şi jurnalul ei de adolescentă, odată cu hârtiile „nefo-lositoare pentru anchetă”. Tot ce nu era folositor pentru anchetă, în mentalitatea Securităţii, nu era folositor, pur şi simplu. În jurnalul acela era totuşi şi întâlnirea ei cu mentorul „Zburătorului”, şi atâtea lucruri de istorie literară…

— Cât aş dori să am acest jurnal, ilustrat de Pică Dona, sora Cellei Delavrancea, pictoriţă de un oarecare renume. A dispărut la fel tabloul, eu mică, pictată de Tonitza. Acela n-a fost ars, e la un muzeu de provincie, nu ştiu exact unde.

— Corespondenţa, de asemenea…

— … Trebuia să codifici numele proprii. Numai spunând despre cineva că are… guturai, şi-l puneai în pericol dacă era pe numele adevărat. Nimic în această corespondenţă nu era un secret de stat. Această codificare pentru fleacuri e un semn al absurdităţii sistemului, unul în plus.

— Varvară Florea spune că în ziua arestării Ecaterina Bălăcioiu avea viza şi trebuia să plece în 24 de ore.

— Este exclus, fiindcă nu primise paşaportul. Probabil că Varvară, unul din oamenii cei mai extraordinari din câţi mi-a fost dat să cunosc, va fi înţeles greşit.

— Restul familiei?

— … Vărul meu, Dan Mihail, căzut prizonier la ruşi, a refuzat să se întoarcă cu Divizia Tudor Vladimirescu şi când a sosit din lagărul sovietic de prizonieri orbise. Vederea i-a revenit, dar a rămas fără tub digestiv. Aşa l-am revăzut şi când am fost la Bucureşti, după ’89. Fratele mamei mai mic, Octav, pilotul, care zicea că vânează lei în Abisinia, a fost şi el închis. Muma a murit la puţin

timp după ce au târât-o, legată cu lanţuri, pe ger şi pe jos, de la Cruşeţ la Craiova.

Ce a mai rămas din familia Bălăcioiu? Soţia lui Dan, Veroni-ca, şi fiica ei, Monica, vară-mea Rodica Mureşan, bolnavă, cu un fiu la Cluj, altul în Statele Unite. Puţini şi răspândiţi. Cruşeţul nici nu-l găseşti pe hartă. E un sat mic, dintr-o mică comună, Mierea Birnicii (pe vremuri se plătiseră biruri cu miere). E la mijloc de drum între Hurezani, unde se află biserica ridicată de tânărul boier răpit de turci, cu fresca familiei, şi Craiova. N-am încercat să merg acolo după ’89. Prea îmi stăruie în ochi imaginea, nevăzută dar cu atât mai cumplit închipuită, a bunicii mele, legată de carul cu boi şi pedepsită la expropriere. Din acea noapte parcursă pe jos şi prin zăpadă îngheţată, i s-a tras şi moartea.

… înainte de darea în folosinţă a blocului din Elisabeta, unde placa memorială ne informează că Lovinescu a trăit şi a ţinut şedinţele cenaclului până în ’43, anul morţii, fund vecin cu Liviu Rebreanu, tata a locuit în Strada Câmpineanu, 40

şi apoi, după divorţ, la nr. 31 de pe această stradă, adresă care astăzi nu mai există, iar mama şi cu mine ne-am mutat în Strada Wilson, care leagă Bulevardul Brătianu de Piaţa Palatului. În 1943, după moartea tatii, ne-am instalat în casa din B-dul Elisabeta…

— În ce cameră locuia Lila şi în ce cameră ea?

— … Apartamentul era compus din birou şi o cameră care era a mea, comunicând printr-o boltă, de o parte; baia, o cameră şi sufrageria, în partea cealaltă. Mama stătea în camera din fund şi dormitor iar Lila în sufragerie. Lila era un fel de sublocatară a ei.

… În 1972 a sosit la Paris un tânăr cu o aparenţă cristică. Mi-a adus o scrisoare a mamei sale, decedată nu demult, Monica Sevianu. Ea îmi mărturisea că trecuse prin Paris, dar nu îndrăznise să mă vadă, fiindcă aş fi luat-o drept spioană. Despre lotul ei faimos, de tineri comunişti, spărgătorii de bancă, s-au zis multe. Textul ei despre mama, cu care se aflase în

închisoare, a fost pentru mine extraordinar. A fost reprodus şi în revista Memoria.

… Atunci am aflat rolul jucat de Butyka şi târgul pe care i l-a propus: îngrijire medicală şi libertate, contra unei scrisori îndemnându-mă să le devin agentă. După refuzul ei indignat şi dârz, a fost trimisă din spitalul închisorii în celulă, cu interdicţia de a i se da medicamente. A fost deci pur şi simplu asasinată.

Când au venit s-o aresteze, au fost de un cinism fantastic. „Ţi-ai văzut visul cu ochii, i-au spus: Pleci acuma să-ţi vezi faţa”.

— Lui Noica i-au spus: „N-ai nevoie să-ţi iei hainele. Acolo o să-ţi fie cald. Aţi spus în „Repere” că s-a lăsat ucisă pentru a vă naşte a doua oară, „spre libertatea de a fi eu însămi”. Dar nu aţi devenit liberă. Ci obligată…

— Evident că n-am rămas mereu în starea de prostraţie în care m-a adus vestea morţii ei. Dar n-am avut niciun sentiment de eliberare. Prima mea reacţie a fost să iau un revolver şi să mă duc să-i ucid. Ceea ce era o absurditate. Dar în starea mea

de atunci aproape credeam. Nu este adevărat ce s-a spus în dosarele de la Securitate, că pentru a o răzbuna pe ea am făcut ce-am făcut. Dar evident că, nemaiavând-o pe ea ostatic, am putut să merg până la capăt.

— Cum spune Soljeniţîn: trebuie să-ţi intre-n cap că eşti un om mort. Nu-ţi mai e frică, atunci. Nu mai ai ce pierde.

— Eliberarea am simţit-o după ’77. Când am ieşit eu din comă. Am spus: ei, acuma am plătit. Puţin, dar am plătit şi eu.

Dar povestea cu răzbunarea. Când s-a dus Noica la viceministrul de Interne revenind de la Paris, ăla i-a spus: Domnule, Monica Lovinescu înţelegem că-şi răzbună mama, dar ce are Virgil Ierunca cu noi? Versiunea asta a circulat intens la ei. N-am răzbunat-o pe ea, sau, dacă am răzbunat-o, e în măsura în care era un simbol. Dacă într-o ţară normală s-ar fi petrecut o anormalitate cu mama, probabil că nu mi-aş fi dedicat viaţa denunţând această ţară în totalitatea ei.

— V-aţi simţit vreodată vinovată?

— Raţional, niciodată. Prima mea reacţie, când mi-am dat seama de arestare, a fost: mă duc şi mă predau lor. Dar, dacă mă predam eu, nu-i dădeau drumul ei. Aici puteam să fac ceva, tot timpul, până în ultima clipă am crezut că pot s-o salvez. Culpabilitate, nu, fiindcă ştiam cine e culpabil şi nu puteam răscumpăra. Dacă ar fi fost să-mi găsesc o culpabilitate, era că am plecat în 1947. Nu ştiam însă că nu mă mai întorc, altfel n-aş fi plecat.

— În închisoare, codeţinutele ei îşi amintesc că era bine îmbrăcată, îngrijit, sau gros?

— Poate ce voiau să spună era ca să mă liniştească pe mine, dar i-am recunoscut din descrieri hainele, îi lăsaseră hainele, ceea ce a fost foarte important. Eu îi trimisesem haine ca pentru iernile bucureştene. Cum am ajuns, am început să-i trimit pachete. Îi trimisesem un capot, pe care l-a avut şi în închisoare, din laine des Pyrenees. Un capot, şi mai multe haine groase, şi nişte pantofi din crep, cât mai calzi. Hainele mi le-au descris în 1962, când m-am întâlnit în Israel cu ele,

codeţinutele ei.

… Monique la Bruchollerie era o pianistă cunoscută. După război ea şi cu Iehudi Menuhin au fost primii soli ai artei occidentale la noi, primiţi ca atare. S-a bucurat de un succes nemaipomenit. Atunci ne-am împrietenit. Ne-am văzut deseori în Franţa, iar când s-a întors mai târziu la Bucureşti, a fost s-o viziteze pe mama. Atât.

— Mi-aţi spus că era o fire veselă, dar nu se vede…

— Nu ştiu dacă mama era veselă. Dar cu ea viaţa lua o altă culoare, devenea o aventură mereu reînnoită. Cele mai mici detalii povestite de ea se transformau în evenimente. Totul luă proporţii extraordinare. O plimbare, o simplă întâlnire cu cineva devenea capitol de roman. Prin ea mereu mi se întâmpla ceva: m-a învăţat să nu ştiu ce e aia plictiseala. M-a crescut în acelaşi timp cu multă rigoare. Avea o armă decisivă: încrederea în mine. Trebuia, pentru a o merita, să răspund la un cod al onoarei destul de sever, dar care completa

tabloul: viaţa alături de ea era o sărbătoare.

… Apoi am făcut parastasele, pe toate. Ea era credincioasă…

… La 17 noiembrie, prima scrisoare de la Dora Litani, de care ţi-am vorbit, din Israel, despre mama şi am notat în jurnal: „scrisoare zguduitoare”.

Am stat în Israel două săptămâni.

Maria Botta era una din actriţele pe care le descoperise Cămil Petrescu… Văzuse în ea o mare actriţă. Juca la vremea aceea nişte roluri de ingenuă. El i-a schimbat coafură, stilul, modul de viaţă. Şi a devenit, din cât teatru am văzut eu în viaţă, una dintre cele mai mari actriţe. Era una din puţinele actriţe care au ştiut să recite versuri. În general, există parcă un antagonism între actori şi poezie. La Paris i-am organizat un recital. Şi-mi aduc aminte că am repetat cu ea vreme îndelungată, pentru că nu pricepea deloc un vers al lui Barbu: Să nu prelingă să nu pice I Viu spiritul primit în ea, I La azimi albe să-l ridice.

Voia să spună „vin”, nu „viu”, ca la cuminecătură. Apoi l-a recitat perfect. Am cunoscut-o la repetiţiile lui Cămil Petrescu şi ne-am împrietenit. Era o femeie de o mare puritate şi fără nicio vulgaritate, dar cu mentalitatea rămasă la vreo 14 ani. Având acces prin intuiţie scenică la toate marile texte. Extraordinară că actriţă, dar este foarte important de ştiut calitatea ei umană, pentru că din convorbirea cu mama, înregistrată, rezultă că ar fi o ţaţă. Or, ea era orice în afară de ţaţă. Un copil pus în ipostaza de femeie căsătorită. Îmi amintesc că jucase într-o piesă rolul unei femei care primeşte scrisori şi caută în toţi bărbaţii pe cel care i le scria. Află până la urmă, moartea este cea care i-a scris acele scrisori, şi se sinucide. Or, Maria Botta nu avea capacitatea de a se despărţi de rol. Printre nenumăraţii spectatori îndrăgostiţi de ea, s-a găsit unul destul de deştept pentru a şti ce să facă. I-a scris scrisori aidoma cu cele din piesă. Şi pe urmă a aşteptat-o la intrarea artiştilor cu un buchet de flori. A dispărut Maria Botta două săptămâni. Unde-i Maria Botta? S-a

făcut relaş la spectacol. Peste o vreme, un telefon. Ce-i cu tine? Nu ştiu, este unul aici şi zice că ne-am căsătorit. Zice că e din piesă. Nu era din piesă? Am fost la primărie. Era unul dintre cei mai mari dentişti ai Bucureştiului. A venit la Paris într-un scurt şi catastrofal exil, prima oară după arestarea mamei, în Elveţia, voiajul proiectat, care i-a fost refuzat din pricina convorbirii înregistrate, i-au dat viza peste două luni. Mi-a scris, sau mi-a telefonat. Avea un cancer. Voia: apartament la Paris în centru, alb, ca al ei din Bucureşti. Numai un rol, maximum două, pe an, la „Comedia franceză”, ea, neştiind bine franţuzeşte, învăţa limba, dar se oprea la verbele neregulate, pe care le înjura de mamă. I-am găsit o bursă, i-am făcut un recital, unde a fost sublimă, dar nu apartament, nici rol la „Comedia franceză”. A ajuns până la Barrault, care a plăcut-o mult, nu avea însă niciun rol pentru ea. S-a întors în România. Avea în ea o fineţe care înlătura orice idee de ţăţenie.

… Mama fuma două ţigări pe zi, la cafea.

Avea un ţigaret pe care-l tot spăla în alcool, un întreg ritual.

— Monica Sevianu a avut cruzimea să se apropie de ea, în ceasurile agoniei, şi s-o întrebe: „Ce crezi că ar zice Monica dacă ar şti?” Şi ea i-a spus: „Nu ştiu, nu vreau să mă gândesc, ar fi groaznic”. Aţi aflat de şantajul ăsta în 1973. Ce-aţi fi făcut dacă vă scria acea scrisoare? Nu v-a fost niciodată teamă că, pentru a o salva, trebuie să mergeţi acolo şi să vă faceţi spioana lor?

— Mama făcea parte dintre cei care pot spune nu cu orice preţ. Despre scrisoarea aceea pe care i-o cereau ei n-a vrut nici măcar să ştiu. Nici nu-mi închipui în ce situaţie aş fi fost adusă dacă aflăm. Nu ştiu ce făceam... Nu. Mergeam acolo să mă predau, sau să-i omor. Dar să mă fac spioana lor, nu. O cunoşteam destul pe mama, ca să ştiu că asta pentru ea era o idee absolut incredibilă. Şi nici nu mi-am închipuit că aş fi capabilă de aşa ceva. Nicio clipă. Atunci când au arestat-o m-am gândit să mă duc să mă predau. Şi mi-am zis: mă predau, şi pe ea n-o eliberează. Al

doilea, ea înnebuneşte, pentru că singura ei bucurie pe care mi-o transmitea din închisoare era că mă ştie la adăpost. Dacă mi s-ar fi pus problema, nu, nu ştiu. Cred că m-aş fi sinucis.

I s-a reproşat că eu eram spikeră la Radio Paris. Deşi Radio Paris, care n-avea nimic de-a face cu Europa Liberă, era un post de radio mult mai liniştit. La început, 50 – ’53, fusese mai anticomunist, dar eu nu eram acolo. A fi la Radio Paris numai în capul unor securişti putea să pară… primejdios.

Într-o scrisoare vă spune că se simte foarte „vaseuse” şi „aplatie” şi dezamăgită că a eşuat în toate proiectele ei.

Nu era vorba de nelinişti existenţiale, evident, ci despre cererea de paşaport, depusă într-un moment de iluzie, imediat după Conferinţa de la Geneva. Un moment pe care, într-un fel sau altul, l-a resimţit toată lumea că o promisiune de liberalizare.

Când Constantin Noica, deşi în domiciliu obligatoriu la Câmpulung, şi-a putut depune un

manuscris la E.S.P.L.A., a încercat chiar să-l propună străinătăţii, când Al. Paleologu, care trăia ascuns sub numele de împrumut, s-a predat, fiindcă i se amnistiase pedeapsa…

Când în ţările vecine a început o adevărată fierbere printre intelectuali, culminând cu mişcările din Polonia şi revoluţia din Ungaria. Dar în ce o priveşte, era vorba doar de venirea la mine. Deci, de paşaport.

În 1956, vă întreba într-o scrisoare ce lucraţi. Nu ştiaţi, în ciuda scrisorilor pe care vi le scriaţi, nimic una despre alta?

Oh, ba da. Probabil voia să întrebe în felul ăsta ce demersuri am făcut. Era foarte încântată că făcusem două filme, şi ele sub pseudonim. Cel cu pictura schizofrenilor şi cel cu medicamentele neuroleptice. Au avut nişte premii, Premiul de artă la San Francisco şi Premiul ştiinţific la Moscova, la festivalul internaţional. Ştia, făceau planuri, de pildă, ea şi Maria Tănase, că o dată venită Maria în Franţa să fac unfilm cu ea, s-o „lansez”. Îşi făcea iluzii.

Cum a aflat numele adevărat al soţului?

… Am corespondat până la un moment dat şi prin Legaţia Franţei. Vivian şi altele erau fixate în cod prin scrisorile de la ambasadă. I-am scris o dată, într-o scrisoare, şi ştia că reportajul de la moartea tatii îl făcuse el. Virgil era un nume înainte de a pleca din ţară, îl cunoştea după reputaţie.

Despre Caraion…

Cu Caraion nu ne explicăm nimic, nici eu, nici Virgil. Decât că atunci când a venit încoace, după ieşirea din închisoare, l-am găzduit la noi, n-a vrut să stea mai comod la hotel, ci la noi, iar când a ajuns în ţară s-a plâns că l-am dus la restaurant şi nici nu plăteam decât cu cecul. Ceea ce a scris apoi despre mama şi despre noi nu mai merită comentariu. Eu aşa cred.

Şi iată şi pagina din jurnal, expediată trei zile mai târziu, cu răspunsul la prima întrebare, la care nu-mi putuse răspunde pe loc:

MONICA LOVINESCU pentru DOINA JELA (fax 6 noiembrie 1997 la Reans)

Ce-mi rămâne din mamă fără suportul fotografiei? O prezenţă continuă, difuză.

Fotografia este în acelaşi timp ajutor şi piedică. Nu doar prin faptul că mama nu era fotogenică, mobilitatea continuă a trăsăturilor sale, intensitatea privirii, surâsul, şi el capricios, venind, plecând, stăruind sau dispărând, îi scăldau faţa şi o făceau parcă nereproductibilă. O mai trăda, pe ea ca pe oricare dintre noi, şi fixitatea obiectivului căruia n-ai cum să-i răspunzi altfel decât printr-o imagine aproape virtuală, din pricina imobilităţii ei, sfidătoare sau cernită.

Dar nu am dreptul să calomniez fotografia. Ajutorul ei îmi este constant, chiar atunci când o privesc doar în treacăt.

Uitarea s-a cuibărit în voce. Au trecut patruzeci de ani de când au arestat-o, şi încă mai mulţi de când vorbisem ultima oară la telefon (îi telefonam rar, ca să nu-i fac rău prin prea intense „legături cu stră-inătatea”). Vocea ei a dispărut din urechile mele. Sufăr de tăcerile ei.

Câteva gesturi cred că i le-am preluat. Una

din rarele înseninări de care m-am bucurat a survenit atunci când o vară a mea, care mă văzuse la televizor (după ’89, fireşte) îmi spusese: „ai mâinile ei, parcă i-am revăzut gesturile familiare”. Ar însemna că această lungă coabitare cu prezenţa ei absentă m-a dus spre un mimetism inconştient.

Înseninarea nu poate fi însă decât de o clipă. Nu uităm nimic, dar nu mai simţim totul. Un vers al lui Valéry mă obsedează cu trăinicie: Ou şont des morts les phrases familières? Uitarea privilegiază detaliile, care dispar cele dintâi. Le don de vivre est passé dans les fleurs, mai scria Valéry în acelaşi poem.

Aşa se întâmplă pentru cei care au avut drept la mormânt. Ea, doar groapă comună şi anonimă, deasupra căreia nimeni nu poate planta flori, deoarece n-are cum s-o identifice. Am spus că prezenţa ei difuză a fost continuă şi nu a scăzut timp de decenii. Nu e o figură de stil. Şi nu literaturizez. Nu am luat nicio hotărâre fără să mă sfătuiesc cu ea, n-am avut vreo activitate sau n-am

scris o pagină cu care ştiam că n-ar fi fost de acord. Am vrut să nu-i poată fi niciodată ruşine de mine.

Dialogul acesta mereu reînnoit nu este făcut din cuvinte, ci din tăceri, nu din bucurii, ci din angoasa provocată de felul cum a trăit în ultimii ei ani de viaţă, singură, departe de copilul ei, apoi închisă, apoi bolnavă, fără dreptul de îngrijire medicală, apoi trezindu-se din comă la morgă, urlând printre cadavre şi stingându-se finalmente pe un pat de spital, fără un singur medicament. Aceste imagini se interpun între mine şi amintirea voioşiei ei (avea cu adevărat „le don de vivre”, din orice făcea o sărbătoare), îmi îngheaţă râsul şi-mi împietresc privirea. Asta e: nu mai pot să-mi amintesc cum râdeam împreună.

O altfel de placă memorială

Acest ultim capitol ar trebui să înceapă aşa:

Printre hârtiile oficiale, pline de ştampile, numere de înregistrare, fişe tip, semnături bune să-l zăpăcească pe omul de rând şi să-i ţină bine prezentă în minte legea conform căreia el nu e

decât un biet om sub vremi, hârtii pe care scrie, tot în acest scop:

DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT, DECEDAT.

De cinci ori, în clipa când această lungă investigaţie era terminată, dintre hârtii deci, răsare o scrisoare din care se aude o voce spunând: Domnilor, eu nu sunt decedat, dar n-am nevoie de reabilitarea voastră, de recompensă voastră, de decoraţiile voastre, aşa că nu vin la tribunal. Semnată: ADRIAN HAMZEA.

Este ultimul supravieţuitor al grupului în care a fost condamnată Ecaterina Bălăcioiu. Tribunalul, crezându-i morţi pe toţi componenţii lui, vrea să-i reabiliteze, să lase şi dosarul acesta să-şi doarmă somnul de veci într-o groapă comună sau să fie ars ca nefolositor, de-acum, pentru nimeni şi nimic. Într-un fel, nici n-ar fi o minciună.

Decât că, în ziua când mă întorceam de la Ministerul Justiţiei, unde cerusem să văd, cu orice chip dosarul acesta, fie şi eludând legea – că doar de-aia ceri o audienţă la ministru, ca să obţii ceea

ce simplii funcţionari nu pot face pentru tine –, găsesc în cutia poştală o revistă Vatră şi acolo un articol semnat ADRIAN HAMZEA.

Şi atunci trebuie să încep altfel:

În iunie 1997, când Curtea Supremă de Justiţie l-a rejudecat cu discreţie, din lotul Bănu Dumitru-stelian Diaconescu – în care Ecaterina Bălăcioiu fusese inclusă numai pentru că trebuia să sejustifice cumva arestarea ei – nu mai existau decât doi supravie-ţuitori: Valentina Sestopali, prietena lui Stelian Diaconescu (Ion Caraion), cu care la ieşirea din închisoare acesta s-a căsătorit, iar la plecarea din ţară a luat-o cu el în Elveţia, şi Adrian Hamzea, complicele lui Ion Caraion.

Valentina Sestopali n-a fost convocată, tocmai din Elveţia, şi de altfel nici n-a fost reabilitată, iar Adrian Hamzea nu se poate nici el deplasa de la Braşov la Bucureşti. Trimite, în schimb, aproape un dosar în toată regulă, cu filme, fişe medicale, scheme, certificate, din care se vede că are un picior amputat, „ca urmare a silniciilor la care a fost supus în anii de

subexistenţă în universul concentraţionar”. Şi delegă un fost camarad de închisoare, să-l reprezinte, „la curent cu toate datele ce pot interesa Curtea precum şi cu faptul că respinge ideea oricărei reabilitări”. „În cazul în care, eventual, audierea mea ar fi necesară, vă rog, domnule preşedinte, să dispuneţi deplasarea unei comisii rogatorii la Braşov, pentru a putea depune personal în faţa acesteia”. „Dacă mai este ceva de adăugat la cele arhicunoscute”, completează el, sarcastic, menţionând apoi actele: legitimaţia de membru al Asociaţiei foştilor deţinuţi, o legitimaţie de handicapat fizic, una de membru al Uniunii Scriitorilor, certificatul medical prin care se dovedeşte că i s-a amputat piciorul.

Iată povestea lui, aşa cum mi-a relatat-o la el acasă, la Braşov, în apartamentul din Str. Tâmpei unde, graţie redacţiei Vatră, am aflat că locuieşte.

În 1951 avea 23 de ani şi îşi făcea armata în Marina Militară din Constanţa. Avea gradul de sublocotenent şi era deja student la Litere şi Drept, la Cluj. Deşi, spune, începând deja din

1948, să fii student nu mai era o bună carte de vizită. Erai, mai degrabă suspect ca student, aşa cum erai, să zicem, dacă purtai ochelari, sau pălărie, sau cravată. Urmaşe şcoala de marină (rezervişti) stimulat şi de faptul că dăduse peste un comandant deosebit, Tănase Mărgelatu, care fusese coleg de clasă cu Regele Mihai. Făcea cu soldaţii lui exerciţii de tragere la ţintă şi, după o vreme, observându-i destul, cunoscându-le gândurile şi atitudinile, a alcătuit din ei un comando în vederea iminentului război împotriva ocupantului. Primul lucru pe care-l aveau de făcut ei o dată sosit mult aşteptatul moment, era să îndrepte tunurile acelea montate pe navă către comandamentul marinei, cu staţia radar, radiolocaţie, birouri. La Sulina, unde a fost detaşat în continuare, a mai recrutat vreo patru asemenea adversari neîmpăcaţi ai ruşilor. Printre ei, un locotenent-major, cel mai deştept şi cultivat din garnizoană, un bărbat încântător. Acesta s-a dovedit însă a fi omul Securităţii, astfel încât Adrian Hamzea a fost arestat, anchetat, dovedit

vinovat de crimă de uneltire şi ameninţare a păcii popoarelor, şi condamnat în bază mai multor articole la 10,7 şi 3 ani. În felul acesta l-a cunoscut, în anul 1952, la închisoarea de tranzit de la Jilava, pe Stelian Diaconescu, adică Ion Caraion, unul dintre cei mai importanţi poeţi români. De fapt, acolo, în celula mare de la Jilava, unde erau 126 de oameni, şi au stat câteva luni, doar s-au văzut, fără să se apropie unul de altul, apoi s-au revăzut, în 1954, în lagărul de la Poarta Albă, unde rezerva iniţială a dispărut, s-au apropiat, acesta i-a zis într-o zi: „domnule, d-ta eşti un observator nemaipomenit”, iar el, la rându-i, i-a înţeles şi i-a apreciat talentul, pe care-l considera uriaş, îl mai consideră şi astăzi, deşi într-o bună zi s-au despărţit definitiv, aşa cum rezultă din scrisoarea pe care-am reprodus-o fragmentar într-una din notele la capitolul Stelian Diaconescu (Ion Caraion).

După Jilava a fost Peninsula, Poarta Albă, Constanţa, nu le-ar putea descrie în întregime, pe niciuna din aceste închisori, nici situarea; din

auzite ştia că cea din Constanţa era pe lângă Tataia, dar cum toate aceste deambulări se petreceau cu ochelarii negri pe ochi, nu numai pe oameni nu i-ar putea descrie, dar nici locurile. Pe urmă a fost Aiud. Pe urmă „surâsul Genevei”, de care tatăl lui, avocat şi fost senator, până în 1938, a profitat, ca să ceară, ca mulţi alţii, revizuirea procesului. Ca în multe alte cazuri, revizuirea asta s-a aprobat.

Şi cam asta este tot.

Sau, mă rog, nu chiar tot, dar despre lucrurile astea nici el nu vrea să vorbească, a vorbit în Memorialul durerii, aici în casă, mai bine de patruzeci de minute, şi a ajuns la concluzia că toate acestea nu au nicio importanţă pentru nimeni. Nicio importanţă pentru nimeni din cei pe care el nu-i mai cunoaşte azi: cu un picior retezat din şold, stă de şapte ani mai mult în casă, unde vin din când în când să-l vadă prieteni. Şi nicio importanţă nu are nici pentru unii din aceşti prieteni. Iar pentru alţii e chiar iritant. Unul i-a spus-o recent: „JSfu cumva îţi închipui că numai

tu, numai voi aţi suferit? Şi pe mine m-au dat afară de la cantină, din cauză că taică-meu avusese avere”. Ceea ce fusese o problemă, comentează el ironic, colegul acesta suferind dintotdeauna de bulimie.

… Da, este adevărat. Dacă a rezistat în închisoare 11 ani, un rol important l-a jucat orgoliul, şi nu încrederea în vreo victorie, înţelesese de la bun început, în tot cazul foarte curând, că nu va mai fi nicio victorie, nu există nicio scăpare, că regimul şi ocupaţia rusească vor dura 200 de ani, ştia că va fi învins, dar a vrut să cadă aşa cum vrea el, nu cum voiau ei.

… Pe celălalt picior, rămas întreg, are nişte oribile semne, gropi vinete, ca nişte muşcături, urme de lovituri de cizme, de cuie, de obiecte foarte dure, pesemne cu care a fost lovit, dovezi că „asta n-a fost tot”, şi te năpădeşte gândul lugubru că, ameninţat şi piciorul acesta cu arterita, într-o bună zi o să i-l taie doctorul ortoped şi pe el, şi chiar că „asta o să fie tot”.

Dacă pe placa memorială din cimitirul

Montmartre există măcar nişte nume, piciorul ăsta, ca o placă memorială, poartă şi el nişte asemenea nume, dacă şi-ar mai aminti cine i le-a făcut. În ciuda ochilor acoperiţi cu table negre, fireşte că îşi aminteşte.

Sunt mai ales urme dobândite în timpul anchetei. Care decurgea astfel:

Dimineaţa, la ora 9, după „program” deci, se deschidea uşa, ţi se spunea să întorci capul, iar cel pe care nu aveai voie să-l vezi, un gardian, îţi întindea ochelarii negri: „Puneţi-i!” La intrarea în birou, când scoteai ochelarii, vedeai o masă la care se afla aşezat anchetatorul şi, în faţa lui, altă masă, cu un scaun pe care te aşezai tu. Da, era de cele mai multe ori unul singur. Nu, de fapt erau doi. Rolul unuia dintre ei era să se poarte bine. Îl chema, să zicem, Nicolae Vasile. Acesta, pe care chiar aşa îl chema, era înalt, un metru optzeci, tânăr, frumos şi foarte, foarte calm. Începea aşa: „Avem dovezi că dumneavoastră, sau dumneata, domnule X, ai făcut cutare lucru”. Şi te servea cu ţigări, cu biscuiţi. Discutai, spuneai, revenea cu

întrebări, cerea nume, fapte, iar dacă negai, nu se enerva. Spunea, la capătul câtorva ore: „Poate te mai gândeşti, du-l pe domnul în celulă, mai gândiţi-vă, este mai bine aşa, altfel, s-ar putea să fie mai rău”.

A doua zi, la ora 9, erai convocat din nou, de acelaşi Nicolae Vasile: biscuiţi, ţigări: „Ei, domnule X, v-aţi mai gândit?” Din nou discuţie, din nou „nu-i nimic, te mai gândeşti dumneata”, şi înapoi în celulă. Treaba asta putea dura o săptămână: trei, patru, cinci asemenea întâlniri cu „anchetatorul bun”. După care, veneau noaptea, la o jumătate de oră după ce adormiseşi. Acelaşi ordin, „întoarce capul, pune-ţi ochelarii”, în acelaşi birou, dar de data asta la masa din faţa ta era un altul, nu Nicolae Vasile, ci Puşcociu. În momentul în care se deschidea uşa, acesta te aştepta cu: „Ce, bă, spui că n-ai făcut nimic?” şi o înjurătură care nu poate fi repetată: „Ai să spui tu acum şi ce-ai văzut când ai fost în p. mă-tii de recidivist înrăit”, după care te bătea, cu pumnii, palmele, picioarele, marginile cizmei, cu care îţi

scotea câte patru dinţi o dată, timp de trei patru ore, până când obosea. A doua zi, la ora 9, îl întâlneai din nou pe Nicolae Vasile – biscuiţi, ţigări – care te întreba: „Ce s-a întâmplat, domnule X, n-ai dormit bine?” Şi urmau două-trei zile cu Nicolae Vasile, apoi două-trei zile cu Puşcociu. Care, după câteva ore, chemă câţiva gardieni, aceştia aduceau o a doua masă, solidă, şi urma cunoscută tortură cu rangă, descrisă de Ioanid. Cu capul în jos, cu fesele şi tălpile în sus, erai bătut la fund, la tălpi şi la testicule. Această ultimă tortură era cumplită, dar dură puţin, fiindcă leşinai imediat.

Şeful cel mare al anchetelor, al cărui nume nu-l ştia nimeni, a venit o singură dată, sau de două ori; şi-l aminteşte: mic, cu un umăr strâmb, un estropiat, relativ în vârstă, cu părul alb, cu o mişcare ritmică a capului aducând a tic nervos; cu o voce behăită, pe care el o imită acum pentru mine, a întrebat dacă „ăsta e domnu’ Hamzea care nu ştie nimic”. Pe urmă Puşcociu, pe urmă Vasile Nicolae.

La câteva luni după a doua eliberare, pe

Calea Victoriei, în Bucureşti, îi iese în cale un bărbat, numai surâs, purtând în braţe o pungă mare cu struguri. Îl salută, fericit: „Oh, domnu' Hamzea, ce mai faceţi?" I-a spus: „Cine eşti dumneata, nu te cunosc" şi acela, uşor dezamăgit, i-a amintit cine este – şi i-a întins, îndemnându-l să se servească, punga cu struguri. Pe care el, cu dosul mâinii, cu violenţă, i-a zburat-o din braţe, împrăştiind-o pe trotuarul Căii Victoriei… Era unul al cărui nume se încrustase pe piciorul lui: groapa numită Puşcociu.

În timpul anchetei de la Constanţa l-au chinuit îngrozitor cu setea. Din cauza setei ancheta aceea şi-o aminteşte că pe un coşmar, ca pe o halucinaţie. Chiar avea halucinaţii. Îşi aminteşte de o încăpere, un beci, având pe jos o rogojină, îmbibată însă cu un strat gros de ceva, o mâzgă, o marmeladă, ceva pe care nu te puteai aşeza. Îşi aminteşte de o alta, aflată undeva la etaj, unde nu aveai cum s-o faci oricum, fiindcă, aflat în picioare, în colţul acelei încăperi, la orice mişcare, clătinare, prăbuşire în leşin te trezea

mârâitul câinelui lup gata să sară pe tine. I se dăduse să mănânce doar brânză foarte sărată, iar din camera de alături, unde era probabil o cadă, se auzea curgând jetul foarte puternic al unui robinet cu apă rece. Acolo îşi aminteşte că, după săptămâni şi săptămâni, se afla în picioare, cu zgomotul jetului de apă în urechi, şi că la un moment dat a avut în mâini vaza uriaşă de cristal de pe masa de acasă din sufragerie. Ţinea între palmele ambelor mâini acel uriaş pahar, plin cu siropul de zmeură pe care-l făcea mama lui, simţea siropul umplându-i stomacul şi stingând arsura cumplită a brânzei sărate, şi imensa mulţumire de a-şi potoli setea. O bunăstare fizică pe care n-a mai trăit-o niciodată. Înainte de a leşina, sau în timp ce leşina prăbuşindu-se pe marmelada, mâzga de pe rogojină, a ejaculat.

Nu este sigur dacă ce s-a întâmplat apoi, săptămâni în şir, este real sau halucinaţie. De un lucru este sigur, pentru că l-a verificat. Auzea în jurul lui că se tot învârtea un doctor şi el reţinuse că s-ar fi numit Ciocârlie. De ce Ciocârlie? Nume

idilic precum vază cu siropul de zmeură al mamei? Posibil, dar când cu „surâsul Genevei” şi cu rezultatul pozitiv al eroicelor intervenţii ale tatălui, şi cu revizuirea, el a spus în instanţă că nu mai declară nimic până când nu vine ca martor acest „Ciocârlie” pe care în delirul şi halucinaţiile lui îl văzuse. Instanţa a râs, şi la următoarea şedinţă medicul a apărut: „Spuneţi, tovarăşul Ciocârlie”, accentuase ironic preşedintele. În realitate, pe medic îl chema Ciocârlan şi acesta a recunoscut că „dat fiind specificul muncii lui, fusese chemat în câteva rânduri să vadă câte un anchetat şi că este posibil ca printre ei să fie şi cel aflat acum în faţa lui. Confuzia de nume făcea însă îndoielnică mărturia”…

… Alt nume săpat în placa memorială care este piciorul rămas întreg al lui Adrian Hamzea este cel al locotenentului Ştefan. Fost căruţaş în comuna Jilavă; o „huidumă” de doi metri. Nu este adevărat că după anchetă, proces, condamnare, adică la închisoarea de execuţie, erau excluse pedepsele. Acest Ştefan bătea zilnic, şi cu absolut

orice prilej. Deschidea uşa celulei şi întreba: „Care ai vorbit, bă?” şi dacă unul, mai „obraznic”, „nu-şi vedea de treabă” şi răspundea mirat „Nimeni”, Ştefan îl scotea pe culoar şi-l călca în picioare, până când obosea. O întâmplare cu aer de anecdotă, din care ar putea povesti cu sutele: pe peretele celulei, cine ştie când şi cine scrisese aceste cuvinte: „Nu merită să trăiască acela care nu ştie să moară. SENECA”. Locotenentul Ştefan deschide uşa celulei şi întreabă: „Care eşti ăla, Seneca, bă?” Iar „obraznicul” care-i răspundea cine este Seneca avea de-a face cu locotenentul Ştefan.

Acest Ştefan l-a legat pe el de pat cu sârmă ghimpată, ca să nu se zbată, şi, după greva foamei declarată la aflarea sentinţei, l-a hrănit cu furtunul, în a 89-a zi – cifră pe care îmi cere să n-o notez, fiindcă recordul este cel al lui Gandhi, de 74 de zile, şi nici acela, că e al lui Gandhi, nu crede nimeni.

Nu este obligatoriu să-i cheme Vasile Nicolae şi Puşcociu. Alcătuiau şi altfel de cupluri cei care

şi-au încrustat numele pe placa memorială de care vorbesc.

La Aiud, unde, pentru a depăşi inconvenientul că aflându-se deja în închisoare nu-i mai puteau vârî la închisoare, mai-marii inventaseră pentru deţinuţi o închisoare interioară în care intrai pentru „obrăznicii” şi pentru că „nu-ţi vedeai de treabă”. De 7 no-iembrie, 23 august şi 1 mai intrau, fără să facă nimic, toţi cei socotiţi mai recalcitranţi. Şi desigur, carceră. Cuplul Dorobanţu – Arion funcţiona altfel decât cuplul Vasile Nicolae – Puşcociu. Dacă ajungeai la carceră vârât de locţiitorul politic al închisorii, Arion, şi după trei zile de stat în acel sicriu vertical se nimerea ca şeful închisorii, comandantul Dorobanţu, să deschidă uşa şi să te întrebe, în loc de „Ce-ai făcut tu, bă?” Pe tine cine te-a băgat aicea, bă?” scăpai primind o noapte de odihnă, culcat. Dar numele celor doi, comandant şi locţiitor, urându-se între ei, sunt încrustate nu doar pe piciorul rămas netăiat al lui Hamzea, ci pe multe trupuri devenite plăci memoriale.

În toamna anului 1954 a avut loc o mare grevă a foamei în colonia de la Peninsulă; se protesta împotriva hranei proaste – ciorbă de cotoare de varză, turtoi şi 150 de grame de pâine pe zi, dar asta într-o singură baracă. Numai că în câteva ore greva a contaminat şi celelalte barăci, şi la întrebările administraţiei „ce motive au”, cei de la baracă a cincea, a şasea spuneau că au aceleaşi motive cu cei din prima. Că „n-au comunicat, că nu ştiu de nicăieri, nu le-a transmis nimeni, dar ce vor «ăia» vor şi ei”. Atunci deveneau neputincioşi. Da, da. Da, s-a gândit mult la nepu-tinţa lor.

Iată o poveste cu Vasile Nicolae, cel calm. Deci, calm ore şi ore, l-a înjurat o singură dată, o înjurătură uşoară, şi nu i-a dat decât o palmă. O scenă memorabilă s-a petrecut atunci. După ore şi ore de când anchetatorul îi oferea biscuiţi şi ţigări, şi el spunea nu ştiu, acela a sărit din scaunul lui, s-a aplecat peste masă, i-a dat o palmă şi, vădit tulburat apoi el însuşi, l-a apucat de reverele hainei cu care era îmbrăcat şi l-a zgâlţâit

întrebându-l: „De ce mă chinuieşti, omul lui Dumnezeu?” A ţinut minte scena asta, care i s-a părut aşa de semnificativă, încât i-a povestit-o mai târziu lui Paul Goma, care a povestit-o, i s-a spus, într-una din cărţile lui. I-a zis: „Asta nu ţi-o iert, Paulică”. E adevărat că el n-a citit-o.

Iar asta pentru că la ideile lui, la poeziile lui şi la calitatea de scriitor – poet, anume – ţine mult. Mai mult decât la eventualele lui scrieri memorialistice care nu mai interesează pe nimeni. De aceea nu i-a iertat lui Caraion faptul că s-a prevalat de dreptul lui la semnătură pentru a semna tot ce se putea semna.

Când a ieşit în 1955, cu numai două luni înaintea acestuia, era încălţat cu nişte bocanci de schi şi îmbrăcat într-un cojoc. Cojocul lui era pe dinăuntru căptuşit cu poezii, şi ale lui proprii, dar mai ales ale lui Caraion, scrise pe hârtie foarte subţire, de ţigară, sau de sac, „frăgezită” bine înainte, ca să nu se simtă la foşnit.

Şi ele, aceste poezii, i-au adus a doua condamnare, la nici trei ani după ce tatăl lui îi

obţinuse cu greu revizuirea. Revizuirea lui a fost prezidată de un fost coleg, de la Facultatea de Drept din Cluj, acum absolvent, care i s-a adresat politicos cu „domnule condamnat”. În cei câţiva ani scurşi, acela făcuse carieră, în timp ce el, mai puţin volumul de poezii, gata de publicat, nu mai avea nimic, niciun statut social, nicio viaţă personală, nicio perspectivă.

Au urmat trei ani în care a lucrat într-un atelier de şlefuit oglinzi. Trei ani, cu picioarele în apă şi mâinile scrijelite, a şlefuit ca un maestru oglinzi veneţiene ce se află şi azi în casele primilor secretari de judeţ. 14 ore de muncă pe zi şi niciun contact cu nimeni dintre foştii prieteni şi colegi, în schimb, frecventat destul de asiduu de cei noi, camarazii de închisoare.

Pe Caraion l-a aşteptat în Gara de Nord, două luni mai târziu, şi l-a condus acasă la Dumitru Bănu, unde îi aşteptau Marcel Gafton, Bănu însuşi şi prietena lui de atunci, Petronela N.

Şi din nou, nu „şi-au văzut de treabă”. Deşi era mai convins că oricând că nimic nu mai poate

schimba nimic în România, în orice caz nu în următorii 200 de ani. Şi că, într-un fel sau altul, toată lumea trebuie „să se aranjeze”. Într-un fel sau altul. Că Pavel Scorţea, sau că el (nu acum, dar mai târziu, după a doua ieşire, când a făcut această singură concesie: a intrat în Uniunea Scriitorilor şi a publicat, doar traduceri, dar a publicat).

Cum ştia, încă din închisoare, că nu va fi nimic?

Pentru că i-am pus întrebarea asta, vrea să facă o paranteză şi să-mi povestească ceva. Printre gardienii, caraliii, comandanţii, locţiitorii şi anchetatorii care li se adresau cu „bă, banditule”, era la Aiud unul care stătea în spatele lor, în momentele privilegiate când erau scoşi la corvezi, pufăia ca un nefumător din ţigară, o dată sau de două ori, şi pe urmă o aruncă pe jos. Un coleg, tânăr avocat, nepotul unui ministru, s-a repezit să ia acea ţigară. Hamzea Adrian a pus piciorul pe ea şi i-a şuierat printre dinţi: „Dacă te mai umileşti o dată în faţa ăstora aşa, eu te fac

una cu pământul” – şi nepotul ministrului a plecat ruşinat. Gardianul s-a apropiat de el şi i-a spus: „Domnule, ce sunteţi dvs? Ţărănist?” „Nu”, i-a răspuns. „Liberal?” „Nu”. „Legionar?” „Nu”. „Dar ce sunteţi?” „Anticomunist”, i-a răspuns Hamzea, cu colţoşenia lui obişnuită. Din ziua aceea, caraliul, numit Pavel Scorţea, le aducea ziarul şi, scris pe foi, de la lucrătorii civili, buletinul de la Radio Londra, şi la fel continua să-şi pufăie ţigările şi să le arunce pe jos după primul fum, să li se adreseze cu „domnule”, mărturisindu-le că el însuşi este ţărănist, din satul lui „dom Maniu” şi că „se ascunsese de ei tocmai printre ei”.

Pe Adrian Hamzea l-au arestat a doua oară în data de 6 august 1958. Ştia că va fi arestat încă de când aflase de arestarea lui Bănu şi a lui Caraion. Toată ziua de 5 şi-o petrecuse punând în ordine şi pregătind tot ce nu trebuia să găsească Securitatea: poeziile lui, şi ale lui Caraion, care aşteptau, aproape adunate în volum, ocazia potrivită pentru publicare. Le-a pus pe toate într-o servietă şi, în portofelul aflat în buzunarul de la

piept al vestonului, poemul cel mai recent, de paisprezece strofe, intitulat Moscova. Telefonase prietenului său, camarad de închisoare, Romuleţ Badea, care locuia prin Scheii Braşovului, anunţându-l că va fi arestat şi că va veni să-i încredinţeze acea servietă, a doua zi, dimineaţă. N-a mai apucat, fiindcă au venit să-l ridice la ora trei, spre ziuă. Se aflau acasă mama, tatăl, cumnatul şi soră. Aceasta din urmă s-a aşezat pe fotoliu, mascând servieta, portofelul din buzunarul de la piept a reuşit să i-l strecoare cumnatului când s-au îmbrăţişat de despărţire, astfel încât poemul acela, ars de familie imediat după plecarea lui, ani şi ani a încercat să-l refacă în minte, şi n-a reuşit să-şi reamintească decât ultimul vers al fiecăreia dintre cele patrusprezece strofe:

Piatră pe piatră să nu mai rămână.

… În dosarele de la Securitate Adrian Hamzea nu crede. Ele nu sunt adevărate. Dosarele, în general, sunt, de altfel, de Irei feluri: unul pe care nu-l vede niciodată, nimeni. Este

dosarul după care se desfăşoară ancheta. Din el ai putea să afli când, ce şi cui ai spus ceva, uneori cu zeci de ani în urmă, cum i s-a întâmple lui când, la a doua eliberare, cea definitivă din 1964, a dedus, nu a aflat, că mai aveau despre el „marfă” pentru încă multe procese.

Atunci, în 1964, a fost, ca mulţi alţii, chemat şi el pentru o întrevedere de împăcare. Dar aici iar trebuie să mai facă o digresiune.

Începe prin a-mi spune că în beci, la Jilava, a văzut el întâia oară un film cu Dalida. Asta vrea să traducă toată incredibilă şi senzaţională schimbare petrecută în atitudinea călăilor lor, imediat ce au simţit apropiindu-se o schimbare, şi imediat ce li s-a făcut frică. Vremea lui „ţine-aproape, banditule”, trecuse de mult. Acum li se spunea „dumneavoastră”. Vremea când pentru o dublă pneumonie ţi se dădea o jumătate de aspirină şi cancerul trecea de la sine, sau te omora după luni şi luni, în urlete, era amintire. Aproape că nu cerea, de fapt, nimeni medicamente, iar dacă cerea cineva pentru un

camarad în agonie, gardianul venea şi-i explică muribundului, mirat: „Ce, bă, ai venit aici să trăieşti? Aici ai venit să mori!” Acum venea zilnic o doctoriţă tânără, însoţită de o asistentă, care întreba: „Domnilor, s-a întâmplat ceva azi-noapte?” iar ei, ca „răsfăţaţii neobişnuiţi cu răsfăţul”, răspundeau cu grosolănie, izmenindu-se: „Da, doamnă, m-a durut aici”, şi-şi arătau cotul. Ironie pe care doctoriţa nici n-o remarca, îl trecea pe bolnav pe listă, îl chemă la infirmerie, unde-i umplea boneta cu antibiotice, calmante, vitamine. Erau expediaţi cu duba la Văcăreşti, la cabinet, să li se repare dantura, la cea mai mică sem-nalare; ciorba de varză şi arpacaşul dispăruseră. Acum mâncau orez, fasole, „hrana de 23 august”, chiftele. Chiftele!! Erau scoşi la grădină unde, aşezaţi în fund, smulgeau, de-a valma, iarba, ceapă, morcovi, înaintând o jumătate de metru într-o jumătate de zi. În rest stăteau ia taclale, supravhegheaţi 200 de oameni de către un singur gardian care li se adresa cu „domnilor”. Acelaşi gardian, fireşte, de pe vremea lui „bă, banditule”.

„Domnilor, vă rog”, protesta moale gardianul acum, când, în drum spre grădină, deţinuţii îşi scoteau şepcile în dreptul locului numit Valea Piersicilor, unde fuseseră executaţi camarazii lor. În urmă cu niciun an, mişcarea de scoatere a bonetei ar fi fost socotită tentativă de evadare şi ar fi fost pedepsită cu împuşcarea. Stăteau la soare, fără să culeagă sau să plivească mai mult de un strat de morcovi, doar pentru ca să stea un pic la soare, să prindă un pic de culoare.

Dacă la ora 11 nu soseau ziarele, Scânteia, România liberă, VHumanité, Sportul, şi cărţile. Mitrea Cocor, Bărăganul, băteau în uşă cu pumnii şi gardianul răspundea, ca la restaurant: „Vine-vinec”. Apăruseră gazete de perete la care unii, da, scriau texte idioate, de marxism, ţineau conferinţe, la fel, dar Petre Tutea la Aiud, de pildă, în contul reeducării marxiste, a vorbit cinci ore despre Iisus Hristos şi Socrate, iar colonelul Crăciun şi încă o brută l-au ascultat cu gura căscată. Nu înţelegeau nimic, şi-au mărturisit unii altora, dar „bandiţii”, deveniţi „domni” (vedeau şi

ei pentru prima dată, frica îi făcuse să vadă), vorbeau frumos. Erai chemat, individual, la o şedinţă de-asta de rămas bun, de împăcare. Acolo a fumat Adrian Hamzea prima şi ultima dată Kent cu grupul de trei colonei care-l convocaseră.

A făcut toată digresiunea, pe care pot s-o reţin doar aşa, pentru mine, ca să ajungă la momentul ăsta. Cei trei colonei care l-au convocat i-au spus: „Domnu' Hamzea, uitaţi, am greşit şi noi, aţi greşit şi dumneavoastră, acum ce-a fost a fost, poate e mai bine să ne cunoaştem mai bine, poate n-aţi spus tot şi nici noi n-am spus tot. „Şi-atunci, în '64, îi spune unul din cei trei colonei că el, Hamzea, în '51, la Peninsula, făcuse o organizaţie, o formaţiune suprapolitică, din foşti luptători anticomunişti. Şi-atunci a rămas el trăsnit, pentru că asta nu numai că o uitase, dar uitase şi cui i-o spusese. Târziu de tot şi-a adus aminte că singurul om care o ştia era prietenul lui, Ducu Ciocâlteu, şi că deci, în dosarul acela al lui, prim, pe care ei nu-l vor arăta nimănui, niciodată, oricât o să le cerem noi, figurează notele

informative ale lui Ducu Ciocâlteu şi ale altor prieteni apropiaţi, cine ştie care, nici nu visezi la ei, care te-au vândut, care s-au lepădat de tine şi te-au vândut.

Acesta ar fi primul fel de dosare.

Al doilea este acela pe care Securitatea îl pune la dispoziţia tribunalului, şi pe baza căruia acest tribunal dă sentinţa.

Iar cel de-al treilea este „dosarul” pe care nu-l ştie decât numai bunul Dumnezeu şi tu; El, fiindcă pe El nu-l poţi minţi, şi tu, fiindcă în rest, de la început şi până la sfârşitul anchetei ăleia, trebuie să minţi tot timpul. Şi, mai mult sau mai puţin, şi după aceea. Sau să taci, fiindcă adevărul, oricum, nimeni nu-l mai crede.

După ce a ieşit pentru a doua oară din închisoare, cu amândoi părinţii morţi, Adrian Hamzea a făcut un memoriu la Nicolae Ceauşescu, în care i-a cerut voie să emigreze în orice ţară de pe suprafaţa pământului („alegeţi dumneavoastră ţara”), cu excepţia Albaniei şi U.R.S.S., fiindcă este sigur că în orice ţară din lume îşi va găsi ceva de

lucru ca să-şi câştige pâinea şi un adăpost. S-a pregătit pentru o aşteptare de 40 de zile, cât ştia că e termenul pentru un asemenea memoriu. Răspunsul i-a venit în două zile: a fost repartizat într-o garsonieră nouă, care urma să fie gata în câteva săptămâni, cât despre slujbă, i s-a oferit una la revista „As-tra” din Braşov. Între timp, el făcuse, din vechea colţoşenie, o cerere de angajare la hingheri.

Pe urmă a trăit din traduceri, când semnate, când nesemnate, iar mai apoi, din pensia lui de membru al Uniunii Scriitorilor. Alţii au ales altă cale. Cu vocea lui blajină, plângăreaţă, Caraion l-a anunţat încă din 1965 că el va face „realism socialist”. Cu el a rămas totuşi prieten, până la un moment dat, când omul acesta de neînţeles, rău, nemulţumit, urând şi invidiind pe toată lumea, pe care nu l-ar fi mulţumit probabil decât să ştie că el face şi el semnează toate revistele literare din lume şi tot ce se scrie în lume, de la titlul de pe prima pagină şi până la numărul de telefon din caseta redacţională, i-a publicat, omiţându-i

numele, o pagină întreagă de traduceri din lirica lumii. Fiindcă Adrian Hamzea a tradus Mandelstam, Pasternak, japonezi, maghiari, germani.

Aceasta s-a întâmplat în 1969. Nu în ’66, când Caraion i-a arătat o scrisoare pe care se pregătea să i-o trimită lui Stancu, amenin-ţându-l că dacă nu-i trimite maşina să-l ia, îl denunţă la Ceauşescu drept agent al fostei Siguranţe burgheze, nu în 1968 când Hamzea l-a obligat să distrugă în faţa lui o scrisoare în care „o rupea cu Ierunca şi Monica Lovinescu pentru reaua primire pe care i-o făcuseră la Paris”, şi mai ales nu cu 5 ani înainte, în noaptea dinaintea procesului, când aflase, citind dosarele că, în vreme ce el rezistase, timp de şase luni lăsându-şi trupul transformat în placă memorială pe care şi-au săpat urmele Aron, Dorobanţu.

Puşcociu şi ceilalţi, prietenul lui cedase din primul moment. Ci acum, când voise să-i fure şi poeziile.

Celorlalţi le-a pierdut urma, definitiv. De

altfel, pe niciunul nu-l cunoştea dinainte.

Ce vrea el să înţeleg bine este că trebuia să ascult şi să reţin această prezentare, dintr-un anumit motiv întemeiat.

Nu, nici pe doamna Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu, pe care n-a văzut-o în viaţa lui, n-o cunoştea dinainte. Iar ea, de altfel, n-a mai apucat nimic din tot ce-mi povesteşte el. Era din cei ce nu se îndoaie, ci se frâng, n-a apucat deci liberalizarea dar altul este motivul pentru care trebuie să ascult şi să reţin.

Deşi n-a mai văzut-o niciodată, nici înainte şi nici după, şi a aflat că este cu ea în lot, în noaptea dinaintea procesului când, după cele trei săptămâni de refacere, somn zi şi noapte şi hrană mai bună, tuturor li s-au dat spre studiere, conform legii, toate cele şapte dosare. Moment când a fost dus fiecare dintre ei în câte un birou şi, pe câte un colţ de masă, prin rotaţie, cele şapte dosare treceau pe la fiecare dintre ei. El se afla într-un birou şi ştie, nu mai ţine minte de unde, că doamna Lovinescu studia dosarele undeva, la o

masă, pe culoar. O auzea. A văzut-o pentru prima oară când au intrat în sala de proces. Şi-o aminteşte bine, ca şi impresia puternică pe care i-a făcut-o distincţia ei deosebită şi faptul că „s-a purtat cu demnitatea unei patriciene romane”.

Asta pentru că nu toţi au fost la fel de demni. Prietena lui Caraion, ulterior soţia lui, s-a văicărit, s-a dezvinovăţit, „n-a ştiut, n-a înţeles ce scrie la maşina aceea, ce bătea”. Martorii, dintre care şi-o aminteşte pe soţia doctorului Popescu, tremurau ca vargă, anchetatorii, în sala goală, printre cei câţiva, nu mai mult de douăzeci de securişti în civil sau în uniformă, în fine, caraliii din spatele lor, care le atrăgeau în permanenţă atenţia că nu trebuie să se întoarcă nici în stânga, nici în dreapta. Pauzele în care, într-o încăpere alăturată, li s-au dat ţigări, bomboane şi mâncare. Anchetatorii care veneau acolo şi le atrăgeau atenţia, „vezi ce vorbeşti, să nu ne pui în situaţia să te ducem înapoi”. Crede că anchetatorul venit în pauză ca să-l sfătuiască astfel pe el însuşi era Nicolae Vasile. Iar printre cei aflaţi în sală, crede

că l-a văzut pe Iosif Bistran, şeful anchetei întregului lor lot, un tip rotofei, scund, bine făcut, aducând cumva cu Fănuş Neagu, mai degrabă roşcovan la faţă.

Cronologia ca atare a celor douăzeci şi patru de ore nu şi-o aduce aminte, dar nu e greu de reconstituit.

Procesul s-a desfăşurat într-o sală de circa 80 de metri pătraţi a Tribunalului Militar Teritorial II, de pe Cheiul Dâmboviţei, în apropierea Operetei, în spatele magazinului „Victoria”, cu locuri pentru aproximativ o sută cincizeci de persoane, dar fără public, în mod sigur. Prin uşa întredeschisă a acestei săli l-a zărit pentru ultima dată pe tatăl lui, care va muri câteva luni mai târziu, în momentul în care locotenentul Ştefan, de la Jilava, îl scotea pe el din grevă foamei, legându-l cu sârmă ghimpată de pat ca să nu se zbată, şi hrănindu-l artificial. Mama îi va muri un an mai târziu, când, fără niciun motiv, în colonia de muncă de la Grindu, i s-a făcut rău şi a căzut. Nimeni nu a văzut pe nimeni din familie, decât dacă a fost adus

ca martor.

Îmi poate descrie locul: pe latura mică, din faţă, a sălii, la masa lungă, ca de prezidiu, se afla completul de judecată, al celor cinci, de data asta, de obicei fiind doar trei. Oblic, în dreapta acestei mese se afla procurorul şi, de cealaltă parte, grefierul. Perpendicular pe masa acestui complet era boxa în care se aflau ei, aşezaţi pe două rânduri, după cum urmează: Valentina Sesto-pali, Ion Caraion şi Dumitru Bănu, în primul rând de bănci. Pe al doilea rând: Ecaterina Bălăcioiu, Hamzea, doctorul Popescu şi Elisabeta Jecu. În spatele lor, un şir de gardieni.

Procesul a început cu identificarea lor – „tată, mama şi bara-ca”, în limbajul deţinuţilor. A urmat, timp de câteva ore, trei, poate patru, rechizitoriul procurorului, întrerupt în câteva rânduri de protestele, ricanările şi sarcasmele celor din boxă. Pauză. Intero-gatoriile martorilor. Întrebările suplimentare, o nouă pauză, apoi schimbarea procurorului. Ceea ce este important. Fiindcă dacă în dosar apare unul singur, pe care

eu ştiu că-l chema altfel, el nu ştie dacă al doilea a fost Ioan Nistor, dar ştie că au fost doi. Îşi aminteşte că au fost mai multe întreruperi. El, personal, la un moment dat, când s-a discutat despre corelaţia cu grupul Noica, arestat şi el la data aceea, şi despre lucrarea lui Noica, Anti Goethe”, el personal l-a întrerupt pe procurorul ăsta, al doilea, ca să-l înveţe să pronunţe corect numele: Johann Wolfgang von Goethe, şi nu Ghi-ote, cum îl pronunţa şi anchetatorul lui Al. Paleologu, Onea Mircea, scriindu-l „Ghiote” şi venind apoi a doua zi cu o pată de cerneală vărsată peste numele neamţului şi rugându-l pe anchetat să-l scrie el, din nou. În fine, o a doua oară, când a exclamat: „Ăsta nu-i proces, ci circ, şi dvs. aveţi acolo sentinţa fixată dinainte, de Securitate”. Ceea ce era adevărat în sensul cel mai exact al termenului: mai târziu, Pacepa va mărturisi, luând pe mărturisirile lui bani mulţi, că pe unele dosare Dej în persoană scria la ce să fie încadraţi, ce articol de lege să fie inventat pentru ei, când să fie condamnaţi la moarte, şi când

împuşcaţi.

Da, este adevărat că doamna Lovinescu n-a sfidat. Sunt adevărate cuvintele acestea: „Am ascultat radio Paris doar numai pentru a auzi glasul copilului meu, rog să se ţină cont că am slujit şcoala românească şi discuţiile au fost flecăreli de femeie bătrână”, da, e adevărat, dar toate acestea le-a spus cu o mare demnitate, reţinere şi pentru că a vrut până în ultima clipă să trăiască, pentru ca să…

Şi ar vrea să notez acum motivul digresiunii. Trebuia să cunosc toată biografia lui ca să ştiu că el, Adrian Hamzea, poet, traducător, membru al Uniunii Scriitorilor, atunci în vârstă de 31 de ani, a fost ultimul bărbat care i-a oferit doamnei Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu braţul, în dimineaţa zilei de 31 ianuarie, 1959, la ieşirea din sala de judecată a Tribunalului Militar Terito-rial Regiunea U, Bucureşti.

Este unul din lucrurile neconsemnate decât în acel „dosar” pe care el şi bunul Dumnezeu îl ştiu.

Epilog

Istoria s-a terminat, cartea se închide.

Dar piciorul lipsă al lui Hamzea Adrian mă obsedează. El este, cum spun istoricii, un non-document. Dacă piciorul ar fi la locul lui, pe el ar trebui să figureze, ca pe o placă memorială, următoarele nume:

ANGHEL MARIN – căpitan de securitate. A emis ordonanţa de percheziţie din 23 mai 1958, la domiciliul din B-dul Elisa-beta al Ecaterinei Bălăcioiu.

BISTRANIOSIF – locotenent-major de securitate. Pentru a simplifica efortul memoriei, vecinii şi supravieţuitorii fac din el sinteza tuturor celor care au avut în vreun fel sau altul o contribuţie la tragedia Ecaterinei Bălăcioiu. Cu documente pe masă, nu putem spune decât atât: a semnat proce-sul-verbal de distrugere prin ardere a obiectelor nefolositoare pentru anchetă în data de 30 decembrie 1958, în curtea interioară a blocului din B-dul Elisabeta; i-a luat, în aceeaşi zi,

între orele 13 şi 16,30, ultimul interogatoriu.

BUTYKA FRANCISK – şeful Direcţiei Anchete penale pe Regiu-nea Bucureşti; se ocupa şi de recrutările de agenţi dintre rudele aflate în străinătate ale celor anchetaţi; a semnat, alături de locţiitorul de şef de serviciu, O. Mateuşanu, şi de locotenentul-major C. Dracopol, propunerea de arestare din 23 mai 1958 (A.S.R., FOND D, DOSAR Nr. 11 119, voi.'7 pp. 246 – 248); a vizitat-o pe Ecaterina Bălăcioiu Lovinescu la spitalul Văcăreşti, propunându-i să scrie fiicei o scrisoare prin care să o îndemne să colaboreze cu regimul (vezi Monica Sevianu, Memoria, nr. 3,1990); trăieşte probabil, în Bucureşti.

CIOCAN D. – locotenent de securitate. A tradus aproape toată corespondenţa în franceză dintre cele două femei, cu greşeli uneori hilare: „De la urmaşii voştri multă dragoste" pentru: „Voeux fervents, espoirs, grand amour", dar, ţinând cont de scrisul aproape ilizibil şi foarte mărunt al celor două şi de cantitatea uriaşă de texte, iritarea lui în faţa efuziunilor afectuoase şi

faptul că n-a fost câtuşi de puţin mişcat de tragedia la care a avut, prin mijloace atât de nedemne, acces nu mai pot mira pe nimeni. Avea probabil, nu vreau să indignez pe cineva, sensibilitatea aceea reală a „omului atomizat”, din care se poate face orice, inclusiv un complice inconştient la crimă, de care vorbea Hannah Arendt. Această sensibilitate reiese din traducerea aproape perfectă făcută scrisorilor în care cele două îşi povestesc vacanţele la mare, ca într-o literatură de evaziune de bună calitate. (Fond X, Dosar 51 631, voi. 1,2,3.)

CÂND A GHEORGHE – locotenent-major de securitate. A efectuat, asistat de locotenent Tudor Marin, percheziţia urmată de arestarea Ecaterinei Bălăcioiu, din seara de 23 mai 1958 şi a semnat procesul-verbal de percheziţie, în urma căruia i s-au confiscat acesteia corespondenţă, agende, cărţi, suma de 606 lei şi alte obiecte.

V. DINESCU – maior de securitate. Împreună cu căpitanul Gh. Iavorski începe, în 24 iunie 1953, investigaţiile pentru întocmirea unui dosar de

dislocare şi trimitere în Bărăgan a Ecaterinei Bălăcioiu, ca fiică de moşier. (S.R.L, Fond X, Dosar 51 631, voi. 1.)

DRACOPOL C – locotenent-major de securitate. A semnat cu Francisk Butyka şi O. Mateuşanu propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu şi a condus cea mai mare parte a anchetei premergătoare procesului (vezi mai sus şi Dosarul 113 664/Fond S.R.I.).

GEORGES... (probabil Georgescu – apare numai că semnătură) – locotenent. A tradus o parte din corespondenţa în limba franceză a celor două femei, câteodată mai bine, câteodată mai rău decât colegul, sau subalternul, sau şeful lui, Ciocan).

MATEUŞANU O.

— A semnat, sub semnătura şefului său, Francisk Butyka şi alături de cea a adjunctului acestuia, C. Dracopol, propunerea de arestare a Ecaterinei Bălăcioiu.

MOCANU DOREL – căpitan de securitate. A citit lunga înregistrare cu microfonul din casă a

convorbirii cu Maria Botta din 14 mai 1958 şi a scris pe marginea ei: „Să nu i se dea viză de plecare din ţară, dacă cere paşaport”.

NISTOR IO AN – procuror militar. Nu ştim dacă a făcut parte din completul care a judecat-o pe Ecaterina Bălăcioiu. S-a instalat, la 14 aprilie 1959, cinci zile după respingerea definitivă a recursului fostei soţii a scriitorului E. Lovinescu, în casa lăsată de acesta moştenire fiicei şi lăsată de fiică, la plecarea din ţară, mamei sale. Trăieşte în această casă şi în prezent, după ce ea a fost revendicată în justiţie şi câştigată de Monica Lovinescu, legatara testamentară a lui E. Lovinescu. Legea care-i protejează pe chiriaşi împotriva proprietarilor abuziv deposedaţi în 1950 îl apără pe Nistor Ioan şi zădărniceşte intenţia comunităţii scriitoriceşti din România de a deschide acolo un muzeu în memoria unuia dintre cei mai iluştri reprezentanţi ai săi. A făcut parte, în decembrie 1989, din completul care i-a judecat şi condamnat la moarte pe Nicolae şi Elena Ceauşescu. Vecinilor le e frică de el şi spun că

„are în spate un cimitir”.

OAIDĂ AL.

— Locotenent de securitate. A întocmit şi semnat referatul din 13 iulie 1953 prin care se propune dislocarea Ecaterinei Bălăcioiu şi trimiterea în domiciliu obligatoriu a soţiei lui E. Lovinescu. În referatul lui se află memorabila frază despre E. Lovinescu plecat la Paris „pentru a învăţa corect limba franceză” (vezi A.S.B.I., Fond D, Dosar 11 119, vol.7, pp. 249 – 251).

PANAITESCU MARIN – inginer C.F.R., „fiu de chiabur şi duşman al comunismului”. A locuit, probabil până la 14 aprilie 1959, în casa lui E. Lovinescu, a tăiat, conform relatărilor din scrisorile văduvei acestuia, porcul pe biroul lui, s-a mutat în tăcere la o altă adresă, a acceptat în tăcere ca la numele lui din cartea de telefon să răspundă, în 1965, NISTOR ION, magistrat militar (vezi Agora, vol. III, nr. 1 febr. 1990, pp.326) şi tot în tăcere a murit, undeva, într-un apartament în sectorul 4, la o adresă pe care nu este cazul s-o dau, în anul 1988.

PREDA ION – A semnat alături de Nită Gheorghe şi Vasilescu Traian raportul prin care se cere dezafectarea agentului Tomescu întrucât „e beţiv” şi „nu prezintă încredere” (vezi A.S.R.I., Fond D, Dosar 11 119, voi 7, pp. 234 – 236). A coordonat şi unele dintre acţiunile de ascultare din casă cu microfonul, cele bruiate din timp în timp de „tramvaiul care trece pe sub fereastra mea cu un zgomot hodorogit” (Ecaterina Bălăcioiu), sau „tramvaiul care trece şi nu se mai aude nimic” (anonimul care transcrie înregistrările din casă cu microfonul). A fost şi anchetatorul principal al lui Ctin Pillat în ancheta care se desfăşoară între martie 1958 – decembrie 1959, în vederea procesului „lotului mistico-legionar” Noica-Pillat din ianuarie 1960 (vezi Dosarul 118 988, Fond A.S.R.I., volumul de documente apărut la Editura Vremea în 1996 şi recentul roman non-fictiv al lui Stelian Tănase, Anatomia mistificării, Humanitas 1997). Dacă nu este o coincidenţă de nume.

SERGHEI GHEORGHE – maior de securitate.

A coordonat operaţiile de filaj şi urmărire zilnică a „obiectivului BALAGIA”, de la ora 7 la ora 23, ajutat, în calitate de şef de grupă, de căpitanul Branea Dumitru. (Cf. A.S.R.I., Fond A, Dosar 11 119, pp.228 – 230.) Se ocupă de interceptarea corespondenţei, conform planului de muncă, de la 3 ianuarie la 31 martie 1957, nesemnat.

VIOREAN DUMITRU – căpitan de securitate. Împreună cu şeful grupei, Leibovici I., lucrează alternativ cu echipa coordonată de Serghei Gh. Pentru urmărirea obiectivului BALA-GIA.

Şi aş putea încheia aşa:

Oamenii se împart în două categorii: cei care înţeleg şi cei care nu înţeleg tragedia Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu.

— Sunt unii care spun că n-a fost destul de diplomată, că a sfidat clasă muncitoare, că nu şi-a plecat capul, ceea ce, în fond, consţi-tuie trăsături de caracter. Ele nu se pot schimba nici sub presiunea instinctului de conservare.

Sunt unii care spun că fiica ei este vinovată: i-a scris scrisori compromiţătoare, i-a încredinţat

mesaje adresate unor suspecţi: Ion Caraion, fost legionar. Alţii au reuşit să evite dezastrul, ba chiar să-şi salveze familia, e drept că sacrificându-se ei înşişi – discutabil sacrificiu uneori: Petru Dumitriu, al cărui tată era închis când el scria Drum fără pulbere, dar poate, acolo, închis, tatăl mânca o porţie de terci mai consistentă, sau chiar Horia Lovinescu, care îşi batjocorea realist-socialist strălucita familie, scriind Citadela sfărâmată, pentru că fratele lui, Vasile Lovinescu, să nu trebuiască niciodată să muncească şi deci să greşească. Profesorul X care murea în închisoare, în timp ce fiului lui i se cântă la Ateneu primul concert, profesorul Y, avansat în ierarhia profesională în timp ce fratele lui geamăn era condamnat la moarte şi împuşcat etc.

Sunt unii care spun chiar că prin hotărârea de a-şi urma propriul destin această fiică a ucis-o pe Ecaterina Bălăcioiu. Consfinţind sinistru mitul naţional că orice clădire solidă se ridică pe o jertfă dragă. Însăşi fiica ei a scris undeva: „a murit pentru a mă naşte a doua oară spre libertatea de a

fi eu însămi”.

Sunt alţii care spun că poate activitatea ei politică – deşi la grămadă, cu toată lumea, cum se şi întâmpla în general cu oamenii din corpul didactic – a făcut-o suspectă: a făcut parte din Frontul Renaşterii Naţionale, pe urmă a trecut în Partidul Socialist, pe urmă, in corpore, la asimilare, în cel comunist. Dar, pe de o parte, conştiincioasă cum era, acolo s-a ocupat de propagandă – până când a fost exclusă –, a predat deci colegilor marxism; iar pe de altă parte, nu tocmai docilă, conflicte avusese şi cu guvernul legionar: Horia Sima o destituise şi el fiindcă, inspectoare generală în minister, protestase împotriva înlocuirii limbii franceze cu germană în şcolile româneşti.

Se mai spune, în fine, că pur şi simplu s-a urmărit să i se ia casă, de către toată lumea: chiriaşi, anchetatori, prieteni, rude, procurori, că după ce-au ucis-o s-au bătut între ei şi unul, cel mai tare, atât de tare încât stă în ea şi astăzi, a câştigat-o. Şi o păstrează cu acel ataşament pe

care-l ai faţă de lucrurile care te-au costat scump. Din nou eternul mit naţional al jertfei: atât că, aici, în temelia acestei case, sunt două jertfe: trupul Ecaterinei Bălăcioiu şi sufletul proprietarului de acum.

Dar nici explicaţia asta nu e satisfăcătoare: sunt multe case extraordinare în Bucureşti, nu un apartament de bloc de nici 100 de metri pătraţi, aparţinând cuiva care nici nu intra în Decretul 90/1950 referitor la naţionalizare.

În fine, sunt cei care cred că a trebuit ucisă preventiv, cam în felul în care se distrug probele şi se şterg urmele. Nu numai că ştia deja prea multe Ecaterina Bălăcioiu, dar, urmând să plece în curând din ţară, avea şi unde să spună tot ce ştia. Numai că nu-i obligatoriu ca, acolo, să nu fi uitat repede tot răul şi să-şi înceapă de la capăt viaţa ei de pariziancă, alături de fiică, regizor de teatru, scriitor modernist, şi de ginere, fost troţkist, acum existenţialist, eseist, filosof, şi poet de talent. Aceştia sunt cei care nu înţeleg.

Ceilalţi, cărora li se pare de la sine înţeles de

ce a fost arestată şi omorâtă – dar ce, dvs. credeţi că le trebuia un motiv? ştiu deja ceea ce pentru restul lumii pare incredibil: pretextele arestării funcţionau ca nişte scenarii în care protagoniştilor li se distribuiau roluri, ce trebuiau jucate. Ecaterina Bălăcioiu a fost judecată într-un lot de 7 persoane, dintre care pe unele nici nu le cunoştea, şi i s-au imputat fapte pe care nu le comisese. Şi pe care le povestea colegelor de detenţie ca pe nişte pure aberaţii: cum ar fi istoria cu hărţile de stat-major desenate pe batiste, trimise fiicei sale. Şi ei au, oricât ar părea de incredibil, dreptate: Ecaterina Bălăcioiu a fost ucisă degeaba.

Dar au dreptate şi ceilalţi. Regimul comunist n-a făcut niciodată, nimic, degeaba. Nici măcar n-a ucis fără socoteală. Şi nu a dat nimic pe degeaba. Mereu a cerut ceva în schimb.

A fost, fără îndoială, o extraordinară profesoară. Regimul co-munist nu avea nevoie de ea.

A fost un caracter puternic. Regimului îi trebuiau oameni maleabili.

A fost vlăstar al unei familii vechi şi înzestrată cu memorie. Memoria trebuia distrusă.

A avut o casă. Slujbaşii regimului trebuiau cumpăraţi dându-li-se lor această casă.

Ar fi putut cu toate astea supravieţui, fiindcă nimic din toate astea nu era mai presus ca viaţa. De aceea alţii au supravieţuit propriilor jertfe, şi au trăit, totuşi, în comunism.

Ecaterinei Bălăcioiu Lovinescu i s-a cerut un lucru mai presus ca viaţa: viaţa fiicei sale.

Tuturor celor care au murit li s-a cerut un lucru mai presus ca viaţa.

Documente neprelucrate şi necomentate

[Nota organelor de urmărire însărcinate cu identificarea persoanelor contactate de Ecaterina Bălăcioiu, numită în docu-mentele serviciului „D”, „Balagia”]

MAI.

2120/29974 LBALAGIA

1 febr. 1957 STRICT SECRET 223

NOTĂ

Privind identificarea individului DIACONESCU STELIAN ce a fost vizitat la Spitalul Colentina de ob. „BALAGIA”

Din informaţiile culese de la administraţia spitalului COLENTINA s-a stabilit că individul are următoarele date de stare civilă.

DIACONESCU STELIAN, scriitor, născut în anul 1924 în Bucureşti, fiul lui ION ŞI MĂRIA.

Menţionăm că individul este internat în spital de la data de 25.1.1957 la pavilionul „Ortopedie”, et.1, salonul 13 şi are domiciliul în Buc, Str. Traian, nr. 201, rai. 23 August.

CPT. DE SECURITATE Vioreanu Dtru

Şeful grupei.

Lt. Major Leibovici L. [A.S.R.I., Fond „D”, dosar nr. 11119, vol.7, p. 216] 288

[Notă de urmărire pe stradă a Ecaterinei Bălăcioiu, sub numele „Obiectivul Balagia”]

M.A.I.

2120/025643

„BALAGIA”

STRICT SECRET 4.11.1957

NOTĂ

Privind supravegherea operativă a obiectivului „BALAGIA”, efectuată în ziua de 3.11.1957 de la ora 7,00 la 23,00.

ACTIVITATEA OBIECTIVULUI

La ora 9,00 „BALAGIA” pleacă de acasă, pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră la Secţia de votare nr. 4, situată în incinta Institutului de Juridică, oră fiind 9,05.

După 5 minute „BALAGIA” iese de aici şi continuă pe B-dul 6 Martie, şi intră la centrul de pâine unit. nr. 531, de unde cumpără o franzelă, după care se reîntoarce pe B-dul 6 Martie şi intră acasă oră fiind 9,25.

La ora 14,45 „BALAGIA” pleacă de acasă având asupra sa o plasă în care avea două (2) pachete, merge pe jos pe B-dul 6 Martie, şi intră la Bufetul „Facultăţii” unit. nr. 52.

Aici merge la bufet şi cumpără 100 gr. şuncă, în valoare de 4,50 lei, pe care o ia la pachet şi o introduce în plasă, după care iese şi se reîntoarce pe B-dul 6 Martie şi se opreşte în staţia de tramvai

„B.P.Haşdeu”. Aici se întâlneşte cu o individă cu care discută timp de 2 minute, până când soseşte tramvaiul 14 după care se despart.

Individa a fost fotografiată şi luată în plasare dându-i-se numele conspirativ de… ÎNALTA”.

De la despărţirea de „ÎNALTA”, BALAGIA se urcă în tramvaiul nr. 14, el. L şi ia loc pe banca două din faţă, rândul din dreapta, continuă cu el până la staţia Piaţa Iancului unde coboară.

De aici continuă pe jos, prin Piaţa Iancului şi se opreşte în staţia tramvaiului 26.

Aici aşteaptă timp de 1 minut, până când soseşte tramvaiul nr. 26, el. L-a, îl ia şi continuă cu el până la staţia Spitalul Colentina unde coboară. De aici continuă pe jos pe Sos. Ştefan cel Mare şi intră la Spitalul Colentina, serv. de Ortopedie, la camera 13, unde vizitează pe numitul DIACONESCU STELIAN timp de 45 minute, între orele 15,15 – 16,00.

La ora 16,00 BALAGIA pleacă de aici pe jos, pe Sos. Ştefan Cel Mare şi se opreşte în staţia Spitalul Colentina unde aşteaptă timp de 4

minute, până când soseşte tramvaiul nr. 26, se urcă la el. L-a şi continuă cu el până la staţia Piaţa Iancului unde coboară.

De la coborâre BALAGIA continuă prin Piaţa Iancului şi se opreşte în staţia tramvaiului 13, unde aşteaptă timp de 2 minute, până când soseşte tramvaiul 13, se urcă la el. L-a, ia loc pe banca 2-a din faţa rândului din stânga şi continuă cu el până la staţia B.P.Haşdeu, unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră la Tutungeria unit. nr. 590, de unde iese după 1 minut şi intră acasă, oră fiind 16,30.

MIŞCAREA LEGĂTURII „ÎNALTA”

De la despărţire de BALAGIA, ÎNALTA mai aşteaptă în staţia Haşdeu timp de 3 minute, până când soseşte tramvaiul 13, se urcă şi continuă cu el până la staţia Piaţa Dimitrov, unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe Str. Să Ştefan şi intră la nr. 4 ora, fiind 15,15.

La ora 17,40 ÎNALTA iese de aici şi continuă pe Str. Să Ştefan şi se opreşte în staţia Piaţa Gh. Dimitrov unde aşteaptă timp de 2 minute, până

când soseşte tramvaiul nr. 14, se urcă la el. L-a şi continuă cu el până la staţia Haşdeu unde coboară.

De aici continuă pe jos, pe B-dul 6 Martie şi intră la nr. 95 B, oră fiind 18,05. Urmează să i se stabilească etaj şi apt.

Semnalmentele:

Etate 45 – 50 ani, statură înaltă, corpolenţa plină, faţa ovală, tenul şaten, nasul mare, rectilin, cu baza dreaptă, sprâncenele negre, părul vopsit maron închis, pe obrazul drept are mai mulţi negi.

Îmbrăcămintea:

Palton maron, batic maron, pantofi maron, poşetă dreptunghiulară de culoare maron.

MAIOR DE SECURITATE, Serghei Gheorghe

Şeful Grupei, Cpt. Branea Dumitru

[Fond ASR1, fond A, Dosar 11 119, voi. 7, p. 228 – 231]

[Nota de ascultare cu microfonul din casă a convorbirii Ecaterinei Bălăcioiu cu actriţa Maria Botta]

Redactat R.G., S.E. Din limbă: română Nr. filelor: 18

STRICT SECRET Direcţia II-a Indicativ 232 Dată: 15 mai 1958

OBIECTIVUL: „BĂLĂCIOIU ECATERINA”

Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la ora 6,30 când Ecaterina se scoală şi se ocupă cu diverse treburi. De la ora 6,50 ea stă din nou în linişte până la 7,45 când ea deschide radioul. La ora 9,00 Ecaterina închide radioul şi gospodăreşte prin cameră.

La ora 11,15 Ecaterina pleacă de acasă şi se face linişte. A fost linişte până la ora 12,50 când a revenit Ecaterina şi se ocupă cu diferite treburi până la ora 12,56 când din nou se face linişte.

La ora 13,20 Ecaterina vine acasă pentru câteva minute, după care din nou pleacă şi se face linişte. La 14,13 Ecaterina revine şi deschide aparatul de radio, pe care-l închide la ora 17,07 şi iese, făcându-se linişte.

La ora 17,32 Ecaterina vine acasă şi ascultă emisiunea radiofonică până la ora 17,46 când

Ecaterina primeşte vizita unei doamne, Maria Botta, cu care discută.

La început Ecaterina îi vorbeşte Mariei despre situaţia neclară din Franţa.

Ecaterina arată că nu se ştie cine va veni la putere, însă în cele din urmă va ajunge la un compromis.

În continuare Ecaterina spune Mariei că dacă va veni comuniştii la putere în Franţa, ea (Maria) va trebui să fugă în America. Mai departe ea spune: „Şi vasăzică tu de-abia te înfigi în viaţa de Paris, pentru că tu în afară de Paris nu te poţi duce într-un oraş din America până când nu eşti văzută de un impresar (?). Tu nu eşti o persoană care să stai singură fără cineva din ţară. Ocoleşti, dar ţie îţi trebuie pe cineva cu care să vorbeşti chiar din blestemata asta de ţară. Tu eşti o sensibilă şi tu nu ai să poţi să rupi toate rădăcinile cu trecutul. Şi-atunci plecarea în America, singură – altă viaţă, altă limbă de învăţat – este una din marile blesteme ale vieţii”.

Ecaterina arată mai departe Mariei că la

Paris ar avea ambianţa asta şi, după cum ea este o femeie fermecătoare, s-ar putea mărita.

Maria arată că şi în America se poate mărita, aşa după cum s-a măritat şi Ileana Brăteanu, care a plecat.

Ecaterina arată Mariei că astfel (căsătorindu-se) va putea scăpa de obsesia menajului (menajul pe care-l duce ea cu Alexandru).

Ecaterina adaugă că la început îi va fi greu, însă să ţină cont de sfaturile pe care i le dă ea din toată inima, mai ales sfatul ca să-şi prelungească concediul, dintr-o lună să facă două. Acest lucru poate să-l facă punându-se bine cu doctorul, sau prin alte mijloace pe care le va găsi între timp.

Ecaterinaa spune Mariei ca certificatul de prelungire a tratamentului să fie în dublu exemplar, pe unul trimiţându-l lui Chivu Stoica, şi în plus scriindu-i să-i aprobe concediul, deoarece prin asta îi salvează viaţa.

Maria spune că în orice caz ea îi va scrie lui Chivu Stoica o scrisoare, şi scrisoarea o va face încă de aici.

În această scrisoare o să-i mulţumească pentru că a trimis-o, scrisoare ce o va expedia din Elveţia.

În altă ordine de idei, Ecaterina spune Mariei că alaltăieri a venit o elevă la ea şi i-a spus că prietenul ei pleacă cu sportul la Paris.

Această elevă i-a spus că dacă Ecaterina vrea să dea ceva pentru Monica. Ea (Ecaterina) i-a dat câteva lucruri, chiar de valoare, dar ei îi este egal chiar dacă se vor pierde sau nu.

Ecaterina spune Mariei că eleva i-a promis că logodnicul ei va memora adresa Monicăi şi nu o va scrie. Cu această ocazie Ecaterina spune adresa Monicăi, din Paris, Str. Cassinet 14 (şi, pentru a nu uita adresa, să se gândească la Simona Cassian). Această stradă este visavis de Observatorul astronomic.

Maria spune că această adresă poate fi memorată, dar adresa Godinei (?), care este lungă şi interminabilă, nu mai poate fi memorată, trebuie notată.

Ecaterina spune Mariei ca să se orienteze, să

se pregătească ca să nu fie surprinsă.

Maria arată că trebuie să se informeze ce poate lua cu ea, însă în acelaşi timp îi este foarte greu, deoarece nu trebuie să ştie nimeni că ea pleacă.

Ecaterina arată că nu trebuie să ştie de plecarea el, şi mai ales să nu ştie nimeni de ziua în care va pleca, până nu va ajunge în Elveţia. Şi aceasta pentru ca actriţele şi actorii să nu-i bage beţe în roată, aşa după cum a păţit şi Monica, care a fost întoarsă de trei ori, pe motivul că a asistat la o întrunire studenţească. Până la urmă Monica a plecat cu o delegaţie de studenţi şi a rămas acolo împreună cu Brătescu, care astăzi este decan acolo.

În altă ordine de idei, Maria întreabă cum îl cheamă pe amicul care venea pe la ea (pe la Ecaterina) şi-i dădea telefoane, fusese el director.

Ecaterina spune că acesta era Dan Brătianu, nepotul marelui Brătianu, care-şi făcuse studiile în Elveţia şi apoi a fost ataşat militar în Elveţia.

Maria întreabă ce este cu acesta acuma şi

Ecaterina răspunde că acesta este închis de 15 ani. Acesta era gata să iasă din închisoare, de la Deva, dar a fost reţinut, deoarece a introdus în toată închisoarea alfabetul morse şi a transmis cu bucurie moartea lui Stalin, la toţi deţinuţii.

Mai departe Ecaterina arată că după moartea lui Stalin a fost un moment de respiraţie pentru toţi, iar în acest timp au venit la ea doi care au fost în închisoare şi i-au vorbit de chinurile îndurate în închisoare.

Maria arată că abia aşteaptă să scape din „iadul ăsta”, însă are o durere mare, este egoistă, şi poate acest lucru din cauză că este înspăimântată de Alexandru, care se poartă urât cu ea.

Apoi ea adaugă că-i pare foarte rău că pleacă de aici şi ea (Ecaterina) rămâne aici. O doare foarte mult acest lucru, deoarece şi ea ar trebui să fie împreună cu Monica.

După aceasta Ecaterina arată că o verişoară de a Monicăi i-a trimis acesteia o brăţară, cu ocazia zilei ei de căsătorie. Cum aceasta este o

egiptologă (se ocupă de istorie) i-a cerut Monicăi să-i trimită nişte cărţi istorice, în valoare de 30.000 de franci.

Ecaterina arată că Monica i-a scris ei o scrisoare în care spune că a primit scrisoarea Sandei (verişoară Monicăi) şi că nu poate ca să-i trimită acuma aceste cărţi de istorie, deoarece are de rezolvat mai întâi o chestiune mult mai mare; încearcă cu un comunist ca, în schimbul unei sume de vreun milion şi jumătate, să o aducă pe ea (pe Ecaterina) la Paris. Aceşti bani se vor vărsa la clubul comuniştilor în momentul când persoana (adică Ecaterina) coboară pe peron.

Ecaterina spune Mariei că va pleca şi ea după ce va pleca Maria. Ea adaugă că are un prieten care a ajuns foarte bine, un om care a avut o mare stimă.

Maria arată că ideea aceasta, de a se duce la Chivu Stoica, trebuia să o aibe mai înainte, când nu era măritată şi era mai uşor pentru ea.

Maria spune Ecaterinei că-i pare rău că este departe de Monica. Ea adaugă că are o scrisoare

de la Monica în care aceasta arată cât ţine de mult la maică-sa (la Ecaterina). De aceea Monica nu trebuia să comită această imprudenţă.

Ecaterina spune Mariei că din partea ei Monica are toată dezlegarea ca să stea acolo, iar ea (Ecaterina) va încerca să se ducă la Monica.

În altă ordine de idei, Maria relatează Ecaterinei că Ralea are o mare supărare, deoarece Catinca (fiica lui) divorţează de Florin Vasiliu.

Într-una din zile Catinca s-a îmbătat, la Athénée Palace, în ultimul grad, încât chelnerii au trebuit să o ducă într-o cameră separată. În starea ei de beţie a scris o scrisoare mamei sale, spunându-i că divorţează de soţ şi pleacă la Predeal cu Petruţ, pentru a face un copil. (Maria spune că acest Petruţ este de la ei, de la Teatrul Naţional.)

Toate acestea ea le ştie de la Alexandru, care le-a aflat de la o prietenă de-a Catincăi. Maria adaugă că Ralea a certat-o pe Catinca, arătându-i că el este ministru şi ea îl face de râs cu toate aiurelile ei.

Se pare că ea (Catinca) şi-a pierdut şi slujba de la Radio, unde era spicheriţă în limba engleză. Ea i-a reproşat tatălui ei că seamănă cu firea lui (i-a moştenit firea) şi că lui nu-i este ruşine să plece cu soţia celui mai bun prieten la Braşov în weekend; cu nevasta lui Vianu. Şi că i-au pozat, şi că toate fotografiile lor au apărut în toată Europa.

De asemeni i-a reproşat că i-a dat o soră de la altă mamă şi acuma este încurcat cu a treia femeie. „Recunosc că sunt o stricată şi o nenorocită, dar tu eşti de vină, că aşa eşti şi tu, şi ţi-am urmat exemplu”.

Maria arată în continuare că Ralea este grav bolnav şi prăpădit, suferă cu rinichii, cu ficatul.

Este disperat, deoarece pe chestia asta a fost criticat.

După aceea, Maria arată că alaltăieri seară a fost la un restaurant cu Anda, cu Izbăşescu şi cu Mihnea. La un moment dat, în local a intrat doamna Catinca cu un golan şi cu Petruţ. Anda şi cu Mihnea, văzându-i, s-au dus la masa lor, ca să discute.

Maria arată că şi Anda este o stricată, că se culcă cu alţii. După ce Anda a revenit la masă i-a spus că Catinca se simte foarte prost.

Ecaterina arată că Catinca a fost foarte drăguţă cu ea.

Maria arată că numai Zizi a stricat-o pe Catinca, în casa căreia era un fel de bordel. Ecaterina întreabă ce caută Rosetti la ea (se pare la Zizi), la care Maria îi răspunde că acesta se duce deoarece au trăit aproape 20 de ani şi se duce pentru copil.

Ecaterina arată că ultima dată când s-a întâlnit cu Cămil lângă universitate, visavis de librăria cea mare, acesta vorbea cu ea şi se uita în toate părţile, şi-i spunea cât de fericită este ea (Ecaterina) pentru Monica, care a plecat.

Maria arată că Zizi l-a distrus pe Cămil şi şi-a bătut joc de el. Ea adaugă că mai bine să-şi bată joc femeia de bărbat, decât femeia să sufere de la un bărbat.

Maria arată că Cămil este un gelos, invidios, în stare s-o sfâşie în momentul când ea s-a

măritat. Sau când a jucat pentru prima dată fără ajutorul şi sprijinul lui, acesta a instigat ziariştii şi lumea împotriva ei, ca s-o înjure. Cămil i-a făcut o serie întreagă de greutăţi printre care s-a dus şi a spus că ea trăieşte cu un evreu şi să fie dată afară din serviciu. Ea a fost chemată la Siguranţă şi i s-a atras atenţia să se ferească de Cămil Petrescu, deoarece acesta este un om primejdios.

Maria este scârbită de lumea aceasta care este murdară. Maria adaugă că Cămil voia ca ea să joace toate piesele lui, ca vedetă nr. 1 a teatrului românesc, şi sub regia lui. Astfel, el câştiga de două ori, şi pentru piesele lui, şi pentru regia lui. Maria arată că acesta era un beţiv, soţia lui este distrusă.

El scria piese ce se joacă la Moscova şi-n alte ţări, şi în fond el era un reacţionar.

Ecaterina spune că ultima dată l-a văzut pe Cămil Petrescu la Uniunea Scriitorilor. Era îmbrăcat prost, cu un palton jegărit.

După aceasta Maria vorbeşte despre Alexandru, care nu i-a dat niciodată nimic şi nici

nu-i trebuie nimic de la el.

Ea adaugă că Alexandru este nervos, îi sare ţâfna imediat şi se poartă cu ea parcă ar fi servitoarea lui. Nu stă de vorbă cu ea, nu se sfătuieşte. Ea are nevoie de aşa ceva, deoarece n-are pe nimeni, n-are prieteni cui să-şi deschidă sufletul.

Comportarea lui Alexandru o obligă să facă un act disperat.

Ecaterina îi cere Mariei să facă două lucruri: să spună ca s-o îngrijească în aşa fel ca din toată chestiunea aceasta să iasă sănătoasă şi pe urmă… (nu termină) să rămână (acolo).

Maria se plânge că ea n-are o mulţumire sufletească, că aici ea trăieşte într-un cerc vicios, îi este teamă, îi este frică peste tot, în tramvai, pe stradă, acasă, în relaţiile cu oamenii.

Ecaterina arată că şi ea trece prin aceleaşi lucruri.

Maria spune că trebuie să lupte crâncen cu viaţa, pentru a nu se prăbuşi.

Apoi ele schimbă discuţia şi Maria Botta

spune că atunci când a Ieşit de la repetiţie a văzut o fată cu ziarul Scânteia în mina şi în acest ziar a văzut că s-au petrecut evenimente serioase în Franţa. Apoi a luat şi ea ziarul şi s-a dus acasă să-l citească.

Ea arată în continuare că e derutată şi nu ştie ce să facă; plecarea ei se apropie, şi are atâtea treburi de aranjat. Trebuie să trimită unele lucruri prin poştă iar altele trebuie să le ia cu ea (lucrurile ei mărunte, personale).

Ecaterina îi explică Mariei că nu i se va da voie să-şi ia lucrurile, iar Maria spune că ar vrea să intervină pe la Ministerul Comerţului, ca să i se permită să-şi ia lucrurile.

După aceasta ea arată că are o sumedenie de hârtii ce reprezintă diferite acţiuni şi nu ştie ce să facă cu ele; să le ardă sau să le păstreze.

Ecaterina o sfătuieşte să le ardă, căci nu se va mai putea reveni asupra acestor acţiuni (de la diferite societăţi care au existat în trecut în România ca de exemplu „Astra Română”), oricât ai fi de optimist.

Ea adaugă că şi ea a avut asemenea acţiuni şi le-a distrus de mult.

Maria e tare îngrijorată că îi rămâne casa şi că nu poate să facă nicio mişcare fără ca Alexandru să nu observe.

Se plânge în continuare că n-are valiză şi nu are nici bani. Ea nu poate să manevreze banii lui Alexandru, ci doar se rezumă la salariul ei. Totodată ea mai are o serie de datorii pe care trebuie să le achite.

Ecaterina o sfătuieşte să ia banii de la Alexandru pentru ceea ce mai are nevoie, şi când va ajunge la Paris să-i trimită banii înapoi lui Alexandru.

Maria spune că nu vrea să ia niciun ban de la Alexandru, care este un porc ordinar şi care n-a făcut nimic pentru ea.

Maria şi Alexandru s-au certat şi astăzi.

Ecaterina o sfătuieşte să nu se mai certe cu el şi să-l lase în pace.

(în continuare redau în dialog:)

M.: Doamnă, mă gândesc că ajung acolo! Mi

se deschide această mare, unică şansă de a pleca de aici. Îmi este aşa de scârba, doamnă – iertaţi-mă că vă spun – de tot ceea ce mă înconjoară, îmi este aşa de scârba!

£: Ştiu.

M.: Raporturile dintre actori sunt insuportabile. Atâta ură, atâtea dedesubturi şi mâncătorii.

Ecaterina arată că aşa a fost mereu.

Schimbând subiectul, Ecaterina o întreabă pe Maria dacă are pe cineva căruia să-i încredinţeze lucruri de ale ei.

Maria spune că nu are ce încredinţa, pentru că paharele nu are rost să le încredinţeze cuiva. Îmbrăcăminte ea nu are multă. Singurele lucruri de valoare pe care le are sunt cele două blănuri, pe care vrea să le ia cu ea. În afară de blănuri mai sunt rochiile ei. Restul n-o interesează, pentru că, dacă se reîntoarce, le găseşte, dacă rămâne acolo nu mai au nicio valoare.

Principalul lucru care o interesează pe Maria este acela că nu ştie cum să facă atunci când va fi

vorba să rămână acolo.

Ecaterina spune: Ei, aicea are să fie foarte greu, ştii de ce? Pentru că tu, ca să rămâi acolo, tu ai {viză} în Elveţia pentru o lună de zile.

M.: Aşa.

E; Admitem cazul că tu nu poţi să-ţi aranjezi lucrurile într-o lună de zile; te destăinui doctorului şi îi spui: domnule doctor, faceţi în aşa fel încât să spuneţi acolo în ţară că mai am… (nu termină) îmi daţi un certificat, sau să spun la legaţie, sau ştiu eu ce să fac, pentru ca să-mi prelungiţi, să spuneţi că sunt în tratament care merge în chip fericit, dar care mai are nevoie de încă o lună.

În două luni tu poţi mult mai uşor. Şi ce are să fie? Cred că trebuie să te adresezi cuiva care să-ţi facă paşaport pentru mers în Franţa, pentru că paşaportul tău e numai pentru Elveţia. Şi imediat ce ai trecut în altă ţară, treci frontieră, nu-i aşa… (nu continuă).

Maria: Dar pot să trec şi clandestin.

£: Şi clandestin, dar dacă te prinde?

Maria: în Franţa? Ce se întâmplă dacă mă

prinde?

(Ecaterina nu-i răspunde)

Maria: Azvârl paşaportul şi spun că sunt bulgăroaică, şi cer azil politic.

E: Da, da, poţi să spui şi româncă, că-i tot acelaşi lucru. Eu m-am gândit că aşa am să-i scriu Monicăi: „Persoana pentru care ai lucrat la regie şi ai pus în scenă – aşa – va merge acolo unde a rulat filmul de scurt metraj”.

Mana: Dar ea nu ştie de… ştie de Maria.

Ecaterina îi spune Mariei că ea i-a scris Monicăi despre ea că e bolnavă şi Monica şi-a exprimat neliniştea în scrisorile pe care le-a trimis faţă de boala de care suferă Maria.

Ecaterina crede că Monica, având legătură cu doctorii aceia psihiatri şi schizofreni la care a rulat filmul, are să poată să se intereseze, să vorbească cu doctorii să dea o prelungire Mariei.

În continuare, Ecaterina îi explică Mariei că într-o lună de zile nu va putea face mare lucru, pentru că în primul rând ea trebuie să se îngrijească de sănătate. De aceea o sfătuieşte să

stea acolo şi să-şi îngrijească sănătatea, pentru că spitalul de la Zürich, unde merge ea, este unicul din Europa şi mai târziu va fi greu să mai meargă acolo.

Maria trebuie să-i spună de la început doctorului aşa: „Domnule doctor, eu am permis numai pentru o lună şi viaţa mea este în mâinile dvs. Dacă este nevoie, să mă opriţi două, trei luni aici, ca atunci când plec să fiu complet sănătoasă”.

Ecaterina s-a gândit că ar fi bine ca Maria să facă o ladă în care să bage lucrurile şi să le trimită lui Rodica, la doctorul Mureşanu, în regiunea Cluj, ca să le ţină, fiindcă garantează că ea le ţine.

Ecaterina vrea să facă la fel, fiindcă are încredere în Rodica şi ştie că are unde să le ţină.

Maria spune că nu poate să facă nicio mişcare, pentru că orice mişcare poate să fie imprudenţă. Ea preferă să renunţe la toate lucrurile care nu le poate lua. Apoi ea se plânge că n-a fost fericită în viaţă şi povesteşte cum se poartă Alexandru cu ea. După aceea, Maria se întreabă ce va face în Franţa dacă va ajunge acolo.

Ecaterina îi spune să ia contact cu Monica, şi ea o să vorbească cu George, care trăieşte mult mai bine şi are legături cu lumea teatrelor. Ea adaugă că doctorul Degref este de 12 sau 13 ani în Franţa şi abia acum a putut găsi un serviciu de dimineaţa până seara, pentru că el are un defect, e cam lunatic.

De asemeni Ecaterina sfătuieşte pe Maria să ia cu ea nişte fotografii cu piesele în care a jucat şi îi spune că o să aibă succes, pentru că e frumoasă şi joacă bine.

În ce priveşte faptul că Maria nu cunoaşte bine limba franceză, Ecaterina o consolează spunându-i că Elvira Popescu, care e plecată de mult acolo, nu vorbeşte bine franţuzeşte.

Ea a auzit-o o dată la radio, la reprezentaţia unei piese de teatru.

În continuare, Ecaterina îi spune Mariei că pe scriitorul Eugen Ionescu l-a lansat Monica şi a ajuns cel mai mare dramaturg. Pe George tot Monica l-a ajutat, şi azi se află printre personalităţile literare şi artistice ale Franţei.

Maria începe iarăşi să se plângă că aici se simte singură, că nu are un bărbat bun, ci un bărbat nesincer, viclean şi meschin. Ea spune că o să-i ceară lui Alexandru s-o ajute să plece, pentru ca să scape de ea, şi ea de el, fiindcă împreună nu mai pot sta.

Maria se plânge că trăieşte într-un fel de cerc vicios al fricii, în tramvai, pe stradă, fricâ în relaţiile cu oamenii şi nicăieri nu se simte la ea acasă.

Ecaterina o înţelege, deoarece şi ea trăieşte în aceeaşi stare de spirit, iar Maria se plânge că trebuie să lupte mereu, „crâncen”, cu viaţa pentru a nu se prăbuşi. Ea s-a măritat din dorinţa de a-şi întemeia un cămin, bazat pe solidaritate şi înţelegere, dar a constatat că (primul) soţul ei era un om „scârbos”, iar ea era izolată de el; actualul ei soţ, fiind profesor universitar, ar putea fi mai cavaler, generos şi spontan, dar nu este şi „îi crispează viaţa”.

Ecaterina îi spune că a ajuns la concluzia că soţul Mariei nu mai poate fi „prefăcut”

(transformat).

În continuare redau în dialog, deoarece vorbesc foarte încet: M.: Eu am să vorbesc cu Monica. E: Aşa!

M.: Numai, aici... cum să fac să-mi scot blana, să plec cu ceva bun?

În continuare, ea spune că vrea să-şi scoată blănurile şi rochiile.

Ecaterina îi spune Mariei că „ei” o vor supune unui interogatoriu, fie venind „ei” la ea, fie chemând-o pe ea la „ei”, cu toate că a intervenit Chivu Stoica pentru ea şi o vor întreba ce lucruri vrea să-şi ia cu ea.

Maria spune că haina ei de nurcă şi cele patru nurci pe care le are le va lua cu ea, pe motiv că haina este ruptă şi scurtă şi vrea s-o dea „acolo” la reparat, întrucât aici nu se găsesc blănari buni; cealaltă haină de blană o va lua cu ea, pe motiv că este răcoroasă şi o poate purta acum, până se va repara cealaltă, atunci când va fi la sanatoriu. Maria vrea să scoată aceste blănuri şi bijuteriile, dar se gândeşte că i se poate obiecta

că nu are autorizaţie de a sta în străinătate decât o lună de zile.

Ecaterina o sfătuieşte ca, în cazul când nu i se va da voie să ia vreo bijuterie, ea să spună ce bijuterii are, iar Maria o aprobă, arătând că îşi va pune un inel în deget şi ceasul pe mâna, aşa cum a făcut. Atunci” când a mai plecat.

Ecaterina îi spune că „atunci” era alta situaţia, deoarece a plecat într-o ţară de democraţie populară, dar Maria susţine că „ei s-au purtat excepţional de frumos” şi nici nu s-au uitat la bijuteriile ei.

Ecaterina şi-a amintit că mama lui Lipatti a fost prinsă la plecarea din ţară că a vrut să scoată aur, dar Maria a ripostat că era altceva, deoarece doamna Lipatti ascunsese aur în dulceaţă şi deci voia să treacă graniţa valută, pe când ea pleacă doar cu podoabele personale, nu cu valuta.

Ecaterina o sfătuieşte să se intereseze ce are voie de luat, pentru că atunci când ea s-a interesat pentru ea, a aflat că nu poate pleca cu: blănuri, bijuterii, covoare şi tablouri.

Maria spune că, în cazul când nu e voie să scoată aceste lucruri, ea va obiecta că nu are cui să le lase aici, neavând încredere în nimeni.

Ecaterina îi atrage atenţia să nu pună problema „opreliştilor”, pentru ca „ei” să nu declanşeze atunci altceva, de pildă să-i reproşeze că este reacţionară, sau cine ştie ce altceva.

Ecaterina spune textual: „Maria fii foarte atentă, dacă vrei să scapi”.

Maria se plânge că nu vrea să lase aceste lucruri aici, pentru că se gândeşte că niciodată nu-şi va mai putea face altele la fel, dar Ecaterina îi spune că ea, dacă a sfătuit-o aşa, a făcut-o pentru că vrea s-o scutească de o lovitură.

Ecaterina o sfătuieşte să se ducă la M.C.E. (?) şi, fără să spună cine este, să se intereseze ce obiecte are voie să scoată din ţară o persoană care obţine paşaport; ea se oferă apoi să se ducă ea să se intereseze de acest lucru şi să întrebe dacă există o măsură generală pentru toată lumea.

Maria îşi aminteşte că o poate întreba şi pe Anda, care a plecat, dar pe urmă îşi pune

întrebarea dacă Anda nu va bănui ceva, în cazul când ea o va întreba.

Ecaterina o sfătuieşte s-o întrebe, aşa, ca din întâmplare, dacă atunci când a plecat şi-a luat cu ea vreo bijuterie, sau o blană, deoarece ştie că este interzis acest lucru.

Maria ştie că s-a pus această problemă, dacă Anda să-şi ia pe deget un inel cu briliant, dar Mihnea nu a lăsat-o să-l ia, gândindu-se că se va pierde în cazul când Anda va muri, fiind bolnavă de cancer.

Auzind această, Ecaterina presupune că numai ei nu i se dă voie să scoată asemenea obiecte.

Maria spune că ea îşi va pune în fiecare poşetă, de pildă, ceasul şi câte un inel.

Ecaterina relatează că ea a fost întrebată ce bijuterii vrea să ia cu ea, dar Maria spune că Ecaterina pleca definitiv şi de aceea a fost întrebată.

Ecaterina răspunse că nici la ea nu se punea problema unei plecări definitive, ci a unei plecări

de 6 luni; ea adaugă că nici nu are bijuterii de mare valoare, pentru că tot ce a avut i-a dat Monicăi.

Maria presupune că se dă voie să plece cu podoabe, pentru că şi fata lui Gheorghiu-Dej, când pleacă, îşi ia podoabele cu ea.

Ecaterina îi atrage atenţia că la ea se poate obiecta că pleacă doar pentru o lună, dar Mâna îi ripostează că ea este „cineva”, şi este „mai mult decât d-şoara Dej”, fiind artistă emerită.

Ea o dă de exemplu pe Michele Morgan pentru felul cum a venit îmbrăcată şi susţine că, fiind artistă, va fi invitată şi va trebui să se îmbrace frumos.

Schimbând subiectul, Maria o roagă pe Ecaterina să-i facă o cafea şi trec amândouă în bucătărie unde Ecaterina pregăteşte cafeaua (fiind departe, nu se distinge ce spun).

La un moment dat, se distinge că discută despre camera pe care Ecaterina a obţinut-o de la Sfatul Popular.

Când revin în cameră, Ecaterina spune că

regretă că nu a mai primit pachete de la Monica, dar aceasta nu i-a mai trimis pachete, deoarece a tot aşteptat să vină acolo, de la 15 noiembrie, de când mereu i s-a amânat plecarea.

În continuare, Maria se plânge că o indispun grijile zilnice ale casei, apoi Ecaterina relatează că Monica i-a trimis acum 8 – 9 ani o rochie, dar de atunci rochia s-a rupt.

Maria afirmă că este curioasă să ştie cum o fi evoluat Monica, apoi schimbă subiectul, spunând că primejdiile prin care a trecut ea au înspăimântat-o de viaţă.

Ecaterina îşi exprimă satisfacţia pentru faptul că Monica a avut norocul să trăiască alături de nişte familii franceze de o înaltă ţinută morală.

Maria se plânge din nou de calitatea oamenilor de aici şi de caracterul lui Bălăci.

Ecaterina a aflat de la cineva, care însă nu a mai venit de mult pe la ea, că Bălăci este o fire foarte închisă.

Maria susţine acelaşi lucru, adăugând că el este un om care nu ştie să dea de la el nimic;

astfel, dacă îţi este rău, poţi muri alături de el fără ca el să-ţi ofere, de pildă, o cafea neagră, şi nu din răutate, dar pentru că nu ştie să-ţi vină în ajutor atunci când ai nevoie; Maria afirmă că Bălăci este „o scârbă”.

Ecaterina presupune că Bălăci are totuşi şi calităţi, dar Maria pretinde că nu sunt calităţi de bază şi de „aliat pe viaţă”; el este un om foarte obositor, care nu o menajează sub niciun aspect.

Ecaterina o sfătuieşte ca faţă de Bălăci să fie artistă, să se prefacă şi să nu spună când se supără „mai mult decât trebuie”, aşa după cum îi este firea, dar Maria povesteşte că s-a uitat azi dimineaţă la el atât de duşmănos, încât el a „înlemnit”.

Ecaterina schimbă subiectul, spunând că a avut radioul defect, dar aseară a putut prinde posturi străine.

Maria se plânge că nu cunoaşte orele acestor emisiuni, iar Ecaterina relatează că a ascultat postul Monte-Carlo, care nu a pomenit nimic despre Algeria.

Maria ştie că în ziarele noastre de azi se scrie despre ofensiva comuniştilor de acolo pentru baricadarea fascismului şi despre apelul la luptă lansat comuniştilor.

Ecaterina pretinde însă că aceştia nu vor putea acţiona dacă se va declara stare de asediu.

Maria relatează apoi că toate ziarele noastre scriu despre neliniştea provocată în Franţa şi Algeria de mişcarea fascistă.

Ecaterina se teme că s-ar putea, dacă pleacă în Franţa, să vină şi acolo un regim comunist, copiii ei să trebuiască să fugă, rapid, cu avionul, în America, iar ea se întreabă dacă va putea rezista la o călătorie cu avionul.

Maria o asigură că este foarte uşor de suportat o călătorie cu avionul, apoi reia subiectul anterior, spunând că-i este frică la gândul că nu i se va da voie să ia orice lucruri personale cu ea.

Ecaterina povesteşte că Monica a luat cu ea lenjerie de pat, de masă şi tot felul de lucruri, pentru că a plecat cu multe valize. Separat, francezul care a locuit la Ecaterina, dl. André Voile

(?), a luat pentru Monica 10 valize.

Maria nu-şi aminteşte de acest francez, apoi spune că ea va găsi „acolo”, lucruri de-ale casei şi nu are rost să le ia cu ea. Ea se întreabă dacă să ia cu ea feţe de masă brodate, dar Ecaterina îi atrage atenţia că nu le poate lua, pentru că nu poate justifica de ce le ia cu ea. Pe urmă, Ecaterina o sfătuieşte să spună că le ia pentru a le vinde şi a-şi cumpăra de acolo alte lucruri. Ecaterina o mai întreabă cum procedează cu banii şi dacă îi va plăti statul român, iar Maria răspunde că va plăti Ministerul Sănătăţii.

Ecaterina spune că e „mare lucru” faptul acesta, iar Maria spune că, dacă se va înapoia în ţară, leafa ei nu-i ajunge să poată trăi, iar viaţa împreună cu Alexandru nu o poate continua, pentru că nu se înţelege şi între ei nu există raporturi clare. Maria arată că ea ştie, înţelege care este situaţia actuală şi de aceea a vorbit foarte dur cu prietena ei (nu apreciază cine) căreia i-a spus să nu facă pe reacţionară, să se încadreze într-un serviciu, deoarece n-are ce să-l

aştepte pe Eisenhower şi ea îşi pierde anii cei mai buni din viaţă, irosindu-i. Ea a arătat prietenei ei că viaţa fără a câştiga un ban o face să dispere şi mai mult; de aceea, Maria susţine că ea nu a făcut vreodată politică, dar înţelege care este realitatea vieţii şi, pentru a trăi, trebuie să munceşti. Ea susţine că nu face politică, nici nu este reacţionară, pentru că ea „se p… pe toţi”, înţelegând că toţi sunt bestii şi vor să pună mâna pe ciolan; că pun o cruce încârligată, sau că pun o stea roşie pe acest ciolan, pe ea nu o interesează. Ea adaugă că toţi exploatează, mint, induc lumea în eroare, omoară şi sunt tâlhari, şi unii şi alţii. După părerea ei, oamenii sunt nişte bestii din junglă, nişte fiare, care „pentru a ajunge la ciolan” omoară şi fac orişice; ea nu crede că oamenii au un ideal, pentru că, de când există omenirea, n-au făcut altceva decât să lupte pentru existenţa materială. Ea nu poate suferi ambiţia, orgoliul, deşertăciunea şi răutatea oamenilor care se pretează la orice, pentru „un ciolan”.

Ecaterina o întreabă apoi pe Maria dacă a

mai văzut-o pe d-na Costandache şi Maria răspunde că aceasta este o femeie periculoasă, pe care nu vrea s-o vadă.

Ecaterina întreabă din nou dacă Maria a mai văzut-o „de atunci”, şi Maria răspunde negativ.

Atunci Ecaterina şopteşte ceva, dar atât de încet, încât nu se distinge, decât: „Ei bine, să ştii că ea este… jos, să nu fie…”

Maria o întreabă pe Ecaterina dacă ştie numărul ei de telefon, pentru că ea (Maria) îi va telefona, întrebând dacă mai are de vânzare un serviciu de porţelan sau de cristal.

Ecaterina nu vrea să telefoneze de la ea, pentru că atunci când a fost chemată la miliţie „atunci, la 24” i s-a spus că are relaţii cu d-na Costandache şi cu Nolică Tătărăscu.

Maria spune că nu este nimic să ai asemenea relaţii, deoarece d-na Costandache a dat o vilă splendidă P.M.R.-ului; Maria spune că d-na Costanfache are şi ea o fiică în străinătate şi, în fond, nu este decât o mamă care vrea să ajungă la copilul ei, pentru a-şi asigura bătrâneţea după ce

soţul i-a murit pentru că i s-a luat averea. Maria adaugă că şi Ecaterina are acelaşi ţel, să-şi asigure bătrâneţea pe lângă copilul ei.

Ecaterina se plânge că „acolo” (miliţie?) a suferit, pentru că venise un comunist de la „Siguranţa generală”, care s-a purtat cu ea aşa încât ea s-a simţit „ca pe frigare”.

Maria susţine că „ăştia” sunt invidioşii care vor să-i facă pe alţii să moară, pentru a trăi bine pe „cadavrele noastre”. Ea adaugă că în prezent [lupta] se dă între aceste forţe, de pildă, ea luptă să se menţină şi să trăiască, iar ceilalţi, ca s-o răpună.

Apoi, Maria spune că trebuie să fie deşteaptă şi lucidă şi să vadă dacă e cazul să se mai întoarcă la „această nenorocire”, căci a doua oară nu va mai putea pleca.

Ecaterina îl răspunde că în mod sigur va mai putea pleca, deoarece poate să ceară un certificat în care să se spună că peste şase luni trebuie să plece din nou.

Maria arată că pe Alexandru nu-l poate

convinge uşor, şi ar trebui să facă eforturi mari şi ploconeli în faţa lui, ca să mai poată pleca a doua oară.

Ecaterina o întrerupe spunând că nu ştie cum are să scrie, dar are să-i scrie Monicăi să-i spună lui Georges „adevărul adevărat” despre ipocrizia Andei.

Ecaterina afirmă că Anda este complet lipsită de suflet, de orice urmă de omenie, şi când o apucă, îi telefonează la trei luni o dată, arătându-se foarte drăgăstoasă.

Maria ştie şi ea de la Alexandru că Anda este cea mai perfidă şi ipocrită fiinţă întâlnită în viaţa lui, că ea se agăţa de gâtul lui, rugându-l să trăiască cu ea. Maria ştie că Anda a vrut cu silă să facă un amant din Alexandru, care este cel mai bun prieten din copilărie al soţului ei (Mihnea Gheorgiu). Anda îi spune Mariei că Mihnea o împinge cu sila în patul diverşilor indivizi cu care are el interese; de exemplu, cu Prâsnea trebuia să plece, dar ea nu vrea să plece cu el. Anda i-a pus întrebarea Mariei ce părere are despre bărbatul

care ar împinge-o să locuiască în acelaşi hotel cu un individ care-i face curte şi despre care bărbatul ştie că vrea să trăiască cu ea. Maria afirmă că între Mihnea şi Anda există „raporturi de putregai” şi că Mihnea o păzeşte întotdeauna pe Anda, să nu rămână singură de vorbă cu Maria.

Maria îi spune Ecaterinei că Mihnea este un arivist, un parvenit şi o lichea.

Maria îi povesteşte apoi Ecaterinei că Mihnea are la el în birou un număr al unei reviste la care a scris el, şi Alexandru, şi alţii, în ilegalitate. Apoi Maria dă un telefon la Teatrul „Comedia” şi se interesează ce se joacă în seara aceea şi a doua zi seara.

După telefon, Maria îi povesteşte Ecaterinei că în birou la Mihnea acesta are şi fotografia lui Miron cu o dedicaţie a acestuia.

Maria spune apoi că Mihnea mai are în birou diverse fotografii cu el, printre care una cu nişte chinezi la o expoziţie la care a fost el cu ei, ca interpret. Maria îi spune Ecaterinei că Mihnea se bagă peste tot pe unde este vorba de străini.

Maria spune apoi că între Mihnea şi soţia acestuia, Anda, a fost o mare dragoste, dar adaugă că asta nu este mare lucru, deoarece Mihnea se îndrăgosteşte de oricine.

Maria povesteşte apoi că s-a dus o dată la Mihnea şi a văzut că lipseşte fotografia lui Miron. Ea adaugă că peste această fotografie Mihnea pusese un desen dintr-o revistă şi o astupase.

Maria spune apoi că, înainte, pentru Mihnea era o fală să aibă fotografia lui Miron în birou, aceasta constituia pentru Mihnea o carte de vizită grozavă. Maria spune că, acum, de când Miron este scos, Mihnea i-a acoperit fotografia. Maria spune că ea i-a atras atenţia lui Mihnea asupra faptului că a acoperit fotografia şi i-a spus să o lase aşa cum era, pentru că, dacă este prieten cu cineva, să fie şi la bine şi la rău.

Maria spune apoi că Mihnea face exact ca şi Catrin (?), care, atunci când erau legionari, avea toate fotografiile conducătorilor legionari, iar când au venit comuniştii a început să aibă pe birou toate cărţile progresiste şi fotografia lui Stalln, ca

să se vadă că el este cu regimul. Maria spune că ea când s-a dus o dată la acesta a luat o carte din acelea progresiste şi i-a aruncat-o după bibliotecă şi i-a spus să o ducă (?) la closet, şi să nu mai facă pe comunistul ordinar.

De la ora 19,40 Ecaterina caută la radio posturi străine şi radioul este pus aşa de tare încât nu se mai distinge absolut nimic. La ora 19,45 opresc radioul şi discută despre mâncare. Apoi Ecaterina îi povesteşte Mariei că o dată a fost răcită şi a fost la Mariana, şi i-a dat o pilulă de chinină mai mare decât cele care obişnuia ea să le ia, şi i-a făcut foarte rău. Ecaterina îi spune Mariei că imediat i-a scris Monicăi aşa cum a putut şi i-a spus că i-a scris aşa de prost că Monica să nu se sperie dacă cumva vreodată i se va întâmpla să nu mai poată să-i scrie ea şi va primi scrisori scrise de altă mină.

Maria îi spune Ecaterinei că în orice caz ea speră foarte mult s-o revadă pe Monica. Ecaterina o sfătuieşte pe Maria să vadă mai întâi în ce stare o să ajungă acolo şi cum o să [se] simtă şi apoi să-i

scrie Monicăi în Str. Cassinet (?) numărul 14.

După aceasta, Ecaterina îi spune Mariei să nu se descurajeze, deoarece şi ea a pornit în viaţă tot cu acelaşi entuziasm pe care l-a avut şi Maria, dar şi ea a avut foarte mult de suferit de la bărbatul ei, deoarece se ţineau foarte mult femeile de capul lui.

Ecaterina îi povesteşte Mariei de o oarecare Ortensia care era de la Focşani şi care se ţinea de capul bărbatului ei. În continuare, Ecaterina spune Mariei că i-a trimis Monicăi, într-o cutie foarte frumoasă, cumpărată de la Rosenthal şi la care bărbatul ei ţinea foarte mult, un inel cu două pietre de diamant şi o perlă, care de fapt acesta avea cutiuţa lui de sidef, dar nu a putut să-l pună în cutia lui, şi atunci l-a băgat în cutia aceea şi i-a mai pus şi crucea de la „Notre-Dame”, pe care a purtat-o Monica când era mică, şi i-a mai pus şi un şerveţel foarte frumos, pe care îl cumpărase ea de la Bistriţa-Năsăud (?). Ecaterina spune apoi că i-a trimis şi soţului Monicăi un coupe-papier din fildeş, cu mâner de argint. În continuare, redau

cele spuse de Ecaterina, cuvânt cu cuvânt: „Acum, dacă ăla o fi om cinstit, dacă nu e om cinstit! Şi peste zece zile vine şi îmi spune. Ce-o fi fost pe eleva asta! Eleva asta este de origine rusească, Jeni Metopadov (?) o cheamă, e sportsmenă şi ea, la voley. Şi a văzut Polonia, a văzut Moscova, a văzut toate”.

De la ora 19,58 caută se pare să prindă Radio Paris şi Ecaterina îi spune Mariei că se aude mult mai clar decât înainte, dar îl prinde mult mai greu. Maria citeşte, între timp, într-un ziar cu voce tare despre faptul că sunt greve în Spania. Ecaterina îi spune Mariei că atunci când au făcut cei de la Malaxa grevă, au fost puşi şase din ei la zid şi împuşcaţi.

Ecaterina îi povesteşte apoi Mariei că, atunci când i s-a făcut ei percheziţie, i-au desfăcut biroul, bucată cu bucată. Apoi Maria vorbeşte la telefon, cu soţul ei se pare, căruia îi spune că se află în oraş şi că va veni imediat acasă. Ecaterina îi spune Mariei că soţul ei nu trebuie să ştie că ea a fost la Ecaterina.

Maria aprobă şi-i spune că acesta nu trebuie nici măcar să bănuie. Ea adaugă apoi că soţul ei nu o va întreba nimic, deoarece pe el nu-l Interesează nimic. Maria o întreabă pe Ecaterina dacă poate să vină a doua zi la ora 11,00 (nu reiese unde) iar aceasta îi răspunde negativ. Apoi au ieşit din cameră la ora 20,04. După un minut, Ecaterina a revenit în cameră şi caută posturi străine. De la ora 20,54 ascultă emisiunea Bucureştiului până la ora 22,00 când închide radioul şi stă în linişte. La ora 22,36 s-a culcat şi continuă să fie linişte în tot restul nopţii.

[A.S.R.I., fond „S”, Dosar 11119, voi. 7, p. 37 – 54.]

[Notă de ascultare, cu microfonul din casă, a convorbirii Ecaterinei Bălăcioiu cu d-na Rossetti, mama Andei Gheorghiu]

Redactat: M.J., LV. Din limbă: rom-franceză. Nr. filelor: 25 Dată: 18 mai 1958

OBIECTIVUL: „BĂLĂCIOIU ECATERINA”

Liniştea din cursul nopţii s-a menţinut până la ora 6,52 când doamna s-a sculat şi se ocupă cu

diverse treburi. La ora 7,14 s-a făcut linişte, se pare că a ieşit. Continuă să fie linişte până la ora 8,00 când Ecaterina se aude gospodărind.

De la ora 8,20 Ecaterina vorbeşte la telefon cu Maria, căreia îi spune că vrea să-şi mai facă de lucru cu nişte rafturi de cărţi pe care le are la nişte vecini ai ei se pare, şi pe care vrea să le scuture şi să le aranjeze, deoarece nu a umblat nimeni la ele de ani de zile. Apoi Ecaterina îi spune Mariei să vină, deoarece o aşteaptă.

În casă, după telefon Ecaterina continuă să se ocupe de gospodărie.

De la ora 11,33 Ecaterina discută la telefon cu doamna Rosetti, căreia îi spune că este acasă şi o aşteaptă cu foarte mare plăcere!

Ecaterina îi spune apoi doamnei Rosetti că poate să vină la ea pe la ora 18,00 dacă îi convine. Apoi Ecaterina îi explică doamnei Rosetti cum poate să ajungă la ea.

În casă, după telefon, Ecaterina stă în linişte.

La ora 11,48 iese, şi continuă să fie linişte până la ora 14,15 când vine acasă şi deschide

radioul pe care îl ascultă în linişte. Se menţine această situaţie până la ora 18,00 când Ecaterina închide radioul şi continuă să stea în linişte.

La ora 18,12 Ecaterina primeşte vizita doamnei Rosetti care o întreabă ce face şi cum îi merge cu sănătatea. Ecaterina îi spune că îi merge bine cu sănătatea, dar este foarte plictisită, deoarece are multe neplăceri.

Ecaterina îl povesteşte apoi doamnei Rosetti că ea a primit în spaţiul ei locativ o fată şi această fată care a stat 8 ani de zile la ea, a pândit-o în timpul unor vacanţe şi s-a dus şi şi-a făcut contract de închiriere pe nume propriu.

Doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina când s-a întâmplat acest lucru şi aceasta îi răspunde că s-a întâmplat mai de mult. Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea nu înţelege de ce faţă a trebuit să aştepte ca Ecaterina să fie plecată, deoarece putea să o facă şi fără ca ea să fie plecată.

Ecaterina răspunde că nu putea, deoarece fata era studentă şi nu avea voie să ţină o cameră

cu contract de închiriere, deoarece avea buletin de flotant.

Ecaterina îl spune apoi doamnei Rosetti că ea crede că a doua zi se vor aranja lucrurile şi ea va avea contractul. Ecaterina adaugă că nu mai vrea să o mai ţină pe fată şi nici nu mai vrea să mai ia pe altcineva, iar camera „aceea” rămâne cameră de trecere.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că în acest caz nu mai are de ce să fie supărată. Ecaterina îi spune că de 3 săptămâni încearcă să rezolve chestiunea aceasta şi a fost mereu amânată.

Apoi a mai fost şi chestiunea că ea a vrut să plece, iar acum în această privinţă sunt greutăţi de tot felul.

Doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă la un moment dat a avut cumva impresia că ar fi fost lăsată să plece.

Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că o miră acest lucru şi o întreabă dacă ea poate să-i spună

tot ce gândeşte fără ca [ea, Ecaterina] să sufere. Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti îi spune că După câte ştie ea. Monica nu este prea… cuminte” acolo şi se agită destul de mult, iar acest lucru este ştiut şi cunoscut.

Ecaterina este de acord cu cele spuse de doamna Rosetti.

În continuare redau discuţia lor în dialog, deoarece încep să discute în şoaptă:

D-na:… după venirea ei, viaţa poate ai observat e oarecare, cum să spun, aşa, un fel de rezervă, un fel… pentru că ea era… pas cu pas a fost urmărită…

Ecaterina: Da, da, da.

D-na: După venirea (?) aici a fost urmărită… mi-a spus… Am telefonat şi ea îmi spunea cum aş putea eu să-i spun doamnei Lovinescu că răspunsurile mele erau aşa, în fine (nu termină ideea) discuţii seci. Pentru că… vă spun cu toată sinceritatea. Al dvs. nu ştiu cum este (?), dar al lor este şi acum…

Şi ea îmi spunea, eu nu puteam să mă duc să vorbesc (?) cu Monica acolo… da ce… ştiu. Pentru că la venirea ei de la Paris i s-a făcut imediat reproşuri că a stat şi s-a învârtit, în fine, în cercuri reacţionare, i-a spus: „Uite, tovarăşe Gheorghiu, dumneata, noi te-am lăsat să pleci la Paris, pentru sănătate, dar dumneata, i-a spus ei, mai mulţi, dar dumneata ai frecventat cercuri care nu erau de-ai noştri, cercuri reacţionare… cine era acest Rosetti? Băiatul fostului mareşal al palatului?

E: Da.

D-na: Şi nu ştiu dacă i-a spus de Monica, că nu vreau să exagerez, dar i-a spus asta: că a frecventat cercuri reacţionare… cu musca pe căciulă şi mată când ai telefonat, ea nu putea clar să vorbească, să spună: „uite am văzut-o pe Monica”, că se temea, doamna Lovinescu.

Aşa, acuma ce se întâmpla, ea… însă…

E: Doamnă… în ce priveşte ceea ce îmi spuneţi mie acuma, în viaţa mea n-am fost… dar acum când este vorba de viaţa copilului meu şi de sănătatea ei. D-na: Doamna Lovinescu. Ea este

sănătoasă, pot să spun. E: Da?

D-na: Doamne fereşte, fereasc㠠Dumnezeu, e sănătoasă. Totuşi are anemie... mai face analize, analiza sângelui.

În fine, vreau să spun, nu e, dragă, nu e bolnavă, nu e rău, dar are şi slăbiciunile ei. Şi atunci ea vrea să le facă un control medical (trece tramvaiul). Aşa şi Mihnea s-a dus, s-au dus la Comitetul (?)... şi a spus, uite, soţia mea are nevoie de un control medical, aşa, a împlinit un an de când nu s-a mai... însă sănătatea ei nu este perfect refăcută şi ni s-a spus de la Paris, când va avea o... nu ştiu ce, să se întoarcă pentru control şi... şi vă rog să-i daţi drumul. Şi se pare că i-a aprobat, 90% i-a aprobat.

Schimbând subiectul doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă ştie ceva în legătură cu cele ce se întâmpla actualmente la Paris, deoarece nu ştie nimic.

Ecaterina îi spune că nici ea nu ştie mare lucru, ştie doar că generalul Massu a vrut să ia puterea în Algeria şi în acelaşi timp a făcut apel la

De Gaulle ca să facă şi el o lovitură de stat milftaristă, dar acesta a eşuat. Ecaterina spune că a rămas guvernul Pflimlin şi s-a anunţat stare excepţională. Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că are un radio dar nu poate să asculte cu el, deoarece este stricat.

Ecaterina îi spune că ea prindea foarte bine posturi străine cu al ei, dar acum, se pare de când i l-a reparat, nu ştie ce i-a făcut, că de două săptămâni nu mai poate să mai prindă nici Parisul.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că are un radio, dar acum nu mai funcţionează bine (nu se înţelege din ce motive) şi din cauza aceasta ea nu mai ştie nimic.

Doamna Rosetti spune că nici când se duce la Anda şi la Mihnea nu poate să afle noutăţi, deoarece ea evită ca să discute cu ei chestiuni de politică, şi în special cu Mihnea. Deoarece s-ar putea ca la un moment dat să se ivească între ei mici neînţelegeri şi ea vrea să le evite.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că aseară a văzut-o pe Anda şi aceasta i-a spus că în

principiu i s-a aprobat să plece la Paris şi că este foarte mulţumită de faptul că poate să se mai ducă o dată să-şi facă un control.

Doamna Rosetti spune că este posibil ca Anda să plece peste 2 – 3 săptămâni, poate chiar şi o lună.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei apoi că Anda crede că va pleca, şi adaugă că aseară aceasta i-a spus că ar vrea să o vadă pe Ecaterina eventual, ce să-i spună ea lui Monica. Ce să facă şi ce să-i spună, deoarece prin scris este exclus să comunice.

Ecaterina îi spune doamnei Rosetti că ea ar vrea un singur lucru, dacă nu cere prea mult, ca Anda să vină să o vadă.

Ecaterina motivează această dorinţă a ei spunând că Monica primul lucru pe care îl întreabă, când vede pe cineva din ţară, întreabă cum arată maică-sa şi ce face.

Ecaterina spune apoi că au mai fost multe persoane la ea care i-a cerut să le dea o mică amintire ca să-i ducă lui Monica şi adaugă că chiar

acum, de curând, i-a trimis ceva prin cineva, dar pe Monica o interesează mai mult ce face maică-sa.

Ecaterina îi arată apoi doamnei Rosetti corespondenţa de la Monica şi-i spune că are 14 volume cu astfel de corespondenţă.

Ecaterina spune apoi că, înainte de a veni doamna Rosetti, tocmai recitea corespondenţa de la Monica din anul 1957.

Apoi Ecaterina îi citeşte doamnei Rosetti un fragment dintr-una din scrisorile Monicăi, în care aceasta îşi exprimă dragostea pentru mama ei.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că este o mare consolare pentru bătrâneţe ca să ai aşa un copil că Monica.

Ecaterina îi spune apoi doamnei că această scrisoare plină de dragoste din partea fiicei ei nu este singură, ci are mii de scrisori asemănătoare.

Ecaterina adaugă că are 14 volume de scrisori pe care le-a strâns astfel, ca să nu se piardă, pentru că sunt ca o carte vie.

Doamna Rosetti arată că are câţiva ani mai

puţin decât Ecaterina, dar se simte deja bătrână, şi-ar fi o mare fericire pentru ea să aibă un copil că Monica, fie chiar în China sau tocmai în Africa.

Ecaterina spune apoi că Monica ar vrea să-i trimită el tot ceea ce are, tot ceea ce i-ar putea trimite, însă ea e contrariul. De exemplu, Ecaterina nu cunoaşte nici bugetul de care dispune Monica şi, în afară de dragostea acesteia faţă de ea, Ecaterina nu cunoaşte nimic din viaţa feţei ei.

Ecaterina arată că, atunci când a venit în România Monique de la Bruchollerie şi când a coborât din avion, desigur că a fost cineva care trebuia s-o conducă şi să-i arate Bucureştiul, însă ea i-a spus acelei persoane că este prea obosită ca să mai iasă în oraş, aşa încât e liberă.

Ecaterina adaugă că Monique a venit la ea şi a stat de la ora 7.30 până la 10.30 (19.30 – 22.301. Monique i-a spus imediat ce a venit la ea: „Doamna Lovinescu. Ia-mă în braţe, pentru că acum 48 de ore purtam acest mantou şi Monica m-a strâns în braţe”. Ecaterina arată că Monique a

stat la ea şi au vorbit amândouă. Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea e un om sensibil, căruia nu trebuie să i se spună mult, ca să priceapă puţin, aşa încât are impresia că Ecaterina n-a înţeles-o bine pe Anda şi poate chiar a acuzat-o în gândul ei. Ecaterina răspunde afirmativ, adăugând însă că pe Monica a înţeles-o. Doamna Rosetti o roagă pe Ecaterina s-o ierte pe Anda, deşi aceasta merita acuzaţia, dar Anda a avut o operaţie groaznică şi a trecut prin multe suferinţe, a fost mutilată la piept şi în tot corpul, aşa încât, când s-a întors în ţară, după ce a trecut prin ce a trecut, nu s-a mai gândit că a venit (Ecaterina s-a supărat pe Anda pentru faptul că aceasta nu a venit să-i vorbească despre Momea). În al doilea rând. Doamna arată că Anriei i-a fost şi frică, deşi s-ar fi putut întâlni cu Ecaterina la o cofetărie sau patiserie, apoi a fost neglijenţă din partea ei, şi la urma urmei, tinereţea Andei. Aceasta a fost fericită că a scăpat de la moarte şi a venit la bărbatul ei şi la copilul ei acasă, aşa încât nu s-a mai gândit la Ecaterina.

Ecaterina îi spune doamnei Rosetti să nu mai smiorcăie, apoi ea face socoteala că Anda s-a întors din septembrie şi că ea nu a stat cu Ecaterina de vorbă nici două ceasuri măcar, ca să-i povestească ce a făcut la Paris.

Doamna Rosetti jură că nici ea nu a stat două ceasuri cu copilul ei, ca să-i spună cum a fost la clinică, cum a fost la hotel etc.

Doamna adaugă că Anda nu are niciodată timp şi de câte ori se duce o vede lucrând.

Doamna spune că Anda jumătate din timp şi-l petrece lucrând şi jumătate pentru obligaţiile mondene, deoarece Mihnea are multe obligaţii pentru a-şi păstra relaţiile, astfe. Toţi străinii vin la ei. Englezi, americani, francezi, reprezentanţi de teatru şi literatură, iau dejunul la ei, se duc la Sinaia, Predeal în fiecare săptămâna vin câte doi – trei străini.

Doamna arată că Anda are şi ambiţia de a face literatură, şi vrea să câştige bani singură, deşi mama ei o sfătuieşte mereu să facă sport şi să nu mai lucreze atâta. În plus, Anda se ocupă cu

menajul, care e foarte complicat.

Doamna Rosetti arată, de asemeni, că Anda şi Mihnea primesc bilete la toate premierele şi sunt obligaţi să facă cronici.

Toate acestea o obosesc foarte mult pe Anda, care nu are o sănătate bună.

Tatăl ei îi atrăgea mereu atenţia să nu se mai obosească şi să-şi cruţe sănătatea, însă ea este o fire foarte voluntară şi nu face decât ce vrea ea.

Doamna spune că Mihnea a făcut totul pentru Anda, a cheltuit mult cu ea, graţie lui a putut pleca, dar are mentalitatea lui de om egoist şi n-a văzut-o pe Anda că era la doi paşi de moarte.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că i-a arătat toate acestea nu pentru a o scuza pe Anda faţă de ea, ci pentru a-i arăta ce a împiedicat-o să fie aşa cum trebuia.

Ecaterina îi mărturiseşte doamnei că ea i-a scris Monicăi şi aceasta i-a spus că nu e supărată pe Anda, deoarece aşa trebuia să procedeze, din cauza mătuşii sale, Valică (?), care e foarte

geloasă şi pentru a nu excita gelozia acesteia.

Doamna Rosetti îi spune încă o dată Ecaterinei că Anda nu este aşa cum poate ea are dreptul s-o judece. Ea arată că aseară a vorbit cu Anda şi i-a spus că, acum, când va pleca, vrea s-o vadă pe doamna Lovinescu, pentru că atunci când va ajunge la Paris o va întreba Monica dacă a văzut-o pe mama ei şi ea ce-i va spune?

Doamna Rosetti spune că i-a spus Andei că ar fi trebuit să-şi dea o întâlnire cu doamna Lovinescu la ea (la doamna Rosetti) sau ar fi adus-o la ea pe doamna Lovinescu.

Anda i-a spus că în niciun caz nu vrea s-o vadă pe doamna Lovinescu la mama Doamna Rosetti arată că i-a spus Andei să nu mai fie persecutată de idei de astea. Ea adaugă că Anda e obsedată, urmărită de gândul acesta. Ecaterina îi spune că cunoaşte şi ea starea asta.

Doamna Rosetti spune că Anda se teme de toată lumea şi se teme să se întâlnească cu cineva şi la mama ei. Doamna i-a arătat şi a căutat s-o convingă că nu e nimeni vrăjitor, ca să ştie că la

ora cutare are să vină ea, aşa încât nu e cazul să exagereze. Doamna arată că e drept că în bloc cu ea stau mulţi comunişti.

Ecaterina spune că şi în blocul ei sunt comunişti. Doamna Rosetti arată că a văzut-o portarul când a intrat, iar ea a stat mult şi a citit pe plăcuţa aceea (nu se înţelege, deoarece vorbesc amândouă în acelaşi timp).

Doamna Rosetti spune apoi că Anda nu poate oleca fără s-o vadă pe Ecaterina. Pentru că îi va plesni obrazul de ruşine când o va vedea Monica. Anda i-a SPUS mamei ei că vrea s-o vadă pe Ecaterina. Pentru a-i spune Monicăi cum arată.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că atunci când o va vedea pe Anda să-i spună acesteia verbal ce vrea să-l transmită Monicăi, însă nu prin scrisori.

Ecaterina arată că toată lumea care a plecat a venit s-o vadă pe ea, chiar dintre comuniştii notorii, scriitori, dintre cei care au plecat la U.N.E.S.C.O., sau dintre actori.

Când au plecat cu piesa Bădăranii la Veneţia,

unul dintre ei a venit la Ecaterina să-i spună să dea o telegramă Monicăi, ca să vină la Veneţia (apoi trece tramvaiul şi nu se înţelege nimic). Ecaterina spune că au venit dintre scriitori, nu din ăştia, că Mihnea, ci comunişti sadea, „poate că şi de asta pot s-o facă”.

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că ea nu-l cunoaşte pe Mihnea, dar ea se pricepe la oameni. Apoi doamna Rosetti se ridică şi-i spune Ecaterinei că a auzit o uşă. Ecaterina spune că sunt doi (?) ingineri, o doamnă şi cu un băieţel de şase ani, care sunt chiaburi şi urăsc pe comunişti. Familia PANAITESCU MĂRIA ŞI PANAITESCU MARIN.

Doamna Ecaterina arată că servitoarea pe care a avut-o a denunţat-o şi a făcut ca ea să nu mai aibă tot apartamentul şi să i se ia 7200 de volume.

Ecaterina adaugă că acestea, pentru că ar fi spus că, prin testament, Lovinescu i-a lăsat apartamentul, şi biblioteca. Lovinescu a scris în testament că lasă biblioteca unei mâini bune, care departe de a o risipi, o va mări.

Doamna Ecaterina îi arată doamnei cărţile ei personale şi ceea ce „au vrut ei să-i lase”. Ea spune că i-au lăsat cărţi de literatură, iar 7200 de volume sunt la biblioteca centrală străină din B-dul Dacia.

După aceea, doamna Rosetti o roagă să-i arate apartamentul care i-a rămas. Doamna admiră apartamentul, iar Ecaterina arată că întreg apartamentul pe care l-a avut era foarte frumos.

Ecaterina spune apoi că a făcut fotografii ale apartamentului, cum este acum, şi le-a trimis Monicăi.

Doamna arată că apartamentul Ecaterinei este ca o colivie şi e foarte plăcut. Apoi doamna Rosetti o roagă din nou pe Ecaterina s-o ierte pe Anda şi să nu fie supărată pe ea.

Ecaterina arată că Anda are un copil şi, dacă Ecaterina ar fi fost în locul Andei, iar aceasta ar fi fost aici, ea şi Ecaterina, Ecaterina ar fi venit peste munţi şi văi la ea, ca să-i împărtăşească ceea ce a văzut.

Doamna Rosetti arată că Anda nu şi-a dat

seama de nevoia teribilă a Ecaterinei de a cunoaşte micile detalii din viaţa fiicei ei, de suferinţa ei, pentru că s-a gândit că Ecaterina poartă corespondenţă cu Monica.

Ecaterina spune că nu ştie ce e cu ea, poate o hipersensibilitate, poate bătrâneţea, poate că e o boală.

Doamna Rosetti o roagă pe Ecaterina s-o creadă că deseori Anda se plângea că nu a putut încă merge la doamna Lovinescu, iar mama ei îi spunea să se urce într-o maşină şi să se ducă. Anda însă îi răspundea că nu se poate, deoarece e urmărită.

E: Sau să facă o mică cheltuială, ea nu are decât să vină la Universitate, acolo. Eu fac asta foarte des, când sunt persoane aici care pleacă, nu-i aşa?

D-na: Da. Care pleacă la Paris.

E: Da. Ei, ca să merg să-i văd, sau poate ei nu pot veni, ei zic: „Voi fi urmărit, veniţi dvs., într-o casă care are mai multe apartamente, e foarte uşor să te profilezi”; atunci eu iau tramvaiul până

la Universitate, de la Universitate iau o maşină.

Ăsta costă 10 lei, nu mai mult, nu-i aşa? Şi sunt persoane... Este un doctor comunist, care e teribil, teribil (trece tramvaiul şi nu se înţelege nimic)... celălalt privea la fiecare pas, şi el mi-a spus: „Intră dumneata întâi, şi eu mă ţin după dumneata”.

D-na: Ei bine, asta-i amuzantă.

E: Da, da. Dar totuşi a venit. Şi a stat acolo şi mi-a spus, a spus un lucru, că eu am spus: „Aţi văzut-o pe Monica?” Zice: „Nu, n-am văzut-o, pentru că ei fac un lucru şi poate că dvs. ar fi bine să le atrageţi atenţia. Ei cred că nimeni din toată România nu ştie că ei doi sunt căsătoriţi împreună. Şi Monica, dacă vine cineva, vechi prieten de-al ei. Şi bărbatul ei (o întrerupe).

D-na: Ce...

E: Pentru că activitatea lui cred că este mai teribilă decât a Monicăi.

D-na: A, da. Ea spune că a vorbit la radio, a vorbit mereu la radio, mereu. Şi zic: Toată lumea... Monica zice: Vai dragă, dar cine îmi spune Anda:

Monica, ştie toată lumea, a vorbit de zeci, de zeci de ori la radio, e reperată şi cunoscută ca „duşmanul numărul 1 al ţării”. Zice: „Eu, mamă, sunt distrusă dacă se află că sunt în legătură cu dânsa”.

E: O, dar nici nu trebuie să spună. Dacă Monica spune, şi-asta chiar dacă n-o văd pe Anda, să ştiţi să-i spuneţi că Monica a spus aşa, că Nu trebuie să fii supărată pe verişoara”. Pentru că ea nu pronunţă „Anda” vedeţi ce precauţie ia Monica. Nu-i aşa?

D-na: Da. Foarte bine, în adevăr. E: Am să-i spun eu Andei.

D-na: Da. Deci, în scrisorile sale, Monica nu vorbeşte niciodată despre Anda.

E: Nu, niciodată.

D-na: Foarte bine, perfect.

E: „Verişoara”. Pentru că lucrurile, dacă... Şi acuma, dacă m-arântreba pe mine, noi toate lucrurile le avem aşa de bine aranjate: Dar cine e verişoara? „Ea are o verişoară, nu-i aşa, care are nevoie de cărţi” şi niciodată ea nu a spus: am

văzut-o pe Anda. Sau nu am văzut-o şi ea zice: „Cât despre atitudinea verişoarei. O înţeleg… (trece tramvaiul). Tu ştii că în viaţa verişoarei este o persoană foarte geloasă şi invidioasă, şi bănuitoare, adică Valică (?) şi poate că n-a vrut să se certe cu ea, din cauza ta, sau… Valică (?)”.

D-na: Vai, uite câte precauţii au luat! E”. Da, niciodată, niciodată, niciodată.

D-na: Eventual, doamna Lovinescu, eu am să-i spun Andei, am să-i spun cam tot ce mi-ai spus mata. E: Da, da, da.

Apoi doamna Rosetti arată că fata ei este deşteaptă, dar e impardonabilă, pentru că trebuia să lase la o parte şi frica, şi mentalităţile, şi să se întâlnească cu doamna Lovinescu.

Ecaterina arată că s-ar fi putut întâlni cu Anda într-un parc, în Câştigiu, sau într-un squar la Anda.

Doamna Rosetti se jură că nu poate sta niciun ceas de vorbă cu fiica ei, pentru că cum ajunge acolo, după cinci minute sună şi vine ori un artist, ori un scriitor, ori de la Scânteia, ori de la

Editura Tineretului, aşa încât doamna e nevoită să plece, iar de multe ori stă la bucătărie cu femeia de serviciu, o unguroaică.

Doamna arată că viaţa Andei e făcută din îndatoriri, dintr-o dragoste, un fel de nebunie, pentru bărbatul ei pe care-l adoră, copilul, mondenităţile şi sănătatea ei destul de şubredă.

Doamna arată că Mihnea nu o poate împiedica pe Anda să se distreze, deşi îi face rău oboseala, pentru că este foarte neurastenică şi cel mai bun lucru este să nu se gândească la nimic, să fie mereu între lume, la Predeal etc.

Doamna spune că e foarte necăjită, pentru că faţa e geloasă faţă de bărbatul ei, deoarece are complexe de Inferioritate faţă de el.

Doamna arată că Anda e geloasă din fire, şi tot aşa a fost şi dânsa, şi a sfătuit-o pe fiica ei să nu fie proastă cum a fost ea în viaţa ei, să nu facă la fel, pentru că de-asta e acum singură la bătrâneţe.

Doamna arată apoi că Anda este şi mai geloasă de când s-a întors de la Paris mutilată.

Doamna spune că bărbaţii nu merită să suferi pentru ei, deoarece sunt nişte bestii.

Ecaterina arată că din seria Monicăi, şi chiar mai mari, persoane tinere, care sunt măritate, una din ele nu este fericită, sunt brutalizate de bărbaţii lor, care sunt lipsiţi de educaţie.

Doamna spune că ea nu-i poate reproşa nimic lui Mihnea din acest punct de vedere, ci de multe ori chiar îi reproşează fiicei ei violenţa şi scenele pe care le face faţă de el. Doamna arată că Anda are un caracter bicisnic, e foarte violentă, foarte voluntară şi tot ce spune ea e lege, îl sâcâie pe Mihnea şi-i face mizerie, iar Mihnea niciodată nu s-a purtat urât, deşi nu este un aristocrat, e delicat şi binecrescut, deci ea e de vină.

Însă Mihnea e extenuat de muncă, „îl storc ăştia”.

D-na spune: Şi această suspiciune care-l urmăreşte şi pe el, în fiecare din manifestările lui.

£:…

D-na: Ştiu, ştiu.

E:…

D-na: I se reproşează că lucrează cu americanii, că e spion american şi englez. E: Eu pricep şi această sensibilitate şi (o întrerupe d-na.). D-na: Da, uite aşa, uite aşa e, una, două, îl (se întrerupe).

£.: Bine, Monica a avut o prietenă care lucra la Legaţia Franţei, o fată delicioasă, cu care eu rămăsesem atât de mult legată, încât, în această mare diferenţă de vârstă, era totuşi cea mai bună prietenă a mea. Şi, la un moment dat, ea vine la mine şi-mi spune: „Nu mă veţi mai vedea”. Eu o întreb: „Pleci?” Ea zice: „Nu, rămân aici. Dar... pentru că sunt urmărită, pentru că... (trece tramvaiul)... în profesiunea mea, în cutare sau cutare profesie şi eu nu vreau nici pentru dvs., şi mai ales pentru părinţii mei, pe care îi întreţin...” (?); Ei avuseseră pământ... N-am mai văzut-o de şapte ani.

D-na: Ea e aici, în România, la Bucureşti?

£: Da, la Bucureşti.

Apoi Ecaterina îi spune doamnei că a iubit-o foarte mult pe această fată, iar acum şapte ani,

când s-a măritat, la nuntă nu au fost decât părinţii feţei, ai tânărului, şi Ecaterina, pentru că fata a spus că vrea ca Ecaterina să fie prima în viaţa ei, aşa cum este prima în inima ei.

Doamna o întreabă pe Ecaterina dacă nu a putut-o vedea pe fată nici într-o grădină.

Ecaterina arată că nu a vrut ea, deoarece a fost şocată când fata i-a spus că nu poate risca. Ecaterina a fost de acord şi i-a răspuns că ea ar fi riscat.

Ecaterina adaugă că nu a mai văzut-o de atunci şi nici nu a telefonat.

Doamna o întreabă dacă are telefonul ei, iar Ecaterina îi răspunde afirmativ, adăugând că l-a pus pe birou.

Doamna admiră apoi fotografiile Monicăi. Ecaterina arată că ea i-a trimis Monicăi atât cât a putut, toate fotografiile de familie pe care le-au avut, fotografiile „bisericii noastre”. Apoi Ecaterina îi arată doamnei o frescă de la biserică de pe moşia lor, pe care doamna o admiră, ca şi macheta bisericii.

Doamna îi spune că poate vrea să i-o trimită Monicăi, dar Ecaterina îi răspunde că i-a trimis-o prin cineva.

Ecaterina adaugă că nu-i cere Andei să ia absolut nimic, ci doar să-i spună Monicăi că mama ei e bătrână şi cocoşată.

Doamna Rosetti îi face complimentul Ecaterinei, că arată minunat şi că are un aer tânăr.

Ecaterina spune că are o anumită tinereţe intelectuală care mai persistă şi-i dă această înfăţişare.

Ecaterina arată că a avut câţiva copii la lecţii, acum nu mai are, şi viaţa va fi teribilă pentru ea.

Doamna Rosetti o întreabă cum stă din punct de vedere material, iar Ecaterina îi răspunde că are 428 lei pensie.

Doamna o întreabă dacă Monica nu-i poate trimite un pachet, două, iar Ecaterina îi răspunde că anul trecut Monica i-a trimis poate chiar în fiecare lună pachet, dar anul acesta nu i-a mai

trimis, deoarece era vorba ca Ecaterina să plece la Paris, şi a fost amânată mereu.

Apoi Ecaterina vrea s-o servească cu un biscuit pe doamnă, dar doamna o refuză, spunându-i că o supără stomacul şi nu are voie să mănânce nimic.

Doamna arată că a avut o colită pe care i-a vindecat-o doctorul Nicolicescu, dar în ultimul timp s-a obosit şi i-a fost din nou rău. Doamna se plânge apoi că o duce prost cu banii şi regretă că nu a fost în stare să se ducă la Crematoriu şi să cumpere încă o nişă, ca o datorie, pentru ea şi Tedi.

Ecaterina o sfătuieşte pe doamna să se intereseze Mihnea la Uniunea Scriitorilor, pentru a i se da bani să cumpere o nişă, deoarece domnul Rosetti a lucrat la Fondul literar. Ecaterina spune că ea a făcut acest lucru pentru Lovinescu.

Doamna arată că Mihnea nu poate face acest lucru şi ea nu i-ar putea-o cere lui Mihnea.

Ecaterina e de părere că această chestiune ar trebui pusă cu Georges.

Doamna spune că Georges a fost foarte drăguţ şi l-a ajutat pe Tedi, i-a trimis pachete, dar acum probabil că nu mai are nici el, şi o roagă pe Ecaterina nici să nu pomenească de aşa ceva, căci ea va fi în stare să-i facă lui Tedi o nişă.

În altă ordine de idei, doamna îşi aminteşte că luna asta trebuie să nască (nu reiese cine).

După aceasta, doamna Rosetti o întreabă pe Ecaterina dacă mai speră să plece, iar Ecaterina îi răspunde afirmativ.

Doamna Rosetti spune apoi:

Dacă Monica nu se astâmpăra cu prostiile ei!

£:... nu se poate să se astâmpere. Las-o să-şi facă viaţa ei.

D-na: Eu nu pot, drăguţa mea, eu nu îndrăznesc să mă amestec unde nu-mi fierbe oala, vorba aceea, dar cum îşi închipuie Monica că ăştia o să te lase să pleci, dacă ea vorbeşte la radio? Spune şi mată, doamna Lovinescu.

Ecaterina arată că, înainte de a se mărita Monica, s-a întrebat oare cineva: fetiţa asta cum a ajuns la Paris, fără niciun ban?

Ecaterina arată că ea singură i-a SPUS Monicăi că nu vrea ca aceasta să moară de foame, şi dacă poate să lucreze pentru Franţa, să lucreze pentru Franţa.

Ea adaugă că va şti ce să răspundă în cazul când va fi chemată şi va fi întrebată de fiica ei, şi anume va arăta că fiica ei nu ţine conferinţe personale, ei îi vine de la guvernul francez textul pe care ea trebuie să-l spună. Dacă ar veni socialiştii, Monica va continua să rămână şi va citi textul socialist, iar dacă vor veni comuniştii, şi vor voi s-o ţină, Monica va citi la radio textul comunist.

Dar în momentul când fiica ei murea de foame şi n-avea cu ce trăi la Paris, îi era egal Ecaterinei şi putea s-o pună şi în ţeapă. Ecaterina spune că a scris atunci o scrisoare Monicăi. Spunându-i să se ducă la Jean (ea îi explică doamnei că Jean este un francez, bun prieten de-al ei! Şi să accepte ceea ce el i-a propus anul trecut.

Ecaterina spune apoi:

Ce să faci? Poţi să spui, de exemplu că Anda

nu trebuie să spuie... pentru ăştia? Nu poţi să spui. Sentimentele sunt ostile lor? Sunt. Trebuie să joci pe frânghie? Ei bine, ea încă joacă pe frânghie, măcar ceea ce simte. Aşa simte ea. Ce, pot eu să-i fac din asta o vină copilului meu, pentru că eu i-am spus: „Cu orice preţ, eu fac sacrificiul, eu vreau să ştiu că, dacă tu rămâi la Paris, nu mori de foame!”

Ecaterina îi spune apoi că au venit de multe ori s-o ridice. De exemplu, un om tânăr a venit odată şi i-a cerut referinţe. Ea a crezut că, deoarece a fost inspectoare generală în învăţământ, îi va cere informaţii despre profesori, dacă au fost legionari etc. Ecaterina l-a întrebat despre cine vrea să-i ceară referinţe, iartânărul i-a răspuns că despre ea.

Ecaterina i-a atras atenţia că se constată acum la el un rafinament, deoarece ar fi putut să ceară informaţii despre ea la portar sau la un servitor, în loc să vină să-i vorbească ei.

Tânărul i-a spus că este acuzată de a fi crescut pe fiica ei de aşa manieră, încât, în loc să

aleagă regimul actual de aici, a preferat să rămână acolo. În continuare, Ecate-rina a relatat că a spus că, dacă este responsabilă, atunci este responsabilă împreună cu un întreg secol; ea nu a ştiut să fie nici Marx, nici Engels, nici Lenin, ci a fost „lumea” în general. Ecaterina l-a întrebat apoi: de ce a fost lăsată să plece?

— Şi ce vârstă are. El i-a răspuns ce vârstă are şi ea a făcut observaţia că el este „un om al partidului”. Ecaterina a continuat atunci discuţia cu el, văzând că „ţinteşte bine”... Ea i-a spus să-şi închipuie că el ar avea o bursă de stat pentru a merge la Moscova şi i-ar cere mamei lui să-i facă de urgenţă bagajul, că el pleacă. În cazul că mama s-ar opune plecării lui, Ecaterina este convinsă că el nu ar ascultat, ci şi-ar face bagajele, pentru a pleca totuşi.

Ecaterina a relatat că el avea un mic surâs şmecher, era foarte inteligent şi i-a spus: „Ei, de data asta, nu pot să mă laud. Nu duc eu de nas, sunt dus de nas, dar eu am uitat că vorbesc cu doamna Lovinescu”. După aceasta s-au despărţit

ca foarte buni prieteni şi ea i-a spus că el să-şi facă datoria, aşa cum îşi face şi ea datoria. Ecaterina i-a spus că acela care-şi face datoria este un om cu adevărat; ea i-a mai spus că: „noi nu avem merite, dar nici lipsă de merite, mama dvs. că v-a creat pe dvs. şi eu că am creat pe copilul meu”. Ecaterina a adăugat că este responsabilă doar de ceea ce face aici şi dacă ar fi fost pe baricade el ar fi avut dreptul s-o împuşte. Aşa însă, din moment ce ea este pensionară, după cinci ani de încercări, situaţia este alta. Ecaterina a povestit că la plecare el i-a spus „sărutmâinile” şi i-a sărutat mâna, şi deşi a făcut observaţia că nu mai este un obicei uzitat azi.

Ecaterina i-a spus doamnei Rosetti că el s-a comportat astfel cu ea din cauza situaţiei ei, întrucât, după ce Monique a făcut această chestiune, în Franţa s-a spus că este o foarte mare personalitate franceză care a intervenit pentru ea (Ecaterina). Ecaterina a relatat că a stat acolo de la ora 8 00 până la ora 14 00 şi a fost întrebată dacă bunicul ei a făcut politică şi care anume,

dacă rudele ei au făcut politică în regimul capitalist şi au îndeplinit funcţii înalte de stat, şi Ecaterina a răspuns că nu a avut asemenea rude.

Ecaterina i-a mai spus doamnei Rosetti că pe urmă „el” a fost blând ca un miel, foarte gentil şi bine crescut: „el” i-a spus că nu are permisiunea de a-i dezvălui pentru ce a chemat-o, dar că o va mai rechema până la 6 (?) luni.

Doamna Rosetti s-a interesat când s-a petrecut acest lucru şi Ecaterina i-a răspuns că s-a petrecut pe data de 28 ianuarie.

Doamna Rosetti a socotit câte luni sunt de atunci, apoi îi spune Ecaterinei că ar trebui (în cazul când va pleca) să-i dea un telefon, să-i spună bună ziua şi să-i spună să vină să o viziteze.

Ecaterina vrea să trimită mai bine pe cineva la doamna Rosetti, iar aceasta îi atrage atenţia că Anda nu ştie dacă va putea sta la Paris peste două săptămâni; ea va putea sta cel mult trei săptămâni, deoarece se duce numai pentru controlul medical şi între timp se va odihni, va vizita prietenii şi pe Monique.

Ecaterina a relatat că cineva care a plecat recent (nu a precizat cine) i-a trecut termenul de înapoiere, iar doamna Rosetti a spus că Sieafried nu se va mai înapoia.

Ecaterina a afirmat că Siegfried este un om fermecător, care a fost un admirator al Monicăi. Ecaterina a adăugat că Monique a studiat regia teatrală şi cinematografia şi avea de-a face şi cu Cella Voinescu şi ea ar fi încântată că aceştia doi să nu se mai înapoieze.

Doamna a auzit că Siegfried a avut un concediu de trei luni, timp în care şi-a putut da seama dacă se poate descurca acolo. Atât ea cât şi Ecaterina şi-au exprimat satisfacţia pentru faptul că Siegfried va avea de-a face, la Paris, cu Elvira Popescu sau alte persoane.

Ecaterina a adăugat că Georges a fost la Festivalul de la Cannes şi i-a trimis de acolo o carte poştală, iar Lucie este cu mama ei.

Doamna o întrerupe pe Ecaterina, exprimându-şi curiozitatea de a şti ceva în legătură cu Dede (sau Bebe, un copil, dar nu a

reieşit ce anume).

Ecaterina ştie de la Monique, care i-a scris că: „Între 15 şi 20” (nu reiese despre ce este vorba), data pe care o ştie şi doamna Rosetti care afirmă că „suntem foarte emoţionaţi”. Doamna Rosetti susţine că franţuzoaicele au o sănătate şubredă, iar Ecaterina o aprobă, pe motiv că a mai pierdut un copil (probabil că se referă la o doamnă care trebuie să nască între 15 şi 20 ale acestei luni).

Doamna Rosetti îi spune Ecaterinei că poate va reuşi să plece la Paris, iar Ecaterina speră şi ea că va reuşi acest lucru.

Doamna Rosetti crede însă că Ecaterina nu va avea voie să ia cu ea mai mult de 40 de kgn ea a relatat că fosta cumnată a lui Toto (Tedi), pe nume Lili Mavrocordat, a plecat acum trei luni şi a fost la doamna înainte de plecare. Lili era foarte supărată, deoarece avea 3 valize mari, un cufăr, un covor mare şi tot felul de lucruri, cărţi, argintărie, veselă, dar nu i s-a dat voie să ia totul, ci numai 40 kgr.

Ecaterina a spus că va lua cu ea o valiză, şi restul nu o interesează, deoarece Monique are de toate. Ecaterina se va orienta de ceea ce va găsi „acolo”; dacă va vedea că mai poate rămâne acolo trei luni, are dreptul să ceară, prin ambasadă, o prelungire de trei luni, timp în care casa ei de aici va rămâne închisă, deoarece atâta timp cât paşaportul este în regulă nimeni nu se atinge de ea. Dacă în decurs de nouă luni nu se schimbă nimic, atunci fie că rămâne „acolo” zicând „ce-o fi. Să fie şi nepăsându-i de lucrurile de aici, fie că va face aşa cum a învăţat-o cineva”, un testament în favoarea nepoatei ei (fiica surorii el.

Doamna Rosetti o înţelege că există momente când renunţi la ceea ce posezi, dar Ecaterina susţine că totuşi te desparţi greu de lucrurile pe care le ai. De exemplu, ea arată că măsuţa primită de mama ei de la tatăl ei, pe vremea când mama ei avea 13 ani (s-a căsătorit la 14 ani), Ecaterina pretinde că va face „orice” şi nu o va lăsa aici. Ea îi arată doamnei măsuţa şi o fotografie reprezentând-o pe Monique când a fost premiată

la Şcoala „Notre-Dame de Sion” (sau chiar coroana dăruită la premiu).

Doamna Rosetti a spus apoi că ea nu are nicio speranţă să scape, iar în continuare, răspunzând la întrebarea Ecaterinei, a adăugat că fiul ei este foarte drăguţ, e un băiat foarte bun (care i-a plăcut şi Ecaterinei, pentru delicateţea lui aproape feminină). Doamna Rosetti a relatat că fiul ei a reuşit să-şi ia dipioma şi a obţinut un post foarte bun, de inspector pe un şantier de la Râmnicu-Vâlcea.

Ecaterinei i-a plăcut băiatul pentru distincţia lui naturală şi pentru fineţea pe care o are, iar doamna se bucură auzind acest lucru.

Doamna se interesează apoi ce să-i spună Andei, adăugând că nu-i va face morală, deoarece i-a mai făcut şi şi-a făcut şi ea singură. Îi va spune însă că Ecaterina doreşte să o vadă, dar doamna afirmă că nu ştie cum, pentru că Anda „este fricoasă şi nu va veni la Ecaterina”.

Doamna o înţelege, dar speră că a mai pierit puţin frică din ea şi va veni, intrând imediat pe

poartă, după ce se va da jos din maşină.

Ecaterina o sfătuieşte să vină şi doamna împreună cu Anda, şi cu atât mai mult cu cât în bloc sunt mulţi medici: Săvulescu şi Ionescu Virgil.

Doamna propune să vină cu maşina, dar Ecaterina o sfătuieşte să ia mai întâi un tramvai.

Doamna nu vrea să o obosească pe Anda, circulând cu tramvaiul, ci va lua o maşină şi va opri „chiar aici”.

Doamna afirmă: „Şi ne uităm aşa. Din maşină nu poate nimeni să ne urmărească. Dacă în urma noastră nu s-a oprit nicio maşină, nu trebuie să ne îngrijorăm (?) N-are sens”.

Ecaterina este de aceeaşi părere, iar doamna adaugă că vor urca până la doctor. Doamna se interesează la ce etaj locuieşte doctorul, iar Ecaterina răspunde că acesta locuieşte la etajul III. De aci, redau în dialog:

D-na: Perfect! Ne urcăm şi vedem ce se întâmpla pe scări, dacă ne urmăreşte cineva. Şi pe urmă mă dau eu jos cu ascensorul, pentru ca să nu vadă de la ce palier venim.

E: Da.

D-na: Mă dau eu jos cu ascensorul.

E: Ce vi se poate întâmpla? Astea sunt exagerări. Ce se poate întâmpla? Vai de mine! Nu trebuie să fim aşa! Şi atunci eu, o să fie mult mai simplu. Şi atunci ea vine aici şi nimeni nu mai vine. Şi atunci facem aşa. Când Anda (nu termină ideea). Să n-aştepte paşaportul.

D-na: A, nu!

£: Că de la primirea paşaportului (o întrerupere). D-na: Atunci abia va fi supravegheată. £: Atunci va fi extrem de supravegheată.

D-na: Eu fac alta. În ziua (nu termină ideea). Ea, de exemplu, îmi spune: „Uite mamă, eu în principiu aş vrea să mă duc săptămâna asta: luni, marţi, miercuri”. Doamna Lovinescu, mata, în general, după-amlezele eşti acasă?

E: Da, dar tot e mai bine un telefon.

D-na: A, da, sigur!

E: Tot e mai bine un telefon.

D-na: Şi atunci eu dau cu o zi înainte un

telefon.

E; Da.

D-na: Sau eventual, dacă se întâmpla, eu dau şi în dimineaţa aia un telefon.

E: Da, doamnă! Doamnă dragă, pentru că ea se teme aşa de mult, să nu vină cineva şi s-o găsească aici.

D-na: Cine poate să vină?

E: O altă persoană, străină.

D-na: Ei, asta nu se poate, doamnă Lovinescu.

E: Ba da, eu aranjez în aşa fel încât spun să nu vină nimeni, că după-masă ies.

D-na: Atunci eu dau, dimineaţa, un telefon şi după aceea venim aici.

E: Ea, când vă telefonează dvs., să spună (nu termină ideea).

D-na: Bine, eu cu ea mă înţeleg verbal, eu însă, când am să-ţi telefonez matale, am să spun: doamna Lovinescu, pot (se întrerupe) hai să ne înţelegem ce să spun. Pot să vin cu prietena mea?

E; Nu, nu, nu-i bun deloc aşa, doamna

Rosetti. (Spuneţi): „Vă mulţumesc pentru cărţile pe care mi le-aţi împrumutat şi am să vi le trimit printr-o persoană care... pot să vi le trimit, dacă după-masă sunteţi acasă”.

D-na: Aşa, „vă trimit cărţile pe care mi le-aţi împrumutat” şi „dacă sunteţi astăzi, de exemplu, acasă, sau mâine. Când să vină persoana să vă găsească”.

E: Aşa.

D-na: Şi atunci, dacă e în ziua aceea, fixăm ora, şi până la ora 18 00.

E: Că eu am aici o bibliotecă şi în orice caz este un răspuns bun, doamna Rosetti. Ştiţi cum facem? Aşa încât eu, primul lucru pe care... (o întrerupe doamna şi vorbesc în acelaşi timp).

D-na: Cum?

E: Prima sunt eu aceea care nu vreau ca mititica să sufere din cauza aceasta... Eu sunt prima.

D-na: înţeleg, doamnă Lovinescu. – E: Dacă, din întâmplare, eu spun, nu, nu, nu, pentru că... Şi oare nu este un squar pe undeva?

D-na: E mai greu, că vine cineva şi vă vede, în squar. E: Dar cum? Dar în Câştigiu?

D-na: Mă rog, dar nu e greu să te deranjezi mata, doamnă Lovinescu, pe căldurile astea?

E; Nu, nu, nu-i nimic!

D-na: Aşa, mai degrabă, aici, lângă Operă s-ar putea. E: Păi da, sigur!

D-na: Lângă Operă s-ar putea. Să vin, nu-i aşa, fixăm ora şi (nu termină ideea) d-na, în orice caz, când ar fi dacă (se întrerupe). Să ne înţelegem dacă Anda nu mai este aşa de poltroană şi vrea să vină aici, aşa este înţelegerea, că eu vă trimit cărţile cu cineva. „Vă găseşte azi după-masă, la cutare oră? Sau mâine, la cutare oră?”

E: Da.

D-na: Dacă lui Anda îi e frică şi nu vrea să vină la mă-ta acasă, atunci eu voi veni încă o dată la mata şi vom aranja înţelegerea.

E: Şi aşa s-ar putea, că să nu vă complic nici dvs. prea mult viaţa. Atunci să spuneţi: „Vreţi să iau un bilet la Operă, vreţi să vă iau şi dvs. unul?”

D-na: Da.

E: Şi atunci asta înseamnă că eu să stau (se întrerupe). Ştiţi este o alee, cum e curtea Operei, sau faţa (o întrerupe d-na). D-na: în faţa Operei.

E: Nu în faţa Operei. Este în partea stângă o alee care are pe jos pământ.

D-na: Aşa.

E: Lată, care este în dosul Operei.

D-na: în dosul Operei, aşa.

E: Acolo.

D-na: Este o alee simplă, aşa pe lângă Operă etc.

E: Pe lângă Operă, pe lângă Operă.

D-na: Sunt câteva bănci pe acolo, mi se pare.

E: Sunt destule bănci, sunt foarte multe bănci. Şi nu stă nici (nu termină ideea). Sau de acolo (se întrerupe). E parcul ăsta care este (se întrerupe).

D-na: Dar e prea urât acolo şi prea trist. Nu, nu! Aici, lângă Operă, este un parc mai mare.

E: Da, da, este şi acela, este încă şi mai bun. D-na: E şi mai bun.

E: Nu, uite eu cum aş face. Dvs. v-aţi da jos

din maşină, să zicem, aici, şi eu aş aştepta pe trotuarul meu.

D-na: Da.

E: Şi dvs. aţi merge pe trotuarul de la Operă.

D-na: Perfect!

E: Aşa, şi am merge paralel până am ajunge (o întrerupe d-na).

D-na: Undeva unde o să putem să stăm. În ordine! Dacă Andei nu-i convine să vină sus, atunci eu, prin telefon, d-na Lovinescu, am să spun aşa. Cum să spun? Învaţă-mă, mata!

E. Eu zic că, dacă Aida cete’s; ote ocupată, nu o să poată să… ea atâta timp, pentru venit aici, pentru complicaţii. E mult mai complicat decât casă, după mine. Dar e mai bine lângă casa ei; să fie un squar?

D-na: Bine, aşa este (se întrerupe) dar, d-na Lovinescu, să te deranjezi!

E: Vai de mine, te rog, dar când e vorba de viaţa unui om şi de complicaţiile politice!

D-na: Bine, aşa, este Grădina Icoanei.

E: La Grădina Icoanei, perfect!

D-na: Am să-i propun şi lucrul ăsta: „Andica, dacă tu nu ai să te simţi obosită… cum să spun, în frigurile pregătirilor, şi crezi tu că al timp şi nu te simţi obosită, ai să poţi să te duci cu d-na Lovinescu şi în Grădina Icoanei. Şi, de exemplu, foarte simplu, Grădina Icoanei, să te întâlneşti joi sau vineri, la ora şapte seara, când e răcoare”.

E.: Da, foarte bine.

D-na: La şase e prea devreme. Şapte seara, şi mă duc şi eu sigur. E: Da, da.

D-na: Atunci e mai simplu şi de ea, aşa, d-na Lovinescu, te-a găsi pe mă-ta la intrare, de imediat de la Biserica anglicană.

E: Da, da, chiar acolo în faţa bisericii, la intrare.

D-na: Chiar în faţa bisericii, că e la doi paşi de Grădina Icoanei: Ora şapte, în faţa bisericii, sau dacă nu aşa, ca să nu – şi pe căldură, imediat la intrarea în grădină este o bancă, şi ne întâlnim la intrare. E mai bine aşa, că în faţa bisericii nu e bine. Şi să nu oboseşti şi d-ta. Dar cum e biserica aici, aici începe Grădina Icoanei şi este o intrare,

şi acolo este o bancă, două. Imediat, una din băncile acelea două, la ora şapte, în oricare (?). Nu, dnă Lovinescu?

E: Sigur.

D-na: Aşa că rămâne ori la mă-ta acasă, şi asta ştiu cum spun, că în ziua cutare trimit pe cineva cu cărţile, sau, dacă vrea Anda la Operă, indic ora, venim cu maşina aici, şi pornim pe jos.

E: Da.

D-na: E foarte simplu. Sau la Grădina Icoanei. Bun?

E: Aşa!

D-na: Dacă lucrul ăsta nu corespunde, atunci eu mai vin o dată la mata şi punem la punct altceva. Scurt şi cuprinzător! Asta e! E: Da, da.

D-na: În orice caz trebuie să te vadă, pentru că pentru Monique va fi o bucurie fără margini. Şi Anda spune: „Nu pot, mamă, să mă duc fără ca să spun… icăi că am văzut-o pe d-na Lovinescu. Ce o să spună, că n-am văzut-o?

E: Eu aşa n-am mai spus de atunci, de când am aşteptat. Eu am crezut că totuşi are să vină.

Atunci am spus, şi de atunci n-am mai scris... Chiar pentru asta (am scris) „verişoara ta” sau „verişoara”. Nu am spus „verişoara ta”, ci „verişoara” pentru că aşa mi-au scris ei, de acolo, vorbind despre Anda.

D-na: „Verişoara”.

E: „Verişoara”.

În continuare, Ecaterina a relatat că asculta mereu postul de Radio Paris, la ora 20,45, iar d-na s-a interesat la ce oră are emisiune dimineaţa.

Ecaterina a răspuns că ascultă de obicei seara, dar de când i s-a reparat aparatul nu mai poate asculta (de 10 zile). Ecaterina a adăugat ceva, dar încet şi nu s-a înţeles prea bine (se pare că a rugat-o pe d-na să nu-i spună Andei că Monique vorbeşte la Radio Europa (?) liberă (?), deoarece şi alte persoane nu le spun decât că a auzit despre acest lucru).

Ecaterina a adăugat că, vorbind la telefon cu Monique, vocea era alta decât cea de la radio; ea ştie că şi la Londra (B.D.C.) este o persoană care are o voce asemănătoare cu a Monicăi şi „cineva i-

a spus chiar Ecaterinei că Monique vorbeşte la Radio Londra, aşa încât ea poate spune unora că Monique vorbeşte la B.D.C. (Ecaterina nu ştie însă precis dacă Monique se duce şi la Londra şi vorbeşte şi de acolo.)

D-na şi-a exprimat părerea că este posibil ca peste 2 – 3 zile Ecaterina să primească o carte poştală şi a întrebat-o dacă acestea sunt cenzurate. Ecaterina a răspuns afirmativ, precizând că sunt cenzurate chiar şi din Franţa. Ea i-a arătat dnei o carte poştală de la Monique, arătându-i că pe cp. Este scrisă o literă „M” iar ea presupune că este numele persoanei care a cenzurat-o. Ea i-a mai arătat pe cartea poştală un număr „2”, întrebându-se dacă este scris de cenzură din Paris, deoarece este scris aproape cu aceeaşi cerneală ca aceea „de aia” (arată pe cartea poştală).

D-na crede că cernelurile sunt deosebite şi întreabă din nou ce semnificaţie are litera „M”.

Ecaterina presupune că este iniţială persoanei care a cenzurat la Paris. Ea îi explică

dnei că scrisoarea este datată din 5 aprilie şi plecată din Paris pe ziua de 6 aprilie, dar de obicei durează trei zile până să plece din Paris.

D-na se miră că se cenzurează corespondenţa de la Paris, iar Ecaterina spune că este probabil ca unele scrisori să nu fie cenzurate acolo.

D-na laudă scrisul Monicăi şi cere permisiunea de a-i privi scrisul. Ecaterina şi d-na afirmă că totuşi scrisul este con [... cuvânt neîncheiat] apoi Ecaterina citeşte cartea poştală prin care Monique îi dezvăluie plăcerea pricinuită de primirea scrisorilor de la ea. Monique arată totuşi că scrisoarea din 29 martie sau 1 aprilie nu era tocmai îmbucurătoare prin conţinut, şi totuşi ea a fost fericită primind-o. În privinţa deplasării Ecaterinei în Franţa, Monique scrie că rămâne pentru „data viitoare" şi este de preferat aşa, iar până atunci se vor mai gândi la asta. Monique îşi exprimă apoi părerea de rău că mica vecină de apartament a Ecaterinei nu-i este o tovarăşe fidelă, aşa cum crezuse ea şi că ea personal (Monique) nu poate face pentru mama ei tot ce se

poate pentru ca aceasta să se simtă bine. Monique adaugă că i-ar fi scris ieri, dar a plecat de acasă la ora 10 00 şi s-a înapoiat la ora 1 00, deoarece s-a dus la căsătoria unei cunoştinţe şi la Theâtre des Nations. Monique descrie ce pie[se] a văzut şi-şi exprimă dorinţa de a vedea şi comenta împreună că Ecaterina spectacolele. Monique îşi mai exprimă toată dragostea faţă de Ecaterina, iar d-na şi Ecaterina au lăudat gingăşia şi tandreţea Monicăi. Ecaterina a mai citit o scrisoare în care Monique o anunţa ce piesă de teatru a văzut şi ce cadouri şi-au făcut reciproc, cu ocazia aniversării zilei de căsătorie, ea şi soţul ei.

Ecaterina face observaţia că ea i-a dojenit pentru gustul de a-şi face cadou doar cărţi şi discuri, în loc să-şi dăruiască ceva care să le înfrumuseţeze locuinţa. Ecaterina precizează că Monique şi soţul ei au bibliotecă de 6000 volume şi o discotecă enormă.

Ecaterina continuă să citească dnei Rosetti scrisoarea de la Monica, în care aceasta îi arată că o duc bine (ea şi soţul ei şi îşi exprimă dorinţa ca

Ecaterina să fie alături de ei).

D-na Rosetti admiră scrisoarea arătând că e plină de afecţiune şi gingăşie, după care se interesează cu ce se ocupă soţul Monicăi.

Ecaterina îi spune că soţul Monicăi, care e foarte drăguţ şi care îi scrie şi el scrisori pline de afecţiune, se ocupă tot cu literatură şi e în acelaşi gen cu Monica.

La întrebarea dnei Rosetti dacă au copii, Ecaterina răspunde negativ şi arată că Monica n-a vrut acest lucru.

Apoi d-na Rosetti priveşte o fotografie de-a Monicăi pe care o laudă arătând că e splendidă şi roagă pe Ecaterina să-i la[se] ei această fotografie când Ecaterina va pleca la Paris.

Schimbând subiectul, d-na Rosetti spune Ecaterinei că e târziu şi vrea să plece, deoarece o va certa maică-sa, care a rămas singură acasă şi aşteaptă să i se servească masa.

D-na Rosetti arată că mama ei e foarte rea şi asta se datoreşte faptului că e o femeie bătrână şi bolnavă. Astăzi, fiind duminică, femeia de serviciu

a plecat devreme, aşa că d-na Rosetti trebuie să aibă grijă de mama ei. Acum, când se va duce acasă, maică-sa îi va reproşa că a plecat şi a lăsat-o singură, însă d-na Rosetti îi va spune că a fost la Anda.

Ecaterina arată că longevitatea este o nenorocire atât pentru cel în cauză cât şi pentru cei care sunt în jurul lui. Ea spune că i-a scris Monicăi şi i-a spus că, dacă nu se poate duce la ea atâta timp cât este sănătoasă, nu se va mai duce atunci când va fi bolnavă, şi preferă să moară în ţară, departe de Monica! Ecaterina îşi aminteşte de când era copil la ţară şi povesteşte dnei cum un cal de al tatălui ei, când a fost să moară, s-a dus departe de ceilalţi cai şi acolo a murit, fără să fie văzut de cineva. Ecaterina arată că tatăl ei avea o pasiune deosebită faţă de cai şi când ieşea cu trăsura la plimbare toţi copiii se strângeau şi strigau: „veniţi, mă, să vedeţi trăsura boierească”.

D-na Rosetti evoca şi ea timpurile copilăriei şi oftă gândindu-se la vremurile de odinioară. După aceasta d-na Rosetti pleacă (ora 20,03) iar

Ecaterina ascultă emisiunea radiofonică.

La ora 22,20 Ecaterina opreşte radioul, se culcă şi se face linişte care se menţine în tot cursul nopţii.

[Fond A.S.R.I., fond A, Dosar 11 119, voi. 7, p. 61 – 85.] 5

[Raport întocmit după nota de înregistrare cu microfonul în casă, din 14 mai 1958, a Ecaterinei Bălăcioiu]

19 mai 1958 STRICT SECRET Exemplarul 1 Nr.

NOTA

Din sursă sigură au rezultat următoarele:

La data de 1 mai 1958, numita BĂLĂCIOIU ECATERINA a fost vizitată la domiciliu de către BOTTA MĂRIA, artistă la Teatrul Naţional, cu care a discutat o serie de probleme cu privire la intervenţia lui BOTTA MĂRIA de a pleca în Elveţia la tratament medical şi de a nu se mai înapoia în R.P.R.

BOTTA MĂRIA arată că ea a venit la BĂLĂCIOIU ECATERINA ca la o mamă, pentru a

se sfătui cu ea. Ea arată în continuare că a fost la Ministerul Sănătăţii, unde i s-a arătat hârtia că i s-a aprobat, şi acum nu ştie ce să facă... „pe de o parte conştiinţa mea care-mi spune, dacă plec, să rămân. Cu toate acestea...”

BĂLĂCIOIU ECATERINA o sfătuieşte să nu plece cu idei preconcepute, ci să vadă mai întâi ce este acolo. BOTTA MĂRIA îi răspunde că „dacă mă decid să plec şi să rămân, în consecinţă, eu ar trebui să-mi iau măsuri aici, pentru că eu am o serie întreagă de socoteli restante care... Las aici o gospodărie, o casă, las pe «ăsta» care nu este capabil să se descurce, să-şi ia o pâine. Ea mai arată că «el» (soţul ei, BĂLĂCI ALEXANDRU) nu va avea consecinţe, «că el cântă atâta România asta, încât este foarte fericit să trăiască în ea... ar putea fi mustrat... cum n-aţi simţit, n-aţi fost vigilent»...”

BĂLĂCIOIU ECATERINA arată că va fi pus cineva din comunişti să o supravegheze în clinică şi îi recomandă să fie atentă, să spună acolo la cei ce o vor provoca la discuţii că Republica Populară

a trimis-o... „vedeţi cum se îngrijeşte de artişti”... să nu se manifeste în faţa nimănui împotriva regimului.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi mai recomandă lui BOTTA MĂRIA să fie atentă de acuma oriunde s-ar duce. Dacă va ajunge în Elveţia să transmită fiicei sale LOVINESCU MONICA că anul acesta a dus-o foarte greu, a fost jignită de eleve, şi alte probleme legate de modul ei intim de viaţă.

Pentru eventualitatea că ea totuşi se va înapoia, BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MĂRIA să ia de la fiica sa LOVINESCU MONICA o sumă de bani pe care să-i restituie ei aici. În continuare BĂLĂCIOIU ECATERINA îi face confidenţa lui BOTTA MĂRIA că ea a reuşit să obţină un contract pe tot spaţiul, pe care l-a ocupat înainte şi dr. NEGREANU ELENA, prin intermediul soţiei unui „mare comunisf de la Sfatul Popular, căreia ea îi dă lecţii de franceză.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MĂRIA că ea va putea rămâne în străinătate, dar întâi să vorbească cu LOVINESCU MONICA şi cu

ROSETTI GEORGES care acuma este la Festivalul de la Cannes.

BOTTA MĂRIA spune că vrea să-i scrie lui WILLI.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune că, dacă crede că este rău să vină fiica sa LOVINESCU MONICA, să-i scrie totuşi ei aşa: „trimite pe GEORGES la mine”. BOTTA MARJA îi spune că ar putea ea (BĂLĂCIOIU ECATERINA) să-i scrie fiicei sale, la care BĂLĂCIOIU ECATERINA spune că nu poate scrie aşa în clar, trebuie să găsească un motiv să vorbească despre Elveţia în mod subtil.

BOTTA MĂRIA arată că ea ar vrea să-i scrie lui WILLI că o să meargă la Zürich dar acum nu mai are nicio corespondenţă cu el. Ea arată că în corespondenţa de până acum îi scrie despre ea ca despre o a doua persoană, despre MIMI, şi acum se gândeşte să scrie „MIMI este bolnavă şi pleacă să se îngrijească la Zürich”. BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune că nu este prudent să scrie, întrucât se va verifica cine este MIMI care pleacă în Elveţia şi o află, dar este bine ca imediat ce

ajunge acolo să dea o telegramă lui WILLI.

BĂLĂCIOIU ECATERINA o întreabă pe BOTTA MĂRIA cu ce se ocupă WILLI. Ea îi răspunde că a avut un mare faliment la Buenos Aires şi a fugit în Brazilia, de unde în prezent a venit în Europa.

Tot BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune lui BOTTA MĂRIA să se gândească şi la problema bijuteriilor, să nu încerce să le scoată ilegal, că le va pierde.

Ea spune că le va pune pe taior, pe haine şi i se va da voie, că este artistă.

BOTTA MĂRIA se gândeşte dacă este bine să rămână, să-l lase pe ALEXANDRU

Aid?

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu se „gândească la el, că în două luni acesta va divorţa de ea.

BOTTA MĂRIA spune că îi va scrie de acolo o scrisoare lui ALEXANDRU, în care îi va spune cinstit că rămâne acolo... „vorba aia dacă dau de libertate, dacă dau acolo de oameni cinstiţi şi

trăiesc în altă lume, şi chiar dacă va fi comunism, va fi o altă ambianţă”…

BĂLĂCIOIU ECATERINA o mai sfătuieşte pe BOTTA MĂRIA ca să vorbească cu doctorul, ca acolo să-i mai ceară o prelungire. Ea îi răspunde că nu va fi posibil, întrucât o aşteaptă „ăştia” cu piesa.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu lase o avere întreagă şi viaţa ei însăşi, pentru „ăştia” cu piesa.

Referindu-se la viaţa pe care a dus-o aici, BOTTA MĂRIA spune: „gândindu-mă la tot calvarul vieţii mele de aici, de ce să mă mai întorc la acelaşi calvar? Muncind de dimineaţa până noaptea, fără niciun orizont, fără nicio bucurie, rezumându-mă la o muncă de dimineaţa până noaptea, în acest apartament unde sunt servitoarea domnului BĂLĂCI? Un om care nu participă la nimic în ceea ce priveşte viaţa mea”… „El visează să ajungă diplomat, să fie ataşat cultural şi îmi spune: «MĂRIA, pe noi ne aşteaptă diplomaţia»”.

BOTTA MĂRIA se teme că, chiar dacă va rămâne, va fi urmărită.

BĂLĂCIOIU ECATERINA îi spune să nu se teamă, că NINA DIACONESCU a rămas şi nu s-a întâmplat nimic cu ea, şi joacă la teatru.

Ea (BOTTA MĂRIA) arată din nou că soţul ei se poartă neomenos cu ea. BĂLĂCIOIU ECATERINA o sfătuieşte să-l lase.

Din convorbirea dintre cele de mai sus a rezultat că BĂLĂCIOIU ECATERINA va mai discuta cu BOTTA MARIA ÎN alte condiţii şi nu prin telefon, pentru a nu fi urmărite.

N.B.

— BĂLĂCIOIU ECATERINA este urmărită de noi, pentru activitate de spionaj în favoarea statului francez. Ea are pe fiica sa LOVINESCU MONICA plecată din ţară în anul 1947, în prezent spicker la postul de Radio Paris.

— BOTTA MĂRIA este artistă emerită, laureată a Premiului de Stat, decorată cu „Meritul Cultural clasa l-a”. Este urmărită de Serviciul 4, că legătură a unui comerciant italian. Este căsătorită

cu BĂLĂCI ALEXANDRU, director la E.S.P.L.A., membru P.M.R., a lucrat în acţiune de Serviciul 2, că legătură a lui GHEORGHIU MIHNEA, urmărit pentru activitate de spionaj englez.

— BOTTA MĂRIA şi-a manifestat intenţiile de a fugi din ţară în anul 1949 – 1950 – 1951 faţă de agentul „U.G.34”.

— WILLI, despre care se vorbeşte în notă este, KUHMBERG WILLI, fost fabricant şi mare proprietar în R.P.R., emigrat în anul 1951 în Israel, de unde a plecat în Buenos Aires. Acesta a fost în relaţii intime cu BOTTA MĂRIA în timp ce se afla în R.P.R.

Menţionăm că BĂLĂCI ALEXANDRU cunoaşte despre relaţiile dintre soţia sa BOTTA MĂRIA ŞI KUHMBERG WILLI.

Faţă de cele de mai sus propunem ca în cazul când BOTTA MĂRIA va solicita viză de plecare din ţară să nu i se aprobe.

CĂPITAN, Mocanu Dorel

[A.S.R.I., Fond „D”, Dosar nr. 11 119, vol.7, f.237 – 240.]

Fratele mai mic al Ecaterinei Bălăcioiu.

Octav Bălăcioiu (pilot).

Nepotul Dan Mihail, sublocotenent. A murit recent.

Rodica Mureşan, născută Mihail, nepoata Ecaterinei Bălăcioiu. Trăieşte la Bistriţa.

Ecaterina Bălăcioiu, fratele Octav, costumat în turc, şi sora lor, Azota; fotografie datând dinaintea primului război mondial.

Ecaterina Bălăcioiu în 1912 la Paris (Boul Mâche nr. 48).

Ecaterina Bălăcioiu după căsătoria cu E. Lovinescu.

Monica Lovinescu la 5 – 6 ani.

Podul de la Ensdorf – Austria – pe care, în sept. 1947, Monica Lovinescu a trecut clandestin frontiera.

Ecaterina Bălăcioiu în camera ei din B-dul Elisabeta 95 b, după plecarea fiicei.

Redactor GABRIELA OMĂT
Apărut 1998 BUCUREŞTI – ROMÂNIA
Tiparul executat la Regia Autonomă „Monitorul Oficial”

PROCESUL COMUNISMULU
Noi apariţii în pregătire
RICHARD PIPES Scurtă istorie a Revoluţiei ruse
Traducere din engleză de Cătălin Pârcălabu
Richard Pipes – profesor la Universitatea Harvard – este o autoritate a Occidentului în materie de istorie modernă a Rusiei. Scrisă în 1995, Scurtă istorie a Revoluţiei ruse sintetizează în aproximativ 400 de pagini două cărţi anterioare, The Russian Revolution (1990) şi Russia under the Bolshevik Regime (199’4), însumând 1300 de păgâni şi 4500 de trimiteri

bibliografice. Deopotrivă doctă şi accesibilă, sinteza lui Pipes este privită ca lucrarea «etalon» a istoriografiei occidentale asupra evenimentului cu cele mai grave consecinţe, în opinia autorului, din secolul nostru. Revoluţia rusă a împiedicat reinstaurarea păcii după primul război mondial, a influenţat direct apariţia naţional-socialismului german şi, indirect, declanşarea celui de-al doilea război, s-a aflat la originea tuturor regimurilor comuniste venite la putere în a doua jumătate a secolului.

Scurtă istorie… prezintă factorii, socotiţi de autor preponderent politici, care au dus la izbucnirea Revoluţiei din 1917; relatează cum a dat Lenin lovitura de stat şi a pus mâna pe putere; descrie războiul civil dintre albi şi roşii, foametea din 1921 şi consolidarea statului bolşevic; arată că stalinismul îşi are sursa în doctrina lui Lenin şi susţine că actele comuniştilor au avut, în mare parte, un specific rusesc, nefiind importate din Vest.

STEPHANE COURTOIS (coordonator) Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune.

Traducere din franceză de Ileana Busuioc, Maria Ivănescu, Doina Jela Despois, Emanoil Marcu, Brânduşa Prelipceanu, Luana Schidu, Daniela Ştefănescu Apărută la Paris în momentul aniversării a 80 de ani de la Revoluţia bolşevică, Cartea neagră a comunismului scrisă de un colectiv de cunoscuţi istorici francezi (dintre care trei marxişti!) a provocat un veritabil tumult în rândurile intelectualităţii şi mass-mediei franceze. Şocul a fost determinat de o cifră şi de corolarul ei – compararea comunismului cu nazismul. În introducerea volumului, Stephane Courtois face macabrul bilanţ al victimelor unor regimuri care au transformat «genocidul de clasă» în sistem de guvernare: 20 de milioane în URSS, 65 milioane în China (ceea ce-l transformă pe Mao în cel mai mare ucigaş al istoriei), 2 milioane în Coreea de Nord, 1 milion în Europa de Est… în total, aproape 100 de milioane de morţi. Lucrarea istoricilor

francezi, bazată nu pe opinii, ci pe fapte, devine astfel dosarul acuzării într-un simbolic «proces al comunismului» similar celui intentat la Nürnberg nazismului.

Cartea neagră este considerată prima sinteză istorică integrală asupra comunismului mondial. Cele peste 800 de pagini cuprind o istorie completă a URSS şi analizează, rând pe rând, activitatea criminală a Kominternului, destinul Europei de Est, specificitatea comunismului asiatic, modalităţile şi derivele sistemului în lumea a treia.

ARKADI VAKSBERG Hotel Lux. Partidele frăţeşti în slujba Internaţionalei Comuniste

Traducere din franceză de Mihaela Zoicaş

Scriitorul Arkadi Vaksberg – autorul unei faimoase biografii a lui Vâşinski – a dat acestei extraordinare cărţi-document numele celebrului hotel din Moscova în care primeau directive şi uneori erau cazaţi colaboratorii Komintemului din afara URSS, mulţi racolaţi încă din 1919 pentru cauza revoluţiei mondiale. Numărul acestor

colaboraţionişti, care fuseseră aleşi cu grijă, exploatându-li-se cele mai intime amănunte biografice, a atins câteva mii. Prin anii ’30, în fruntea plutonului se afla o figură mitică – bulgarul Gheorghi Dimitrov –, în umbra căreia Stalin a pus la punct o formidabilă reţea de control şi distrugere, cu ramificaţii ce convergeau spre NKVD. În acelaşi pluton au intrat nu numai membri marcanţi ai «partidelor frăţeşti», ci şi scriitori cunoscuţi, nenumăraţi occidentali din ţări prospere, cu solide tradiţii democratice…

Ce forţe obscure i-au împins pe toţi aceşti oameni să devină agenţi ai Internaţionalei a III-a, să facă spionaj pentru Moscova, să organizeze sabotaje, să-şi predea rudele sau prietenii unui sistem exterminator? Ca să răspundă la această întrebare, Vaksberg s-a adâncit în arhivele, încă bine păzite, ale sistemului sovietic. Cercetările sale, la care s-au adăugat mărturii ale supravieţuitorilor, aruncă o lumină inedită asupra istoriei comunismului. Aceasta e re-compusă din mici istorii de vieţi omeneşti al căror bilanţ, fie că

a fost vorba de ucigaşi, nebuni sau idealişti naivi, s-a dovedit la fel de impur.